

АНРИ ТРОАЯ ЕЙГЛЕТИЕРОВИ

Част 1 от „Ейглетиерови“

Превод от френски: Никола Шивачев, 1980

chitanka.info

I

Дъждът шуртеше по стъклата на прозорците. Капчуците пееха. От безлюдната улица идваше сива светлина. Десет часът сутринта, а сякаш ще се спусне нощта. Отдалече прозвуча клаксонът на търговеца на риба.

Мадлен запали лампата на масата. В лошо време селото беше наистина зловещо. Въпреки това тя нямаше никакво желание да отиде в Париж. Всъщност Франсоаз не настояваше в писмото си. Странно писмо, написано навярно в момент на обърканост. Тя го бе получила тази сутрин и не преставаше да го преповтаря наум. Тия отсечени изречения, тия смътни, неясни епитети, завършващи с многоточия... Имаше ли Франсоаз наистина някаква мъка, която не се осмеляваше да повери на хартията, или пък беше тъжна така, без причина, както често бива човек на нейната възраст? Във всеки случай след това, което се бе случило миналия месец, Мадлен беше решила да не ходи на улица „Бонапарт“, без да бъде поканена от брат си. Понеже я беше помолил да не се бърка повече в семейните му работи, тя очакваше той да осъзнае грешката си и да оправят отношенията си. Според Франсоаз той сега наистина е в Лондон за една седмица. Та какво от това! Тя няма да използва неговото отсъствие, за да се наложи! Беше достатъчно горда, за да се среща скришом с племенниците си. А освен това тук си имаше работа. Откакто старата Мели идваше само по два дни в седмицата, цялото домакинство легна върху плещите ѝ.

Вълненият парцал върху капака на раклата сякаш се бе плъзнал по огледало. Няма по-хубаво средство от пчелния восък, за да се възвърне към живот старото дърво. Дори не трябва да се търка силно. С продължително дружелюбно галене всичко пак блясва. За стотен път Мадлен се питаше дали мястото на раклата не е под прозореца вместо до камината. Беше пълна със счупени предмети, с непотребни платове, със стари книжа и тежеше много. Тя се напъна и я бутна напред с двете си ръце. Раклата изскърца, като одраска пода. Неравната настилка затрудняваше движението. Колко много труд бе положила тя, за да

събере тези стари розови плочки с кафяви и сиви петна! Бе ги намерила из разрушените стари кухни в околността. И каква радост бе изпитала в деня, когато можа да се възхити на целия плочник, застанала права до дребния майстор, който го бе подредил по нейно указание! Как се казваше този майстор? Морети, Морелли... Италианец, разбира се. Само италианците са способни да подреждат съставките на такива старини. Още един тласък, за да премине раклата през спойката между две плочи. Тя напрегна мускулите си. Тази жена, средна на ръст, с широки плещи и закръглени ханшове, винаги обичаше да се натоварва физически. Като младо момиче бе бродила из планините с Юбер, когато бяха годеници. Сега не би могла. Пушеше много, задъхваше се, бе затлъстяла. А освен това беше на четиридесет и девет години! Но тази ракла — господи! — тя ще се справи с нея. Блъсна я с все сила. Точно там! Нямаше нужда да я спира дори.

Тя отметна с ръка падналите върху челото си коси, отстъпи три крачки назад, опря гръб о стената и запали цигара. С притворени клепачи тя се превърна в критик на изкуството. Нямаше съмнение — равновесието на декора бе нарушено. Всеки път, когато се опитваше да промени подредбата на стаята, трябваше да признае, че преди е било по-хубаво. Някаква любовна злоба я обземаше пред този интериор, където вече нищо не можеше да направи. В продължение на три години беше се борила, за да стигне до това отчайващо съвършенство. Тогава живееше в малката стаичка на първия етаж и още в зори слизаше с престилка и вълнена жилетка, за да ръководи строежа. По обед пиеше по чашка ябълкова ракия с работниците, все хора от този край. Не минаваше нито ден, без да вземе някакво важно решение. Истинско майсторство прояви, като постави спираловидната стълба по средата на хола. Само горната част на парапета не беше оригинална. Но бай Плеж, дребният дърводелец от Канапвил, така хубаво възстанови прояденото дъбово дърво, взето от една разрушена сграда, че сега целият ансамбъл изглеждаше като да е от една епоха. Тази благородна маса от обработено дърво, с тесни стъпала, въртящи се едно над друго, затулваше задната част на помещението, където се намираше кухнята. Параван от споени парчета дебела черна ламарина закриваше умивалника и готварската печка. Бойлерът беше скрит в един нормандски долап. Радиото, грамофонът, телефонът бяха прикрити зад две стари врати, които достигаха до тавана.

Мадлен избута раклата на старото ѝ място. Повече няма да я пипне. Нито шкафа, нито масата, нито пейките. Погледът ѝ, изпълнен с гордост, се спря върху високата оригинална камина, истински музееен експонат с могъщата простота на своите бели камъни. В основата на огнището беше иззидана плоча с надпис:

Сътворено от мене, Жан Гийо, за г-н абата Ерос,
енорийски свещеник, в лето господне 1783

В минути на мечтание Мадлен често си представяше този абат Ерос, седнал пред огъня, с молитвена броеница в ръка, с котка на коленете. Беше ли се страхувала при реставрирането, като постави всички тези дървени облицовки по стените, всички тези недодялани греди по тавана! Е, да, тя беше победила! Пипнала тук-там предпазливо, бе успяла да възвърне предишния вид на стария свещенически дом.

Още миналата година, когато обикаляше из района, господин Кормие, архитект от „Историческите паметници“, я поздрави. През целия период на възстановяването грижите по къщата изпълваха живота ѝ така цялостно, както би го изпълнил с присъствието си един мъж. А може и да е била дори по-щастлива сред вещите, които избираше и подреждаше по свое хрумване, отколкото при своя съпруг. Тя се бе омъжила по разум, по приятелство, породено в спорта. Една година брачен живот, банален, без мъгли, без бури, без светкавици, а след това войната, евакуацията. Юбер беше убит при Дюнкерк. Тя научи едва след три месеца. Нейната собствена скръб ѝ се видя условна като съболезнованията, които получаваше. Облечена в траур като вдовица на герой, тя имаше чувството, че лъже близките си. Освен малкия капитал, за който се грижеше нейният пълномощник и доходът, от който ѝ беше достатъчен, за да преживява, от този брак беше ѝ останало и едно фамилно име, произнасянето, на което я дразнеше: мадам Горже. Нейното моминско име беше къде по-благозвучно: Ейглетьер! След неопределената секретарска работа в разни организационни комитети тя успя да постъпи като продавачка при Метивие, антиквар на левия бряг на Сена. Там именно изучи професията. И ако не бяха интригите на втората жена на Метивие, тя

още би работила при него. Винаги е опасно да станеш незаменим в предприятие с двама господари. Отвратена от сплетните в задната стаичка на антикварния магазин, тя напусна работата си, уедини се в Тюке, близо до Довил, и си купи на нищожна цена една хубава къща пред рухване в двора на изоставена църква. На следващата година нае магазин на отсрещната страна на улицата и започна търговия с антикварни предмети или, по-точно, със стари вещи. Клиентите бяха малко, освен през курортния сезон. От дома си през един прозорец със спуснати отвън щори тя можеше да наблюдава затворената врата на магазина си, на която висеше обичайната табелка:

Ако отсъствам, моля, обадете се отсреща.

На витрината бяха изложени: кръгла масичка с един крак, стил Луи XVI, венчален букет под стъклен похлупак, сребърна табакера, хубави украшения от калай, флакончета и чудни мастилници от парижки порцелан... Тя обичаше простите мебели и наивно изработените дребни предмети за домашна украса, а и те добре ѝ се отплащаха. Колкото повече навлизаше в живота, толкова повече се убеждаваше, че общуването с такива вещи може да замени общуването с хора. Материята, наречена инертна, крие за тези, които знаят как да я погледнат и погаят, толкова много нежност, каквато повечето от хората не притежават. Необходимо е пълно усамотение, за да се изпита удоволствието от един разговор на тих глас с вещите. Мадлен докосна с върха на пръстите си стената на камината. Тя опипваше леко гладкия студен камък с груб контур и мислеше за Франсоаз.

Цигарата, почти изпушена, обгаряше устните ѝ. Тя я смачка в пепелника, сложи очилата си и извади писмото от джоба си.

Колко жалко, лельо Маду, че ти не си при мене в този момент! Аз преживявам глупав период на нерешителност. Плаши ме скокът в неизвестността. Излишно е да се говори с татко. Той ще разбере всичко наопаки, като мъж. А мама е все по-далече, от нас. Заета е изцяло с личното си щастие. Трябва сама да реша. Тежко е...

Мадлен вдигна рамене: какво да реши? Франсоаз дали да продължи следването си във Висшето училище за източни езици, или пък да стане лисансие по английски език в Сорбоната? Не, положително имаше нещо друго. Момче навярно. Франсоаз влюбена? Невъзможно. Тя беше толкова мъдра, толкова уравновесена, толкова непривлекателна за мъжете! Като си я представяше, Мадлен виждаше себе си точно на нейната възраст — лице, измито добре със сапун, цъфтящо здраве, непорочна и увлечена в науката. Подобни същества са щастливи само като се откажат от всички удоволствия, мислеше си тя и запали друга цигара със скритата радост, че сега е защитена от ударите на такива сътресения. Нито един мъж не беше заместил Юбер след неговата смърт. Увлечена в работа, заета с племенниците си, тя не бе почувствувала нужда да се омъжи отново, а още по-малко да има някаква връзка. А и никой никога не бе проявявал интерес към нея. Постепенно си бе изградила едно собствено щастие с дървените и каменните вещи. И естествено в очите на някои хора минаваше за маниячка. Тази страст да доизпипва всичко в къщата си, сякаш всеки момент очакваше посещение на някакъв принц! А в действителност толкова рядко посрещаше, и то най-незначителни хора. В продължение на пет години, откакто се бе настанила тук, нейният брат и племенниците ѝ бяха дошли само три пъти. Всъщност тя имаше две прекрасни стаи за гости. Ако Франсоаз се омъжи, би могла да почива тук със своя съпруг, с децата си... „Внимание! В наши дни децата са така диви, чупят всичко! Но не и децата на Франсоаз!... Тя ще съумее да ги възпита. Аз ще ѝ помогна. Те ще бъдат и малко мои. Не, никой, не е на никого“. Тя плати скъпо, за да узнае тази истина. Когато Филип се разведе и я бе помолил да се заеме с възпитанието на синовете и на дъщеря му, тя бе повярвала, че е необходима. Майчинско призвание я бе обзело изцяло. Тогава Даниел бе на две и половина години. Франсоаз на малко повече от четири години, Жан-Марк едва на шест. В продължение близо на осем години тя се бе отдала с цяла душа на децата. По това време бе на полудневна работа при Метивие. Под натиска на жена си антикварят ѝ търсеше заместница. Мадлен бе толкова заета с домакинството на брат си, че посрещна без огорчение това решение. Колко много грижи! Млечните кремове, палецът на Даниел, полипите на Франсоаз, вечерната молитва, термометърът,

уроците, слабите бележки, неделната разходка. И после изведнъж се появи другата. Трябваше да се оттегли, да напусне къщата. Без нито дума за благодарност. Било естествено! Дали са страдали децата от тази раздяла? Вероятно не. Те бяха понесени от течението на живота, вървяха напред... Тя напусна едновременно и антикварната на Метивие, и апартамента на улица „Бонапарт“. Нито работа, нито дом. Тюке стана за нея спасително убежище. Свила се в леговището си, далече от градския шум, тя неуморимо връщаше блясъка на разни предмети и спомени. Е, да! Все пак имаше още нещо, което не беше както трябва: дръжките на вратите от ковано желязо. Черно петно върху тъмното дърво — колко неприятно! Ако намери стари, от мед, дървото на вратата ще пропее.

Обед е вече! Тя се бе зарекла да отиде на плажа, за да събере миди. Това бе всекидневната ѝ разходка, единственото физкултурно упражнение, което все още се осмеляваше да прави. Преди осем години беше започнала да пълнее. Отначало, разбира се, това явление я огорчи. Сега не искаше и да знае. Без да обръща внимание на външността си, тя прекарваше по цели дни облечена с панталон и пуловер.

След пет минути Мадлен бе вече на улицата с жълта мушама на раменете и с качулка, нахлупена чак до веждите. Дъждът, отвяван от вятъра, зашиба лицето ѝ така силно, че отне възможността ѝ да мисли. С празна глава и с лице, зачервено от студа, тя закрачи срещу вятъра. В селцето всичко лъщеше — и покривите, и прозорците, и локвите. Колата ѝ, едно малко рено-4, беше паркирано на площада пред изоставената църква. Мадлен се тръшна на седалката, запали мотора и се загледа в чистачките, които затанцуваха върху предното стъкло, плувнало във вода.

Когато пристигна, плажът беше изцяло оголен от отлива. Една равна пустиня, твърда и мокра, се разстиляше надалече и опираше до разпенената бразда на морето, свило се на кълбо. Между продълговатите гладки островчета лъкатушеха бързи поточета, претегляни от морето, край ронливите брегове се образуваха канали, зееха и пъстри локви, пълни с малки раковини с прозрачни черупки. По пясъка бяха останали кичури черна трева, очертана с мръсна пяна, сякаш залети с помия от пране. Свежият въздух лъхаше на сол и на водорасли. Глух тътнеж долиташе откъм хоризонта. С оглушителен

крясък огладнели чайки летяха в небето. От време на време на границата между пясъка и водата се очертаваха човешки силуети, разчорлени и мокри. Те се навеждаха и изправяха, сякаш беряха плодове от земята. Мадлен събра няколко миди, които бяха почти заровени в пясъка, отвори една от тях с ножчето си и я лапна. Върху езика ѝ се разля целият аромат на морето. Тя се въздържа да изяде другите. Запази си ги за ордъовър на обед. Ще си купи и колбаси от Силвестър. При него има от ония туристически пастети... Те не се препоръчват много на хората, който искат да запазят линията си. Но тя никога не би имала кураж да се откаже от удоволствието да яде. Пък и за кого ли би се подложила на такива мъки. Сега ще се наяде набързо, пред камината ще изпие едно топло кафе и една малка чашка ракия... После ще се залови с гоблена си — голям букет полуувехнали жълти и червени цветя, ще пусне една плоча — за предпочитане Бах или Моцарт — и до мръкване ще се проточат безкрайните часове сред нейните скъпи вещи, безмълвни и неподвижни. Изведнъж потокът на мислите ѝ се прекъсна. Тя се завъртя около себе си. Навред пустош, сивота, дъжд, пясък, вода... Какво прави тук на този плаж с пазарска кошница? Едно непреодолимо желание я обзе като жажда. Да телефонира на Франсоаз? Не, невъзможно е да се разкриеш някому по телефона. Някои признания, някои съвети могат да се кажат само очи в очи. Трябва да отиде там, да разпита, да се помъчи да узнае, и то веднага...

Тя хвърли мидите ѝ с гръб към вятъра по обратния път. Краката ѝ леко затъваха в мокрия пясък. Върна се с колата, влезе вкъщи, натъпка багажа си. Излезе отново навън облечена по градски и с чадър в ръка. Два пъти превъртя ключа на външната врата, захвърли куфара си върху задната седалка на колата, хвана решително кормилото и потегли в дъжда. По пътя за Париж тежки камиони, подгонени от проливния дъжд, се движеха в колона. Тя успя да ги задмине един след друг, като напредваше в права линия. И започна да мисли само за Франсоаз.

II

Много типичен е този шум на дъжда върху листата на банановите дървета. Монотонното барабанене, което продължава от три дни, притъпява ума като някакво злокобно заклинание. Застанал на прага на колибата, Даниел се мъчи през водния екран да види тропическата гора, в чиито тайни се е заклел да проникне. Изведнъж поройният дъжд спира, небето се изяснява, пейзажът се отърсва от парната баня и се очертава. Бързо една закуска от ориз и захарна тръстика преди тръгването. Ето, там-тамите и хлопките ехтят в далечината. Това е сигналът. Колоната тръгва начело с водач, черен атлет с къса поличка от суха трева. С меча си той проправя път в девствената гора. Падат разсечени лиани, дано не са змии. Даниел стъпва в тресавище, пълно със загнили листа, ларви и кал. От всички страни се разнасят пронизителни крясъци на пискливи птици, кикотения на маймуни, ръмжене на диви зверове.

— Ейглетиер, повторете това, което казах!

От недрата на Африка Даниел поглежда отчаяно плешивия, бледен и тъжен мъж, който иска да го изпита.

— Ясно е, че не сте слушали! — продължава преподавателят по математика. — А всъщност вие би трябвало да удвоите вниманието си, защото нямате влечение към математическите науки. Не се учудвайте, ако бъдете наказан следващия четвъртък.

Даниел не се чувствуваше вече с колониална каска. Другарите наоколо му се смееха. Нямаше защо да им се сърди. Малко преди това, в часа по география, те бяха толкова мили към него! Ще им бъде благодарен през целия си живот, че го избраха заедно с Лувие да ползува за пътешествие стипендията „Зелиджа“. Всичко стана според правилника, чрез тайно гласуване. Той беше произнесъл пред тях малка реч, за да обясни какво го привлича в Африка, и още в първия тур на гласуването получи мнозинство. Наистина най-добрият му приятел Дебюке агитираше за него от две седмици. Как да му се отблагодари? Ще му донесе един амулет от Брега на слоновата кост.

Всъщност той желаше да проучи Брега на слоновата кост. Според думите на най-меродавните автори там имало още неизследвани области, където въпросите на честта още се уреждали с отровни стрели. Посещавайки тези диви места, човек трябва да извърши двойно пътешествие — в пространството и във времето. Само като помислеше за това, Даниел излиташе в облаците. Вкъщи брат му и сестра му се присмиваха на лудостта, баща му не казваше нито да, нито не. Налагаше се да бъде убеден по спешност. Без неговото писмено разрешение той нямаше никакви изгледи за успех. Даниел съжаляваше, че в очите на профаните — какви ограничени хора! — предстоящият му зрелостен изпит е по-важен от експедицията, за която се готвеше. Сега, след като е посочен от другарите си, той трябва според правилника да представи до втори януари проект за маршрута си и обяснения за избраната от него тема. От всички седемстотин и двадесет проекта, предложени от абитуриентите, журито ще подбере триста и техните автори ще получат по една малка стипендия за пътуването и по едно препоръчително писмо, преведено на пет езика. Като се върнат от обиколката, всички ще представят във фондацията подробен доклад за направените проучвания, подкрепен със снимки и рисунки; най-добрите доклади ще имат право на една втора, по-голяма стипендия за ново пътешествие.

Скрил се зад гърба на своя приятел, Даниел се наведе над джобния си атлас, разтворен на Африка. Беше вече очертал пътя си с червен молив: Париж, Марсилия, Алжир, Казабланка, Дакар, Конакри, Абиджан... Задача: здравните условия на африканците извън големите селища. Разбира се, това беше много претенциозна тема за един завършващ лицей ученик, който нямаше и най-елементарни понятия от медицина. Но макар и да съзнаваше, че въпросите, които искаше да проучи, надхвърлят сегашните му познания, Даниел разчиташе, че на място, когато ще се пече на ръжен, ще съумее да се справи — въодушевлението ще замести науката. При положение че неговият проект бъде одобрен, той ще замине веднага след матурата — издържал или скъсан, това няма значение! — тоест на всяка цена още в началото на юли. Сега сме едва ноември! Седем месеца в очакване! С примирение той даде ухо на обясненията на алгебричните формули. Знакът на производната. Значението на измененията на функцията x от u . Черната дъска беше покрита с тебеширени числа. Човек би

помислил, че това е тълпа от негри, които въртят бялото на очите си. А дъждът продължаваше да се лее зад мръсните прозорци в двора на лицей, над островърхите колиби, върху девствената гора, върху пълното с мляко с кафе блато, в което се гмуркат хипопотами. Най-после в четири часа следобед училищният звънец отне думата на учителя и отпрати Африка в мъглите. Четиридесет ученици се спуснаха към вратата така, както пътниците на потъващ кораб се хвърлят към спасителните лодки. Дебюке настигна Даниел в коридора и го тупна по рамото.

— Е, доволен ли си?

— Още питаш! — отвърна Даниел. — Но ти също трябваше да кандидатстваш.

— Родителите ми не са съгласни.

— Ами ако ги бе пообработил малко?...

— Майтапиш ли се? — въздъхна Дебюке. — Те винаги са съгласни с всичко и това именно създава трудности! А пък най-важното е, че няма да ми бъде приятно да замина само с толкова пари, колкото да не умира от глад. Аз обичам да си гледам кефа. Ще пукна от скука, като напусна стаята си, грамофонните си плочи, книгите си. Ти ще каталясаш там!

— Може би.

— Не те ли е страх?

— Да, малко — призна си Даниел. — Но е привлекателно.

Той пресилваше любовта си към приключенията само за да прилича на героите, които Дебюке създаваше във фантазията си. А в същото време Дебюке привидно проявяваше остарял вече вкус към комфорта и към интелектуалните интереси изключително само за да поддържа авторитета си пред Даниел. Винаги беше изискано облечен този Дебюке: дребен, кокетен, рус, с чиста риза, с малки крачета в черни, винаги лъснати обувки. Съвсем малка зъбна протеза придаваше метален блясък на усмивката му. Думите звучно се лееха от устата му. Той бе пръв във всичко. За Даниел, който се миеше колкото се може по-рядко и беше небрежен към облеклото си, този денди с остър ум беше образец на съвършенство, което той никога не бе претендирал да достигне. Даниел хвърли кос поглед към отражението си в стъклото на един от прозорците в коридора. И още веднъж трябваше да оплаче своите тесни рамене, дългите си ръце, своя отпуснат вид и малката си

кръгла глава с груби черти, прихлупена от кичур светлокафяви коси. Обаче ще добие по-хубава фигура с кафявата униформа, с камерата през рамо, с бастунчето в ръка.

Той слезе по стълбите заедно с Дебюке, премина през гъмжащия от крясъци двор и се отправи към мотопеда си, заключен с верижка към оградата.

— Ще ударим ли по чашка? — попита Дебюке.

Такъв беше ритуалът: на излизане от лицей „Сен Луи“ учениците от последния клас влизаха групово в някое квартално бистро, поръчваха консумация за двама-трима, пушеха, играеха на електрически бiliarд, разговаряха за политика, за автомобили, за момичета, за филми и под недоволния поглед на собственика се разделяха — едните надуты, другите разочаровани. Даниел обаче предпочете да се прибере направо въщи. Той бързаше да се уедини в стаята си със своя проект за пътешествието.

— Не, драги, днес не мога — каза той на Дебюке. — Чакат ме...

Този загадъчен отговор караше да се предполага, че има среща с момиче. Макар че случаят не беше такъв, видът му едва издаваше лъжата. Всъщност той беше сигурен, че Даниела — сестрата на приятеля му Лорен Совело — има слабост към него. Тя беше красива, весела, почти руса и съвсем не беше надута. Заедно бяха ходили два пъти в „Молитор“. Беше му дала снимката си.

— Тогава не те задържам! — каза Дебюке. — Много ти здраве, стари глупако!

И му намигна цинично, но изискано.

Минута след това Даниел летеше с мотопеда си сред поток от коли с дигната нагоре глава, сякаш плуваше с пирогов в река, пълна с каймани. Беше вече забравил за Даниела.

На улица „Бонапарт“ мястото за паркиране беше пак много задръстено. Всевъзможни превозни средства бяха наредени пред двете крила на сградата и дори пред централната фасада с високите и светли прозорци, оградени с йонийски колонки. Макар че според правилника само съпритежателите можеха да паркират на това място, посетителите и доставчиците оставяха колите си също тук и предизвикваха негодуванието на тези, които наистина имаха право, но много често биваха възпрепятствани да излязат или да спрат, когато си искаха. От партера до четвъртия етаж се надигаше глух гняв и

основателни закани по адрес на тия, които злоупотребяваха с площта за паркиране. Портиерът напразно се мъчеше да урежда споровете, като сновеше непрекъснато из етажите, за да предава на едни оплакванията на другите. Още от пръв поглед Даниел забеляза, че колата на баща му не е там. Но като поставяше мотопеда си до стената, видя едно рено-4, тъмносиво на цвят, поочукано и кално. Той би го познал между хиляди. Маду! Обзет от радост, Даниел се спусна към входа, тичешком изкачи двата етажа, задърпа до скъсване звънеца (винаги забравяше ключа си), блъсна старата Агнес, която му отвори вратата с мърморене, премина през хола, през трапезарията и успя да открие Маду в стаята на Франсоаз. И двете бяха с манта, готвеха се да излязат. Той се хвърли като хала върху леля си, целуна я по бузите, които миришеха на тютюн, помъчи се да я повдигне в обятията си, но се отказа, като промълви откровено:

— Много си тежка!

Искаше да ѝ изложи проекта си за пътешествието до Брега на слоновата кост, но очевидно беше, че Франсоаз я бе вече превзела със своите женски истории.

— Къде отивате? — попита ги той.

— Във „Флора“ — отвърна Франсоаз.

— Ще дойда с вас!

Франсоаз наведе глава и каза с важен тон:

— Не! Имаме да си говорим.

— Сигурен бях! — изръмжа Даниел.

Дразнеше го тайнствеността, с която сестра му се ограждаше. Преди тя бе една безполова личност. Но от една година бе невъзможно да се говори с нея като с момче. Приближила се до колебливото, вълнуващо се, бърливо и неразбираемо стадо на жените, тя се отскубваше от семейството.

— Ще те видя ли тази вечер, Маду? — подзе Даниел.

— Да — отвърна Мадлен, като разчорли четината на племенника си. — Ще вечерям с вас.

— Добре тогава! И аз имам да ти разказвам много неща.

Мадлен и Франсоаз излязоха хванати за ръка. На улицата младото момиче реши, че във „Флора“ няма да имат възможност да си говорят свободно, и предложи да отидат в едно симпатично място, което тя знаела, „английски тип“, зад булевард „Сен Мишел“.

Вървейки до племенницата си по тесния тротоар, Мадлен се радваше на преселването си като на лечение с шокове. Всеки път, когато напускаше спокойствието на селото и на морето, Париж я замайваше. Шумът, въздухът, миризмата, липсата на хоризонт ѝ причиняваха главоболие, но без да накърняват удоволствието ѝ. Нейният поглед подскачаше от витрина на антикварен магазин към витрина на някоя художествена галерия. Струваше ѝ се, че от всички къщи мечтите на обитателите към изящното изкуство слизаха от горните етажи в партера по силата на земното притегляне. Най-прекрасните мебели стил Луи XVI добре съжителстваха с абстрактни картини, нарисувани с войнствени багри. Обзета от страстта на своята професия, Мадлен различаваше оригиналите от имитациите. Тя се възхити на един чифт чинии от времето на френската кампания в Индия (жалко, че на едната има драскотина!), започна да пресмята точната възраст на един очарователен шкаф, облицован с махагон, във форма на полумесец, обхвана я желание да влезе, да попита за цената... Но ето че друга витрина я привлече. Когато се намираше в този квартал със стари камъни и с млади мисли, тя се чувстваше възродена въпреки умората си. Носеше ниските си обувки, но съжаляваше за панталона си. Полата се развяваше около краката ѝ и тя изпитваше неприятното чувство, че отдолу е гола. Франсоаз я влачеше от една уличка в друга. След антикварните се заредиха магазини с хранителни стоки. После месарниците, отрупани с червеникави меса, и рибарниците, потънали в съкровища от сребърни люспи, се отдръпнаха, за да направят място на книжарниците — магазини без багри и миризми. Наближаваше време по булевард „Сен Мишел“ да нахлуе поток от студенти и затова Франсоаз се спря пред една чайна с фасада от светло дърво и с вход, украсен с кръгли зелени и жълти плочки във форма на бутилкови дъна.

— Зная го аз твоя номер — „английски тип“! — извика Мадлен. — По мое време това заведение се наричаше просто чайна „Сен Мишел“!

Тя първа се вмъкна в атмосферата на наздравичите и на шепота от разговорите. От всички страни в главата ѝ нахлуха спомени. Залата със светлата ламперия не беше променена. Нито малките лампи върху масите. Мадлен се видя седнала с Юбер — веднъж в дъното срещу касата, втори път близо до камината под тази английска щампа, изобразяваща лов с кучета, а друг път вляво от вратата; през този ден

те бяха прекарвали три часа пред две чаши чай и затова собственицата грубо ги бе помолила да правят занапред поръчки, който да съответствуват на времето, през което ще заемат масата. На излизане те бяха се смели до сълзи. Защо да отрича, че бе имала хубави моменти с Юбер? Щастлива не е била, но се е забавлявала, вълнувала се е... Всички маси бяха заети. Само младежи. Безспорно тя бе най-старата в тази среда тук. Годиците ѝ тежаха като чувал върху раменете...

— Я виж, там двама си тръгват! — прошепна Франсоаз.

Те избързаха и заеха една кръгла масичка, разположена между една двойка, вцепенена в мълчаливо съзерцание, и трима розови, предвзети и лакоми младежи, които стръвно лапаха кифли. Едва седнали, Мадлен запали цигара, като мислено съжаляваше, че не бе пушила цели тридесет минути. После с присвити очи се наведе над племенницата си и се вгледа с възискателна нежност в нейното лишено от чар лице, в тъжните устни и в челото ѝ, изпъкнало над бухналите небрежно кестеняви коси. В овала на мрачното ѝ лице две големи зелени зеници, натежали от тъга, светеха с такъв блясък, че човек забравяше веднага другите подробности на нейния образ. „Само ако би полагала грижи за косата си — помисли Мадлен, — ако би слагала малко грим, ако би се отказала от тези робсакове!“ Една сервитьорка донесе чая и парчетата кейк, които бяха поръчали на влизане. Франсоаз напълни двете чаши, взе ръката на Мадлен в ръцете си, стисна я, започна да я мачка и въздъхна от щастие.

— Прекрасно е, че си тук! Гледам те и сега всичко ми се вижда лесно! Но защо не ни предупреди, че пристигаш?

— Реших внезапно — отвърна Мадлен. — Имам спешна работа... Съобщиха ми за продажба на едни автомати в салона „Друо“. Пък аз точно сега имам клиент, който търси. Нямах никакво време...

— Страхувам се, че си дошла само заради моето писмо!

— Какво писмо? — каза Мадлен, като се престори на изненадана. — О, не, защо мислиш така! Не, не...

Тя завъртя лъжичката в чашата си и продължи с отсечен тон:

— Впрочем не беше много весело твоето писмо. Неприятности ли имаш?

— И да, и не — отвърна Франсоаз. — Всъщност аз самата не зная къде се намирам.

— Нещо сериозно?

— Не съвсем.

За няколко секунди те потънаха в мисли — едната не се решаваше да се довери, другата се страхуваше да не отблъсне признанието с нетърпеливо любопитство. Най-после Франсоаз прошепна:

— И така... Аз срещнах едно момче... Патрик Тронше...

Мадлен бе обзета от радост: влюбената Франсоаз ще се отпусне, ще разцъфти, ще започне да диша с всички пори на кожата си!

— Много хубава новина ми казваш, мила! — извика тя. — Разправяй!

— Запознах се с него у приятели през месец май — започна спокойно Франсоаз. — После, през време на лятната ваканция, се загубихме. В началото на новата учебна година съвсем случайно го срещнах в една от книжарниците в квартала. Той завършва геология, подготвя дипломната си работа. Излизали сме няколко пъти заедно.

— Как изглежда? — попита Мадлен. — Хубав ли е?

Този въпрос се изплъзна от устата ѝ: тя се засрами, сякаш бе извършила детинска постъпка. Франсоаз я загледа приятно изненадана.

— Не е грозен, струва ми се — каза тя.

Твърде любопитна, за да може да се въздържа, Мадлен се върна на въпроса:

— Едър? Черноок? Разкажи ми подробно!

— Среден — каза със смях Франсоаз. — По-скоро рус. Носи очила.

— Интелигентен?

— Много интелигентен!

— И друго?

— Много коректен... много прям... много възпитан...

— И все пак това не му пречи да има много недостатъци.

— Забелязала ли си ги вече?

— Разбира се, Маду! Ние не се възхищаваме един от друг!

Мадлен се почувствува изостанала от времето със своя пенсионерски ентузиазъм. Тя бе на осемнадесет години; а Франсоаз на петдесет.

— От какво семейство е? — попита тя, за да се върне към действителността, но веднага отсъди, че и този въпрос, е неуместен анахронизъм.

— От скромно — отвърна Франсоаз.

— Какво значи това?

— Родителите му са дребни чиновници.

Мадлен беше решително за социалното равенство.

— А? Много добре каза тя. — Ами обичаш ли го, обичате ли се?

Франсоаз изяде едно парче кейк, изпи глътка чай, избърса устните си и каза:

— Да. За нас това е много важно.

— Какво разбираш ти под това „много важно“?

— Имаме намерение да се оженим.

Ясният отговор изненада Мадлен.

— Нима? — измънка тя. — На колко години е?

— Ще навърши двадесет през февруари.

Мадлен се развълнува.

— Двадесет години? Това е лудост! Без положение! Има още много години да учи! Военната служба!

— Но, Маду, ние ще се оженим чак след пет години.

— А, добре!... Обаче пет години са много! Какво ще правите, докато чакате?

— Ще следваме.

Светкавична мисъл премина през ума на Мадлен. Тя смачка цигарата си в пепелника и попита сурово:

— Любовница ли си му?

— Не. И нямам намерение да му ставам.

Веднага друга цигара в устата. Остро щракане на запалката. Успокоителният аромат на тютюна. Мадлен отвя с ръка пушека, който залюта в очите ѝ, и зашепна бързо:

— Но, мило мое дете, вие няма да удържите така в продължение на пет години! Не сте от камък нито ти, нито той. В края на краищата ще започнете да правите глупости! И ще забременееш...

— Не виждам защо фактът, че се обичаме, налага необходимостта да спим заедно — каза Франсоаз, като гледаше леля си право в очите. — Ние не сме животни. И Патрик е толкова религиозен, колкото и аз. Вярвам на думата му, както и той вярва на моята. Разсъжденията ти може би са основателни по отношение на други, но не и за нас.

Само за миг Мадлен, почувствувала се обезоръжена, се усъмни в своите доводи. Франсоаз беше толкова уверена и толкова чистосърдечна, че наистина беше способна да остане чиста в продължение на пет, в продължение на десет години от мъж, който я обича и на когото тя иска да стане съпруга. Духовната ѝ сила се четеше в нейните широки, блестящи и спокойни зеници. Тя беше благоразумна и уравновесена до фанатизъм. Това желание за въздържане се видя на Мадлен по-опасно от един изявен вкус към всички удоволствия на живота. И тя се страхуваше, че няма никакво основание да се страхува.

— Бих желала да се запозная с твоя Патрик — каза тя.

— Ще ти го представя, когато пожелаеш.

— Нямах ли снимка от него?

Франсоаз бръкна в чантата си и скоро пред погледа на Мадлен се появи един обикновен младеж, който пуши лула, загледан в обектива през очилата си. Невъзможно беше да си състави мнение за него по тази правоъгълна гланцирана картичка.

— Много е симпатичен — каза тя, като повдигна глава.

— Да, обикновено той прави такова впечатление — призна Франсоаз.

И прибра снимката с жест на човек, доволен от това, което притежава. После дояде кейка си. „Колко е самотно това дете!“ — помисли си Мадлен. Чувството, че е необходима на племенницата си, я изпълни с щастие. Цигарата ѝ бе угаснала, оставяйки горчив вкус в устата ѝ. Нека издържи десет минути, без да пуши.

— Струва ми се все пак, че вие трябва да се сгодите официално.

— Защо е необходимо? — попита Франсоаз.

— За да можете да излизате заедно, без да давате на хората повод да говорят.

— О, сега пък годеници! Не е вече модерно. А и за нашия случай това е абсурд: пет години в аванс! Никой няма да ни разбере!

Мадлен изпи чая си, запали цигара, погълна жадно пушека и заговори шеговито:

— Но, мило дете, защо тогава каза, че сама не знаеш в какво състояние се намираш?

Франсоаз заусуква между пръстите си тънката прозрачна хартия, в която бяха увити парчетата захар. Погледът ѝ загуби блясъка си,

тънка бразда се появи между веждите ѝ.

— Има толкова несполуки в брака! — каза тя. — Всъщност... Разбираш ли?... Имам нужда да ме разбереш.

— Но разбирам те, мила, разбирам те, защото си щастлива! — каза Мадлен.

И тя се замисли: „Непременно трябва да видя това момче! Един господ само знае дали не се е излъгала в него! Тя е толкова пряма, толкова горда, толкова наивна!...“ Две парещи ръце хванаха отново нейната ръка върху масата. Франсоаз, загледана в очите ѝ, я помоли:

— Никому нищо не ще кажеш, Маду? Обещавах ли ми?

— Обещавам! — отвърна Мадлен.

Гореща вълна обля лицето ѝ. Тя съжаляваше, че е обкръжена от хора и че не може да прегърне племенницата си до задушаване, както правеше, когато тя бе дете.

— Да бяхме си тръгнали! — каза тя.

Франсоаз направи гримаса.

— Вкъщи Даниел ще те превземе, за да ти разказва историите си. Там няма да бъдем спокойни. Тук ни е добре, нали?...

III

— Ако аз говоря с баща ти, той ще се възпротиви само за да ми откаже! — каза Мадлен.

— Мислиш ли? — извика Даниел. — Само защото миналия път те е нагрубил, та и сега ли. Всъщност той те слуша. Сигурен съм, че ще успееш да го навиеш!

— Не ми е в характера да навивам хората!

Искам да кажа, ще успееш да му обясниш, че работата е сериозна, че може да ми има доверие!

— Именно! Може ли човек да има вяра?

— Пък най-сетне, Маду, това е нещо, признато за общественополезно!

— Ти ще трябва да пътуваш сам, да изкарваш прехраната си, като работиш, да спиш Бог знае къде...

— Ще имам препоръчителни писма!

Тя го изгледа крадешком. Беше израснал още през тия три месеца, откакто не го бе виждала. Дълго, кокалесто тяло, детска глава, от която ехтеше мъжки глас. Едва бяха се върнали с Франсоаз, и той я завлече в своята бърлога. Искаше да ѝ говори насаме. Какъв хамбар е тази стая, разположена в дъното на апартамента, зад помещението за прислугата. Даниел я беше наредил и украсил със самочувствието на познавач. Стените бяха боядисани в червено, а таванът в черно. Масата бе отрупана с книга; един шкаф без врати пращеше от стари книги; на етажерката бяха наредени железни копия, пъстроцветни камъни, статуетки от слонова кост, негърски талисмани; карта на Африка висеше на вратата; над леглото бе поставена голяма цветна картина, изобразяваща негърка с поднос в ръце, гола, царствена, с коса на плитка и с гърди, щръкнали като снаряди; за осветление — стилизирана факла с никелирана поставка и лампион риба луна, увиснал на тавана; китара в ъгъла (защо? Даниел не знаеше да свири на китара); грамофон, скрит в бамбукова кутия, лееше тихо някаква

дрезгава, тъжна и отривиста мелодия, навярно негърска ритуална песен, която сякаш идваше от много далече.

— Я спри тази дивотия! — каза Мадлен.

— Не я ли харесваш?

— Пречи ми да мисля.

Даниел опули очи от учудване.

— Чудно! На мене пък ми помага. Работя винаги с музика.

— И затова резултатите не са толкова добри!

— Как! Завършвам средно образование!

Той спря грамофона. В настъпилата тишина Мадлен прецени по-добре отговорността, която щеше да поеме. Наистина идеята да подкрепи племенника си пред своя брат я въодушевяваше, но не чак дотам, че да пренебрегне рисковете на това приключение.

— Ами ако се разболееш каза тя. — Дизентерията...

— Да, да! — закиска се Даниел. — Ами змиите, скорпионите, мухата цеце!... Наистина не мога да те позная, Маду. Когато бях малък, ти ме водеше със себе си на къмпинг в гората Фонтенбло. Караше ме да мъкна тежки раници, да се къпя в студена вода, да сека дърва... Ти дори би запалила храсталаците само заради удоволствието да ме научиш как се гаси такъв пожар.

Мадлен се усмихна през Дима на цигарата си. Спомените на Даниел за техните скитания в края на седмицата я разнежиха. Припомни си нощите в палатката, събужданията на разсъмване, готвенето на примус... По това време той беше на седем-осем години... И оттогава никога вече... Отначало тя разчиташе, че след втория си брак Филип ще я помоли да продължи да се грижи за възпитанието на децата. Но не! Той пожела Карол (тогава още тя се наричаше просто Шарлот) да осъзнае напълно ролята си на съпруга и сама да поеме ръководството на къщата.

— Видя ли? — попита Даниел.

Той ѝ показваше с пръст снимка, забодена на стената: беше Мадлен, млада, стройна („Тогава сигурно съм тежала 55 кила!“), в шорти и със спортна блуза пред една палатка; до бедрото си тя притискаше хлапак с мръсни колене и с обгоряло от слънцето лице: Даниел; зад тях стоеше несръчно, свито момиченце: Франсоаз; Жан-Марк не се виждаше. Може би той беше правил снимката.

— Имам ли такъв вид сега? — попита Мадлен.

— Сега си по-хубава — призна Даниел.

— Така ли ме намираш?

— Да... По-солидна си...

Тя се засмя и се загледа в друга снимка, поставена точно под нейната: едно бледичко младо момиче, крачещо по улицата с книга подръка.

— А тази коя е? — попита тя.

— Даниела Совело, една приятелка — отвърна той нехайно.

Докато тя разглеждаше другите снимки — шампиони по бокс и колоездачи, — той се върна боязливо на главния въпрос:

— Значи, Маду, мога да разчитам на тебе?

Тя въздъхна с облекчение. Би ли могла да не изпълни някога молбата на Даниел? Цигарата бе изпушена. Потърси с очи пепелник, за да я изгаси.

— Ето — подаде ѝ Даниел една тенекиена кутия.

Тя изгаси цигарата и се загледа в пръстите си, пожълтели от тютюна. Изправен над нея, Даниел чакаше със загрижено лице.

— Добре — каза тя. — Ще говоря с баща ти.

Той я зацелува буйно.

— Ти си прекрасна! С твоя помощ, уверен съм, всичко ще се нареди! Искаш ли да ти покажа маршрута си?

Двамата се наведоха над атласа, но Франсоаз влезе и ги прекъсна: Карол ги чакала в хола. Даниел изръмжа недоволно, загдето нямал възможност да бъде спокоен дори десет минути в тази къща, оправи с пръсти вместо с гребен косата си и тръгна подир сестра си и леля си. След като затвори добре вратата на стаята си, той залепи една хартийка между бравата и рамката.

— Само така — каза той — съм сигурен, че никой няма да дойде да тършува ѝ стаята ми, докато ме няма.

— Кой ли пък ще дойде да тършува у тебе? — каза Франсоаз. — Твоето безредие никого не интересува.

— Ами! — каза той. — Уверен съм, че Агнес ми задига марки, за да ги пробутва на хлапето си.

— Бедната Агнес... как можеш?

Те поспориха малко, така, по навик. Вратата на хола беше отворена. Тук отвсякъде лъхаше студенина — като се почне от светлорозовите копринени тапети и се стигне до скъпите и добре

поддържани мебели Луи XV. Всичко бе поставено на мястото си. Живот, скован сякаш във витрина. Карол по навик беше в бледосин домашен пенъоар с широки ръкави.

— Ще ме извините, загдето ви посрещам неглиже — каза тя. — Но просто съм съсипана, когато се прибирам вечер.

Всъщност тя имаше отпочинал вид и навярно само от желание да се харесва се обличаше така. С безпристрастие Мадлен се възхити на това стройно тяло, на тази малка котешка глава със заострена муцуна, на тази късо подстригана коса и тези сиви очи, в чието изражение, малко уморено и разсеяно, не липсваше чар. Макар че не беше в пълния смисъл на думата красива, съвсем естествено бе да се предполага, че именно тя е съблазнила Филип. Освен това тя бе на тридесет и две години, а той на четиридесет и пет.

— Аз трябва да се извиня — каза Мадлен. — Пристигам, без да предупрежда...

— Но, Мадлен, вие сте у дома си! — каза Карол. — Всички се радваме, че ви виждаме. Наредих да приготвят стаята ви...

Настръхнала изведнъж, Мадлен възрази:

— Няма да спя тук.

— Защо?

— След всичко, случило се последния път!...

— Няма смисъл! Филип беше кипнал. Но вие си го познавате, той съжалява, забравил е вече всичко...

— Той може, но аз не! — каза Мадлен. — Пък и вече си наех стая в един хотел, на две крачки...

В погледа ѝ се четеше такава решителност, че Карол се отказа да я увещава. Нейната капитулация успокои Мадлен, която обичаше да проявява от време на време своя твърд характер. След като сметна, че въпросът е ликвидиран, тя се усмихна и започна да слуша Даниел, който разказа, че бил избран „чрез тайно гласуване“ (тази подробност, изглежда, му бе направила, силно впечатление), за да участва в конкурса на фондацията „Зелиджа“. Той завърши:

— Ако всичко върви добре, през юли ще замина за Брега на слоновата кост.

— Най-напред баща ти трябва да даде съгласието си — каза Карол.

— Ще го даде — избърза Даниел й хвърли към Мадлен непредпазлив съзаклятнически поглед, който не убягна на Карол.

— Кога се връща Филип? — попита Мадлен.

— Вдругиден, доколкото зная — отвърна Карол. — Надявам се, че ще бъдете още тук.

— Да, вероятно...

— Много ме ядосва Жан-Марк. Връща се все по-късно. Няма да го чакаме за вечеря!

— О, няма! — каза Даниел. — И без това Мерседес ще негодува!

— Задържахте ли я в края на краищата? — попита Мадлен.

— Е, да! — въздъхна уморено Карол.

— Чудно защо! — намеси се Франсоаз.

— Колкото Агнес е привързана, толкова тая ми къса нервите — преувеличи Даниел. — Горда е като матадор, когато излиза на арената. Тя няма да си мръдне и малкия пръст, за да направи някаква услуга след работното си време, и точно в девет часа, дори дъжд да вали, дори вятър да духа, ще офейка. Това е истина, Маду! Аз съм уверен, че ако девет часът удари, когато сервира сиренето, тя ще тръсне подноса в средата на масата, ще хвърли на пода престилката си и ще хукне през вратата така, както работниците в „Рено“ напускат работата, когато конвейерът спре.

— Ти преувеличаваш! — каза, смеейки се, Карол.

— Никак даже! Спомни си миналия петък! Когато Дюхурионов и Шалузови бяха на вечеря у нас, Агнес сервира десерта! Как хубаво бих измел тая Мерседес, ако бях на твое място!

— Тя ми е много необходима — каза Карол. — Глади прекрасно, пък е и чиста, и уредна, и педантична...

— Какво говориш! Обърква всичко. Когато искам да взема от шкафа си бельо, никога не съм сигурен дали нещата там са мои, дали не са на татко, или на Жан-Марк. Нямам вече нито едни гащета за плуване! За да съм спокоен, купих си два чифта найлонови и сам си ги пера!

— Чудесна подготовка за един изследовател! — каза Франсоаз иронично.

Карол наведе глава и подръпна малкия си нос.

— Деца мои, говорете каквото си щете, но аз ще запазя моята Мерседес. Впрочем ако я уволня, друга няма да намеря. Най-много пак

някоя испанка, която не говори френски. А Мерседес все пак е от седем години във Франция.

— И от две години при нас! — каза Даниел. — Невероятно! Ах, колко хубаво ни е дресирала тя. Внимание! Пазете се!...

Той уточни положението и в този момент в хола влезе прислужницата, слаба, мургава и намусена жена с остър нос и големи тежки клепачи.

— Мадам, сервирано е — съобщи, тя.

На масата Карол се мъчеше да поддържа разговора въпреки смразяващото присъствие на слугинята, която влизаше и излизаше с презрителен поглед, сякаш се бе заблудила в среда, недостойна за нейния произход. Менюто се състоеше от задушено, студено месо и салата. Но на Карол, която спазваше някаква диета, Мерседес донесе изпечено на скара тънко парче неосолено месо и варени зеленчуци. Тя бавно и без охота ровеше в чинията си.

— Би трябвало да взема пример от вас — каза Мадлен, — но нямам кураж.

— Аз го правя не толкова от суетата да не напълнея, колкото от здравословни съображения. Щом започна да напълнявам, имам главоболие...

„Лъжеш, драга!“ — помисли си Мадлен, без да знае точно защо. Карол разпита децата как са прекарали деня. Франсоаз разказа за курса си по руски език в Института за източни езици.

— Страшна бъркотия е в нашия курс! Ние сме два пъти повече! Просто не знаят къде да ни настанят! Едва днес се запознахме с нашия преподавател. Той е забележителен!

— Кое му е забележителното? — запита Карол.

— Всичко! И най-важното — той е руснак. Казва се Александър Козлов. Ще ни научи поне на добро произношение. А именно това е най-трудното...

Тя говореше разпалено, сякаш беше трогната от интереса, който проявяваше към нея мащехата ѝ. Мадлен си каза, че напразно се е страхувала преди пет години, когато очакваше Карол да започне да враждува с децата. Те я бяха приели, защото тя не се стараеше да им се налага. Всъщност не бяха ли те по-близки с тази жена, отколкото с баща си? И все пак Карол не бе успяла да разтвори сърцата им. Мадлен беше уверена, че не е изместена като довереница на съкровени

тайни. Седнала между племенницата и племенника си, тя се чувствуваше поласкана от доверието, което те ѝ бяха засвидетелствували спонтанно един след друг, без да го е желала. Пристигнала с празна глава, сега имаше толкова много грижи, че ѝ стигаха да подхранва самотата си през много дни и нощи. Франсоаз влюбена, Даниел в подготовка за Африка!... Така възбудена, тя запали цигара през време на яденето, извини се и стана, за да вземе пепелник.

— Но аз щях да ви го подам, мадам — каза Мерседес, — нали затова съм тук...

Тя говореше почти без да отваря устата си.

— Но да! — прошепна Карол с отегчен вид.

В момента, когато Мерседес започна да сменя чиниите за десерта, външната врата хлопна. Всички надигнаха глави. Появи се Жан-Марк, разпален и задъхан.

— Много съжалявам! Автобусът ми се забави, движението беше задръстено.

— Трябва да пътуваш с мотопед като мене — каза Даниел. — И ще се промъкваш отстрани!

Без да погледне малкия си брат, Жан-Марк заобиколи масата и извика:

— Мадлен! Каква изненада!

От две години само той от трите деца не я наричаше леля Маду. Може би защото беше най-голям: навършваше двадесет години! Мадлен подаде бузата си на това голямо, стройно, мургаво и добре облечено момче, което се наведе над нея. После го видя как целува ръката на Карол. Вежлив по природа като баща си. Но имаше нещо отпуснато в долната част на лицето му. Беше запазил лошия навик от детинството си — да стои с отворена уста. Дълги, черни мигли засенчваха синьо-зеленикавите му очи.

— Господин Жан-Марк вечерял ли е или трябва да му сервирам? — попита Мерседес с остър тон.

— Дайте ми парче студено месо — промърмори Жан-Марк. — Това ми стига.

После Агнес — със запретнати ръкави и овехтяла престилка — поднесе десерта: часът беше девет и пет минути, Мерседес вече бе изчезнала. Цялото семейство избухна в смях.

— Нали ти казах, Маду? — възкликна Даниел.

— Уверявам ви, че ние сме от добро тесто! — допълни Жан-Марк.

— Всичко това е без значение! — въздъхна Карол.

Страхът ѝ от усложнения в отношенията с прислугата, колкото и парадоксално да бе това, я караше да проявява висши социални разбирания. Тя беше снизходителна до безкрайност. В хола поръча да сервира за всички кафе, а за нея чай от някаква билка. После говори за умората си, за безсънието си, закле се, че Париж я убива и че сто пъти би предпочела да живее в някое рибарско село. В десет часа, понеже знаеше, че Мадлен гори от желание да остане сама с племенниците си, тя се оттегли.

Пред децата Мадлен призна, че противно на това, което бе казала, още не си е наела стая. Те искаха да я задържат вкъщи, но отстъпиха пред нейната настоятелна молба. И тримата я придружиха до един близък хотел. Тя бе оставила колата си в двора. Даниел понесе куфара ѝ на рамо. Жан-Марк и Франсоаз я хванаха под ръка. Имаше малко хора по улицата. Тротоарите блестяха от дъжда. Витрините на няколко антикварни магазина бяха осветени. Бледата светлина на уличните лампи едва достигаше покривите. Семейство Ейглетиер се бе скупчило около Мадлен. Едно сплотено семейство, което вървеше в крак. Тя се чувствуваше толкова добре с племенниците и племенничката си, че нямаше никакво желание да спи. Но децата трябваше да станат утре рано. Те я настаниха в хотел „Моне“, в самостоятелна стая — малка, чиста, с цветя по книжните тапети, с месингово легло и чамов гардероб с изпочупени закачалки — и си отидоха, отнасяйки младостта си като светлина. Останала сама, тя се сети, че преди да тръгне, вкъщи не бе изключила светилния газ; тази тревога, пък и шумът от колите, дълго време я държаха будна.

IV

С отмалели ръце Мадлен стигна до таксито, каза адреса на хотела си, тръшна се на седалката и постави до себе си автомата, чиито хиляди частици издрънчаха. Трябваше ли да го купи? Сега не можеше да си отговори. Все пак не го взе скъпо. Всички други достигнаха баснословни цени, защото бяха в движение. А този според ръководещия търга „мъчно можел да се поправи“. Тя ще го покаже на своя часовникар в Трувил. Толкова сръчен е този господин Билард, че ще успее някак си да задвижи механизма. Отиде на продажбата без намерение да наддава, а ето че се връща с този чудесен негър пушач от XVIII век, сега скован, с лула във вдигната нагоре ръка. Разтвори вестника, с който го бе увила. И той се показва: своеобразен, с двурога бойна шапка върху бяла перука. Костюмът му от розов и бледосин плат, навярно от епохата, бе изпокъсан; маймунското му лице бе покрито с тъмнокафява кожа, на места проядена; зъбите му бяха от слонова кост. И да раздвижи, и да не раздвижи крайниците си, тя няма да го обяви за продан. Харесваше го много. Отсега се мъчеше да му намери място в къщата си. Върху камината? И дума да не става, там той ще разхвърли всичко по земята. Върху раклата? И там не. Върху кръглата масичка стил Луи XV може би? Но той е обемист: петдесет и три сантиметра висок, бе отбелязано в каталога!... Ах, дано не забрави медните дръжки за вратите! Може би ще открие това, което търсеше, във вехтошарския пазар? Ще отиде да се порови там в неделя сутрин. В Париж настроението ѝ се повишаваше всеки път, когато си намираще ново занимание. При най-малкото друсане на таксито негърът пушач леко поклащаше глава. Симпатичен ли е, или е досаден? По-скоро досаден. В очите му, две стъклени топчета, блестеше налудничав поглед. Тя го придържаше нежно с върха на пръстите си, за да го предпази от падане, ако колата рязко спре. Сега съжаляваше, че не бе със своето рено-4 (но нали не може да се намери вече място за паркиране!). Този шофьор караше толкова лошо! Струваше ѝ се, че няма да стигне до хотела в шест и половина. А бе

обещала на Даниел да разговаря с баща му преди вечерята. Още когато племенниците ѝ бяха съвсем малки, тя се бе убедила, че това, което се обещава на децата, трябва на всяка цена да се изпълнява. Често се бе превръщала в робиня заради обещание, дадено съвсем лекомислено на някое от тях. Как Люси можа да изостави трите си малки деца? Идиотка, глупачка! Очевидно още тогава Филип не я е обичал вече. Изоставена, измамена, тя се бе утешила с един тип с ограничени интереси, десет години по-млад от нея. И толкова обезумя, че дори го последва в Тунис, където той си бе намерил работа. Естествено не можеше да отведе и децата си там! Всъщност на тях им бе по-добре в Париж!... Мадлен ще се грижи за тях. Тя, Мадлен, е тук и ще спаси положението! Колко е добра тази Мадлен! „Не, аз не съм толкова добра — отсъди тя. — Зад моето възмущение тогава нямаше ли някаква тайна радост? Тази жена, която осъждах, ми създаде грижи, които осмислиха моя самотен живот. За кратко време душата ми се изпълни, бях спасена от пустошта. В продължение на осем години, благодарение на глупостта, егоизма и равнодушието на Люси, аз бях щастлива. Дори и след като Люси се завърна в Париж с втория си съпруг, аз продължих да възпитавам нейните деца по свое разбиране. Филип не ми се бъркаше. Сега обаче той е много важен. Заради Карол. Как ли ще ме посрещне? Обикновено е в добро настроение, когато се връща от път“.

Бе решила да му се противопостави, дори да се скара с него, ако е необходимо, но да успее в мисията си. Бяха ѝ необходими десет минути, за да се преоблече. Ето още една червена светлина. Последната. Тя приготви парите предварително, за да плати на шофьора. Той ѝ помогна да извади автомата от колата.

Влязла в стаята си, тя вече не искаше да се занимава с негъра пушач, който бе поставила върху тоалетната масичка: сега трябваше да мисли за предстоящия си разговор с Филип. Права, по комбинезон пред огледалото, тя четкаше със сила косите си и мислено си повтаряше доводите, които щеше да използва. Тесните презрамки на сутиена се бяха врязали в тлъстите ѝ рамене. Кожата под врата се бе зачервила и настръхнала. Беше смръщила вежди над сърдития си поглед. Бързо облече „вечерната си рокля“ — все същия модел, права, тъмносиня, — напудри носа и брадата си, провери дали има достатъчно цигари в чантата, облече мантото си, отправи се към

вратата и с изненада улови в огледалото погледа на автомата, който втренчено я гледаше.

Седнал на бюрото си, със скръстени ръце, с брада, опряна на гърдите, Филип слушаше сестра си с растящ гняв. През целия му живот ли щеше да се намесва тя в семейните им работи под претекст, не се е грижила за децата в продължение на няколко години? Как не може да разбере, не вече е извън курса, че вече никой вкъщи няма нужда от нея, че племенниците ѝ я обичат много, но при условие че си стои там, в провинцията. Пък и как се вълнува сега, за да защити пред него каузата на Даниел! Смешно е! Тя сновеше с мъжка походка от прозореца до масата, с цигара в уста. Той би искал да ѝ каже „не!“, за да ѝ отнеме илюзията, че е победила. Но безспорно Даниел трябваше да извърши това пътешествие. Колкото по-тежко бъде изпитанието, толкова повече момчето ще закали характера си. Единственото възражение, което Филип можеше да направи, беше, че проектът му се поднася от Мадлен! Имаше тук нещо унижително за неговото бащинско самолюбие. Той отпусна ръце и забарабани с десетте си пръста по ръба на масата.

— Аз зная много добре какво ще ми възразиш — каза Мадлен. — Според теб Даниел е още млад. Макар че по външност е още дете, но фактът, че има желание да направи това пътуване, трябва да ни убеди, че умът му е вече узрял.

Това „ни“ накара Филип да изскочи от кожата си.

— Не се тревожа, че Даниел е още дете, а заради учението му. Той трябва да подготви матурата си. С мисълта за това пътешествие в главата си той ще занемари всичко. Ами ако го скъсат? Ще трябва ли все пак да замине?

Той долови, че въпреки желанието си беше така извъртял въпроса, сякаш искаше мнението на сестра си.

— Не би ли могло да му се каже, че ще замине само ако издържи изпитите си, за да бъде подтикнат да учи? — предложи тя.

Той подскочи. Тя му бе дала повод да ѝ възрази.

— Не! — отсече той. — Аз съм против тази система — да се примамват децата с награда. Даниел трябва сам да поеме отговорността. Той ще замине каквото и да се случи!

— Имаш право — каза Мадлен.

Той разбра, че резултатът от това сражение я задоволява, но че от тактичност не иска да изрази задоволството си. В края на краищата така е по-добре. Миналия път той беше прекалил с нея. Глупава история! И то за нищо. Тя си бе отишла, като тръшна вратата. Какво толкова оскърбително ѝ бе казал? Вече не можеше да си спомни. От известно време паметта му изневеряваше и това го тревожеше. Много работа. Впрочем защо така предпазливо се отнасяше към сестра си? Той мразеше любезниченето. То е благодетел на слабите. Да разчиташ на милостта на другите, значи да загубиш част от личното си достойнство. Молил ли е той някога някого за снизхождение?

— Даниел ще бъде много щастлив! — каза Мадлен.

Той поклати глава в знак на съгласие, против волята си. Тя угаси цигарата си в една китайска чинийка, която служеше за пепелник. Погледът ѝ обходи книгите по лавиците на библиотеката.

— Много ми харесва тази стая — подхвана тя.

На вратата се почука и на прага се появи Мерседес, пак сърдита, разбира се.

— Портиерката дойде да ме предупреди, че колата на мадам Горже пречи на един от съпритежателите да паркира — каза тя. — Искане веднага да отиде и да я премести.

— Тях! — извика Мадлен. — Слизам!

Извади от чантата си ключа на колата и се спусна надолу. След нея и Филип веднага излезе от кабинета си. Той искаше да използва краткото отсъствие на сестра си, за да поговори насаме със своя син. Намери Даниел в стаята му, наведен над домашно. Върху масата падаше жълтеникава светлина от корема на лампиона луна, окачен на тавана. Остри звуци на джазова музика заглушаваха ушите. При отварянето на вратата Даниел вдигна глава и му отправи въпросителен поглед. Нямаше съмнение, че, след като бе изпратил леля си при баща си, сега очакваше резултата от преговорите.

— Защо ти сам не дойде да ми кажеш? — попита Филип сурово.

— Решено бе, когато ти беше на път — промълви Даниел. — И тъй като Маду беше тук, аз разказах най-напред на нея... А пък днес...

— Днес пък тя разказа на мене. Друг път внимавай да няма посредници между нас. Мъж ли си? Да или не?

След това въведение Филип седна на края на дивана. Искаше да направи малка пауза, но се сети, че Мадлен може да се върне всяка минута, и каза бързо:

— Щом като си избран от твоите другари, реших да не се противопоставям на това пътуване. Значи ще заминеш. Където пожелаеш. Но знай, че разчитам с успеха в училището да оправдаеш доверието, което ти гласувам. Надявам се...

Той не можеше да каже повече. Даниел се хвърли върху му и започна да го целува бясно. Този хлапак беше много експанзивен. Възпитанието на Мадлен!... Почти задушен, Филип започна да протестира:

— Хайде, стига толкова!

Колко пъти само той беше въставал срещу семейните излияния. Най-вече, когато те идваха от момчетата. В действителност се отвращаваше от всички ласки, които не бяха женски. Толкова много харесваше плътската любов, че не можеше да понася маймунските нежности между баща и син. Тази поникнала брада, която се потърка по бузите му, този топъл мъжки дъх!... А всъщност държеше много на децата си. Обичаше ги своеобразно, въздържано, с гордост. Най-сетне Даниел се откъсна от него и извика:

— Ти си прекрасен! Не се тревожи за изпитите ми! Ще ги взема! Дори ще се проявя както трябва!... За пътешествието избрах Брега на слоновата кост. Имам точни сведения за страната...

Стъпките на Мадлен се чува в коридора. Разговорът между бащата и сина завърши, тя можеше да влезе. Даниел се хвърли на вратата й. „Пак прегръдки“ — помисли си Филип.

— Татко ми разреши!... Чудесно! — въздъхна Даниел.

И все пак той не й благодари за съдействието. Не чакаше ли да останат сами, за да направи това? Филип ги наблюдаваше съсредоточено. Мадлен погали косата на момчето и каза:

— Пътуването е нещо много хубаво, но с това не може да се направи кариера. На каква професия си се спрял?

— Не съм променял избора си — отвърна Даниел. — Искам да стана ветеринарен лекар.

Това желание винаги бе посрещано с неодобрение от Филип.

— Защо не хуманен лекар? — каза той. — Да не би защото курсът на ветеринарната медицина е по-кратък?

— Не — отвърна Даниел. — Защото обичам животните.

— А хората?

— Обичам ги. Но те са... те не са толкова загадъчни...

— Разбирам много добре какво иска да каже! — заяви Мадлен с проникновение.

— И аз също, представи си! — каза Филип предизвикателно.

После добави:

— Впрочем това са проекти само! Ще прогледнеш по-ясно след зрелостния изпит.

Като разговаряше, той си мислеше за големия си син, който искаше да стане лисансие по литература, а сега следваше право само за негово удоволствие. Отначало Жан-Марк риташе срещу ръжена. Сега се е примирил. Дори е доволен. Още две години в университета и след военната служба ще го вземе в кантората си. Той имаше всички качества, за да успее: интелигентност, трудолюбие, известна представителност... Без съмнение един ден ще го замести и ще поеме ръководството на кантората му. Жалко само, че не е така смел като Даниел! На шестнайсет години той никога не би помислил да замине сам за Африка. Дори ако му бяха предложили, щеше да откаже: страх от неизвестността, от авантюрата... От кого ли бе наследил този чувствителен и боязлив характер? И макар да му бе любимец, Филип беше недоволен от тази черта на неговия характер. Той разсеяно слушаше разговора на Мадлен и Даниел, които спореха за разликата между каймана и крокодила, и изведнъж се изненада, че Карол не е до него. Дали се беше прибрала? Тръгна да я търси и я намери в нейната стая. Тя четкаше косите си пред огледалото на тоалетната масичка.

— От колко време си тук? — попита той.

— От около един час.

— Защо не ми се обади в кабинета?

— Мерседес ми каза, че си с Мадлен. Не исках да ви безпокоя.

— Нямаше да ни безпокоиш — каза той, като вдигна рамене. — Напротив! Говорихме за пътуването на Даниел. Това е все пак семеен въпрос. И ти трябваше да си кажеш думата...

Тя му благодари с поглед и прошепна:

— О, моята дума!

— Но да, но да!...

Той се приближи до жена си и я целуна. Нямахме вече голямо влечение към нея, но харесваше свежестта на кожата ѝ, нейния естествен чар, спокойната атмосфера, която тя създаваше въкъщи.

V

Валеше толкова силно, че три четвърти от търговците не бяха отворили дюкянчетата си. Само тук-там в дъното на дървени навеси, сред едва забележимото богатство от мебели и предмети за украса се очертаваха свити човешки силуети. С чадъри в ръце малкото клиенти шляпаха пред сергиите, без да купят нещо. Обаче Мадлен, обзета от своята натрапчива мисъл, не се уплаши от лошото време. Тя бе уверена, че ще намери това, което търсеше, точно тук, във вехтошарския пазар. На няколко пъти, като ровеше в един кош с бракувани части, тя помисли, че е успяла. Но се отчайваше, когато оглеждаше предмета в ръцете си. Много придирчива ли беше? Знаеше ли точно какво иска? Студеният вятър смразяваше краката ѝ, капки вода трептяха по ръба на непромокаемата шапка, която бе нахлупила на главата си. Тя погледна ръчния си часовник с намокрено стъкло: единадесет и пет. Колко бързо минаваше времето! А с Франсоаз имаше среща по обед в едно малко кафене на улица „Жакоб“, където щеше да види Патрик. Срещата бе много важна! Обаче тя нямаше да излезе от вехтошарския пазар с празни ръце. Още повече че смяташе да тръгне за Тюке утре или най-късно вдругиден. Влезе смело в една барака, помръсна и по-рухнала от другите, в която седеше дебела старица, покрита с черен шал, чиито ресни висяха като пиявици. Без да поглежда към дебеланата, тя се насочи по интуиция към един сандък, пълен с вехтории. Ръцете ѝ жадно заровиха. Сред бъркотията от ръждясали ключове, тирбушони, брави, куки и ковани пирони се появи една медна, сферична по форма, дръжка за врата. Резките по повърхността ѝ бяха запълнени с кал, но като ги почисти, дръжката ще блесне като злато. Беше тежка и изпълваше ръката ѝ. Много поколения бяха я оглаждали при всекидневния допир с нея. Само като я погледнеш и ще разбереш колко е натоварена с човешки живот. Господи, дано има и други! Прикривайки нетърпението си, Мадлен продължи да тършува, наведена над това бунище, лъхащо на плесен.

След като прерови цялата барака, Мадлен откри четири медни дръжки, почти еднакви.

Търговката се разсъни, изплува сякаш от дъжда, мрака и студа, за да каже едва чуто цената — съвсем приемлива. Мадлен бързаше толкова много, че плати, без да се пазари, и зави покупката си в къс хартия, захвърлена върху един стол. После, притиснала плячката до корема си, изскочи навън с приведен гръб. След автомата — медните дръжки! Наистина не бе прахосала времето си в Париж.

На централната алея силата на дъжда я изненада: в хубав вид ще се представи на Патрик! Мокра, с кални чорапи, с мръсни ръце, с коси, сплъстени от тази смешна шапка! Няма значение — нека си мисли каквото си иска! — нямаше време да ходи до хотела, за да се преоблича. Колата ѝ бе така притисната между две други, че трябваше да направи десетина маневри, за да се измъкне. Като извиваше волана ту на една, ту на друга страна, лицето ѝ пламна от горещина. Тя ругаеше полугласно! „Какви негодници!“ и си мислеше за „двата малки“, които я очакваха. Беше се заклела на Франсоаз, че няма да закъснее. Винаги даваше обещания, които след това я измъчваха. Най-после, след леко одраскване на бронята, колата ѝ успя наполовина да се измъкне. А зад нея вече застана друга кола, за да заеме освободеното място. Шофьорът проявяваше нетърпение. Навярно той бе забелязал номера на табелката и си правеше заключение за несръчността на провинциалистите. Мадлен го виждаше в огледалото как клати глава и мълчаливо натиска клаксона. „Да, да! — изръмжа тя. — Почакай една минутка, какво толкова!“ Тя потегли, като изви рязко кормилото, за да се насочи в права линия.

Движението в Париж бе така задръстено и колите се носеха така бързо, че докато стигне площад „Сен Жермен де Пре“, тя не можеше да мисли за нищо друго — трябваше само да внимава, за да не закачи автомобилите, които се движеха нахално до нея — и вляво, и вдясно.

Минаваше дванадесет, когато пристигна мокра, задъхана и недоволна пред кафенето на улица „Жакоб“. Още като прекрачи прага, забеляза в дъното на малкия препълнен салон Франсоаз, седнала до един младеж с големи очила, кацнали на тъжния му нос. Той не беше толкова хубав, колкото на снимката. Разочарованието на Мадлен нарастваше, докато си пробиваше път до тях. Преди още да продума нещо, Патрик ѝ протегна ръка и каза:

— Много ми е приятно, мадам!

„А на всичко отгоре не е възпитан много добре“ — помисли си тя, като седна и целуна Франсоаз. Бе така заглушена от шума в кафенето, че отначало едва чуваше какво ѝ говореха младите. Те бяха ходили заедно на църква. И двамата още бяха под впечатлението на неделната проповед. Цитираха някои пасажи. Мадлен престорено сподели вълнението им. Всъщност трябваше да признае, поне пред себе си, че постепенно бе отвикнала да ходи на църква. И чудно нещо, бе занемарила задълженията си като вярваща, откакто се бе настанила в провинцията, в къщата близо до изоставената църква. Струваше ѝ се, че тази стара сграда в съседство с нейната къща е запазила някои от добродетелите на някогашното си предназначение и затова нямаше нужда да търси Бога другаде. Седнала в хола, който преди е бил на господин абата Ерос, случваше ѝ се понякога да се чувства обзета изведнъж от някаква особена радост, подобна на онази, която изпитваше преди, когато се причестяваше. В такива моменти тя би могла да се закълне, че в стаята се разнася мирис на тамян.

— Какво ще поръчате, мадам?

Мадлен трепна, вдигна очи към сервитьора и каза:

— Малка чаша бяло вино.

Патрик я изгледа изненадан. Той и Франсоаз пиеха сок от кайсии.

— Беше толкова студено във вехтошарския пазар! — каза тя, сякаш за да се оправдае.

— Намери ли нещо? — попита Франсоаз.

— Да, разбира се. Чудни медни дръжки за вратите. Но ще трябва да ги пробвам намясто. Може би напразно съм се ровила!

— Не ми се вярва — каза Франсоаз.

И обясни на Патрик:

— Леля ми има изящен вкус! Когато се обзавеждаме, ще се съветваме с нея.

Това неочаквано навлизане в темата оживи Мадлен. Очевидно Франсоаз напълно вярваше, че ще се оженят. Като споменаваеше сега това на леля си със заобикалки, тя искаше да я подсети, че не трябва да се говори по този въпрос. Мадлен разбра, но все пак каза:

— След пет години ти няма да имаш вече нужда да се съветваш с когото и да било, мила моя!

Франсоаз ѝ благодари с поглед, загдето избягна да коментира опасностите, които крият преждевременните обвързвания. При така изясненото положение Мадлен разпита Патрик за уменията му и за неговите бъдещи проекти. Той обясняваше бавно, без да се двоуми, с дълги, добре сглобени фрази. Това, което казваше, не бе глупаво, но не бе и оригинално. Накрая обаче се въодушеви, когато заговори за своето евентуално участие в експедицията за търсене на нефт.

— Отначало ще трябва вероятно много да се мества... Вълнуващо е проучването на земните пластове, но след това Франсоаз и аз се надяваме, че ще получа постоянно място в Париж.

Франсоаз го слушаше с възторг, на който Мадлен се учудваше. „Какво толкова привлекателно намира в него?“ — помисли си, като запали цигара. Тя си ги представи прегърнати. И колкото повече навлизаше в тази област, толкова повече се озадачаваше и не можеше да разбере защо племенницата ѝ се е влюбила в този невзрачен младеж. Все пак на вид той беше мил, интелигентен, честен. А и, от друга страна, Франсоаз не беше красавица. И двамата имаха влечение към науката. Сигурно ще бъдат щастливи заедно... Достигнала до тази мисъл, тя се помъчи да бъде благосклонна. Седнала срещу младите, ги загледа откъм най-хубавата им страна. И така, когато след малко Франсоаз ще я запита какво е впечатлението ѝ от Патрик, тя ще отговори: „Очарователен е. Разбирам те, мила...“ И вече нищо друго не ще мисли. Франсоаз не пропускаше случай да подчертае качествата на своя годеник. Тя го пресичаше и допълваше, защото той проявяваше скромност и като споменаваеше за резултатите от първите си изпити, и като подчертаваше, че няма влечение към чуждите езици. Изглежда, че искаше да му вдъхне повече увереност, или пък се мъчеше да убеди себе си, че той е превъзходно същество. От тях двамата положително тя ще държи кормилото. От нея ще зависи провалът или успехът на съпруга ѝ. Нима не е така в ловенето семейства? Тези мисли се натрапваха в главата на Мадлен, докато младите с тих глас ѝ доверяваха, че страшно много се ужасявали от развода. Те били толкова уверени в своите морални сили, толкова горди с вярата си и толкова искрено желали да станат образцова съпружеска двойка, както повелява църквата, че и най-малкият намек за раздяла ги дразнел.

— Разбираш ли, Маду — каза Франсоаз, — без да съдим родителите си, ние все пак сме длъжни да видим, че те са тръгнали по погрешен път. Поради липса на вяроност или поради някаква друга грешка — това няма значение. Ние, Патрик и аз, искаме на всяка цена да избегнем такъв край. Ще се венчаем само ако сме напълно верни един на друг...

Мадлен попита Патрик:

— И вашите родители ли са разведени?

— Да, мадам, и се ожениха повторно — каза той с угаснал поглед и наведена глава. — Живея при майка си. Много добре се разбирам с втория си баща; те отскоро си имат момченце; а пък баща ми има момиченце от втората си жена.

Мадлен от учтивост прояви интерес.

— А! Така ли? — прошепна тя.

— Няма нищо чудно в това — каза Франсоаз. — Нали и аз имам такава сестра от мама. Знаеш ли, Маду, че Анжелик става все по-очарователна! Сега е на осем месеца! Играя си с нея всеки път, когато ходя да видя мама. Някой ден и Карол ще си има бебе!

Мадлен изгледа племенницата си с изненада. Как можеше Франсоаз да говори тъй свободно за една такава възможност? Приела веднъж завинаги раздялата на родителите си, тя намираще за естествено баща ѝ и майка ѝ да си имат деца от втория брак. „Това момиче е олицетворение на добротата — каза си тя. — На нейно място аз бих негодувала!“

— Няма ли да ти е неприятно, ако Карол си има дете? — попита тя.

— Никак — отвърна Франсоаз. — Обичам Карол. Тя е мила, интелигентна, сдържана, не ни досажда. А освен това татко е толкова щастлив с нея!

Мадлен се обви в пушек. Как всичко е така просто за тези млади хора! Та нали преди малко именно те ѝ бяха заявили, и с пълно основание, че не биха искали да преживеят драми? В продължение на векове хората са се мъчили да пресилват страстите си, за да си създават страшилища и кумири. Всеки човек е смятал, че е неповторим в славата или в нещастията си. Да се раздухва пламъкът в сърцата — това е била една от целите на изкуството. Сега започва епохата на младите, спокойните, благоразумните, самоуверените, които отхвърлят

древните магии и отричат на силните страсти правото на съществуване. Вдъхновени от бога, от науката или и от двете сили заедно, те са логиката в движението. Мадлен им завидя с тъга. Въртейки празната чаша между ръцете си, тя изведнъж се видя в чужд свят.

— Още една чашка бяло — каза тя на сервитьора, който минаваше край тях.

VI

Мадлен се отдръпна три крачки назад, за да прецени ефекта и душата ѝ се успокои: медните дръжки съответствуваха точно на размера и стила на вратите. Изчистени, сега те блестяха като малки домашни звезди в рамките на полираните дъбови врати. Така и мебелите наоколо добиха по-друг вид. Доволна, тя се усмихна и седна на пейката до масата. Наистина най-добре се чувствуваше у дома си, в Тюке. Осем дни в Париж — толкова дълго, че повече не можеше да издържи. Тя вземаше много присърце вълненията на другите: сантименталната изповед на Франсоаз, предстоящото пътуване на Даниел, загадъчността на Жан-Марк, любезната враждебност на Филип, предвзетостта на Карол... Ах! Сега ще си почине хубаво от цялата тази бъркотия! Все пак тя съществуваше извън тях, имаше си собствени грижи! Първо — магазина. Много малко работа имаше през този месец. Ако продължава така, целият приход ще отиде за данъци. За щастие имаше и други доходи — от наследството. Но все пак се надяваше, че през летния сезон ще има много клиенти. Притежаваше доста хубави вещи в магазина си. Дори колегите ѝ признаваха това. Дано не забрави да даде за поправка автомата. Но не за да го продаде — о, не! Поставила го бе временно върху перваза на прозореца, с лице към улицата. Изглежда, че му е приятно тук. Истина е, че някои предмети мъчно понасят домашната атмосфера, отегчават се, загиват. Тя изпита това с една калаена кана за вино. Където и да я поставяше, тя си оставаше чужда, сякаш бе взета назаем. Много бързо трябваше да се раздели с нея. На кого ли я беше дала? А, да, на Клеманс за рождения ѝ ден. Мисълта за Клеманс Дефорж я отнесе в далечното минало. Толкова близка приятелка, а не бе я виждала от шест години. Някога в Париж те бяха неразделни. Ходеха заедно за покупки, бърбеха си в детската стая... Малката Кри-Кри трябва сега да е на тринайсет години, не, на четиринайсет! Господи, как минава времето! Съпругът на Клеманс бе купил гараж в Лион и цялото семейство се пресели там. Започнаха да си пишат често. После писмата станаха по-редки. Всяка

от тях се затвори в грижите си. По някоя пощенска картичка от време на време. Дружбата се изпари. С Емили стана същото. Откакто се омъжи повторно, тя съвсем не дава признаци за живот. А докато беше самотна, всяка сутрин говореше по телефона с Мадлен по цял час. Веднъж тя дойде в Тюке с втория си съпруг. Но не беше вече същата. Сияеща от щастие, далечна, предвзета. Когато си отпътува, Мадлен въздъхна с облекчение. Нови приятели ли? За какво ѝ са? Сега тя много добре знаеше, че каквото и да прави, накрая приятелството ще завърши с разочарование. Хората задебеляват, когато остаряват. Само вещите стават по-очарователни с течение на годините. Тези медни дръжки например: трябва да са били много банални, когато са излезли от ръцете на майстора. Но годините ги бяха превърнали в произведения на изкуството. Ключарят, който ги бе монтирал, поддръждаше инструментите в чантата си.

— Нямате ли нещо друго за оправяне, мадам Горже? — попита той.

— Не, нямам! Колко ви дължа?

— Не бързайте! Ще ви изпратя малката ви сметка!

Тя му благодари, затвори след него вратата и останала сама, потъна в щастливо съзерцание.

VII

Люлян от движението на колата, Жан-Марк не сваляше поглед от двете глави, изправени една до друга пред него. Единият врат беше широк, месест, с малка напречна гънка над яката, другият беше грациозен и бял под тъмните коси. Никога не бе се учудвал така на разликата между една мъжка и една женска глава, гледани откъм гърба. Лявата олицетворяваше сила, ум и хладнокръвие, а дясната нежност и безсилие. Жан-Марк се питаше дали един ден и той ще съумее да овладее жената, която ще си избере. Съмняваше се, защото имаше предвид своята инертност, своята сантименталност, готовността си да се съгласява с другите, дори против себе си. Припомни си една книга, чийто автор претендираше, че може да изкорени слабостите в характера чрез всекидневно упражняване на волята. Защо да не опита?... Не би ли могъл да добие образа на баща си? Да стане като него: властен, привлекателен, справедлив, безпогрешен, щастлив! Карол посегна към таблото и завъртя ключа на радиото. Звуци на флейта, весели и игриви, нахлуха в автомобила. От Вивалди, разбира се, помисли си Жан-Марк. Филип караше бързо, с голяма увереност. Седнал зад него, Жан-Марк не се и опита дори да му поиска волана. Той пресметна, че ще бъдат във Фонтенбло след половин час. След като обсъдят с господин Ахил Вернер, генерален директор на РТСІ, възможностите за разширяване на неговото предприятие, те ще се върнат в Париж към седем часа. За пръв път Жан-Марк придружаваше баща си, за да присъствува на делова среща с клиент. Този израз на доверие го ласкаеше. Беше набързо прегледал досието, преди да тръгнат. Но като студент по право втора година, със своите още слаби юридически познания, той не можеше да вземе становище по толкова важен въпрос. Положително кантората на баща му в Париж бе една от най-авторитетните по административноправните консултации. От известно време Филип се бе специализирал по въпросите на чуждестранните предприятия във Франция и това му даде възможност да разшири обсега на дейността си и да се свърже с кореспонденти в

Америка, Англия, Италия, Германия... Тази мелодия, от Вивалди е прекрасна! Преди да отидат при господин Ахил Вернер, ще оставят Карол в Бромей, на тридесет километра от Фонтенбло. Тя имаше много важна работа във „Феродиер“. Тази къща край селото, която купиха преди три години, беше прелестна за неделните почивки през пролетта, но от есента нататък създаваше отегчителни грижи: просмукване на влага поради лош дренаж, поправка на повреди по покрива... Не минаваше и седмица съседката госпожа Тиер, която изпълняваше длъжността на пазач, да не телефонира за някаква повреда. Този път се беше спукала тръбата на бойлера. Отдавна се канеха да я сменят. Колата напусна автострадата и навлезе в път, който лъкатушеше сред нивя и гори. Жан-Марк погледна картата: ще стигнат до Бромей, като минат през Малерб, и ще продължат за Фонтенбло през Немюр. Заслужаваше си да заобиколят няколко километра повече, за да минат през този живописен и малко посещаван път. Полето беше тъжно, мъгляво, с големи оголени дървета, със заспали нивя и блата, в които се отразяваха облаците. Музиката от радиоапарата затихна. Карол я намали и каза:

— Може би трябваше да повикаме предприемача?

— Излишно е, мила — каза Филип. — Нали знаеш, че госпожа Тиер винаги съобщава за бедите, преди още да са станали. Сигурен съм, че нищо му няма на този бойлер. Ще го прегледам, като се върна от Фонтенбло, и ако наистина...

Гласът му беше важен, излизаше дълбоко от гърдите. Жан-Марк си помисли, че много би желал да има същия тембър. На седалката до него бе поставена кожената чанта на баща му, натъпкана с документи. На сребърната ѝ ключалка бяха гравирани инициалите му. Обикновено и най-важните клиенти на Филип Ейглетиер си правеха труда да отиват при него в кантората. Но сега, по изключение, защото господин Ахил Вернер бе болен... Изведнъж косите на Жан-Марк настръхнаха. На сто метра пред тях, от другата страна на пътя, имаше преобърната кола. Трима-четирима души се въртяха около нея. От купищата железария мъкнеха смачкано тяло.

— Какъв ужас! — извика Карол. — Не мога да гледам такива неща.

За миг Жан-Марк помисли, че баща му ще продължи пътя. Разстоянието бързо намаляваше. Започнаха да различават

подробностите. Жан-Марк не можеше да понася кръв. Бързо! Бързо!... Не, той намали. Страшно е. Колата спря.

Карол закри очи с двете си ръце. Филип слезе от колата. Скован на мястото си, Жан-Марк видя как баща му направи две крачки по пътя и изведнъж се извърна.

— Идваш ли, Жан-Марк?

Невъзможно беше да откаже. Събра смелост, отвори вратата и се измъкна навън. Изненада се от безсилието на краката си. Сърцето му заглъхваше.

— Е, хайде! — повтори баща му със суров глас.

Жан-Марк изтръпна и закрачи, макар че желанието му да избяга се засилваше.

Колата се беше блъснала в един бетонен стълб, след като се бе занесла от единия до другия край на шосето. Бледи и възбудени, свидетелите коментираха катастрофата. В момент на неприятен пристъп на повръщане Жан-Марк чу как един едър човек разказваше:

— Сигурно е изтървал кормилото след завоя... Изведнъж го видях как хвърчи право към мене... След четвърт секунда щеше да падне като круша в ръцете ми... Изплаших се до смърт...

Спасил се по чудо, той сияеше, бе станал герой; до него съпругата му, слаба, руса женица с телешки очи, хленчеше в мръсна кърпа:

— Не ни е било писано, да! Не ни е било писано!

По лепкавата кал имаше отпечатьци от гумите, по земята — парчета стъкло и едно червено петно, много червено — дано все пак не е кръв! С широко отворени очи Жан-Марк гледаше как пълзи и как се разстила тази жива течност. После, на три крачки върху банкета на пътя, той видя пострадалите. Двама, един млад и един възрастен, бяха проснати неподвижно. По-възрастният сякаш спеше спокойно; беше посинял, раните му не се виждаха. На по-младия челото бе одрано, челюстта разбита. Разкъсаните му устни разкриваха зъбите чак до корените. Жълти ядки в червен, съсирен сок. Чудновато хъркане клокочеше от гърдите му. От ноздрите му излизаше кървава пяна. С отворени клепачи той гледаше в небето. Мъчеше се от време на време да вдигне немощната си ръка, за да пипне лицето си, но нали не можеше да контролира движенията си, ръката се насочваше в друга

посока, извиваше се и падаше върху бедрото му. На врата му имаше синя връзка с бели точки.

— А пък тази Бърза помощ не идва! — каза един селянин. — Има вече десет минути откак сме телефонирали от фермата. Може би трябва да ги пренесем на ръце?

— Не — намеси се Филип. — Не ги пипайте. Положението им е тежко. Трябва носилка.

Той говореше така спокойно, сякаш се намираше в кабинета си пред някаква папка. Клекнал на земята, постави лявата си ръка под темето на по-младия, леко надигна главата му, извади кърпа от сакото си и тампонира раната. Контузеният дори не се помръдна, а кърпата цялата се напои с кръв. Жан-Марк гледеше като хипнотизиран баща си и му се стори, че кървави струйки текат между пръстите му. „Отвратително е! Как може да издържа?...“ Погледът му потъмня. Вътрешностите му се надигнаха. Изплаши се, че ще му прилошее, и затова се отдръпна на две крачки.

Някои коли минаваха бавно покрай насъбралите се, други спираха и през отворените врати слизаха любопитни и жадни за силни преживявания хора. Главният свидетел повтаряше за десети път:

— Вървах си както трябва, вдясно... И изведнъж, какво да видя?... Изпуснал кормилото след завоя... като круша... изтръпнах до смърт...

Гласът му бе вече укрепнал. Изпълняваше отлично номера си.

— А и полицаите не идват!

— Не са необходими толкова полицаите, колкото Бързата помощ!

— Тя пък никога не бърза!...

— Скандално!

— Жан-Марк! — извика Филип. — Имаш ли в себе си чиста кърпа?

— Не — отвърна той. — Ще отида да потърся.

Тази лъжа му бе противна, но нямаше друг начин да се изскубне от изпитанието. Той прескочи пътя и се насочи към колата, където чакаше Карол, бледа и загледана нанякъде. Но преди да стигне, спря. Не можеше да забрави разтворената като нар уста, пълна с червеникави клетки. Прилоша му отново. Почувствува се отпуснат и мек, сякаш понесен от някаква лавина. Слепоочията му бяха притиснати, студена пот изби по врата, челото и подмишниците му, а в

устата си усети неприятно гадене. С подкосени крака той се наведе над канавката, сви се одве и повърна.

С изпразнен стомах започна да диша по-леко, но светли кръгове все още премрежваха погледа му. Надигна глава и се обърна към хората около жертвите. Баща му се бе изправил и отдалече го наблюдаваше с израз, който му се видя строг, почти презрителен. Той отправи очи към Карол. И тя го бе видяла. По лицето ѝ, очертано зад стъклото, се четеше майчинско съчувствие. Тя го повика. Кимна му с глава. Жан-Марк почувствува ужасен срам, загдето се бе показал пред нея в такъв жалък вид. Сега тя не само знаеше, че е страхливец, но и го бе видяла в най-срамното за един мъж положение — да повръща със зяпнала уста. Че баща му го бе видял — това нямаше значение. Но тя! Една жена, чужда на семейството!... Тя никога не бе полагала грижи за него като болен. През детските му боледувания при него винаги идваше Маду, търпелива и грижовна. Той си спомни за нея с нежност и отчаяние.

Полицейската камионетка пристигна, виейки със сирената си. Разнесоха се заповеди. Кръгът на любопитните се разтвори. Филип мина край сина си, сякаш нищо не бе се случило, качи се в колата и каза:

— Побързай, Жан-Марк.

Жан-Марк избърса с кърпа устата си. Имаше две петна по ревера на пардесюто — бързо изтри и тях. Горчив вкус бе останал на езика му. Страхуваше се, че в колата ще внесе неприятната миризма от повръщането. Карол се обърна към него и нежно попита:

— По-добре ли ти е?

Той се престори, че не я е чул; мразеше я; ако повтори въпроса си, ще ѝ отговори грубо. Дали бе разбрала, че е готов да избухне от гняв, от досада! Тя не каза нито дума повече и отново се загледа напред. Колата потегли бавно. Разминаха се със санитарната линейка.

— Мисля, че ще ги спасят — каза Филип. — Младият е ранен само в лицето, а старият, изглежда, е получил само сътресение.

Те продължиха да разговарят тихо за опасностите при пътуването. „Когато шофира, човек трябва да мисли за лудостта на другите...“ Жан-Марк, свил се на задната седалка, очакваше някакъв намек за малодушието, което бе проявил. Но очевидно баща му и мащехата му, по силата на мълчаливо споразумение, избягваха да

говорят за това. Навярно чакаха да останат насаме. Тогава ще злорадствуват до насита. Жан-Марк можеше да си представи какво ще каже Карол: „Ти направи грешка, като го принуди да види ранените!... Нали знаеш колко е чувствителен!... Аз го разбирам много добре!...“ С тези утешителни думи ще го обезличи напълно, в очите на баща му. „Какво се бърка тя?“ Франсоаз и Даниел я намират симпатична, той също. Но никога не се е чувствувал свободен пред нея. Досаждаше му с всичко — с вечните си домашни рокли, с мнимата си умора, с превземките си. Гърлото му се стегна от обзелото го желание да заплаче. „И аз се избълвах пред нея!“ Той нарочно избра този груб израз, за да се оскърби сам.

Пътят бе прав, но скоростта намалня и колата спря. Жан-Марк помисли, че има някаква неизправност в мотора. Но баща му го запита, без да се обърне:

— Искаш ли да седнеш зад волана?

— Не — каза Жан-Марк.

— Въпреки това я седни, драги!

Филип слезе и се настани на задната седалка, а синът му мина напред. Карол не, се помръдна. Като седна до нея, Жан-Марк усети парфюма ѝ. Гневът му се засили, пламна като огън, раздухан от вятъра. Какво ли означаваше това допълнително изпитание? Поставяха го отново пред препятствие като кон, който е отказал да скочи първия път, но на всяка цена трябва да изпълни номера си, за да не остави впечатление, че се е провалил! Дали искаха да проверят овладял ли е вече нервите си? Добре! Ще видят на какво е способен. Той потегли рязко. Натискаше газта, бързо увеличаваше скоростта и усещаше по ръцете си, стиснали волана, лудата радост на колата. На завоите едва намаляваше и от свистенето на гумите изпитваше приятен страх. Колкото по-силно чувствуваше, че опасността се увеличава, толкова по-силно ликуваше. Караше смело не само за да се прояви пред баща си и мащехата си, но и за да покаже на самия себе си, че не се страхува от смъртта. Без да се обръща, той се досещаше какво става около него — вдясно Карол е примряла от тревога, а зад него баща му разярено стиска зъби. Желаете точно това. Опияняваше го безумният бяг на дърветата, вдигнали ръце към небето, монотонното и глупаво намотаване на пътя, свистенето на вятъра по каросерията, малкият страх, който причинява повдигане като горчив бонбон в устата. Сто и

тридесет, сто и четиридесет, сто и шестдесет... И изведнъж един спокоен глас зад гърба му:

— Ще престанеш ли с тези глупости, Жан-Марк?

— Не правя глупости — прошепна той, като намали скоростта въпреки желанието си.

— Правиш — каза баща му. — Да не би да искаш да ни сполети съдбата на ония там?

Някаква завеса се спусна пред очите на Жан-Марк. Споменът за кръвта го накара да изтрезнее. Ръцете му се отпуснаха върху волана. Той вътрешно призна, че баща му има право, и намали още скоростта. Но, вразумен вече, бе доволен, че макар и за няколко секунди, бе предизвикал смъртта. И до Бромей кормува с някаква налудничава радост на човек, останал жив след катастрофа.

Селото, скупчено около една много голяма за него камбанария, изглеждаше безлюдно. Жан-Марк слезе и отвори малката вратичка на високата дървена порта. Със затворените си кепенци къщата се очерта намусена под сивото небе. Стените с оголените по тях стъбла, на дивилози се белееха болезнено влажни. Един капчук стърчеше от покрива. В лехите нямаше и стръкче цвете, в двора — нито ствол, нито пейка.

— Ще влезете ли с мене за една минутка? — попита Карол.

— Не — каза Филип. — Този път наистина закъсняхме. До скоро виждане!

Той седна зад кормилото. Жан-Марк се настани до него. Останал сам с баща си, той се почувствува неочаквано дълбоко успокоен. Потънал в спокойната мъжка атмосфера, настроението му се подобри. Колата безшумно летеше по равен път. Филип започна да му обяснява предложението, което щеше да направи на господин Ахил Вернер, за да предотврати смущението на борсата от разширяването на неговото предприятие. Всичко, което казваше, беше мъдро и ясно, претеглено с математическа точност. Изведнъж той прекъсна по средата обясненията си, стана мрачен и прошепна:

— Двата там, не исках да ти го кажа пред Карол, сигурно ще свършат!

— А! — въздъхна Жан-Марк със свито сърце.

— Какво ти стана, като ги видя? Едва не примря?

Принуден да признае, Жан-Марк се опита да се изскубне:

— Не ми беше добре още като тръгнахме... На закуска ядох нещо, което ми бе неприятно...

— Защо блъфираш?

— Не блъфирам!

Филип го погледна със снисхождение, което го разтърси.

— Да, блъфираш! За пръв път виждаш тежко ранени, нали?

— Да.

— Няма нищо по-чисто от кръвта!

— Може би... Не зная...

Под влиянието на този поглед, който го караше да се вълнува, Жан-Марк се разбунтува срещу току-що проявеното малодушие.

— Няма нищо страшно! Това може да се случи на всеки — каза Филип добродушно. — И аз бях като тебе на двадесет години. Но преодолях прекадената чувствителност в характера си.

Жан-Марк имаше толкова голяма нужда да бъде утешен, че тези думи го изтръгнаха от безсилието, в което бе изпаднал. Щом като и баща му е изпитвал такова отвращение, той би могъл да вдигне глава. Оправдан и реабилитиран, се отпусна удобно на седалката. Макар и да бързаше, Филип не увеличаваше скоростта. Без съмнение той искаше да продължи разговора. Толкова рядко говореше с децата си! Връщайки се много години назад, Жан-Марк не можеше да си припомни да е разговарял така сериозно с баща си. Думите, които сега чу, бяха почти откровение за него: баща му го обича, уважава го, разбира го! Почувствува се радостен и горд.

— Мъжът, драги мой, се оформя всеки ден, частица по частица — продължи Филип. — Това е въпрос на воля. Мисли за себе си, винаги за себе си. Не се отклонявай нито сантиметър, освен когато имаш интерес. За работата не се тревожи, аз ще те подготвя. Ти ще използваш моя опит. Така че ще успееш много по-бързо и дори много повече от мене! В личния живот е друго: трябва да се справяш със собствените си сили!... С жените как си?

Един поглед, отправен от крайчеца на окото, придружи въпроса. Смутен, Жан-Марк се загледа в баща си, без да отговори: едрото червендалесто лице под тъмни коси, подстригани късо, кафявите проницателни очи, гърбавият нос, цепнатата брада, валчестият и дебел врат — всичко това свидетелствуваше за неутолимата му жажда за живот. „Нищо не може да му устои — мислеше си Жан-Марк — и

навярно от нищо не се страхува. Ето един човек, който само побеждава“.

Имах няколко малки приключения — каза той след миг.

Това бе истина: три-четири леки връзки с млади студентки, възбудени от това, че са открили свободата, философията на живота и любовта в мебелираните мансарди, далече от родителите си. Тези момичета минаваха от ръка в ръка, без да предизвикват нито възторзи, нито ревност.

— А сега? — попита Филип.

— Сега — каза Жан-Марк — съм се позатворил, станал съм по-сериозен...

— Много жалко!

— О, не, татко... Запознах се с едно много добро момиче...

— Какво разбираш под „много добро“?

— Младо момиче от добро семейство... просто от нашата среда...

— Ай!

— Тя е очарователна, много културна...

— Спиш ли с нея?

— Не — каза Жан-Марк, — тя не е от този тип...

Имаше предвид Валери, бялото русо момиче, много свястно, но и малко снобка. И в този миг очакваше баща му да го разпита за нея. Щеше съвсем нехайно да спомене името ѝ: Валери дьо Шарнерай.

— За женене не мислиш все пак, нали? — попита Филип.

— Шегуваш ли се!

— Кажи!

— Кълна се, че не! Намирам я очарователна, но само толкова... За женене най-малко мисля! Имам още толкова да уча...

— Пази се, драги! Именно тези момичета — непипнатите, непостижимите! — знаят как да пленяват. Влюбиш ли се в такава — спукана ти е работата. Женитба! Парфюмиран затвор! Кариерата ти — по дяволите! А да не изброявам всичко друго, което ще пропуснеш. Човек трябва да е идиот или недоразвит, за да се посвети само на една жена, когато е на твоята възраст. Пък дори и по-късно, между нас казано. Радостта на живота е да си винаги на лов!

Той му смигна. Ноздрите му се разшириха. Жан-Марк имаше известна представа за похожденията му. Той беше убеден, че баща му е

имал много връзки, преди да срещне майка му. После пък Карол...

— Твоят основен недостатък, Жан-Марк, е, ако смея да кажа, не ти липсва мъжественост! — продължи Филип. — Я погледни Даниел, той не се страхува от нищо, слага си главата в торба!

— Искаш и аз ли да замина за Африка?

— Не, но да изскочиш от утъпкания път, да заживееш, вместо да живуркаш!... Африка и в Париж можеш да я откриеш, разбираш ли ме?

— Ще се опитам — каза Жан-Марк, като се засмя. — Но всичко това са само думи...

— Обаче думите създават възможностите, драги. Сега нямам много време да се занимавам с тебе, но това лято в Гърция ще наваксаме загубеното. Ще те раздрусам така хубаво, че да ти вдъхна смелост и страст към живота...

Екскурзията в Гърция, която Филип организираше със своите приятели Дюхурионови, беше постоянна тема на разговор в семейството. Ще посетят Атина през юли. Ще наемат корабче за десет-двадесет души (не повече!) и ще обиколят островите с него. Без да определят точно колко време и без да имат някаква точно определена цел — за развлечение или за разглеждане на старините! Просто ще скитат, за да се любуват на слънцето и на загадките на древността. Карол и Франсоаз бяха възхитени. Жан-Марк беше по-въздържан. В Гърция, през лятото, в най-голямата горещина!... А освен това ще има и отегчителни хора сред спътниците. Да слуша как госпожа Дюхурион ще дърдори глупости пред Партенона — това няма да бъде по силите му.

— Питам се дали ще преживея същите вълнения този път в Гърция, както първия път, преди осем години — каза Филип.

Жан-Марк пресметна, че преди осем години баща му беше разведен и не беше още сключил втория си брак. Познавал ли е тогава Карол? С нея или с друга жена е бил там? Настъпи мълчание. Макар пътят да беше лош на места, Филип увеличи скоростта. От друсането брадата му се поклащаше. Жан-Марк си мислеше, че никога няма да достигне баща си, който имаше дълбоки, твърди, професионални разбирания за живота, защото самият той беше по природа повърхностен и разпилян. Неговите най-сериозни начинания не успяваха или поради некомпетентност, или поради непостоянство. В

никая област той не можеше да се представи като завършен човек. Следваше право, но не изпитваше никакво влечение към правните дискусии, плуваше средно, но лошо скачаше във водата, караше ски, но никога не се решаваше да се спусне слалом по стръмна писта, харесваше се на момичетата, но не можеше да задържи никоя. Понякога дори се питаше дали знае да люби. Способността на жените да симулират е такава, че е невъзможно да разбереш истината по този въпрос.

Струваше му се, че може да определи характера си по-лесно с отрицателните си черти, отколкото с положителните. Едно скеле с хиляди дупки, през които вятърът минава със свистене. Една пясъчна кула, която се клати в основата си. „Каква основа? Аз нямам основа. Аз не съм нищо. Способен на всичко възвишено и на всичко най-долно. Раят и пъкълът се преливат в мене“. Той си представи, че е ранен, паднал окървавен край пътя. След това в болница, цялата плувнала в бяло, лъхаща на лекарства, и в мъглявото си пробуждане вижда загриженото лице на Мадлен, изтичала първа до леглото му. „Миличкият ми, какво ти се е случило?“ Когато бе на дванадесет, тринадесет години... Изведнъж трепна, водни капки се стичаха по предното стъкло. Пейзажът се замъгли. Над Фонтенбло валеше дъжд.

— С Вернер ще имаме работа около един час — каза Филип. — Искаш ли да караш колата на връщане?

— Да — каза Жан-Марк с благодарност.

VIII

Наистина на този сив костюм тъмнозелената връзка отива по-добре от светлокафявата. Не беше може би толкова блестяща, но си имаше други качества. Освен това тя правеше по-хубав възел, а това бе от значение. С наведена пред огледалото глава Жан-Марк провери за последен път изрядността на тоалета си. Обичаше да се облича елегантно дори когато нямаше предвид някаква важна среща. Той разпредели по джобовете си ключовете, пакетчето с цигари, запалката (подарък от Маду), портфейла, кърпата за нос, издърпа маншетите си, протегна врат, стисна зъби и се помъчи да се хареса, но откри с разочарование, че въпреки костюма (наистина много хубав за полуконфекция) няма вид на ония големи контета с покоряващ поглед, които бяха за него идеала на мъжката красота. С тесни рамене, с тъмни коси, той приличаше повече на фламинго, както казваше Валери. Тя много обичаше да се подиграва. С безпощаден поглед. С остър език. Всеки път, когато излизаха заедно, му шепнеше подигравки по адрес на хората, които ги заобикаляха. И все пак го харесваше, той бе уверен. Един ден дори му бе казала, че те двамата ще бъдат хубава двойка. Той се понапери. Може би трябваше да й телефонира, за да я види тази вечер към седем часа. Не, баща му има право: не трябва много да се обвързва с това момиче! Ценеше я, защото бе умна, весела, елегантна, но не беше в пълния смисъл на думата влюбен в нея. Ще я потърси утре... Освен да телефонира на Мики. С нея се бяха разделили приятелски миналия месец. Тя ще се съгласи навярно да го приеме в дома си, както преди. Трябваше винаги да изпива по няколко чаши уиски, за да добие настроение, но после в леглото тя биваше много мила. Той се съвзе, преди да се разнежи напълно: Мики не можеше вече да го възбужда с кълченията и кикотенето си.

Той запали цигара не толкова от желание да пуши, колкото за фасон, и мина в хола. Беше неделя; баща му и Карол веднага след обяда отидоха у Дюхурионовите на бридж. Франсоаз и Даниел учеха — всеки в своята стая. В апартамента бе спокойно. Жан-Марк се

приблужи до дискотеката и потърси в отдела за класиците нещо, което най-добре да подхожда на обзелата го в момента меланхолия. Спря се на Симфония в до минор от Бетовен. Пусна плочата, изтегна се на дивана и потънал в пушека на цигарата си, заслуша първите акорди на оркестъра. Дали щеше да обича толкова много музиката, ако Мадлен не бе му вдъхнала любов към нея още в детските години? Тя често го водеше на концерти, подаряваше му грамофонни плочи за Коледа... Затвори очи, за да се отдаде напълно на музиката. Сила, величие, страст! Когато бурята вилнееше, той почувствува силата ѝ, а когато затихна, потъна в блаженство. Откъснал се от реалния свят, той се радваше, че неделните дни му предоставят такива часове на усамотение в полупразния апартамент, без родители, без прислуга.

Преди края на симфонията Франсоаз влезе и каза:

— Виж ти! „Бройка“ ли слушаш?

— Не е „Бройка“ — отвърна той, — а Симфония в до минор.

— Нямам музикална памет — каза Франсоаз. — И сто пъти да чуя една и съща ария, пак няма да я запомня.

Тя седна до него и потърка очите си. Пръстите ѝ бяха оцапани с мастило.

— Вървеше ми — каза тя. — Свърших.

— Какво? — попита той разсеяно.

— Преводът ми от руски.

Изслушаха заедно последните пасажии на симфонията.

— Чудна е наистина — каза Франсоаз.

И докато Жан-Марк търсеше друга плоча, тя продължи:

— Карол ми каза, че си се разболял вчера от тази катастрофа, която сте видели по пътя!

Той възрази нервно:

— Прилоша ми не от катастрофата. Имах стомашно разстройство. Тази Карол обича винаги да надува нещата! Започва да ме дразни в края на краищата!...

— Защо пък те дразни? — попита Даниел, който се появи на вратата.

Жан-Марк се обърна гневно:

— Това не те засяга. Дразни ме, и туйто!

Той се отказа да слуша Големия септет, както бе решил преди малко, седна на дивана и праметна крак върз крак.

— Запомни добре — подзе Даниел, — че никога няма да я обикна, защото заради нея Маду не е вече с нас, обаче можехме да попаднем и на по-лоша!

— Това е напълно вярно — призна Франсоаз.

— Пък е и красива! — поизсили се Даниел.

— Охо! Красива! — изръмжа Жан-Марк. — Прави много номера, за да изглежда такава! Махни й грима и нищо няма да остане.

— Не съм съгласен! — каза Даниел, като наведе глава.

Гласът му бе така развълнуван, че Франсоаз избухна в смях. Жан-Марк стана и като се прозя, каза:

— С удоволствие ще изпия един чай!

— Луд ли си? — извика Франсоаз. — Не сега!

— Защо?

— Много е рано! А мама ни чака в пет часа. При нея ще пиеш чай.

— Това не пречи.

— Добре.

Франсоаз вдигна рамене и се запъти с големи крачки към кухнята. Братята ѝ я последваха и седнаха около масата, а тя напълни чайника и запали светилния газ. Като я гледаше как се движи насам-натам, Жан-Марк се учудваше, че още няма определено мнение за сестра си. Намираще, че не е нито грозна, нито хубава, но е малко мудна и с красиви очи. Но само тези очи можеха ли да привлекат и да задържат един мъж? Положително не. Ще си остане девствена до края на живота си. Или пък ще се омъжи за някой недостоеен за нея тип. Как ли Валери би определила Франсоаз? Трябва да им уредя среща. След това Валери със своя писклив глас ще каже: „Сестра ти ли? Очарователна е. Прилича на стих от Корней...“ Или пък: „Когато я гледам, имам впечатлението, че прилича на някакъв железопътен пътеводител с музика от Моцарт...“

— Искаш ли нещо с чая? — попита Франсоаз.

— Разбира се — каза Жан-Марк. — Хляб, масло и конфитюр.

— След всичко, което излапа на обяд? Прекаляваш!...

Кухнята със стени, облицовани с бледосини плочки и по тях остъклени метални шкафове, макар и чиста като аптека, лъхаше на задушено месо. Очевидно на Франсоаз ѝ беше приятно да шестува временно в това помещение на прислугата. Превърнала се в

господарка на къщата, тя вадеше чинии, режеше хляб, разтваряше хладилника, в който при полярно осветление и температура се съхраняваха хранителните продукти. Даниел на един дъх изпи голяма чаша охладено мляко, а после заяви, че и той иска да закуси. Седнал на масата заедно с Жан-Марк, той унищожаваше филийките, които Франсоаз сърчно мажеше с масло и поставяше пред тях в чинийка.

— Вие сте идиоти — казваше тя. — У мама няма да можете да хапнете нищо.

А всъщност тя се радваше, че ги обслужва. На третата филия Жан-Марк каза:

— Предавам се, не мога повече!

Даниел се отказа след четвъртата. После двамата братя си размениха заговорнически поглед, преброиха до три, изтегнаха се върху облегалките на столовете си и като затупаха с ръце по масата, започнаха да скандират:

— Олеле! Малката сестричка е гола.

С тези предизвикателни момчешки викове те дразнеха някога Франсоаз. Но сега този номер не минаваше. Тя прихна да се смее.

— Не си вече интересна! — каза Даниел, като си търкаше корема.

И Жан-Марк се засмя с лека тъга. За няколко минути той бе почувствувал как около масата се възстановява тяхната стара сърдечна атмосфера. И тримата образуваха един свят, изпълнен с едни и същи спомени, с едни и същи легенди. Никога чужд човек не ще влезе в малкото братство на Ейглетиеви, в което всички тайни бяха забулени с детско обаяние.

Франсоаз с прекалено старание изми чайника, чашите и чиниите и ги нареди в сушилнята. Жан-Марк със силен замах на ръката издърпа дългия си маншет, погледна ръчния си часовник и заяви:

— Ако искаш да сме у мама в пет часа, трябва да тръгнем след десет минути.

— Готова съм — каза Франсоаз.

— Така ли ще тръгнеш?

— Та аз не съм Карол! — каза тя. — Не сменям по шест пъти на ден тоалетите си!

Жан-Марк я изгледа с братска възискателност: не одобри сивия пуловер, плисираната ученическа синя пола, ниските обувки, правите

коси; после си каза, че всичко това не го засяга, запали цигара и като се погледна в стъклото на прозореца, оправи възела на връзката си, който се бе малко изкривил.

* * *

Публиката изкрещя изведнъж и цялата се надигна от трибуните: Куликовски бе отбелязал гол за Франция. Два на два. Настръхнал, с отворена уста, с парче торта в ръката, Даниел беше вперил очи в екрана на телевизора. Течаха последните минути от мача. Ив Мерсие стана от фотьойла, заобиколи подвижната масичка, сложена за чая, и седна зад Даниел.

— Ивон — каза с лек укор Люси, като отпрати към съпруга си влюбен поглед, — и ти си хлапак като него!

Седнал с Франсоаз на ниския диван, отрупан с разноцветни възглавнички, Жан-Марк се мъчеше да преодолее гнева, който го обземаше. Ив Мерсие беше десет години по-млад от майка му. Тя се бореше упорито, за да не се чувства много тази разлика в годините. Това я караше да се облича и фризира много подчертано: силно изрусени коси, синьо-сребрист грим върху клепачите, младежка якичка около състарения врат!... Посредствеността на нейния съпруг се отразяваше и на нея. Той се увличаше по спорта, беше спортувал преди с успех, но при сегашната си работа — представител във Франция на една американска фирма за пластмасови изделия — не му оставаше достатъчно свободно време за тренировки. Дребен, черноок, плещест, със сплескан нос и ниско чело, той изпадаше в екстаз от вълнуващите моменти на мача.

— Страшен е!... Как дриблира!... Давай, Гаринети... — бърбореше той. — Шут! Шут сега!

А Даниел му възразяваше като на стар приятел:

— Говориш, като че ли ще шутира! А пък краката на твоя Гаринети са меки като телешки бял дроб!

— А я да те видя аз тебе на този труден терен!

— Няма такъв филм! Погледни Зулуб, той препуска като кон, напада!

— Лулу, ти нищо не ядеш! — въздъхна Люси. — А ти, Франсет!...

Жан-Марк се сгърчи от този изблик на внимание с гальовни имена. В тази къща той мъчно понасяше превръщането на Даниел в Лулу, на Франсоаз във Франсет, а на самия него в Жуби. Майка им беше донесла тези имена от детинството им. Сега те бяха съвсем неподходящи. Защо упорито продължаваше да се вдетинява пред тях, сякаш бяха още хлапета със слаби крачета. Той завиждаше на Франсоаз и Даниел, които се чувствуваха много добре при тези неделни посещения. На Даниел може да се прости — той още не съзнава. Но Франсоаз? Дали наистина обичаше майка си, или пък се преструваше от любезност, по навик, от религиозност? Невъзможно беше да се проникне в душата на това момиче, затворено като охлюв. Самият той във всеки случай едва издържаше. При всяко идване напразно се мъчеше да бъде търпелив, обаче след десет минути само заради една думичка, заради един спомен, заради някакво хрумване всичко рухваше. Как е могъл баща му, това превъзходно същество, да се влюби в толкова обикновена и празна жена? Те не говореха на един и същ език, нямаха еднакъв вкус, не би трябвало да се срещнат. Ето колко са глупави браковете, сключени при първото още хрумване. И тази грешка се плаща в продължение на години, дял живот! Да, баща му имаше основание да го предупреди за опасностите, които крие една очарователна усмивка, едно отдаващо се тяло. Все пак Карол беше по-добра партия от майка му! Положително по-красива, по-одухотворена и от „друга класа“! „Внимание! Употребявам този израз за щяло и нещяло. Не би трябвало това да ми става навик!“ Той обгърна с поглед този хол трапезария, напълно модерен, но тъжен. Апартаментът беше в жилищния комплекс Севър — осем блока, всеки на десет етажа, обърнати към Сена, с площадка и градина за дечурлигата на съкооператорите, с подземен гараж и с магазин за хранителни стоки в партера. Голям остъклен портал, навред вградени долапи, лъчисто отопление, тънки стени, боядисани светлосиньо, един ръждив килим на пода, лакирани мебели от явор, няколко зализани картини в сладникави рамки. „А пък тя изглежда щастлива! — помисли си Жан-Марк изумен. — Не съжالياва за нищо. Само защото този нисък и дебел човечец добре я... Каква свинщина!“

— Още малко чай, момчето ми?

Жан-Марк изтръпна. Майка му беше взела чашата и го канеше с топла усмивка. Той се смути. Изведнъж изпита съжаление към тази изхабена и силно гримирана жена, която с всички сили се мъчеше да кокетничи.

— По-добре му предложи уиски! — каза Ив Мерсие, без да извърне глава от телевизора.

— Не, благодаря — каза Жан-Марк. — Предпочитам чай.

Крясъци заглушиха думите му. Край на мача. Два на два. Честта и на двата отбора е спасена. Ив Мерсие се върна при фотьойла си, като мърдаше рамене, сякаш мускулите му го притискаха.

— Среден, много среден мач! — каза той. — Франция можеше да даде повече, игра на свой терен...

Даниел остана на мястото си, за да гледа един каубойски филм. Сега, когато Ив Мерсие бе отново до нея, Люси изглеждаше озарена едновременно от две страни. Поднесе му уиски и погали ръката му, отпусната върху облегалото. Дали не искаше да покаже колко е щастлива в дома си? Погледът ѝ шареше между мъжа и децата; тя подскачаше от съпружеското щастие към майчинската радост; призоваваше ту единия, ту другите за свидетели на двойното си благополучие. „Дали е зарязала баща ми заради този човек, или пък баща ми я е изоставил заради Карол? — помисли си Жан-Марк. — Това не може да се узнае. Дори Маду не говореше по този въпрос. Във всеки случай баща ми е задържал децата. Впрочем какво значение има? Нямам нищо общо с майка си. Питам се какво търся тук...“ Цвиления, изстрели и каубойски проклетия, изказани на лош френски език, нарушиха за миг спокойствието в хола.

— Намали малко тона, Лулу! — каза Люси. — Ще събудиш Лики.

— Горя от желание да я видя! — каза Франсоаз. — Не може ли сега да отида при нея?

— Още десет минути! Аз строго спазвам режима ѝ. Също както при вас!

Тия думи изтръгнаха Жан-Марк от мислите му. Той намираше, че не е прилично да се хвали с това късно майчинство. Как една жена може да предлага утробата си и на един, и на друг, как може да създава семейство и тук, и там, да променя името си, да сменя гнездото си и отново да започва да снася яйца? Как смее да показва на първите си

деца новороденото, попикано и олигавено, живо доказателство за удоволствията, които има със заместника на баща им? Дори изразът „дете от първия брак“, „дете от втория брак“ беше отвратителен с намека си за брачните отношения. Всеки път, когато трябваше да подържи в ръцете си малката Анжелик, Жан-Марк изпитваше повече отвращение, отколкото досада. Той се отвращаваше от това топло, нежно и меко парче месо, от този лъх на прокиснало мляко, от тези идиотски гугукания, от това задниче, което жените разгонваха и изчистваха с благоговение. Увлечен в размишленията си, той едва забеляза, че разговорът бе променен. Не говореха вече за Анжелик, а за Даниел и неговия план за пътешествието. Люси се вбеси.

— А баща ти съгласен ли е? — попита тя.

— Напълно — каза Даниел, без да откъсва очи от екрана на телевизора, където индианците препускаха около един керван с развети чергила.

— И Маду — каза Франсоаз.

При тези думи Люси повдигна към съпруга си своето детинско на вид, но похабено, белосано, с остро носле и начервени устни лице.

— Какво мислиш ти, Ивон?

— Щом като има желание!... — отвърна Ив Мерсие натъртено.
— Пътуванията укрепват младежта!

— А ние — каза Франсоа? — ние ще отидем в Гърция това лято.

— Нима? — извика Люси. — Но това е прекрасно, мила моя Франсет! Ах, вие сте разглезени деца! Мисля, че го съзнавате!... Все пак в тази Гърция трябва да е тъжно! Тия развалини, струва ми се, ще ми надуют главата! Имах една приятелка, която беше гъркиня... Баща ти добре ли е?

— Много добре.

— Все така ли много пътува?

— Все повече и повече.

— Той прекалява. Ще се разсипе от работа. А както казва Ивон, трябва все пак да се отделя и време да се живее!

— Да — каза Ив Мерсие, — така мисля.

Жан-Марк се питаше защо майка му изпитва нужда да говори за първия си съпруг в присъствието на втория. Може би искаше да покаже, че дори и най-сложните наглед отношения могат да станат обикновени между хора при добро желание. Необходимо е обаче

въпросите да се засягат без каквито и да било предразсъдъци. В това отношение тя бе в изгодни позиции — такива разбирания имаше не само тя, но и човекът, за когото се бе омъжила. „Всъщност те са създадени един за друг — помисли си Жан-Марк. — Може би това именно е щастието!“ Чуха се остри писъци. Анжелик се бе събудила. Жан-Марк видя как майка му стана с лице, озарено като на творец.

— Сега вече можем да отидем!

— Ще ме извиниш, мамо, но трябва да изляза — каза Жан-Марк.
— Имам среща.

Тя го стрелна със сладникав съучастнически поглед.

— Няма да те питам с кого, мое голямо момче! Колко си хубав! Този костюм ти стои много добре!

— Ама, разбира се, измъквай се! — каза Ив Мерсие, като го бутна по раменете. — И приятно прекарване, ей!

Лицето му бе жалко и засмяно като на бивш боксьор. „Все пак той е добър човек!“ — каза си Жан-Марк.

— Ще се прибереш ли за вечеря? — попита Франсоаз.

— Не — отвърна той. — Зает съм.

А в действителност не знаеше нито къде ще вечеря, нито пък какво ще прави.

Когато Жан-Марк си отиде, майка му каза:

— Изглежда ми занесен, загрижен.

— Превзема се — рече Франсоаз.

И те влязоха заедно в спалнята.

Анжелик риташе с крачката си в своето малко дървено креватче, боядисано в розово и украсено с бродирани завески. Франсоаз я стисна в ръцете си, обсипа я с целувки, преоблече я, оправя й косичките, като се смееше на бърборенето ѝ. Струваше ѝ се, защото имаха една и съща майка, че това дете е и малко нейно. Като пипаше бебето, тя почувствува някакво животинско удоволствие от това родство и се развълнува.

— Гладничка ли си, кукличко? — каза Люси, като пое Анжелик.

Докато бебето лапаше важно кашичката си с издути бузички, Франсоаз наблюдаваше лицето на майка си, по което се четеше такова тихо щастие, сякаш бе озарена от бога. Как бе възможно? Чрез развода си и чрез повторния си брак тази жена бе престъпила божии закони и това дете за църквата бе незаконородено, защото родителите му бяха

непрекъснато в грехопадение. Тя си каза, че нейният обикновен ум не може да отсъди тези неща, но може би бог е по-добър от своите проповедници. Тя не се изненада: в живота има много по-тайнствени неща, отколкото в светите книги и раждането на едно дете, каквото и да било то, прави светица жената, която му е дала живот. Всъщност Люси продължаваше да ходи на църква. Нито за един миг тя не бе се почувствувала грешница. А и фактът, че бог бе дал съгласието си за раждане извън църковния брак, за нея бе мълчаливо опрощение. Анжелик, престанала да яде, радостно се усмихваше и размахваше пред лицето си своите месести ръчички.

— Нищо ли няма да ми разкажеш за себе си! — обърна се Люси към Франсоаз. — Какво правиш? С кого се срещаш? Не си ли започнала да флиртуваш с някого?

— Не — каза Франсоаз.

Тя нямаше желание да се довери на майка си. Тайната ѝ принадлежеше на Маду.

— Много жалко! — продължи Люси. — Гледах те преди малко. Вече си на осемнадесет години, трябва да се подокарваш! Искаш ли да направя косата ти?

— Не, не — отдръпна се Франсоаз.

Обзе я страх пред мисълта да заприлича на майка си. „Тя ще ме гримира, ще усуче косите ми на всички посоки, ще бъде ужасно!“

— Уверявам те, Франсет, че ти си на години, когато трябва да бъдеш по... по-модерна...

— Не обичам тези работи.

— А мъжете?... Те обичат това, тия мъже... И ние сме длъжни да се съобразяваме...

— Не, мамо.

Тя се отдръпна, сякаш само едно допиране на гребена или на четката би я омърсило. Чуха се стъпки в коридора. Влязоха Даниел и Ив Мерсие: филмът беше свършил, предателят убит, героите оженени и селото се бе успокоило с новия шериф и с учителката, красива като слънцето. Те се смееха, доволни от глупавата история. Ив Мерсие грабна дъщеричката си, целуна я по двете бузки и я сложи в кошарката ѝ. Всички се изправиха пред нея и я загледаха как подскача с още меките си крачета, хванала се с ръце за решетките.

— Тя наистина е очарователна! — каза убедително Даниел със сияещо лице.

Защо не останете двамата на вечеря? — предложи Люси.

— Не сме предупредили! — отвърна Франсоаз.

— Това не е проблем! Ще ги потърся у Дюхурионове — каза Даниел. — Те сигурно са още там.

Той тръгна тичешком. През отворената врата Франсоаз го чу как телефонира:

— Ало!... Мадам Дюхурион?... Тук Даниел... Добър ден, мадам. Как сте?... Мога ли да говоря с Карол?... Виж какво, бихме искали да вечеряме у мама... Нямах нищо против, нали?... Така, попитай татко... Чакам... Разбира се, не по-късно... Окей... Целуваме те...

Той постави слушалката, върна се в стаята, като се клатушкаше, и самодоволно съобщи:

— Всичко е уредено! Дори мисля, че и за тях така е по-добре!

* * *

Щом влезе в коридора, който водеше към стаите на прислугата, Жан-Марк чу гласове и смях. Той с недоволство разбра, че Мики не е сама. Би трябвало да я предупреди за посещението си, но желанието да я види отново го бе обзело изведнъж в Севър, когато излизаше от дома на майка си. И тъй като Мики нямаше телефон, тръгна към нея ей така, наслуки. Изправил се пред вратата, той се двоумеше дали да почука. И най-сетне се реши — нали нямаше какво друго да прави.

Малката стаичка бе изпълнена с дим. Светеше само една нощна лампа, чиято крушка бе оплескана с червен лак за нокти. В полумрака се очертаваха силуети, насядали по земята и върху дивана легло. От един грамофон се разнасяха каубойски крясъци.

— Жан-Марк! Колко е хубаво, че дойде!

Мики му протегна ръцете си, като отметна назад светлочервеникавите си коси. Той я целуна приятелски по бузата и седна сред другите. За пиене имаха само лошо уиски, френско. В една чиния бяха останали няколко сухи пасти. Пепелниците бяха препълнени с угарки. Компанията се състоеше от едно кльощаво момиче с конски профил, най-добрата приятелка на Мики, и две

типчета. Единият, Гусе, следваше медицина, а другият, Дидие Копелен, беше втора година студент по право. Жан-Марк го бе срещал по време на практическите занятия. Бяха от една специалност — гражданско и административно право. Макар че групата им бе малка, не повече от тридесет студенти, с него той още не бе имал случай да разговаря. Как Дидие Копелен бе кацнал у Мики? Спеше ли вече с нея или пък още само си постилаше? Съвсем ясно бе, че адресът на това момиче се предаваше от ръка на ръка между приятели. И тя в края на краищата ще успее да приеме в леглото си целия парижки университет. Засега ученичка (миеше само коси), тя се бе посветила на тежката фризьорска професия, както сама казваше. Имаше слабост към интелектуалците, при условие че са на възраст между деветнадесет и тридесет години. Въпреки всичко човек не можеше да я ревнува. Медикът разказваше мръсни вицове. Двете момичета, макар че се кикотеха, се мъчеха да изглеждат възмутени. Напротив, Дидие Копелен имаше сериозен вид. Високо чело, светъл поглед зад очила с широки рамки, мълчалив и замислен, сякаш изгаряше от сериозни проблеми. Дори когато се смееше, очите му бяха тъжни. За пет минути само Жан-Марк се убеди, че този младеж не е бил любовник на Мики. И изведнъж му стана симпатичен. Започнаха да разговарят. Казаха си мненията за двамата асистенти по практически занятия: по гражданското — Кьорлойо, млад съдия, сух, въздържан и с остър език; по административното — Жиофре, който пък със своето красноречие така се увеличаваше, че започваше да засяга въпроси извън програмата. Останаха много доволни, че мненията им за тези две личности съвпадат. И решиха, че първият има данни на „голям философ“, докато вторият е шмекер и дърдорко. След това разнищиха и редовните преподаватели. И пак бяха единни в похвалите и критиките. Никога Жан-Марк не бе чувствувал така силно контакта на две сродни души: между тях сякаш се получи пукот и искри от това съединение. И като си помисли за своя приятел Жулиен Прела, който си остана посредствен още от лица, Жан-Марк можа да направи разлика... Жулиен беше прекрасен другар за кино, за чашка, за шеги, които те карат да се превиваш от смях и да се пляскаш по бедрата, но ако трябваше да си раздвижи мозъка, веднага проличаваше, че му липсва ум и въображение. Брасар и Нико, двамата му приятели от първата студентска година, не го превъзхождаха. И те бяха славни момчета, приятни и забавни във всекидневното общуване,

но неспособни да отвърнат някому както трябва, когато се водеха оживени спорове. Преди малко, когато говореха за Жиофре, Дидие Копелен каза: „Той е негодник от крайната десница“. Това се хареса на Жан-Марк, който, без да бъде от „левицата“, се считаше за „прогресивен“. Изглежда, че и Дидие Копелен не бе обвързан с някоя партия. Той твърдеше, че за да бъде съвременен, човек трябва да следва „икономиката“, а не „политиката“. Би желал да задълбае повече във философията на правото. Като разбра, че Жан-Марк се подготвя едновременно и за лисансие по литература (по английски език, граматика и филология), призна, че и самият той има влечение към литературата. Но не заради това, което е написано, а заради ненаписаното! Негов бог бе Кафка. Жан-Марк току-що бе прочел „Процесът“. Впуснаха се да си обясняват причините за възторга си.

Гусе си отиде развеселен, като отведе със себе си кльощавото момиче, пияно от уискито и вече толкова настроено, че бе започнало да разкопчава блузката си. Жан-Марк и Дидие Копелен едва забелязаха изчезването им.

Мики явно скучаеше между тия двама словоохотливи младежи, които често се прекъсваха с думите: „И аз мисля точно така!“ или пък „Съгласен съм, но аз, драги, отивам още по-далече!“ Затова тя се зае да подреди стаята си — изхвърли угарките от пепелниците през прозореца върху покрива, изми чашите в умивалника, оправи възглавничките и нави будилника си (институтът за разхубавяване, в който работеше, беше отворен по изключение в понеделник). Изведнъж Дидие Копелен забеляза, че е девет часът вечерта, и каза, не съвсем убедително, че трябва вече да се прибира. Навярно той нямаше какво да прави тази вечер и се надяваше да го задържат. За момент Жан-Марк поиска да тръгне с него: ще хапнат по един сандвич в някое бистро, ще продължат разговора си и така ще се опознаят по-добре. Но веднага реши, че ако остане тук, ще има възможност да легне с Мики. Тя няма да го отблъсне: това личеше по бляскащите ѝ очи и по кълченето ѝ. Пожела я внезапно. И колкото повече мислеше за това, толкова повече желанието му се избистряше, ставаше мъчително, досадно. След като бе помислил да продължи разговора с Дидие Копелен, сега той с нетърпение чакаше да му види гърба. А Дидие се заседя още четвърт час. Най-сетне по нетърпеливите погледи и на

двамата той разбра, че е излишен, надигна се тъжно, благодари и се сбогува.

Щом вратата се затвори, Мики се нахвърли върху Жан-Марк, нарече го „подлец“, „мръсник“ и накрая залепи на устата му една захарна целувка. После двамата се търкулнаха на леглото.

Два часа по-късно, когато излизаше, Жан-Марк съжали, че е пожертвувал Дидие Копелен заради едно вулгарно физическо желание. С него щяха да прекарат една прекрасна вечер в разговори за изкуство, литература, политика, философия! А вместо това се беше задоволил с бедното тяло на една идиотка в леглото ѝ, напоено с парфюм, който мразеше. Обиколи две-три кафенета в Сен Жермен де Пре с надежда да открие на някоя маса Дидие Копелен и накрая се запъти отчаян към къщи.

В двора той намери баща си, който с умела маневра паркираше колата си на сантиметър разстояние между други две. Мястото за отваряне на вратата бе толкова малко, че Карол и той едва можаха да излязат, като се извиха.

— Таратайката вляво е на Масиняк, това е ясно — каза Жан-Марк. — Но тази вдясно не е на човек от нашата къща!

— Учудваш ли се? — изръмжа баща му. — Този двор се превръща в обществен гараж!

Филип не изглеждаше в добро настроение. Навярно беше загубил на бриджа. Карол сияеше от безразличие.

Влязоха заедно в асансьора. В осветената кабина Жан-Марк почувствува, че мащехата му го разглежда с любопитство. Дали не се досещаше от вида му, че се връща от любовна среща? Недоизтрити следи от червило по устните му, острия парфюм на Мики... Не, едва ли Карол е обзета от такива мисли. По всяка вероятност тя и сега го виждаше болен край шосето. Достатъчно бе да се изправи пред нея, за да си представи, че повръща. Докога ли ще му пречи да забрави този унизителен спомен? Той се задушаваше, злобата му бе горчива като жлъчка! Извърна рязко главата си. Влязоха в апартамента.

— Лека нощ, татко, лека нощ, Карол — измърмори Жан-Марк.

Той ги изгледа как минават през хола за стаята си. Вратата се затвори. „Е, ето че и те ще вършат това, което аз правих с Мики!“ — каза си той. — Обаче баща ми е на четиридесет и пет години. Дали на тази възраст още го вълнуват тези работи? И тъй като не му се спеше,

той се настани в един фотьойл, запали цигара и дълго време мисли със задоволство и с надежда за своя нов приятел.

IX

Най-после от толкова време насам в магазина на Мадлен се появи клиент, а ето че старата Мели я вика през полуотворената врата:

— Търсят ви по телефона!

Тя отправи съкрушен поглед към господин Фереро, собственика на Централния гараж, който проявяваше интерес към един сервиз за чай и кафе от шест сребърни парчета стил ампир. Искаше да го подари на жена си за Нова година, но намираше цената много висока. Ако го остави сега сам, имаше опасност да се откаже.

— Ще се върна след две минути! — каза му тя, като излезе тичешком.

Продажбите по това време бяха толкова редки, че щеше да ѝ бъде много неприятно, ако изпуснеше този случай. И то заради един телефонен разговор, който навярно щеше да бъде с някой от колегите ѝ. „Трябваше веднага да му направя 10 % отстъпка!“ — мислеше си тя, като вдигна телефонната слушалка. Но щом чу гласа от другия край на жицата, търговските ѝ грижи се изпариха.

— Франсоаз! Милата ми! — извика тя. — Колко съм щастлива! Но защо ме търсиш по телефона? Нищо сериозно, надявам се...

— Не, Маду.

— Всички ли сте добре?

— Много сме добре.

— Изплаши ме! Предполагам, че се подготвяте да заминете в планината на ски. Къде ще отидете тази година?

— Пак в Шамони. И точно по този въпрос искам да ти говоря. Татко, Карол, Жан-Марк и Даниел заминават в края на седмицата. А мене, нали знаеш, ските не ме привличат много. Предпочитам да прекарам коледната ваканция в Тюке с тебе. Казах на татко. Той е съгласен. Но само ако не те безпокоя!...

— Да ме безпокоиш ли? — каза Мадлен, преизпълнена от радост. — Хайде де! Ще бъде прекрасно. Поне за мене! Няма ли да ти е скучно тук? В Тюке по Коледа — не е много весело.

Гласът на Франсоаз се понижи с един тон:

— Ало! Ало!... Лельо Маду, бих желала и Патрик да дойде.

— А!

Ентусиазмът на Мадлен рязко спадна. Тя се упрекна за наивността си. Как можа да повярва, че Франсоаз желае да прекара петнадесет дни насаме с нея?

— Молбата ти е много сериозна — прошепна тя. — Ако баща ти научи...

— Защо пък искаш да научи?

Настъпи мълчание. Погледът на Мадлен се спря на колекцията от калай, наредена върху перваза на камината. Франсоаз още не бе я виждала. Всъщност тя не знаеше дори за хората подредба на стаите. Отдавна не бе идвала тук.

— Ако това те затруднява — подзе Франсоаз — Патрик ще спи другаде, в хотел.

— Не, изключено е! — каза Мадлен.

Нейното малко разочарование от накърненото самолюбие прерасна в трескаво съучастничество. Трябва ли да отблъсне тези две деца, чиито намерения биха така чисти и които я бяха избрали за съюзник? Не беше ли неин дълг, напротив, да ги закриля срещу брат си, много разсъдлив и много егоистичен, за да може да разбере величието на някои чувства? А освен това нали трябваше да опознае добре това момче; в Париж го бе само зърнала; сега нека използва този съвсем неочакван случай.

— Тук имам всичко необходимо — каза тя, — ти много добре знаеш! За тебе хубавата стая до моята, а за него малката, на тавана...

— О! Маду! Колко съм ти благодарна! — извика Франсоаз.

В настъпилата пауза Мадлен долови отсечено дишане; въздишки, сякаш младото момиче задържаше сълзите си.

— Франсоаз! Франсоаз! — каза тя.

— Да!

— Кога ще дойдете?

— Идващата събота, с вечерния влак.

— Радваш ли се?

— Много повече, отколкото можеш да си представиш!

Мадлен остави слушалката с впечатлението, че е извършила глупост, но едновременно с това се чувствуваше добре. Радостните

грижи, които ѝ предстояха като домакиня, като огромна вълна покриха страха ѝ от съучастничеството. После тя се сети за господин Фереро, който я чакаше в магазина, прекоси улицата с три крачки и се изправи пред него пламнала от радост.

— Нямате ли нещо също така представително, но не толкова скъпо? — каза той.

Купувачът си тръгна с две сребърни чашки за ровки яйца, стил Луи XVI, които дори не бяха оригинални и на които Мадлен бе намалила цената само за да се отърве от тях.

Фереро едва се бе отдалечил и тя започна да обмисля какви мерки да вземе, за да бъде напълно свободна през празниците. В случай че има малко купувачи в дните между Коледа и Нова година, тя ще помоли съседката, госпожа Гурмон, да се занимава с магазина. Незаета с работа, пък и със самочувствието, че е познавачка на изкуството, госпожа Гурмон с радост ще я замества. Да не забрави да прибере малката масичка за табла, която бе дала за поправка... Трябва да попълни майсенския сервиз, като телефонира на Коло-Мерсие в Париж... А и негъра пушач, който все още е на поправка у господин Билард, в Трувил... Досега бе ходила три пъти у него, за да ускори работата. Обаче той твърдеше, че половината от частите липсвали и затова съвсем бавно щял да възстанови механизма. Може би и няма да успее. Добре че бе купила тази антика почти за нищо. Дори и така, лишен от движения и музика, негърът пушач бе приятен за гледане. Тя реши да поиска от часовникаря да го монтира така, както си бе. На всяка цена автоматът трябваше да си бъде на място, вкъщи, когато Франсоаз и Патрик пристигнат.

Тя затвори магазина и изтича до колата си, все така паркирана пред църквата.

Като влезе в дюкянчето на господин Билард, тя най-напред забеляза своя автомат да стои върху тезгяха му. Около него имаше куп дружинки, зъбни колелца и други частички. Часовникарят го бе облякъл в дворцовия му костюм.

— Ще си го взема така — каза тя.

Господин Билард, който в момента поправяше някакъв часовник, вдигна своето състарено, дребно лице, усмихна се, свали лупата си и каза, като примигна:

— Почакайте!

Той взе едно ключе, пхна го в гърба на човечето, завъртя го няколко пъти, като се вслушваше в скърцането на навиващата се пружина. И изведнъж Мадлен видя своя негър пушач да вдига на пресекулки ръката си и да допира до виолетовите си устни малка луличка с желязно капаче. В същото време от пеещата кутия тихо се разнесе тъжна, дрезгава песен.

* * *

Някой бе минал по коридора, тя бе уверена! Надигнала се в леглото си, Мадлен се послуша. Нищо. Старата къща така си пукаше без причина през нощта. За пръв път от толкова дълго време всички стаи на къщата бяха обитаеми. Един млад живот сгриваше стените й. „Да приютява любовта под покрива си — това ще да е желанието на всяка къща“ — помисли си Мадлен. Тя пак си легна, затвори очи, но бе толкова възбудена, че не можеше да заспи. Не беше ли съблазнила дявола, като прибра тези деца в дома си? От една седмица те спяха тук, на десет крачки един от друг. Патрик трябваше да прекрачи три стъпала надолу и да блъсне една врата, за да се намери пред леглото на Франсоаз... Това удобство, предоставено на любовта им, би трябвало да ги подтикне към повече смелост. Във всеки случай Мадлен знаеше, че не би устояла, ако бе на мястото на племенницата си. Но Франсоаз бе толкова благоразумна, а пък Патрик толкова непредприемчив! Колко пъти вече, от страх да не ги притеснява, тя ги бе подканяла да излизат сами. Те отказваха и настояваха да бъде винаги с тях. Отегчаваха ли се, когато бяха сами, или пък, напротив, се страхуваха, че няма да могат да удържат страстта си, ако между тях няма трети човек? Вчера Мадлен поиска да срещне по друг начин косите на племенницата си, да я гримира малко, но Франсоаз се разсърди.

— Ти си като мама! Непременно ли искаш да имам вид на манекен!

— Но не, Франсоаз, просто считам, че всяка жена трябва колкото се може повече да подчертава физическите си качества.

— А самата ти не се гримираш, не се докарваш!...

— Аз съм съвсем друго! Не съм вече млада!

— Но и преди не си го правила!

— Грешка е било.

— Всеки случай Патрик ме харесва така. Той се отвращава от гримираните момичета!

Разговорът се водеше пред Патрик, който побърза да подкрепи Франсоаз. Смешно момче! В продължение на една седмица той нито веднъж не бе възразил на своята годеница; нито веднъж не бе казал неочаквано някаква дума — безсмислена, блестяща или шокираща. На Бъдни вечер, след литургията в полунощ, на която бяха присъствували и тримата, не можа да изпие и половин чаша шампанско, защото главата го заболявала от вино — казваше той. Дори едва се докосна до ястията от омари и други морски деликатеси. Бавността, с която дъвчеше, бе учудваща. Мадлен, която ядеше бързо и с апетит, се измъчваше, като го гледаше как човърка яденето в чинията си, как мечтае след всеки залък и как безкрайно дъвче едно и също парченце. За да им създаде развлечения, Мадлен ги поразходи с колата си из околностите: Корниш Норманд, моста на Танкарвил, Онфлър, замъците, църквите... Те обикаляха от селище в селище, от паметник на паметник с прилежно старание. Патрик си бе купил „Синия пътеводител“ и четеше обясненията на висок глас. Възхищенията му никога не биваха спонтанни, а винаги свързани с коментарите на пътеводителя. И тъй като имаше силна памет, на другия ден той можеше да повтори почти дума по дума това, което бе научил днес. Имаше моменти, когато Мадлен си казваше, че това момче е неспособно да се разчувствува и че неговата цел в живота е не да се бори, да се радва, да твори и да живее, а да се учи навсякъде и по всяко време, като че ли за него времето за удоволствия е загубено време. Тя се запита какво би могла да предприеме утре с младите: да отидат до пристанището на Хавър или пък да се спуснат чак до Барфлър... Изведнъж пожела това, от което се бе страхувала досега: да чуе мъжки стъпки по коридора, една врата да се отвори и през стената шепот и щастливи въздишки. Тя бе влюбена в живота, в младостта... Но не, къщата спеше. Патрик и Франсоаз нямаха влечение един към друг. В тази къща само тя бе влюбена. Влюбена в живота, в младостта... Бедната глупачка, легнала нашироко в своето легло Луи XVI. Тя остана така дебнеща, нащрек в продължение на дълги минути, може би час. И накрая, когато си мислеше, че е напълно разсънена, заспа така тежко, сякаш потъна с камък на шия.

Бе девет часът сутринта, когато отвори очи. Никога не бе ставала толкова късно. Надникна бързо през прозореца и видя в градината Франсоаз и Патрик да се разхождат бавно, хванати ръка за ръка. Измита, сресана, облечена набързо с панталон и пуловер, тя слезе при тях и извика:

— Надявам се, че не сте ме чакали, за да закусите!

Да! Те я чакаха, в това време дори бяха ходили на църква, Франсоаз помогна на леля си да сложи масата. Купички, пълни с мляко с кафе, бял и ръжен хляб, буца масло и — в чест на гостите — гърне с желе от френско грозде, домашно производство, а плодовете — набрани от градината. Седнала на дървената скамейка срещу младите, Мадлен очакваше да ги види здравата огладнели. Но Франсоаз и сега, както и друг път, нямаше добър апетит. Патрик едва докосваше буцата масло, сякаш се страхуваше да не повреди някаква художествена творба, и с ножа си мажеше по филията хляб тънък, прозрачен пласт.

— Не обичате ли масло? — попита Мадлен.

— Да, да — отвърна той.

— Ами тогава намажете си както трябва!

— О, не, това ми е достатъчно, уверявам ви.

— Да не би да сте на диета все пак?

— Съвсем не!

— Ами нали няма да пренебрегнете желето ми от френско грозде!

Той взе само една лъжичка, размаза го на филията си и отхапа разсеяно. Половин минута по-късно още не бе глътнал хапката си. Силно раздразнена, Мадлен се питаше дали този човек поне усеща това, което яде толкова бавно. Преглътнал най-сетне залъка хляб, той отпи една глътка от млякото с кафе и не каза нито дума. Всъщност не бе похвалил Мадлен за онова ястие от раци на Бъдни вечер, нито пък за лимоновата ѝ торта завчера, нито за уредбата на къщата, нито за мебелите. Може би поразен от някакво чудновато проклятие, той живее в един свят, лишен от цветове, аромати и вкус? Личността му сякаш се стремеше да отнеме всичко индивидуално от другите. Франсоаз под негово влияние навярно бе станала по-въздържана.

Когато Патрик си изтриваше устата със салфетката, Мадлен си спомни, че го е виждала с лула в ръка на снимката, която племенницата ѝ бе показала.

— Мисля, че пушите лула! — каза тя.

— Отказах се преди повече от една година.

— Патрик има желязна воля — отбеляза Франсоаз.

Мадлен поклати хитро глава в знак на възхищение, запали цигара и попита:

— Неприятно ли ви е, че пуша пред вас?

— Напротив — отвърна той. — Ако съблазните не са пред човека, той не би имал никакви заслуги, като се въздържа.

Франсоаз му стисна ръката върху масата. Те си размениха светкавични погледи като бойскауты.

— Не е само това, мили деца! — каза Мадлен. — Какво ще правим днес?

— Трябва да отидем в Лисьо, за да разгледаме катедралата, която Франсоаз и аз не сме виждали — отвърна Патрик.

— Ще бъде прелестно! — каза Франсоаз.

Тя едва се доизказа и дъждът зачука по прозорците.

— Жалко! — извика тя. — При такъв дъжд нямам желание да излизам.

— Може би скоро ще спре! — каза Мадлен и започна да разтребва масата.

На вратата се почука. Влезе раздавачът, закрил чантата си с мушама. Той остави няколко каталога за Мадлен и две пощенски картички за Франсоаз. Едната бе от Шамони, изписана с едрият почерк на Карол. Франсоаз зачете на висок глас:

„Приказно време, великолепен сняг, но много народ по пистите. Съжаляваме, че не си при нас. Целуваме те, а също и Мадлен“.

В единия край на картичката бяха нахвърлени подписите: татко, Жан-Марк, Даниел, Карол... Франсоаз взе другата картичка, наведе глава над нея, смръщи вежди и изведнъж се оживи.

— Я гледай! — каза тя със странен, малко разтреперан глас: — Знаете ли кой ми пише? Александър Козлов, моят преподавател в Института за източни езици!

— Ти ли си му дала адреса тук? — попита Мадлен.

— Не. Адресирана е за Париж, а портиерката я е препратила тук. Колко чуден човек! Картичката е написана на руски. Не съм още толкова подготвена, че да преведа написаното без речник. А съм оставила моя в Париж. Жалко!...

Тя въртеше замечтано картичката в ръцете си. Мадлен поиска да заговори за проектираното излизане с колата, но Франсоаз я изпревари:

— Разбирам тук-там по някоя дума, но не мога да схвана смисъла. Като че ли са стихове. Няма да се изненадам, ако са от Пушкин... Вярваш ли да намерим руско-френски речник в Довил?

— През летния сезон може би. Но сега, съмнявам се: три четвърти от книжарниците са затворени.

— Ами в Трувил?

— По-вероятно в Онфлър.

— Да вървим!

— Ами да! — каза Патрик. — Нали се чудехме къде да идем. Ето ни обекта. После, ако имаме време, ще отидем до Лисьо.

Мадлен прие програмата. Внезапното развеселяване на Франсоаз я заинтригува. След като бе отказала да се разхожда в дъжда, сега девойката бързаше да тръгнат.

Десет минути по-късно Мадлен беше вече зад волана. Вдясно до нея седеше Франсоаз, а зад гърба ѝ Патрик. Без успех преровиха всички книжарници в Трувил. После се насочиха към Онфлър. Франсоаз беше много неспокойна.

— Необяснимо е просто, че в наше време във Франция трябва да се тича от град в град, за да се намери един руско-френски речник. Руският език е вече много разпространен...

— Но навярно не и в Калвадос! — каза Мадлен с лека иронична усмивка.

— Подиграваш се, Маду! Но и ти трябва да учиш руски. И каквато те знам, ще се увлечеш!

В Онфлър, в една книжарница на улица „Републик“, Франсоаз най-сетне откри толкова търсения речник. И веднага предложи да влязат в някое бистро, докато си разчете писмото. Тя съвсем не си

даваше сметка, че това занимание няма да бъде така забавно за другите, както за нея. Те нахлуха в кафе-ресторанта срещу църквата „Сент Катрин“. Предвидила всичко, Франсоаз носеше в чантата си хартия и стило. Докато тя се мъчеше над превода, Патрик разлистваше „Синия пътеводител“, а Мадлен пушеше, загледана тъжно в дъжда, който се сипеше върху голямата дървена църква.

Най-после Франсоаз вдигна глава.

— Готово!

И зачете прочувствено:

И скучно, и тъжно!

*— Кому да протегнеш ръка,
когато те мъка задавя?^[1]*

— Нали е хубаво? — добави тя. — Не е от Пушкин, както предполагам, а от Лермонтов. Козлов е отбелязал автора в края. Ще се помъча да му отговоря на руски! О, разбира се, нещо съвсем просто!

Тя изписа чудновати думи върху своя лист, провери правописа им в речника, зачерква някои от тях, добави други и накрая се спря на един съвсем кратък израз. Мадлен се учуди на значението, което племенницата ѝ отдаваше на това писмо и на отговора си: младите момичета са загадъчни...

— Какво му пишеш? — попита тя.

— Нищо особено: „Аз разбрах всичко. Благодаря“. И ще се подпиша.

Заедно с речника Франсоаз беше купила в книжарницата и една пощенска картичка с изглед от Онфльор. Тя преписа текста с особено старание и адресира картичката до Института за източни езици със забележката: „С молба да се предаде на адресата“. Щом като залепи марката и пусна картичката в една пощенска кутия, тя сякаш се върна на земята и запита непринудено:

— А сега накъде ще вървим?

Те обиколиха стария град, разгледаха музея „Буден“ и Музея на народното творчество, върнаха се на площада, заобиколен с тесни и високи къщи, покрити с плочки не само по покривите, но и по фасадите, обядваха в едно малко ресторантче близо до

Комендантството. Рибата бе прекрасна, но така бавно им сервираха, че дори Патрик прояви нервност:

— Ако искаме да видим Лисьо преди мръкване, трябва вече да сме на път...

В Лисьо пристигнаха към четири часа следобед.

Вечерта, когато се прибраха вкъщи, Мадлен се чувствуваше отегчена от това туристическо препускане, но Патрик и Франсоаз сияеха: те бяха видели точно това, което трябваше да видят, бяха използвали добре деня.

Нито той, нито тя бяха гладни. След студената вечеря Мадлен седна с младите пред камината, запали огън с дърва, постави на грамофона плочата с „Реквием“ на Моцарт и взе на колене ръкоделието си. Да слуша музика и да бродира с цветни конци — това бе най-приятното ѝ занимание през зимните вечери. И Франсоаз сякаш се отдаде на това удоволствие, заслушана в пленяващата музика на оркестъра и хора. Обаче след пет минути Патрик прояви признаци на умора. Клепачите му трептяха неудържимо. В края на „Реквиема“ той каза:

— Малко съм изморен. Ако ми позволите, ще отида да си легна и ще почета.

Не след дълго и Франсоаз се прибра. Мадлен ги чу как трополят, всеки в стаята си, над главата ѝ. После всичко в къщата затихна. Дъждът се стичаше по тъмните прозорци. От време на време вятърът разпръскваше пламъка в огнището. На бродерията едно цветче сякаш бе откъснато, обаче вдясно всичко бе завършено.

Мадлен се обърна към автомата, нави го, като че ли изпълняваше човешки дълг, за да му възвърне живота поне веднъж в деня. После го загледа как надига лулата си, клатейки рязко глава. С кръглите си очи, с изкривената си перука и с тоя блажен вид той ѝ благодареше.

[1] Превод на Т. Харманджиев. — Б.р. ↑

Х

Жан-Марк вдигна очи от своя учебник, отпечатан на циклостил, и долови стъпките на Карол по коридора. Тя почука, влезе и каза с тон на суетна жена:

— Вбесена съм! Филип току-що ме повика по телефона от Брюксел, за да ми съобщи, че работата го задържа и не ще се прибере едва утре по обед. Имаме два билета за рецитала на Владимир Виленщайн за тази вечер. Очаквах като празник това излизане. Искаш ли да ме придружиш?

Изненадан от въпроса ѝ, той се подвоуми за секунда: беше се зарекъл да учи до два часа след полунощ, за да смае Дидие Копелен на следващите практически занятия. Но изкушението за концерта беше по-силно. Владимир Виленщайн гостуваше толкова рядко във Франция! Никой не можеше да изпълнява като него големите романтици. В програмата му сега бе включена Соната в си бемол минор от Шопен, която той свиреше с най-голям успех.

— Ще дойда с удоволствие — каза Жан-Марк. — Но предполагам, че това е галаконцерт. Нямам смокинг!

— Ще облечеш тъмносиния си костюм.

— Уверена ли си, че така може?

— Но разбира се! Какво значение има?

Оптимизъм бликаше от цялото ѝ същество.

— За девет часа е — продължи тя. — Ще наредя да сервират вечерята в седем и половина за вас тримата, а до това време аз ще се приготвя. Ах, колко съм щастлива!

Тя изчезна и остави Жан-Марк съвсем озадачен: той имаше голямо желание да чуе Владимир Виленщайн, но би предпочел да отиде на този концерт с някой приятел. В Шамони Карол го дразнеше с пренебрежението си към спорта. Тя почти не слагаше ските и прекарваше цялото си време на слънце, за да почернее, изтегнала се в шезлонг на някоя от крайните спирки на лифта; нейните клин-панталони в крещящи цветове и пуловерите ѝ последна дума на модата

бяха съвсем неподходящи сред тази сурова и красива природа. С усилие той се върна към учебника си и започна да подчертава с червен молив пасажите, които считаше за най-важни. Но погледът му сновеше из страницата, без нито една правна мисъл да се запечата в ума му. „На двадесет години и без смокинг!... Ще трябва да говоря с баща си!...“ Той извади портфейла си и преброи какво му е останало от месечните джобни пари: сто и двадесет франка, и то сега, на 20 число от месеца. Чудесно! Ако през следващите дни не направи никакви непредвидени разходи, ще може да си купи една връзка в края на месеца. Пред тази възможност малко се позасрами, като си помисли за Дидие Копелен, който винаги бе скромно облечен. Може ли да си голям ум и непрекъснато да се занимаваш с ръба на панталона, с дължината на сакото, с цвета на шалчето? Каква е тази смесица у него — на суетност и сериозност, на меланхолия и жизнерадост! Той се отвращаваше от себе си, оплакваше се, би желал да е Дидие или Виленщайн! Погледна часовника си — четири и десет! — и разбра, че до вечерта не ще бъде способен на работи. Още от шест часа започна да се облича.

Вечеряха тримата — той, Франсоаз и Даниел — под зловния поглед на Мерседес. Облечен в костюма от тъмносин плат, малко тънък за сезона, с бяла риза и черна връзка, той още чувствуваше по страните си острието на бръснача и ядеше разсеяно. Беше го обзела някаква нервност, която не можеше да си обясни. Изведнъж вратата се отвори; Карол влезе бавно. Жан-Марк бе поразен от това видение, очертано от черен копринен плат с грациозни плисета, от яркия пламък на три бижута, от блясъка на тъмната коса с необикновени чупки и от закръглената и нежна белота на голите рамене и ръце. Видението застана неподвижно, сияйно и ефирно, сякаш пронизано от лъчи, и Даниел извика:

— Колко си хубава!

— Не съм виждала тази твоя рокля! — каза Франсоаз.

— Как не! — отвърна Карол. — Имам я още от миналата година; сега Одет само я пооправи, за да я поднови.

Тя се завъртя на токовете си и парфюмът ѝ се разнесе из стаята. Франсоаз — ах, колко безцветна изглеждаше тя до наконтената си мащеха! — започна да сипе комплименти. Жан-Марк пък беше раздвоен между възторга и гнева. В синия костюм той ще изглежда смешен до тази жена в официален тоалет. Както винаги, тя мислеше

само за себе си! Друга някоя би се облякла по-скромно, за да не притеснява мъжа, който я придружава. Но тя, застинала в своя егоизъм като разглезено дете, дори и не помисля, че някой може би страда заради нейната суетност и жажда да парадирва. Или пък това ѝ е съвсем ясно — тя не е идиотка! — но не иска и да знае. Той не може да се въздържа и изръмжа:

— Ще ме вземат за шофьора ти!

— Колко си глупав! — отвърна тя през смях. — Та ти си много добре така. Във всеки случай по-добре е човек да не бъде прекалено докаран. А освен това на жените е дадено правото да блестят, не съм ли права? Но ако ще се чувствуваш толкова неудобно, аз бих сменила тоалета си!

— Ах, не! Как може! — каза Франсоаз. — Ще бъде много жалко!

— Не слушай Жан-Марк, той е напълно смахнат! — намеси се Даниел. — Ако толкова му е неудобно, ще те придружа аз, ей така, както съм с висока яка!

Жан-Марк шумно стана от масата, обърна се към Карол и каза:

— Можем да тръгнем, когато пожелаеш. Да повикам ли такси?

— Предпочитам да отидем с нашата кола — отвърна тя.

И като отвори малката си чантичка, извезана с перли, тя му подаде ключа. Този жест моментално го накара да се примири с ролята си.

* * *

Огромната зала на театър „Шанз-Елизе“ плуваше в трептяща светлина. По всички балкони публиката мърдаше и бръмчеше по местата си, като очакваше момента, когато ще трябва да замлъкне и да се скове. Въпреки опасенията си, Жан-Марк забеляза, че Карол не беше прекалено докарана за този случай. Пред оркестъра, на първи балкон и в ложите имаше само бижута, черни сака, папийонки, голи рамене и блясък. Повечето от физиономииите носеха белезите на старостта и умората. Жените обаче имаха царствен вид, важен и загрижен. В погледите на мъжете се четеше студено безразличие. Познатите се поздравяваха. Младежта навярно се бе уединила на евтините места там горе, в облаците. Жан-Марк се чувствуваше като

петно до блестящата Карол. За свое успокоение той откри над петнадесетина души, които не бяха във вечерно облекло. Една млада жена, седнала вляво от него, на следващия ред, облечена в много семпла бледожълта рокля, бе отправила към сцената чуден профил. В момента, когато я наблюдаваше, Карол му прошепна на ухото:

— Вляво от тебе има една много хубава девойка! Забеляза ли я?

— Да — каза той. — Не е лоша!

Оглушителен шум като лавина удави думите му. Все по-силно кънтяха аплодисментите към един дребен мъж, който се появи сам на огромната сцена. Плешив и сух като бобено зърно, с увиснали краища на жакета си, той се поклони няколко пъти пред залата, седна пред пианото, потърка една о друга белите си ръце, наведе глава и зачака сред тази хилядна, шумна и недисциплинирана тълпа по някакво чудо да се възцари тишина. Изведнъж всички престанаха да дишат и пръстите на Владимир Виленщайн с дяволска лекота захвърчаха по клавишите. Свиреше „Италиански концерт“ от Бах. Всеки тон вълнуваше сърцето на Жан-Марк, сякаш бе отправен напрено към него. Възторгът му бе толкова голям, че той не можеше да определи на какво се дължи голямото удоволствие, което изпитваше — на прекрасното изпълнение на пиесата ли или на физическото вълнение, което бушуваше в него и идваше от дълбините на душата му. Той плъзна поглед към Карол и забеляза, че и тя е пленена. А всъщност не бе страстна любителка на музиката. Навярно се преструваше, че е възхитена, за да не се отличава от другите! Разярен от тази мисъл, той забеляза, че е пропуснал няколко пасажа. Непосредствената близост на Карол му пречеше да се съсредоточи. Долавяше дишането ѝ, лекото ѝ мърдане... И все пак финалът, изпълнен виртуозно, го завладя напълно. Тя започна да ръкопляска заедно с него и възторгът, който прочете в очите ѝ, го накара да се усъмни в предишната си мисъл.

Когато Владимир Виленщайн започна Сонатата в си бемол минор от Шопен, в залата все още се шумеше. Но само след един миг публиката бе завладяна напълно от майстора. От алегрото до скерцото ентусиазмът стана още по-голям; „Траурният марш“, хиляди пъти слушан, разкри в изпълнението на пианиста една нова скръб; никога Жан-Марк не бе чувствувал така ясно съпоставката между студения, звучен и математически точен пристъп на смъртта, от една страна, и, от друга, стенанията на хората, които се мъчат да отблъснат тази смърт.

Изведнъж след това, във финала, двете ръце на виртуоза се развихриха, засвистя вятър, който като стихийен огън отнесе духовете. При последния акорд публиката падна от висините, където се бе издигнала, и настъпи гробна тишина. После избухнаха аплодисменти. Жан-Марк, съкрушен, удряше една в друга пламналите си длани и викаше: „Браво!“ Повикан двадесет пъти, Владимир Виленщайн благодареше с дълбоки поклони. И най-после хората, изморени от ръкопляскането, се надигнаха от местата си като сомнамбули. Антракт. Карол се наведе към Жан-Марк и каза:

— Страшно е! Аз не бих могла да издържа до края на концерта!

— Какво има? Уморена ли си? — попита той.

— Не уморена, а преситена... Наситена от музиката... Много е хубаво!... Но като стигна донякъде, всичко се обърква в главата ми...

— Не вярваш ли, че след антракта?...

— Не, Жан-Марк, аз добре се познавам. Прости ми, трябва да си отида!

Той я загледа една секунда, онемял от разочарование и от злоба. После, превъзмогнал гнева си, каза:

— Добре, да тръгваме!

— Но няма нужда и ти да идваш с мене! Много добре мога да се прибера сама!

— Дума да не става!

Тя му благодари с усмивка. Той си помисли с отчаяние, че във втората част на концерта Владимир Виленщайн ще изпълни трите пиеси на Равел „Гаспар на нощта“. Карол бе вече сред разприказвалата се тълпа, която нахлуваше във фоайето. Той я последва, навел глава от съжаление.

В колата тя се оживи, сякаш отърсила се от задължението си да изглежда сериозна.

— Страшно съм гладна!

Той я погледна учудено.

— Но да! — продължи тя. — Та аз не съм вечеряла! Да идем ли да хапнем нещо в „Раул“? Прекрасен бар, на две крачки оттук, на улица „Марбьоф“.

Така значи! Накара го да зареже концерта, за да „отидат да хапнат нещо“ в „един прекрасен бар“. Той рязко подкара колата.

В един съвсем тесен локал, тапициран с червен плюш, десетина посетители, седнали около малки масички, разговаряха тихо и ядяха апетитни ястия. Карол си поръча печено сирене, специалитет на заведението — и настоя Жан-Марк да си поръча същото. Забравила ли беше, че той стана от масата в осем и половина? Започваше пак със своите истории! Мислеща само за себе си, тя считаше за естествено антуражът ѝ да се приспособява винаги към нейните прищевки.

— Не съм толкова гладен, че да изям цяла порция — каза той и си поръча уиски с лед.

Тя му каза, че няма представа какво изпуска, а той се въздържа да ѝ възрази, че е загубила много повече, като напусна концерта преди края. И все пак, когато видя препълнената чиния с голямо парче препечен хляб и върху него бухналото разтопено сирене със загорели корички, което лъхаше апетитно, устата му се изпълниха със слюнки. Карол му подаде едно парче с вилицата си. Той го захапа с края на зъбите си, хареса го и победен вече, направи знак на келнера да му донесе същото.

— Бях уверена, че ще се предадеш! — каза тя със смях.

И скоро, като ядеше срещу нея на тази толкова малка и ниска масичка, с лакти към тялото и с наведени рамене, Жан-Марк почувствува за пръв път някакво вътрешно облекчение. Лошото му настроение се изпаряваше, без сам да разбере точно защо. Може би защото имаше вкус към хубавите неща и затова не можеше дълго време да стои намръщен пред една толкова елегантна жена. Грижливо избраното съчетание на роклята и бижутата с очите и маниерите ѝ изпъкваше в този малък кадър по-добре, отколкото в театъра. Тук цялото му внимание бе съсредоточено само в Карол. За три седмици парижки живот загарът от зимното спортуване беше станал така нежен, че придаваше на кожата ѝ особен златист оттенък. Бледата светлина на лампите омекотяваше скулестото ѝ лице и правеше очите ѝ по-дълбоки. Тя започна да обяснява на Жан-Марк защо не може да изслуша докрай един концерт и това, което казваше, не бе глупаво.

— Същото става и когато разглеждам някой музей — продължи тя. — Отначало се увеличав, поглъщам всичко с чувство; но постепенно започвам да усещам, че повече не мога да издържам; отегчителни ми стават и формите, и цветовете и тръгвам към изхода.

— Не само ти се отегчаваш бързо — каза Жан-Марк. — Трябва обаче да се пребориш, да обуздаеш нетърпението си...

— Бих го направила навярно, ако имах добра памет. Но аз нищо не мога да запомня. Този концерт ме разтресе, но утре ще забравя пиесите, които чух. Завчера в галерията на улица „Мазарини“ видях една хубава картина, която много ми хареса. А ето че сега не мога да си спомня името на художника. Просто съм отчаяна, уверявам те...

Тя изглеждаше искрено огорчена.

— Какво представляваше картината? — попита той.

— Пейзаж с увехнала зеленина под ясносиньо небе...

— С бели къщурки на преден план, а от двете страни на пътя големи бурени, превити от вятъра.

— Да.

— И аз забелязах тази картина — каза той весело. — Тя е на Леополд Нузил. Той е страшен!

Лъч на радост, дори на благодарност, блесна в очите на Карол и Жан-Марк се развълнува от този комплимент.

— Щастлива съм, че понякога вкусовете ни съвпадат — каза тя, като понаведе малко глава към него. — Но учудвам се, че ти, който толкова много обичаш изкуството и литературата, си избрал да следваш право!

— Освен това аз се подготвям допълнително за лисансие по литература.

— Допълнително, както казваш. И все пак главното за тебе е правото!

Необходимо е, защото трябва да поема работата на баща си!

— Да, разбира се...

Тя присви клепачи и отправи погледа си надалече. Тишина настъпи около масата им.

— Жалко! — въздъхна тя отново.

— Защо?

— Тъжно е все пак да знаеш, че едно момче е даровито, а пък животът го задължава да избере тесен път.

— Съвсем нямам намерение да вървя по тесен път! — каза той. — Вероятно ще се занимавам с юридически консултации само за да изкарвам хляба си, а извън това нищо няма да ми пречи да посвещавам свободното си време на други занимания!

— Не е толкова лесно, колкото си мислиш: никога не съм успяла да постигна това с Филип! Всеки мъж безвъзвратно бива погълнат от професията си.

— Но не и аз!

Келнерът смени чиниите и предложи листа.

— О, имам едно желание! — извика Карол. — Искам голям сладолед с крем Шантили. Утре ще съм болна, но това няма значение!...

Видя му се толкова забавна в тия пристъпи на лакомия, че и той си поръча същия сладолед с намерение да ѝ предложи половината. Още след първата лъжичка тя стисна устни и смукна навътре бузите си, изпитвайки удоволствие и от сладкия крем, и от ледения сладолед. После черните ѝ мигли се надигнаха и разкриха очите ѝ, вече спокойни и сериозни.

— Имам покана за откриването на изложба от творби на млади художници в галерията „Самюел“ следващия петък. Филип, зная си го, ще откаже да ме придружи; Олимпия и Бриджит не обичат такива неща; не би ли искал да отидем заедно?

Поласкан, без да иска, от това предпочитание, той промърмори:

— Може би... ще видя. Имам сериозни лекции в петък... Практически занятия...

— Тогава ще ми кажеш в четвъртък вечер.

И тя се наведе над сладоледа си: загребваше ту от едната страна, ту от другата, в зависимост накъде оставаше кремът. Той си помисли, че тази жена, която сега бе пред очите му, няма нищо общо с онази, която живееше в дома им, която целия предобед се занимава със себе си и заема с часове телефона, за да бърбори с Бриджит и Олимпия... Коя от двете Кароли беше истинската? Той предпочиташе тази тук, мила, фина, загадъчна, интересуваша се от изкуство. И изведнъж си припомни една мисъл на баща си: „Винаги жената е повече или по-малко отражение на мъжа, в когото се оглежда“. Дали защото гледаше именно него, сега тя има такъв одухотворен израз? Той си припомни пътуването до Бромей, автомобилната катастрофа, прилошаването му и онова неприятно горчиво повръщане. Е, добре! Това е вече минало! Той сега не се срамува пред нея; не я мрази вече, може да я счита почти приятелка. Поне тази вечер заради осветлението, тоалета, грима, заради тази лъчезарност и този особен блясък, който излъчваше цялото

й същество! Утре може би на дневна светлина тя ще бъде за него пак чужда, досадна! Някои жени, особено тия, които познават своя чар, могат така за няколко часа да ни се представят под друг, фалшив образ, но измамата не трае дълго. Той долови един много нежен глас:

— Провалих ли ти тази вечер, Жан-Марк?

— О, не! — извика той. — Напротив!

Това признание го изненада още като го произнасяше. Настъпи пауза, сякаш и той, и тя си бяха казали изведнъж всичко. Жан-Марк се изплаши. Няма ли това мълчание, ако продължи, да разруши хармонията на тяхната среща? Не се ли измъчваше и Карол от тази мисъл? Тя прошепна, че е вече късно, че иска да си тръгнат. Жан-Марк плати сметката, без тя да се опита да даде своя дял.

* * *

На другата вечер, когато се върна от Сорбоната, където бе слушал една отегчителна и неразбираема лекция по езикознание, Жан-Марк намери на масата си голям плик, поставен на видно място. Отвори го; вътре бе поставена плочата: „Гаспар на нощта“ от Равел, запис от изпълнението на Владимир Виленщайн. Обзе го буйна радост. Изхвъркна от стаята си, за да благодари на Карол. Тя беше в хола с баща му.

— Чувствувах се задължена към тебе заради мъката, която ти причиних снощи, като ти отнех възможността да чуеш втората част на програмата — каза тя.

Той забеляза, че баща му се смее: значи тя му е разказала за излизането им, за начина, по който бяха напуснали концертната зала, и може би за малката им закуска в „Раул“... Обзе го смътна тъга, сякаш с бръцолевенето си бе обезценила спомена, който той искаше да запази от тази среща.

— Е! Няма ли да пуснеш да чуем тази плоча? — попита Филип.

— Веднага ли?

— Ама разбира се.

Жан-Марк постави плочата върху въртящия се диск на грамофона и седна във фотьойла срещу баща си и Карол. Тя бе облечена в домашния си бледорозов пенъоар и без накити. Лицето ѝ

леко гримирано. Не толкова красива, не толкова загадъчна като снощи. Матовата електрическа крушка в светложълтия абажур обливаше лицето ѝ със светлина, която съответствуваше на буржоазното спокойствие в този дом. Цялото ѝ тяло се беше отпуснало, раменете ѝ — облегнати върху възглавниците на дивана, а краката ѝ един връз друг. Бе поставила малката си закръглена ръка върху едрата, тъмна и жилеста ръка на съпруга си, седнал до нея. Той се бе върнал от път, ежедневието продължаваше...

Жан-Марк бе озадачен от егоистичния и солиден вид на тази брачна двойка. Така през своето детство той бе виждал в зоологическата градина един лъв и една лъвица в клетката им, свързани по навик, от скука, от храната и от различните задължения на пленничеството. Той продължи да мисли за тези два укротени звяра, докато музиката на Равел развихряше около него своята вълшебна сила.

XI

Франсоаз бе възмутена: от целия Институт за източни езици само трима студенти бяха дошли с нея да чуят беседата на Александър Козлов за зараждането на руската литература, изнесена пред членовете на кръжока „Изкуство без граници“. Малката пращна и извехтяла зала беше половината празна. Сковаващ студ нахлуваше от тавана. Кресла скърцаха. Някаква глуха музика проникваше през стените на съседното студио за записи. Двамата оратори, които говориха преди Александър Козлов, бяха прекалили с търпението на слушателите, като разчепкаха известни вече неща около „Песента за Роланд“ и „Песента за Хилдебранд“. С появата на Александър Козлов всичко се промени. Неговото бледо и нервно лице, блестящите му очи под кичура черни коси и металическият му глас приковаха вниманието и на най-апатичните слушатели. Той говореше прав, без забележки, с ръце в джобовете, навеждаше от време на време глава, за да размисля, после пак надигаше глава, изказваше смело някакво становище, правеше три крачки, завъртваше се на токовете си и продължаваше своята беседа. Макар че нямаше нито следа от руски акцент, когато говореше на френски, един много нежен оттенък в гласа понякога издаваше произхода му. За половин час той направи такъв хубав анализ на „Сказание за полка Игорев“, че тази епопея от XII век изведнъж се очерта с патоса на неговите думи като световен шедьовър, сравним с „Илиадата“ или „Одисеята“. Беседата завърши много скоро за голямо съжаление на младото момиче. Чуха се слаби ръкопляскания. Публиката стана. Четиримата ученици на Александър Козлов се отправиха към него. Той скочи от естрадата. Няколко възрастни жени, които говореха високо, се опитаха да го обсебят.

— Мили! Вие бяхте блестящ!

Той ги отстрани грубо, благодари на студентите, загдето бяха пожертвували този неделен следобед, за да слушат едни „колкото ненужни, толкова и досадни дисертации“ и съвсем лекомислено им предложи да отидат у дома му на чашка. Фредерик Масар и сестрите

Кории и Мирел Борделе приеха поканата. Франсоаз се подвоуми: часът беше вече пет и десет, а в шест имаше среща с Патрик. Ще има ли време?

— Живея наблизко, улица „Дю Бак“ — каза Александър Козлов.

Това уточняване я накара да приеме. Толкова често бе се мъчила да си представи обстановката, в която живееше този загадъчен човек, че бе любопитна да съпостави своите предположения с действителността.

И разбира се, всичко се оказа съвсем различно от онова, което бе очаквала. Апартаментът на Александър Козлов се състоеше от тясно антре, от голяма стая с избелели жълти тапети по стените и от едно друго помещение за кухня баня, което се виждаше в дъното през полуотворената стъклена врата. Малкото мебели бяха разхвърляни безредно. Франсоаз обходи с поглед леглото диван, покрито със зелено шотландско одеяло, байцваната дървена маса, двата плетени стола, фотьойла и металическата етажерка... Френски и руски книги бяха натрупани по рафтовете, по земята, по перваза на двата прозореца, та чак и под леглото. Въздухът бе напоен със силната миризма на долнокачествен тютюн. Бе студено. Александър Козлов запали газовия радиатор и покани младежите да насядат. После отвори шкафа, лявата страна, на който служеше за гардероб, а дясната — за бюфет, й извади чаши и две шишета с напитки.

— Нямам дори водка — каза той. — Жалко за родната атмосфера!

Франсоаз пожела чаша ликьор. От няколко минути тя не можеше да откъсне очите си от картината, окачена над дивана, която изобразяваше руско село в открито поле, с няколко брезички, с жълти ниви в далечината и над всичко това едно синьо, но светло и ослепяващо небе.

— Вашите родители от Русия ли са донесли тази картина? — попита тя.

— Когато са бягали от Русия, моите родители, бедните, са имали по-други грижи от тия да мъкнат картини! — отвърна Александър Козлов.

— В коя година са дошли тук? — попита Фредерик Масар.

— Сравнително късно... Доста след болшевишката революция...
Към 1925...

— Аклиматизирането, изглежда, е било много мъчително!

— Да, разбира се...

— Щяхте ли да постъпите и вие така, ако бяхте на тяхно място?

— Не. Предполагам, че щях да остана. Човек никога не трябва да бяга от родината си. Да емигрираш, значи да загубиш смисъла на живота си...

— А това не ви ли кара да се върнете там, за да видите? — попита Франсоаз.

— За мене не е въпрос да се върна, а да отида — отвърна Александър Козлов. — Аз съм роден в Париж преди тридесет и две години. Всичко, което знам за Русия, съм го научил от книгите. Да го проверя намясто, разбира се, това ме привлича, но ме и тревожи. Моята Русия, която тая в душата си, няма ли да рухне, когато се изправя пред действителността? Понякога е по-добре да се живее с мечтите... И все пак искам! Ще отида някой ден, положително ще отида!... Може би догодина...

Полуизлегнат на дивана, той въртеше чашата в ръцете си и се усмихваше тъжно. Франсоаз отново вдигна очи към картината.

— Много е грозна, нали? — попита той.

— О, не — каза тя. — Намирам я малко особена...

— Има защо! Когато я купих преди десет години от един вехтошарски магазин, тия няколко къщурки, които виждате там, бяха потиснати от едно тъмно, покрито с облаци небе, брезите бяха без листа, а на преден план вятърът набраздяваше водата на едно мръсно блато. Съвсем горд от покупката си, аз показах картината на майка си. Баща ми бе починал и по това време аз живеех само с нея. Тя се съгласи, че картината не е лоша, но само толкова. Една вечер, когато се прибрах — о, ужас! — не можах да позная картината си. Преобразена бе в този вид, в който я виждате сега — с лазурно небе, със златисти нивя, с разлистени дървета... А навред лъхаше на пресни бои. Повиках майка си и тя ми каза рязко: „Такива грозотии нямаше у нас. Аз възстанових истината!“ В нейните спомени в Русия времето бе винаги хубаво, природата винаги красива!... Запазих картината за доказателство на това как едно нежно сърце изопачава действителността. Разбирате ли сега защо се страхувам да отида в Русия? Ами ако изведнъж, когато пристигна, започне да вали!...

Той се засмя леко и изпи до дъно чашата си. Фредерик Масар го разпита за връзките му с руските емигранти. Той отговори, че вижда много малко от тия хора, живеел съвсем усамотено; единствената му грижа, изглежда, бе неговата майка, гувернантка в дома на един стар руснак, бивш депутат в Думата. Той говореше за нея с добродушна ирония:

— Тя е почти уникален пример в отричането на новото от привързаност към миналото. Съвсем малко ѝ трябва, за да започне да пресмята в рубли!

Корин и Мирел Борделе се извиниха: трябвало да си тръгнат. Франсоаз би искала да ги последва, но не можеше и да се помръдне: жадно любопитство я приковаваше в тази стая. Александър Козлов напълни пак чашата ѝ.

— Не, много ми е — възпротиви се тя леко.

После само потоци устните си в това питие, чийто сладък аромат ѝ се виждаше приятен и безопасен. Той обаче изпи чашата си на един дъх и отново бързо я напълни. Изглежда, че се отнасяше безразсъдно към напитките, а навярно и към храната. Вълнуваха го естествено по-други интереси. Цигара димеше в ъгъла на устата му. Той нехайно тръскаше пепелта върху чинията, поставена на паркета. Лицето му се оживи. В очите му трептеше мъглява светлина. Когато Франсоаз го запита кой е любимият му автор от руските класици, той отвърна, без да се двоуми:

— Гогол.

— Защо?

— Защото никой като него не ни кара да чувствуваме тайната, която обкръжава и най-обикновения на пръв поглед предмет, и най-простото на вид същество! Неговото карикатурно виждане на света ни кара да се съмняваме във всичко!

— Нали все пак е бил ревностен православен, искрено вярващ!
— каза Фредерик Масар.

— Нищо по-лесно за искрено вярващите да тикат добрите хора към неверие!

Това твърдение възмути Франсоаз.

— Вие атеист ли сте? — прошепна тя.

— Не, но скептик! Смятам, че човек трябва да бъде много наивен, за да раболепничи пред неизменните истини, били те на

деизма, на паганизма или на атеизма... Тъй като човешкият ум дори поради своята структура е неспособен да проникне в същността на нещата, всичко, което днес ни е дадено като истина в книгите, утре може да се окаже лъжа. Грешка е, ако се каже, че тази маса е лишена от душа, че този стол не може да мрази; лъжа е, ако се каже, че смъртта е начало; лъжа е да се каже, че смъртта е край; лъжа е, ако се каже, че всичко е лъжовно! Човек е на земята, за да дълбае галерии във всички посоки, макар и да съзнава, че никога няма да стигне до дъното... Най-голямата слабост на църквата е нейната инертност. Помислете си само, тя е единственият институт в света, който почти не е еволюирал през вековете. Нейното отношение към живота е така изостанало, така изкуствено, като на някой тип, който в наши дни би упорствувал да се осветлява със свещ и да пътешествува с дилижанс. За себе си аз знам най-вече, че нищо не знам. Затъвам всеки час по-дълбоко в неизвестното, в необяснимото...

Заше метена от този поток от думи, Франсоаз се опита да преодолее смущението си и каза с колеблив глас:

— Щом като не вярвате в Бога, вие не правите разлика между доброто и злото.

— Доброто и злото са относителни понятия — каза Александър Козлов. — Не може да се противопоставя бога на дявола. Трябва да отречем и единия, и другия, или пък да боготворим и двамата. В моите очи те са като тъмната и осветената страна на един и същ предмет. Считам, че е абсурдно да обичаш бога и да мразиш дявола, така както е абсурдно да обичаш лявата страна на това шише, защото е осветена, и да мразиш дясната, защото е в сянка. Всъщност ако изместя лампата, лявата страна на бутилката ще бъде осветена, а дясната ще потъне в мрак. Не! Всичко е по-объркано и по-сложно, отколкото предполагат нашите философи. Те създават теории, за да завладеят вселената. Но вселената се измъква от техните аксиоми така, както водата през дъното на ситото. Да бъдеш в хармония с вселената, значи да се оставиш да те води инстинктът ти. Важи единствено правилото — да не досаждаш никому!...

— Значи според вас всичко е позволено? — каза Франсоаз.

— Доколкото не посягам върху свободата, върху живота на ближния си, да!

Тя почувствува, че той не е прав, но не знаеше как да му го докаже.

— Простете ми, ако съм засегнал религиозните ви убеждения — подхвана той по-тихо.

— Не сте ме засегнали — каза тя.

— Нито пък съм ви убедил?

Тя го погледна в очите и отвърна:

— Не.

Козлов се засмя, като отметна назад глава.

— Е, добре! Толкова по-хубаво! Щеше да ми бъде мъчно, ако бях ви направил моя последователка!

— Че защо?

— Защото не е весело да бъде човек като мене!

Той пи отново и се намръщи от отвращение.

— Каква свинщина! Наистина много е подсладено!

Фредерик Масар бе вдигнал някаква книга от земята и я прелистваше небрежно. Несъмнено този богословски спор не го интересуваше. Той бе едро, русо и много прилежно момче. Франсоаз се запита какво търси в тази опушена стая между тия двама мъже. Погледна часовника си. Шест часът и половина. А Патрик я чакаше! Тя скочи нервно.

— Трябва да вървя!

Александър Козлов не се опита да я задържи.

* * *

За щастие Патрик беше още там, седнал с наведена глава пред чаша, в дъното на кафенето. По неговото добродушно лице бе изписана скуката от чакането в продължение на три четвърти час. Нито за миг Франсоаз не помисли да скрие от него истината. Между тях двамата всичко трябваше да бъде просто — това бе главното условие в любовта им. След като се извини за закъснението и получи една малка целувка по бузата си, тя седна до него, поръча си портокалов сок и разказа с весела словоохотливост за беседата и след това за посещението у Александър Козлов.

— Колко съжалявам, че ти не можа да ме придружиш! — извика тя.

— Имам важно препитване утре сутрин — каза Патрик. — Ето виж, дори и тук си донесох записките, за да зубря, докато те чакам!

Тя видя тетрадката върху масата и прошепна:

— Много хубаво!... Но все пак загуби нещо!... Козлов наистина бе чудесен. Като лектор, разбира се, но и след това в разговора... Очевидно той има безумни идеи. Не вярва в Бога. Или по-точно вярва, че не вярва в Бога, защото мъката, която изживява, свидетелствува всъщност за присъствието на Бог във всичките му мисли.

— Не е много оригинален — изръмжа Патрик. — Такива типове, които от надменност отричат бога, с лопата да ги ринеш.

— Той съвсем не е надменен!

— Е, тогава значи иска да измами другите, пък и себе си.

— Не, той е искрен, трагично искрен. Трябва да се запознаеш с него...

Тя хвана ръката му и допълни:

— Искам и ти да харесваш хората, които аз харесвам.

Той се усмихна благосклонно и не каза нито дума. Тя се вгледа в него и като по внушение видя Александър Козлов, обвинен в дим, да говори, да говори... Колко лошо беше обзаведен! Кой ли се грижи за храната му? Колко трогателно бе, че мъж на такава възраст е толкова нежно привързан към майка си. Странен бе и контрастът между скептицизма във възгледите му и буйната пламенност, която проявяваше във всеки момент и за всичко. Това иронично държане, това неверие, това високомерие — дали не беше изява на скромност? За какво ли разговаря с Фредерик Масар сега, когато тя се намира тук в своята обичайна и спокойна среда на споделена любов? Патрик ѝ подаде тетрадката си и попита:

— Искаш ли да ми зададеш няколко трудни въпроса? Например от страница 50 до страница 75.

Тетрадката класьор, подвързана с черно платно, дребният почерк на Патрик (той пишеше със зелено мастило), ръцете върху малката масичка — всичко това бе действителност, само това бе истината в света! Франсоаз почувствува, че е навлязла отново в правия път, след като се бе заблудила в пътеки, които не водеха наникъде. Обзе я жажда за любов.

— Хайде! — каза той. — Готов съм.

На първия въпрос, който му зададе, той отговори безпогрешно, дума по дума, както бе в записките. Виеше задоволство блестеше зад очилата му. Тя го похвали за добрата памет и продължи да го изпитва със старание и досада.

XII

Стиснал здраво стилото си, Жан-Марк записваше колкото се може по-бързо, но от време на време, увлечен от красноречието на професора, пропускаше някое изречение, за да долови следващата мисъл. Най-сетне трябваше да се примири, че изостава. В края на краищата дори и да му липсва някой параграф, ще намери връзката в циклозаписките. Даде си една минута отпих. Седнал на последния ред в амфитеатралната зала, той гледаше под себе си тази огромна маса правилно наредени глави. Сравняваше ги с кълбета вълнена прежда върху лавици. Колкото момчета, толкова и момичета. В пътеките бяха нахвърлени чанти, книги и мушамы, навити на топки. Лекциите по гражданско право винаги привличаха много хора. Беше горещо, задушно. Изменен от високоговорителите, гласът на лектора звучеше пророчески:

— Същността на договора в съвременното френско право е съвсем различна от тая в римското право...

Долу, върху подиум от бял камък, зад огромна маса, подходяща за гуляи на Вагнерови герои, професорът по гражданско право Антоний Мериняк, дребен човек в черна тога с червена епитога, надигаше врат и повишаваше глас. Микрофонът върху тънката поставка бе зяпнал пред него като омагьосана змия. Електрическата светлина, която струеше от тавана, подчертаваше геометричния модернизъм на залата. Всичко в този факултет на улица „Асас“, където се четяха лекциите пред студентите от втора година, беше гигантско, изкуствено, необходимо и бездушно. Жан-Марк от сантименталност предпочиташе стария факултет с тъмните коридори и с прашните аули, където човек наистина чувствуваше, че принадлежи на утрешния свят. Дидие Копелен, седнал до него, се облегна назад и въздъхна:

— Не мога повече! Той кара много бързо!

Дидие раздвижи пръстите си, изтръпнали до болка. Много студенти не слушаха вече лекцията. Някои дори четяха вестник или решаваха кръстословици. Общо взето, момичетата бяха по-

издръжливи. Прегърбени над тетрадките си, те изписваха страница след страница, сякаш бродираха на машина.

— Ужасни са! — изръмжа Жан-Марк. — Като че ли това ще им потрябва някога!...

Беше изказал мисълта си много високо. Няколко глави се обърнаха, чуха се шъткания, които бързо бяха заглушени от юридическите формули, литнали от катедрата към чиновете. Най-после високоговорителите изплюха края на лекцията. Ръкоплясканията едва се чуха. Антоний Мериняк напусна подиума, последван от куция разсилен. Изведнъж идеалният ред в аудиторията се наруши. Шум от човешка глъч, от трополене по пода напълни амфитеатъра. Навред затракаха седалките, които се вдигаха при ставането.

Повечето от студентите тръгнаха към коридора да изпуснат по една цигара до следващата лекция. Жан-Марк и Дидие останаха, за да запазят местата си. Десет минути почивка. Тук-таме из редиците се образуваха групички, които разговаряха, смееха се или си разменяха записки; в края на реда момиче и младеж се бяха притиснали един о друг и се целуваха, без никой да им обръща внимание.

— Той не престана да я натиска през цялата лекция — каза Жан-Марк. — Сигурно е много грозна!

— Така ли мислиш? — каза Дидие. — Може би в главата, но в тялото...

— И в тялото! Погледни я добре.

Огледаха я, после преминаха към другите момичета. След като разгледаха всички в залата, те безпристрастно решиха, че повечето от момичетата са почтени. Положително студентките по право далече превъзхождат колежките си от другите факултети. Неочаквано Дидие попита:

— Ти влюбен ли си в Мики?

— Да не си луд? — извика Жан-Марк. — За мене Мики е само физкултура!

— Така съм съгласен! Онази вечер малко се поуплаших!

— Не ме познаваш — каза Жан-Марк.

Той се изсмя арогантно, но веднага се обвини, че се е показал така брутален. Имаше ли право да презира Мики, щом като търсеше обятията ѝ винаги когато желанието го измъчваше? Да, разбира се! Защо не? Баща му би одобрил постъпката му. Жан-Марк се

чувствуваше горд, че може така хладнокръвно като него да се отнася към жените. За единия и за другия пол бяха безсмислени всички жестове и всички думи, които не водеха към плътска любов.

Студентите започнаха да влизат в залата. За по-малко от две минути всички места отново бяха заети. Професорът по административно право се появи върху силно осветения подиум, благодари за аплодисментите и започна лекцията си.

В продължение на цял час Жан-Марк не пипна писалката си. Професорът говореше за ония деяния на правителството, „които нямат нито законодателен, нито юридически характер“, а той си мислеше за момичета, за приятели, за баща си, за бъдещето... Врявата след края на лекцията го измъкна от мечтите. Като следваше потока на колегите си, той излезе с Дидие в големия хол пред входа, където хиляди глави се люшкаха и въртяха около черните квадратни колони. Тук-там някои отчаяни студенти четяха или обявяваха за предлагане на работа, окачени по таблата, или многообещаващите афиши на студентската корпорация и на националния съюз на студентите във Франция. „Предлагаме ви... Помощ за през ваканцията... Университетски ресторант... Покупка на циклозаписки... Социално осигуряване...“ Върху циферблата на екрана на електрическия часовник цифрите подскочиха: 11 часа и 50.

— Отиваме ли в „Суфло“? — предложи Дидие.

Преминаха през открития паркинг. Собствениците на мотопеди и коли бързаха към своите возила, опрени до фасадата, цялата от метал и стъкло. Времето бе сухо и студено. Те влязоха в Люксембургската градина и се насочиха към булевард „Сен Мишел“. Истинско удоволствие бе да крачиш с приятел из пустите алеи. Нямаше дечурлига, които да се навират в краката ти. Зад голите дървета се очертаваха празни площадки, каменни статуи, едно езерце, дворецът... В кафенето на улица „Суфло“ Жан-Марк и Дидие попаднаха в позната среда: момичета и момчета, скупчени около масите, разговаряха, пушеха, смееха се, разглеждаха книги, пиеха черно кафе и плодови сокове. Това бе особено сборище, някаква изолирана територия. Макар и да не обичаше тези заведения, Жан-Марк чувствуваше като морално задължение необходимостта да се покаже от време на време в „Суфло“. В дъното той забеляза Жулиен Прела и Морис Нико, които му правеха знаци, и затова се отправи към тях. Те се посъбраха, за да може да седне и Дидие. На съседната маса две момичета, блъснати при това

разместване, започнаха да се възмущават. Никой не им обърна внимание. Не бяха интересни — отпуснати и лигави като охлюви. Жулиен Прела, който вече бе минал курса по административно и гражданско право, попита:

— Интересно ли беше?

— Лекцията по административно право — да — отвърна Дидие.
— Разви теорията за актовете на управлението. Просто невероятна е тази постановка за оправдаване на закононарушенията по държавни съображения.

Жан-Марк съжали, че не беше слушал внимателно лекцията. Все пак много бързо разбра за какво се отнасяше и можа с уверен глас да каже своето мнение. Той беше за спазване на законността — и от държавата, и от частните лица. Направиха се остри критики срещу некадърността и своеволията на някои управници. Изглежда, че всеки човек, който в обикновения си живот е бил надарен с ум, с предвидливост и с култура, когато получи власт, губи разума си. Очевидно политиката е заразено блато, а Франция загнила. Цялата система трябваше да се реорганизира. За да развесели компанията, Морис Нико цитира последните вицове на „Канар аншене“. Жулиен Прела ги намери толкова смешни, че си ги записа в тефтерчето. Той не се смееше, а просто цвилеше и виеше от радост. Жан-Марк се възмути. Добро момче е този Жулиен, но много се излага — още веднъж отсъди строго той. Макар че беше много гладен Жан-Марк се съгласи да отиде с приятелите си в студентския ресторант. И тримата се хранеха там.

След обела, толкова беден и така бързо изяден, че съвсем не се чувствуваше в стомаха, те се върнаха в „Суфло“ и си поръчаха четири сандвича и четири чаши чисто кафе. В това време се появи продавачът на „Монд“ — личност, свързана с традициите на заведението, която се ползуваше със симпатиите на всички посетители. Да си купиш от него вестник означаваше, че имаш културни интереси. За кратко време вестникът разтвори криле по всички маси. Жан-Марк хвърли поглед върху уводната статия, прегледа програмата на кината и реши, че трябва да види „Коприненото въже“, японски филм, за който се говореше навред в Париж от шест седмици насам. Даваха го още в „Студио Медичи“, но всеки ден можеха да прекратят прожектирането му. Защо да не отидат всички заедно към четири часа? Ще минат най-напред в библиотеката, за да се подготвят за практическите занятия за

следващия вторник, и оттам... Морис Нико се измъкна: имал среща с едно момиче. Жулиен Прела и Дидие Копелен приеха.

Асистентът по практическите занятия им бе дал да проучат една поредица от решения за отговорността на държавните органи. Библиотеката, светла, тиха и добре отоплена, беше половината празна. И тримата се настаниха един до друг на една маса и попълниха фишовите си. След петнадесет минути номерата им светнаха на таблото в дъното на залата и те отидоха да вземат книгите, които бяха поръчали. Наведен над сборника „Най-важните решения по административно право“, Жан-Марк си вземаше бележки и ги сравняваше с извадките, които Дидие правеше от един съдебен коментар. Жулиен Прела четеше „Монд“ и в четири без десет съобщи:

— Време е да върнем книгите! Иначе „Коприненото въже“ ще се изплъзне под носа ни!

Той се засмя, като вярваше, че е казал хубава шега.

Спуснаха се към изхода, преминаха бързо стълбите и се сблъскаха с прозрачния студ на улицата.

— Ще кристализираме! — каза Жулиен Прела и вдигна яката на шушляка си.

Вървяха с големи крачки, като се промъкваха между хората, слизаха от тротоара, за да задминат бавните пешеходци и дори тичаха, когато пред тях имаше свободно пространство. Площад „Едмон Ростан“ бе задръстен. Студенти от Консерваторията свиреха на медни инструменти пред заливащи се от смях хлапаци. Две долепени една до друга коли бяха спрели движението. Кондукторът на автобуса ругаеше шофьора на таксито, който си бе подал главата, за да му отговори. А зад витрините на кафенетата, като в аквариум с пушек и неоново осветление, плуваха млади физиономии.

— Бързо! Бързо! — повтаряше Жан-Марк. — Ще пропуснем началото.

Като стигнаха пред киното, и тримата бяха задъхани от умора. Касиерката ги успокои: прожектираха мултипликационен филм. Водени от контрольорката, те се вмъкнаха в тъмния салон, претъпкан, прекалено затоплен и кипящ от смях като казан върху огън. Имаше свободни само два допълнителни стола в средата и едно кресло на първия ред, пред екрана.

— Ще се преместите след малко! — прошепна им жената, като получи бакшиша.

Жулиен Прела, който бе късоглед, избра мястото на първия ред и се отдалечи сам в тъмнината, а двамата му приятели заеха допълнителните столове. Седнал зад Дидие на твърдата седалка, Жан-Марк се помъчи да разбере какво става на екрана. Дребен мъж с едра глава бродеше насам-натам по ръба на една пропаст. Изведнъж човечето залитна в пропастта и с развято като парашут пардесю започна да лети сред ято птици. Лампите светнаха. Жан-Марк поиска да си купи шоколадов сладолед и бръкна да извади пари от джоба си. При това движение той забеляза вдясно, на три реда пред себе си, една яка глава върху квадратни рамене, които му бяха добре познати. Баща му! Или не, това може би е някой друг, с когото си приличат. Той е, разбира се! Какво прави тук, сам в тази зала? Жан-Марк стана, а седалката зад него се надигна с шум.

— Какво искаш? — попита Дидие, като се обърна.

— Нищо, нищо — измърмори Жан-Марк.

Той бе забелязал, че една млада жена, седнала на съседното кресло, шепне нещо на ухото на баща му. Невъзможно бе да разпознае лицето ѝ по неясния профил, който се очертаваше. Но във всеки случай това не бе Карол. Жан-Марк седна на стола си като гръмнат. Дидие плати два шоколадови сладоледа. Изядоха ги мълчаливо, докато на екрана се изнизаха гледаните вече сто пъти реклами, към които никой не проявяваше интерес.

Залата потъна в мрак и на екрана се появиха началните надписи с йероглифи. Като се накланяше малко вдясно, Жан-Марк можеше да вижда в слабия отблясък на светлината от екрана двата черни силуета, тайнствено долепени един до друг. Трудно му бе да проследи интригата. Артистите играеха бавно, тържествено. Едно младо момиче със завързани очи и порцеланово лице беше измъчвано от трима братя, които искаха да го продадат на някакъв богат, мустакат и развратен благородник. А момичето бе влюбено в един красив, голобрад самурай. Снимките бяха технически издържани, съвсем ясни. Всеки пейзаж приличаше на художествена картина. Пискливият диалог, поясняван от време на време с надписи на френски, засилваше чуждия колорит на тази лирична творба. Жан-Марк би желал да схване и най-малките нюанси на този толкова рядък спектакъл, но освен за

конфликта на тези измислени герои — сълзи, извиване на ръце, удари със сабя и препускания в борбата — не преставаше да мисли за двете действителни лица, преживяващи на десет крачки от него драма, за която той още нищо не знаеше. „Тази жена е метреса на баща ми! Иначе защо ще излиза с нея? Лично мен това не ме засяга! Намирам историята дори малко, смешна! Но Карол... От колко ли време я лъже? Чуден тип наистина!“ Самураят реши да прибегне до харакири, най-благородното разрешение на въпроса. Пред това лице в конвулсии Жан-Марк изпита ужаса, който му причиняваше всяко физическо страдание.

Салонът светна, екранът се очерта съвсем бял, измит, без каквато и да било следа от последните сцени, готов да отрази и други фантоми. Някои от посетителите изръкопляскаха.

— Чудесно! — извика Дидие, като стана. — Ти какво ще кажеш?

— Да — измърмори Жан-Марк. — Много е хубаво!

В момента мислеше да се измъкне по-бързо от салона, за да не попадне лице срещу лице с баща си. После изведнъж промени решението си. Любопитството го съблазни. Изправен в края на реда, той изчака да мине потока от зрители, насочил се към изхода. Най-после и двойката се приближи. Жената вървеше напред. Тя бе много млада, дребна, червенокоса, с малко вирнато носле, с грубовата челюст и с тъп поглед. „Какво безумие! — помисли си Жан-Марк. — Тая не е така хубава, както Карол!“ И в този миг очите му срещнаха очите на баща му. Всичко стана така светкавично, така ужасно, но и така безболезнено, като удар от шпага, преминал покрай рамото. Лицето на Филип стана сурово.

— А, и ти ли си тук? — прошепна той.

— Да ти представя моя приятел Дидие Копелен — каза Жан-Марк. — Баща ми...

Той дебнеше да долови някакво смущение в едрото лице, което бе пред него. Но Филип се усмихна и с престорена непринуденост каза:

— Колко хубав филм, нали?

Той се отдалечи и настигна младата жена пред вратата. Жан-Марк ги проследи с възторжен поглед. „Не се смущава и когато е насран!“ — помисли си той. Жулиен Прела настигна двамата си приятели, като роптаеше:

— Всичко беше за бръснача, нали?

Излязоха последни. Навън на другата страна на улицата Жан-Марк видя баща си, който му махна дружелюбно с ръка, когато отваряше вратата на колата си. Жената се вмъкна вътре. След десет секунди те отпътуваха. Дидие Копелен и Жулиен Прела предложиха да се върнат в „Суфл“, но Жан-Марк ги покани да отидат у него на чашка. Бързаше да се прибере къщи, сякаш и там го очакваше някаква нова изненада.

Още на прага разбра, че нищо не се е променило. В хола Карол пиеше чай с приятелките си Бриджит и Олимпия. Безгрижните им лица бяха усмихнати. Жан-Марк представи приятелите си. Карол познаваше Жулиен Прела, но не и Дидие Копелен.

— По една чашка чай? — предложи им тя.

Те отказаха смутено и останаха прави до вратата. Тяхната срамежливост изненада Жан-Марк. От какво бяха се смутили — от присъствието на тези три улегнали жени или пък от луксозната обстановка? Бриджит, която някога бе следвала право, ги разпита за учебната програма и с голямо удоволствие си припомни за своето студентство. Олимпия, този път много по-руска и по-оживена, им разказа за своя по-малък брат, който следвал в Политехниката. След десет минути празни приказки Жан-Марк отвлече приятелите си в своята стая. Там той им сервира уиски (беше взел шишето от бюфета, когато мина през трапезарията) и постави на грамофона плочата със Сонатата за пиано и цигулка от Цезар Франк. Потънал в креслото си, с чаша в ръка, Жулиен Прела каза:

— Трябваше да останем. Русата е прекрасна...

Тия думи не изненадаха Жан-Марк. Жулиен Прела можеше да се възхити само от Олимпия, най-повърхностната от трите.

— Не изглежда стара. На колко години е? — наблегна той.

Никой не каза нито дума за Карол. Лека усмивка на състрадание се изписа по устните на Жан-Марк и той реши, че приятелят му никак не е интересен. „Аз пък трябваше да имам смелостта да го срежа както трябва“ — помисли си той. Дори и разговорът с Дидие му се видя изведнъж досаден. Бе много щастлив, когато и двамата си отидоха в седем часа.

Останал сам, той се тръшна на дивана, запали цигара и се загледа в едно петно на тавана, което винаги го подтикваше да се унася

в мечти. Баща му и червенокосата жена — това откритие го смущаваше! Така значи, можеш да живееш с някого в продължение на години, без да подозираш, че една част от него — и то най-съществената — е прикрита така, както основата на тези айсберги, чиито четири пети са потопени във водата. Хилядите социални условности значи служат само за да прикриват бруталността, неправдата и апетита, които движат потайния живот на хората. Трябва да си идиот, за да повярваш на една усмивка, на едно обещание, на едно стискане на ръка... „И в тази джунгла аз ще трябва да си издълбая място! Ще имам ли сили?“ Жан-Марк взе един учебник по право, прелисти го, подчерта тук-там някое изречение с червен молив. Стаята му бе светла и спокойна с тези зеленикави тапети и мебели стил Луи Х, малко строги и студени. Учебниците му бяха добре подредени на масата. Всички други книги бяха прибрани в малката остъклена библиотека. Той би искал и животът му да е така подреден, както стаята му. Изведнъж спусна краката си и седна на края на дивана. Някой идваше. Вратата се отвори. Филип влезе, взе един стол, завъртя го и го възседна като седло. С ръце, скръстени върху облегалото, той упорито се вгледа в сина си и го запита:

— Работиш ли?

— Да, малко — отвърна Жан-Марк.

— Как намираш филма?

— И хубав, и досаден!

— И аз също! Голямо изкуство, но мъчно смилаемо за нас, европейците. По този повод исках да ти кажа: не сме се виждали в киното, нали?... Разчитам на тебе!

Жан-Марк се въздържа да се усмихне. Злорадство затрептя в него, докато се преструваше на изненадан. Струваше му се, че сега отмъщава на баща си, който го бе принудил тогава да гледа ония ранените, проснати край пътя и облени в кръв.

— Как така! Защо да не съм те видял в киното? — каза той с подчертана наивност.

— Как така защо! — изръмжа Филип. — Нали добре забеляза, че не бях сам!

— И що от това?

— Не бих искал да давам обяснения на Карол.

— А, добре тогава! — въздъхна Жан-Марк. — В такъв случай, разбира се, че нищо няма да кажа!

Той замълча една секунда и после, като набра смелост, запитва:

— Коя е тази жена, с която беше?

— Едно очарователно момиче — каза Филип, като се изправи. — Без особени интереси, но свежа, весела, мила. Ценно нещо в наши дни е нежността! С нея никога не скучая...

— А Карол?

— Карол си е Карол! Тя няма нищо общо с тази история!

— Ами ако узнае?

— Защо трябва да узнава? Аз толкова много я уважавам, че съм взел всички предпазни мерки!

— Уважаваш ли я само?

— Уважавам я и я обичам!

— А другата?

— Драги мой, не смесвай любовта с удоволствието. Има пет години, откакто съм се оженил за Карол и естествено е, че тя вече не ме привлича така, като нещо ново, непознато. Ще разбереш това, когато станеш на моите години. В живота се навлиза с чисти представи за чест, за доверие, за вярност, но много бързо човек разбира, че умът предполага, но тялото надделява. Спомни си какво ти бях казал онзи ден в колата: човек трябва да е или идиот, или недоразвит, за да се посвети само на една жена. Любецката жена може да се задоволи само с един мъж, който за нея е олицетворение на всички мъже във вселената, но любещият мъж трябва да скача от жена на жена, ако иска да изпита напълно женската прелест. А освен това между жените има такава обмяна на лъчи, че красотата на едната засилва красотата на другата. Така че нито една от тях не е измамена, когато бъде изоставена. Аз не отричам Карол, когато я изоставям. Напротив, като се връщам отново при нея, аз обогатявам образа ѝ с нов чар, за който тя и не подозира. Придавам ѝ това, което съм открил другаде! Неверността е естествена необходимост за мъжа, а за жената — извратеност. Неверният мъж е като в отпуската, а невярната жена върши престъпление срещу любовта.

Зашеметен от този груб извод, Жан-Марк още веднъж почувствува как баща му го подмята като ръкавица. Какво от това, че

може да го критикува в негово отсъствие, щом като се съгласява с него, когато са заедно.

— Значи, татко, ти не уважавааш жените? — попита той.

— Как може да уважавааш това, което желаеш? Ние можем да се възхищаваме на една картина, на една статуя, защото те са предмети без практическо значение. Но ако изведнъж се превърнат в храна, тоест в нещо необходимо за нашия живот, ние ще престанем да им се възхищаваме и просто ще започнем да ги желаем. Така е и с жените. Те са създания фалшиви, слаби, лекомислени, лъжливи, болнави. Но без тях не може. Само педерастите обичат жената като човек. А нали ние не сме от тази порода, а?

Той допря леко дланта си до челото на своя син. Жан-Марк почувствува тази топла, кокалеста ръка, опряна на главата му. Баща му сякаш го бе жигосал със своя печат. Обзе го отчаяние. Колко много още имаше да се учи. Мерседес почука на вратата и съобщи, че вечерята е сложена.

На масата на Жан-Марк му се стори, че баща му се мъчи да бъде по-весел от обикновено. Без съмнение той искаше да даде на сина си и урок по непринудено държане. Показната лекция продължаваше. След теорията — практика. Карол слушаше как съпругът ѝ разказва за своята работа, за срещите си през деня, без да подозира лъжите, които той забулваше с истината. Доверчивостта на младата жена трогна Жан-Марк. Тя бе нежна, свежа, почти прозрачна в тази розова домашна рокля. През широките ръкави се виждаха голите ѝ ръце. Би трябвало човек да я съжали. После си каза, че няма защо да я съжاليا, тъй като тя нищо не знае. Една тайна го свързваше с баща му — това го измъчваше и едновременно го караше да се чувствува горд. За да подчертае, че е навлязъл в играта, той каза съвсем спокойно:

— Днес следобед гледах „Коприненото въже“.

— Толкова ли е хубав, колкото го хвалят? — попита Карол.

— Чудесен е! Чудесен и едва се понася!

— Филип, ние непременно трябва да видим този филм! — каза тя, като се обърна към мъжа си.

— А, не! — извика той, като се засмя. — Ужасявам се от тези големи творби, които зрителят гледа с благоговение, като се мъчи да възприеме досадата си като някаква форма на артистичен възторг.

— Добре тогава! Ще отида без тебе, с Бريدжит.

Той хвана ръката на жена си и я целуна леко.

— Сърдиш ли ми се?

Жан-Марк наблюдаваше тази комедия с такова увлечение, че забрави яденето си в чинията. Двойката — баща му и Карол — му се виждаха увиснали в рамка някъде във въздуха. Една съвкупност от илюзии, измами и недомлъвки ги крепеше горе-долу. И това е така от години и вероятно ще продължи, докато възрастта и пресищането накарат баща му да се откаже от авантюрите; тогава той и жена му с гордо вдигнати глави ще навлязат в легендата за здравето семейство.

— Не ядеш ли? — попита Карол.

— Не — прошепна Жан-Марк. — Не съм гладен.

Той се отпусна на гърба на стола си. Гърлото му се свиваше. Отвращение от живота изпълваше устата му с горчивина. Мерседес смени чиниите и поднесе сиренето. Звън на ножове и вилици, бълбукане на вино, което сипваха в чашите, шум от думи, които нищо не означаваха.

— Още малко!

— Много е хубаво!

— Аз намирам, че другото беше по-хубаво... Да, да, онова от завчера!...

Около Жан-Марк бръмчеше разговор, който не го засягаше. Франсоаз сега се мъчеше да обясни на Даниел, че щяло да бъде по-хубаво, ако бе избрал СССР за своето научно пътешествие.

— Как можеш да бъдеш такава идиотка, драга моя! — изръмжа Даниел. — Аз отивам в Брега на слоновата кост, за да видя диваци, разбираш ли ме?... А такива няма нито в Москва, нито в Ленинград, доколкото знам!

— А Гърция не те ли привлича? — упорствуваше Франсоаз. — Ела с нас, ще бъде толкова приятно!...

— Аз не търся приятното, а полезното, значителното!...

„А истината е, че имам и брат, и сестра — мислеше си Жан-Марк. — И всичко това е толкова банално, толкова потискащо!“

При десерта Карол и Филип поспориха по един чисто светски въпрос. Карол искаше да устрои поне четири приема до края на месеца, за да се издължи на всички, които я бяха канили. Филип под претекст, че е изморен, искаше това да стане в по-продължителен срок. Тя настоя на своето и той отстъпи, като мърмореше недоволено. Жан-

Марк си каза, че в семейството много често считат победения за победител.

XIII

През март Филип често пътуваше до Белгия и Англия. Той отсъствуваше само по ден-два, но това отиване и връщане разкъсваше живота в къщата. Жан-Марк бе убеден, че баща му пътешествува с любовницата си. Когато Карол въздишаше — „Филип се разсипва от работа“, — той искрено я съжаляваше. Придружи я два пъти на театър и два пъти на художествени изложби. Но никога между тях не се прояви онова тайнствено разбирателство, което той бе почувствувал онази вечер, когато седяха един срещу друг в бара след концерта. Дали защото знаеше, че баща му я лъже? Той не можеше да се освободи от мисълта, че тя е нещастна жертва. И при тази мисъл в неговите очи Карол губеше част от своя престиж. Една вечер след представление в „Комеди Франсез“ те се отбиха в „Лип“ да пият нещо. Седнал до нея, Жан-Марк я разглеждаше безстрастно и намираще, че тя има изморен вид. Тази тъмносиня рокля съвсем не ѝ отиваше. Не бе сложила нито едно бижу. От нехайство или от прекалена скромност? Жалко в края на краищата! За да излезе с нея, той бе отказал да се събере с приятели у Дидие Копелен. Сега съжаляваше. Струваше му се, че става духовно по-богат при всяка среща с Дидие. Дори и най-малкият спор ги подтикваше към умствено напрежение, от което и двамата се чувствуваха възбудени и доволни. Нищо подобно с Карол. Техните взаимоотношения, разликата във възрастта, навикът — всичко това им пречеше да си говорят свободно. Нито за миг не можеше да забрави, че тя е съпруга на баща му. Като се видя до нея в едно от огледалата на кафенето, забеляза с досада, че двамата не са хубава двойка. Безспорно той изглеждаше доста стар, за да ѝ бъде син, а и много млад, за да ѝ бъде любовник. А всъщност хората, които не ги познават, ще правят последното предположение. Струваше му се, че всички посетители на „Лип“ са отправили погледи към тях. Карол обаче беше съвсем непринудена. Тя бърбореше весело, разсмиваше се от нищо и твърдеше, че съвсем не ѝ се спи. Дали от желание да му спести парите, тя си поръча само чаша цитронада.

Завърнал се вкъщи, той реши, че тези излизания положително бяха по-забавни за нея, отколкото за него. С нея не се чувствуваше в своя среда, губеше си само времето. Като се противопостави на това положение, той пожела да възстанови връзките си с Валери дьо Шарнерай, която бе пренебрегнал от няколко седмици. Телефонира ѝ; тя бе много заета и все пак му определи среща за следващата неделя, към единадесет часа в манежа Лекуве, в Ньойи; обеща му, че ще гледа да бъде точна: ще я види, когато се връща от езда...

* * *

В определения час ездачите се завърнаха групово, като подскачаха и се задъхваха върху големи кротки коне. Валери пъргаво скочи на земята, потупа коня си и го отведе в конюшната. После отиде при Жан-Марк, който я чакаше, облегнал се на парапета в манежа. В костюма за езда тя изглеждаше по-ниска и по-дребна, отколкото бе в действителност. Жокейската шапчица от черен велур стоеше добре върху русата ѝ коса, но бричът издуваше задника ѝ. Тя пляскаше с камшика по десния си крак. Бузите ѝ бяха поруменели, очите ѝ блестяха.

— Беше чудно! — каза тя. — И ти трябва да яздиш! Татко обеща да ми купи жребец за двайсет и първия ми рожден ден. Ще се помъча да го склоня да ми направи този подарък на деветнайсетия! Така ще е по-сигурно, нали?

Влязоха в дървена барака, превърната в бар за посетителите на манежа. Валери се тръшна с разкрачени крака върху един кожен фотьойл. „Защо момичетата, облечени в панталони, не могат да устоят на съблазънта да се държат като момчета?“ — помисли си Жан-Марк раздразнен. После като свали шапката, Валери отпусна косите си и започна леко да вее лицето си, поръчаха две чаши уиски.

— С парченца лед — уточни Валери.

И като се обърна към Жан-Марк, тя запита:

— Какво става с тебе? Баща ми ми каза, че те е видял миналата седмица, не знаей точно къде, в театъра може би, с една много красива жена!

Жан-Марк вдигна рамене.

— Какво говориш! Бях с мащехата си!

— Аха, значи така!

— Какво така?

— Нищо... нищо...

Той се разгневи. Защо Валери прави такъв намек? Никога вече не ще излиза с Карол.

— Ти си мръсен подлец! — каза младото момиче.

— Много съм зает във факултета.

— И все пак можеше да намериш поне една минутка време, за да ми се обадиш. На няколко пъти исках да ти телефонирам, за да те поканя на симпатични соарета, но после си казвах: Не! Той ще съжалява!... Напоследък често срещях Мишел Гатини!

— Това теле!

— Нито е така нежен, нито е така бял! — възрази Валери.

Като си представи това чернооко, дебело, грубовато и мълчаливо момче, Жан-Марк избухна в смях.

— Виж, тук си права...

— Но това не му пречи да танцува като бог!

Очевидно тя искаше да предизвика ревността му. И той се увлече, почувствувал се много щастлив, че ще участва в тази игра, присъща на нейната възраст.

— С други думи ти вече нямаш нужда от мене! — каза той.

— Идиот!

Тя му изплезе розовото си езиче. Лицето ѝ трептеше от здраве и младост. Нито пращинка грим върху чудно бялата ѝ кожа. Само устните ѝ като че ли бяха погалени с червило — но и в това Жан-Марк не беше съвсем уверен. Приблужи се до нея толкова близо, че да вдъхне парфюма ѝ, леко примесен с миризмата на запотен кон. Когато устните им едва се докоснаха, тя изведнъж скочи.

— Ще ме придружиш ли до вкъщи?

Тя обичаше да прекъсва „разнежванията“, както сама признаваше. Повикаха такси по телефона. Валери живееше на улица „Спонтини“. Тя остави Жан-Марк в салона с блестящите тапети и тъжните мебели и отиде да се преоблече. Върна се с четири сантиметра по-висока — от токетата! — със сложна прическа и облечена в светлокафяв костюм от дебел плат, който правеше фигурата ѝ по-едра. Пуснаха една много хубава за танцуване плоча, направиха

две-три стъпки, без да се увличат, и седнаха един срещу друг във фотьойлите.

— Свободен ли си в събота? — попита тя. — Ще има страшна вечер у Алегра.

Той започна да ѝ обяснява, че тия събирания вече не му харесват — това бе вярно. Първият признак на увлечението му по големите философски проблеми бе отказването от танците. Все пак прие и от любезност, и от вълнение, че ще се върне към младежките лудории. За да го постави веднага в течение на подготовката, Валери му изброи имената на хората от „по-отбраното общество“, които ще срещне там. Всяко име звучеше като плесница. Тя изпълняваше своя коронен номер и се тресеше от смях в светлокафявия си костюм. Това ѝ поведение го караше да не я харесва толкова. По време на разговора им се появи госпожа Шарнерай, строга, пълна жена, която Жан-Марк винаги гледаше изтръпнал от страх. Толкова много си приличаха с Валери. Застанали една до друга, те сякаш представляваха двата образа на една и съща жена, показани в научен труд, третиращ последиците от остаряването. Като целуваше ръката на майката, Жан-Марк като че ли със свито сърце се прекланяше пред бъдещето на дъщерята. За щастие след размяната на любезностите госпожа Шарнерай ги остави сами. Беше вече един часът. Валери изпрати Жан-Марк до вратата и на прага му каза:

— Няма ли да ме целунеш?

И без да чака отговора му, тя му подаде устата си. Учтивостта изискваше да я прегърне. Докато целуваше продължително устните ѝ, тя се притискаше плътно към него, като въртеше ханша си. Той знаеше, че тя никога няма да му позволи повече, и се гневеше, че противно на себе си изпитва някакво глупаво удоволствие. Входната врата зад тях бе полуотворена. Можеше да се появи някой — било откъм апартамента, било откъм стълбите. Тази малка опасност, изглежда, засилваше възбудата на Валери. Жан-Марк почувствува, че се отегчава с тази неопитна уста. Питаше се защо винаги младите момичета първи дават повод. Толкова ли се страхуват да не бъдат отблъснати, че избързват и отнемат удоволствието на мъжете да ги покорят, макар и привидно? Те са така припрени, че човек няма време да ги пожелае. Отскубна се и с ръка леко изправи Валери пред себе си.

Тя имаше вид на запъхтян плувец. Може би за нея това наистина да бе един вид спорт.

— Довиждане — каза ѝ той и се спусна по стълбите.

Когато влезе вкъщи към един часа и двадесет минути, той бе убеден, че ще намери семейството на масата, и се готвеше да се извини за закъснението си; но за негова голяма изненада всички бяха обядвали. Събрани в хола — баща му, Карол, брат му и сестра му, — всички приличаха на пътници, застанали на перона на гарата. Той забеляза, че са облечени и обути като за разходка в гората.

— Ние те чакаме, драги мой! — каза сърдито баща му.

— Какво ще правим? — попита той.

Карол се намеси спокойно:

— Тъй като времето, изглежда, ще се оправи, реших, че можем да отидем във „Феродиер“. Ще преспим тази вечер и ще се върнем утре сутрин много рано. Франсоаз и Даниел идват с нас. Ако и на тебе ти е приятно...

— Ами той не е обядвал — каза Франсоаз.

— Голяма работа! — каза Филип. — Какво ли пък сме яли ние!

— Има шунка в хладилника! — намеси се Даниел. — Я се налапай!

Жан-Марк нямаше никакъв план за този неделен следобед, но не го привличаше перспективата на семейния излет. Като се готвеше да откаже, той срещна погледа на баща си, в който се четеше такава настойчивост, разнежи се и се предаде. „Ако не отида с него, той ще скучае във вилата — помисли си Жан-Марк. — Само с мене баща ми може да разговаря като мъж с мъж“. Тази мисъл го накара да се почувствува горд.

— Почакайте ме — каза той. — Ще се приготвя за пет минути.

Изтича в стаята си, разсъблече се, нахлузи един стар панталон, пуловер и спортно сако. Докато се преобличаше, Франсоаз му подаде голям сандвич с шунка и чаша вино.

— Благодаря ти, драга — каза той, като захапа сандвича.

Сестра му го наблюдаваше с нежност, готова да му услужи. С прави коси и ниски токове. „Наистина тя е немарлива към себе си — помисли си той. — Как е възможно да няма нищо привлекателно в нея? А може би всички сестри изглеждат такива!“

В колата той седна, както обикновено, на задната седалка между Даниел и Франсоаз. Пред него пак изпъкнаха като две японски порцеланови вази главите на баща му и на мащехата му, различни и все пак чифтосани. В главата на Жан-Марк неудържимо нахлу споменът за двете глави, които неотдавна бе видял в киното. Една глава замества друга и ето ти приключение! Хипнотизиран от тези две кълба от плът и коси, той не обръщаше внимание на пейзажа от двете страни на автострадата. Обаче, когато наближиха мястото, където бе видял злополуката, сърцето му се сви. Никаква следа. Природата няма памет. В колата никой не заговори за този случай. „Двамата навярно са умрели“ — помисли си Жан-Марк. По радиото свиреше акордеон. Даниел пляскаше с пръсти и се клатушкаше в такт с песента. „Тоя пък ме вбесява — винаги е доволен от всичко! От възрастта е навярно! Не, аз не бях като него на шестнайсет години. Той никога не се замисля, никого не обвинява. Обича Франсоаз, защото е Франсоаз, Карол — защото е Карол, майка си — защото му е майка, баща си — защото му е баща, втория си баща — защото му е втори баща, кучетата — защото са кучета, котките — защото са котки, негрите — защото са негри, пък и мене — защото съм аз... Израз на глупащина или интелигентност?“

Не се клатушкай така! — каза му той. — Ще ме хване морска болест!

И изведнъж се досети, че говори като гувернантка.

— От повръщане ли те е страх? — подхвърли Даниел.

Жан-Марк побледня от гняв. Да го плесне! Но Даниел вече прихна в невинен смях. В думите му нямаше лош умисъл. Впрочем и баща му нищо не бе чул. Нито Карол. А това бе най-важното. Колата летеше много бързо. „Дано не ни се случи нещастие“ — си каза Жан-Марк изведнъж. Той си представи някакво сблъскване, остри болки в костите, лицата издрани от счупените стъкла, навсякъде кръв... „Какво ме прихваща?“ Студена пот изби по слепите му очи. Той се опомни. Наближаваха Бромей. И най-сетне пред портата на „Феродиер“!

Къщата, отдавна изоставена, беше студена, влажна и лъхаше леко на мухъл. Филип запали парното отопление, жените разтвориха прозорците. Във всички стаи мебелите, разбудени неочаквано от дневната светлина, изглеждаха сакати и сърдити. Тук имаше само английски фотьойли, малко продънени, обикновени дивани, селски маси с извити крака, лампи с груби абажури, но общо цялата

мебелировка, събрана оттук-оттам, беше приятна и уютна. Съседката, госпожа Тиер, веднага дотича, за да помогне на Карол и Франсоаз в поддръждането на къщата. Избърсаха праха, поставиха да заври вода за чая, заговориха за последните събития в селото. Даниел се зае да поправи радиото. Наведен над търбуха на апарата, той търпеливо оправяше кръстосаните цветни жички.

Филип попита Жан-Марк:

— Искаш ли да се поразходим?

— Но не повече от час! — извика им Карол. — Ще ви чакаме за чая!

Излязоха заедно и тръгнаха по пътя през нивята. Полето бе равно, спокойно, подчинено на волята на човека. Лека мъгла трептеше над разораната земя. Врани грачеха надалече. Жан-Марк изпитваше удоволствие от възможността да крачи редом с баща си.

* * *

Франсоаз погледна часовника си и се отчая: макар че баща ѝ караше бързо, нямаше да стигнат в Париж преди десет часа сутринта. Ще пропусне лекцията на Александър Козлов. И то само защото Карол бе отново заспала след звъна на будилника. Даниел пък бе на седмото небе! Щеше да пропусне два часа по математика. Но тя... Ах! Никой не можеше да я разбере! По-добре щеше да бъде, ако не бе дошла с родителите си във „Феродиер“. Всички студенти ще се съберат в зала №5, само тя ще липсва. Александър Козлов им бе дал да научат един текст от Жуковски. Тя го знаеше наизуст. И склонението на думите с твърдо окончание. Как е родителният падеж на стол-маса? А дателният? Тя си поставяше въпроси и отговаряше лесно, тържествуващо. „Дано ме изпита!“ Колкото повече се приближаваха до Париж, толкова по-бавно ставаше движението по автострадата. Като че ли всички хора се завръщаха по това време. Но щом влязоха в града, младото момиче започна да страда от подлостта на светофарите — те като че ли чакаха тяхната кола да се появи, за да блеснат в червено. Бе десет часът и пет минути, когато стигнаха на улица „Бонапарт“. Франсоаз скочи от колата и тичешком се отправи към улица „Дьо Лил“. Десет минути закъснение не е чак толкова страшно!...

При входа на института тя се сблъска с група студенти, които говореха на тих глас. Всички бяха от нейния курс. Тя ги попита какво чакат.

— Козлов не е дошъл тази сутрин — каза Фредерик Масар. — Изглежда, майка му е починала.

* * *

Беше малка православна църква, устроена в един апартамент. Иконостасът бе в дъното на салона. По стените бяха изписани икони. Навсякъде горяха малки бели свещички, поставени в ковани железни свещници. Таванът бе почернял от пушек, а паркетът осеян с петна от восък. Двайсетина души, които присъствуваха на погребалната церемония, държаха в ръце по една запалена малка свещичка. Застанала на края, Франсоаз наблюдаваше с любопитство свещеника. Дяконът му пригласяше гъгниво, като разклащаше кадилницата, от която се лееше мирис на тамян. Невъзможно бе да разбере какво казваха. Думите съвсем не приличаха на руския език, който се преподаваше в института. Може би службата се извършваше на църковнославянски. Някакво сладникаво, ориенталско благоухание се носеше из въздуха. В един ъгъл се бе скупчил хорът — двама мъже и три жени, скромно облечени. Пееха тъжна, сърцераздирателна песен. Франсоаз за първи път присъществуваше на служба в православна църква. Тя бе пленена от примитивната тържественост на ритуалите. От време на време Фредерик Масар, който я придружаваше, шепнеше на ухото ѝ някакви обяснения, които тя едва разбираше. Администраторът на института, секретарката, библиотекарят и трима професори присъствуваха на опелото. Малката свещ, която Франсоаз стискаше между пръстите си, омекваше, превиваше се и от нея капеха топли сълзи, които бързо застиваха по кожата на ръката ѝ. Там, до ковчега, покрит с черен плат, стоеше с наведена глава Александър Козлов. Младото момиче смътно виждаше очертанията на лицето му: отдалеч той изглеждаше небръснат, изморен и бледен. Тя си помисли това, което ѝ бе разказвал за майка си, и си представи отчаянието му. Нито веднъж той не падна на колене. Не изпитваше ли нужда да се обърне към бога поне сега, когато го бе сполетяло такова нещастие?

Вярващите загасиха свещичките и ги подадоха на клисаря, който, куцайки, минаваше между тях. Церемонията привършваше. Хорът затихна. Започна прощаването с покойната и изказване на съболезнованията. Като видя Франсоаз, Александър Козлов за миг се изненада. Очите му пламнаха и веднага угаснаха. Той стисна ръката на младото момиче, без да каже нито дума на благодарност. Хората от погребалната служба свиха черната плащеница, поеха ковчега и като се клатушкаха, го изнесоха към изхода. Погребален фургон чакаше навън с широко отворени врати. Поставиха ковчега и букетите с цветя в задната част, а близките на покойната минаха напред. През прозореца Франсоаз пак видя Александър Козлов, вкаран сякаш в някаква затворническа кола. Шествието потегли бавно. Хората, които останаха на тротоара, се прекръстиха.

— Не искате ли да отидете на гробищата? — попита Фредерик Масар.

— О, не! — каза Франсоаз със съжаление.

Тя имаше среща с Патрик в малкото кафене на улица „Жакоб“.

* * *

Урокът завърши с обяснение на текста. Александър Козлов четеше на руски, бавно и откъслечно произнасяше всяка сричка, като наблягаше силно на ударението. После той помоли един ученик да прочете пасажа и да го преведе. След неговия звучен руски глас последва някакво мърморене на развален френски език, който предъвкваше гласните и съгласните така, че бе невъзможно да се долови мелодичността на оригинала. Александър Козлов повтаряше с търпение и снизходителност... Най-несигурна бе Мирел Борделе. Тя сричаше, като едва движеше устните си.

— Вашите „о“ са носови — каза ѝ Александър Козлов. — Звукът „о“ на руски е гърлен. И вашите „а“ също са плахи. Вие едва ги произнасяте... Френският език е с леки фонетични нюанси, а руският е по-твърд, с повече ударения... Вие ще трябва да работите с магнетофон...

Той погледна часовника си и определи следващия урок в христоматията. Студентите се надигнаха в бялата, добре затоплена

зала. Тридесет и пет момичета и шест момчета. Същото съотношение бе и в останалите три групи на първокурсниците. В тях имаше най-разнороден свят: момичета, които идваха само за да мине време; други изучаваха езика за свое удоволствие или пък защото родителите им бяха руснаци, или пък защото бе на мода, или идваха ей така за компания на приятелките си...

Франсоаз прибра тетрадката си и излезе от залата. Унесена в мислите си, тя премина през двора, без нищо да вижда. През време на лекцията, която бе продължила час и тридесет минути, тя забеляза, че Александър Козлов е в особено възбудено състояние. За първи път идваше в института, откакто бе в траур. Изглежда, че смъртта на майка му се бе отразила върху отношението му към реалния свят. Той беше едновременно и много по-блестящ, и много по-несвързан от обикновено. Говореше много бързо, впускаше се в неочаквани отклонения, като натрупваше смели формули от желание само да сипе идеи и думи. Неговият рязък тон и бляскащият му поглед предварително отблъскваха всяко плахо желание за съчувствие, породено у другите. Тя почувствува, че той крачи след нея, обаче не се обърна. На входа една група студенти разговаряха пред таблото за обяви, по което безредно бяха окачени листчета, отразяващи някои вътрешни страни от живота на института: стаи под наем; книги за продан; частни уроци по арменски, китайски, малгашки, литературен арабски език; частни уроци по руски, по румънски... Франсоаз размени няколко думи с другарите си и излезе. Не беше изминала и три метра по улицата, когато Александър Козлов я настигна.

— Благодаря ви, загдето дойдохте в църквата — каза той.

Тя се смути.

— Беше съвсем естествено!

— Не, не... беше... накратко, аз бях много трогнат.

Тя се озадачи от промяната, която така бързо стана в него. Сега, когато не бе пред учениците си, отново изглеждаше тъжен, измъчен, съсипан. Свършеше ли представлението, той сваляше маската си. Испита желание да му помогне. Но какво можеше да се каже на един невярващ? Вървяха по улица „Сен Пер“.

— Искате ли да походим заедно? — прошепна тя.

— С удоволствие.

— Времето е толкова хубаво!

— Ще отидете ли някъде през великденската ваканция? — запита той след кратка пауза.

— Да, ще отида с родителите си в Лоаре, където имаме малка къщичка. А вие?

— О! Аз...

Той горчиво се усмихна. Тя се упрекна заради неуместния си въпрос. Вървейки един до друг, те слизаха към кея. Небето над града бе светло. Слънчеви лъчи се сипеха върху клоните на дърветата, покрити вече с наедрели, лъскави, но още заспали пъпки. Антикварите скучаеха пред откритите си сергии. Франсоаз чувствуваше, че трябва да заговори на Козлов за неговата скръб. Раната не заздравява, ако не се лекува.

— Вие бяхте много привързан към майка си, нали? — каза тя.

— Да. Но рядко я виждах. Струваше ми се, че няма какво повече да ѝ кажа. А сега, когато я няма вече, питам се какво ще правя. Цялото ми детство отлетя наведнъж. Между майка ми и мене имаше толкова много спомени, които бяха скъпи само за нас двамата!...

Те останаха така няколко секунди, без да си говорят. После Александър Козлов въздъхна:

— Джобовите ми са пълни с монети, които вече нямат стойност.

Минувачите ги докосваха. Бързото движение на колите покрай тротоара замайваше младото момиче. „Излъгала съм се. Той е почовечен, по-нежен, отколкото се показва“ — помисли си тя с радост. Една стръмна стълба водеше от парапета до брега. Те слязоха по стълбата, без да се уговарят. Долу бе тихо и спокойно като на село. Реката, сива и широка, течеше бавно, успокояващо. Някакво куче лаеше в привързаната до брега лодка.

— Майка ви съзнаваше ли, че е сериозно болна? — попита Франсоаз.

— В последно време да — каза той. — Но съвсем не се страхуваше. Тя бе много религиозна.

— А! Така ли? — каза Франсоаз, оживила се неочаквано.

Беше хвърлено мостче над пропастта, която тя бе считала за непреодолима.

— Изпълнена бе с вяра като малко момиче — уточни Александър Козлов. — Тя си представяше, че там я очаква нещо чудно хубаво!

— Вярата е била голямо щастие за нея!

— Може би за момент, но после?

— Как после?

Александър Козлов се спря. Беше без шапка, с ниско остригани коси над челото. Погледът му сякаш плуваше в развълнувани води.

— Ако животът не започва след смъртта, както тя си въобразяваше — каза той, — ако вместо нейния въображаем рай има, което е най-вероятно, само една голяма черна дупка, какво разочарование за нея! Измъчва ме мисълта, в това съм напълно уверен, че тя отиде на другия свят измамена. Измамена като дете, което са излъгали!

— Не започвате ли да си противоречите? Ако смятате, че майка ви е измамена, това значи, че и вие като всички християни допускате безсмъртието на душата...

— Никога не съм отричал това. Отричам обаче глупавите подробности, които някои се опитват да дадат за това безсмъртие. Щом като не знаят повече от мене, нека мълчат! Защо трябва да оплакваме неверника? Всъщност верующият трябва да бъде оплакван! Защото неверникът е готов на всички изненади, докато шансът на религиозния с натъпкан в главата катехизис е деветдесет на сто да страда, когато види истината. Майка ми страда, аз чувствавам това. Тя страда, задето е принудена да признае, че аз съм прав!

— Аз пък съм убедена, че тя не страда, че е щастлива и че ви гледа оттам, отгоре...

Франсоаз каза това, без да размишлява, така разпалено и искрено, че в същия миг се засрами.

— Колко сте мила! — каза Александър Козлов. — Спомняте ли си онази руска картина, окачена над дивана?

— Да, много добре.

— Вие също обичате навярно да рисувате небесата в синьо! Но това е свойствено за вашата възраст!

Вълнението на Франсоаз нарастваше. Тя се чувствуваше необикновено задъхана, бузите ѝ бяха пламнали.

— В края на краищата — подхвана Александър Козлов — най-живият, най-ценният спомен, който ми остава от майка ми, е този пейзаж с неговото ужасно, невероятно лазурно небе!...

Франсоаз търсеше утешителни думи, но всичко, което искаше да каже, ѝ се виждаше много банално.

— Да — каза най-после тя. — Аз съм уверена, че когато и да погледнете това небе, то ще ви възвръща желанието да живеете.

— Та аз не съм загубил желанието да живея, Франсоаз! — каза той.

За първи път я нарече на име. Тя закричи и прошепва тихо:

— Толкова по-добре... Чувствувах ви толкова смазан, толкова тъжен...

— Тежко е да загубиш майка си! Но и това е част от човешката драма. Има смърт, любов, работа, съзерцаване на редки и красиви неща...

На другия бряг на реката Лувър издигаше благородната си фасада от сиви шуплести камъни, с прозорци, пламнали от лъчите на залязващото слънце. Александър Козлов направи широк жест, сякаш искаше да предложи на младото момиче и двореца, и реката, и небето. После се обърна и се вгледа внимателно в нея.

— Вие много добре напредвате в изучаването на руския език — каза той неочаквано с почти весел тон. — Каква професия сте си избрали?

— Още не зная. Преводачка в Министерството на външните работи може би... Всеки случай решила съм да работя. В наше време една жена, която не работи...

Той я прекъсна:

— При родителите си ли живеете?

— Да.

— Кажете ми нещо за тях.

Тя учудено го погледна.

— Не е много интересно... Нашето семейство като много други е разделено! Баща ми и майка ми се разведоха, а после всеки от тях повторно се ожени...

— Вие при майка си ли живеете?

— Не! При баща си!

— Колко жалко! Струва ми се, че майката е толкова необходима в живота... и най-вече в живота на едно момиче!

Франсоаз размисли и отвърна:

— Не... В края на краищата поне за мен...

— Виждате ли я често?

— От време на време, в неделни дни.

— Положението трябва да е много мъчително?

— Защо? Аз много добре се разбирам и с втория си баща, и с втората си майка. Не се мъча да съдя никого. И братята ми са като мене.

— Вие имате братя? — каза той с особено любопитство.

Тя помисли, че той се измъчва, като живее сам в един ограничен свят, и че по инстинкт се стреми към всичко, което би му дало чувството на топлина, на движение, на живот. Проявяваше интерес към другите. Малко като Маду.

— Да, двама братя — каза тя.

— Приличат ли на вас?

— Никак.

— Как изглеждат?

Изненадана от този въпрос, Франсоаз реши, че така добре познава Даниел и Жан-Марк, че ѝ е трудно да предаде точния портрет на всеки един от тях. Хиляди противоречиви подробности се въртяха в главата ѝ. Винаги, когато е искала да изкаже някакво мнение, се е убеждавала, че то няма да бъде пълно.

— Жан-Марк, който е на двадесет години, е мечтател, чувствителен, нервен, потаен и, струва ми се, с артистични наклонности — каза тя най-после. — Той никога няма да стане артист, но стига му това, че обича изкуството. Нежна душа! Даниел, той пък е още много млад! Представете си само — едва е на шестнайсет години, а е много упорит и много смел! Той е добър, весел и прям! Много ги обичам и двамата! Ето, това е!

— А себе си как ще обрисувате, Франсоаз?

Към себе си не проявявам достатъчен интерес, така че не мога да се опиша!

— На колко сте години?

— На осемнадесет.

— Бих ви дал повече. Вие сте толкова разумна!...

Тръгнаха по обратния път. Вятърът се бе засилил.

Един влекач плуваше срещу течението, като мъкнеше зад себе си четири тежко натоварени шлепа. На последния едно момиченце махаше с кърпичка. Александър Козлов вдигна яката на пардесюто си.

— И един ден ще се омъжите! — подзе той.

— Да — отвърна тя. — След пет години.

— Каква точност!

— Аз съм сгодена.

Александър Козлов свъси вежди и погледът му се изостри.

— Годеница? — каза той. — Не бих повярвал!

— Защо?

— Защото нямате вид на влюбена.

Тя се попита дали трябва да се обиди, но после реши да се пошегува:

— Имам навик да крия чувствата си!

— А годеникът ви с какво се занимава?

Франсоаз заговори за Патрик нежно, но с известна въздържаност. Обаче всичко, което казваше за него, звучеше някак си фалшиво. Той не бе такъв, какъвто го описваше, нито на вид, нито по характер. Сковаваше я дори вниманието, с което Александър Козлов я слушаше. Тя замлъкна по средата на една мисъл.

— Разбирам — каза Александър Козлов, — той е момче с качества.

— Да.

— И има много шансове.

— И аз имам поне толкова, колкото него.

— Интересно! Вие изглеждате като от друг свят!

— Аз ли?

— Да. Вие презирате глупавата мода, чужди са ви завистта, злобата, гордостта. Обичате всички, който ви обкръжават!

— Има още нещо. Не съм ви споменала за най-прекрасното същество, което познавам — извика тя. — Това е леля ми. Ние я наричаме Маду. Тя ни е отгледала — мене и братята ми. Сега живее сама в провинцията. Антикварка е. Има чуден вкус, прекрасно сърце...

Тя забеляза отново, че той я гледа с поглед, пълен с благодарност и одобрение. Сякаш му бе дала точно това, което е очаквал. Като любител на музика, който слуша как цигулката изпълнява безпогрешно мелодията, която той таи в главата си.

Бяха достигнали каменната стълбичка, която водеше до горния край на кея. Градът потъваше в мъгляв здрач. Би помислил човек, че някаква смесица от пушек и прах се издига от земята към небето.

— Сега трябва да се прибирам — каза тя.

Александър Козлов не се помръдна. Лицето му бе като вдървено. Гледаше упорито младото момиче. И накрая каза:

— Никога няма да забравя тази разходка, Франсоаз.

— И аз — прошепна тя.

Той я изпрати по улица „Бонапарт“, чак до дома ѝ. Там, пред входа, стисна ръката ѝ. Портиерката стоеше пред прага на вратичката си. Хора се движеха напред и назад по тесния тротоар. Блъскана и отляво, и отдясно, Франсоаз очакваше всеки момент да изскочат отнякъде баща ѝ, братята ѝ, Карол. Обзе я плахо щастие.

— Довиждане — каза Александър Козлов. И пусна ръката ѝ. Изведнъж тя се видя сама.

Александър Козлов изчезна в тълпата. По улицата с трясък премина автобус с равнодушни физиономии зад прозорците.

XIV

Без да става от стола си, Жан-Марк се обърна да види дали вратата на кухнята е добре затворена. Непрекъснато имаше чувството, че някакво вътрешно течение смразява раменете и глезените му. Суха кашлица го разтърси. Аспиринът най-добре му помагаше. Предобед бе взел две таблетки с малко вино и от три часа насам главата не го болеше. Сега отново започваше да го тресе. Ще се влачи ли с този грип през цялата великденска ваканция? Всъщност „Феродиер“ обикновено си беше скука. Но ако пък на всичко отгоре ще трябва да пази стаята!... Нов пристъп, по-силен от другите, го разтърси. Крайниците го боляха, главата му бе зашеметена. „Имам най-малко тридесет и осем и половина“. Очевидно бе, че е по-разумно да си легне. Но скучно му беше да стои съвсем сам в стаята си. А тук, в кухнята, поне влизанията и излизанията на Карол го развличаха. Бе се заловила да приготви палачинки за вечеря. Едно от развлеченията, когато биваха на село! Тя, която в Париж не пипваше дори чиния, тук, в Бромей, проявяваше неуморна кулинарна дейност. Съседката, госпожа Тиер, се явяваше само сутрин, за да подреди къщата. През останалата част на деня нямаха прислуга и Карол беше възхитена от свободата, която имаше. Главното ѝ занимание беше една домашна готварска книга, изпокъсана от бележки. И сега тя бе поставила книгата на масата пред себе си, отворена на страницата за палачинките. От време на време артистично хвърляше към нея старателен поглед. Бяла престилка, много голяма за нейния ръст, обвиваше плътно ханша ѝ. Беше прибрала косите си с копринен шал, който случайно попаднал в ръцете ѝ, но със своя смарагдов зелен цвят като по чудо подчертаваше нейните фини черти и блясъка на кожата ѝ. Облечена така, тя разбъркваше в една купа тестото, от което лъхаше аромат на ванилия.

— Правиш десет дози — измърмори Жан-Марк.

Без да престава да разбива тестото, Карол обърна глава към него. Очите ѝ блеснаха под меките гънки на тюрбана.

— Познавам апетита ви — каза тя. — Само ти ще изядеш десетина!

— Днес не съм гладен.

— И то само защото е още пет часът!

— Не, чувствавам се много зле, нали знаеш!

Тя натисна с пръст тестото, за да провери гъстотата му, избърса се с един парцал и се изправи строго, майчински пред Жан-Марк, който продължаваше да седи.

— Вярно е, че не изглеждаш добре! — каза тя, като постави ръката си на челото му.

Той притвори очи. Нежен хлад премина по слепоочията и челюстите му.

— Трябва да се прибереш и да си легнеш — продължи тя.

— Не.

— Предлагам ти един чудесен криминал. Вземи го! Няма да усетиш как ще мине времето!

Той наведе глава. Тогава тя вдигна рамене, изръмжа: „Инат си като муле!“ и пак се залови с тестото си. Жан-Марк гледаше през прозореца: лека зеленикава мъгла покриваше дърветата, градината; сиви облаци потискаха хоризонта; скоро щеше да завали!... От три дни семейството се бе настанило в Бромей. Семейство, но без Филип! Той, сякаш непредвидено, трябваше да отлети за Ню Йорк. Работата му щяла да го задържи там до края на април. Жан-Марк съжаляваше, че баща му отсъства. Той не можеше да води интересни разговори нито с Франсоаз, която всеки следобед потъваше в своите учебници по руски, нито с Даниел, който изчезваше още в зори — отиваше с приятели в гората Фонтенбло, за да се катерят по скалите — и се появяваше чак вечер мръсен, изморен и целият издран. „Какво удоволствие може да се изпитва при такава умора?“ — помисли си той.

Франсоаз влезе в кухнята. Приключила за днес четенето и както винаги, когато се изкубваше от своите книги, тя имаше усмихнат и сънлив вид.

— Палачинки ли приготвяш? — попита тя. — Чудесна идея! Не забравяй да сложиш и малко черешова ракия!

— Готово е вече! — каза Карол. — И струва ми се, че попрекалих малко.

Като нямаше какво да прави, Франсоаз се повъртя малко из кухнята, отвори долапа и съобщи:

— Няма хляб за тази вечер!

— Ах! — извика Карол. — Съвсем забравих да купя!

— И така ще минем — намеси се Жан-Марк.

— Ти можеш да минеш и без хляб — каза Франсоаз, — но не и Даниел. Той, бедничкият, ще се върне изгладнял! Ще отида до Пуйсо пеш. Добре ще ми дойде, като се поразходя на въздух. Главата ми се е надула!

— Хайде де! Да не би и ти да си хванала грипа? — попита Карол.

— Не! Аз... защото два часа не съм вдигнала глава от моите руски книги.

— За всеки случай вземи чадър: сигурно ще завали.

— Обичам дъждът да плиска лицето ми!

— А косите, Франсоаз? — каза с укор Карол.

— О, косата ми! Малко ме е грижа!

Когато тя излезе, Жан-Марк въздъхна:

— Тя наистина е изумителна! Как може едно момиче да няма желание да оправя косите си, да се облича?

— Голямо значение ли отдаваш на елегантната външност на жената? — запитва Карол.

— Огромно! За мене това е част от самата нея, почти много по-важна от красотата.

Карол загадъчно се усмихна и постави бъркачката върху масата.

— Свърших — каза тя. — Мисля, че тестото ми е готово.

Настъпи мълчание. Жан-Марк тръгна и се прозя.

— Коя беше книгата ти? — попита той.

— „Пирон в клоуна“.

— Какво сензационно заглавие! Възможно ли е?

— Страшна е!

— Е, добре! Ще отида да я чета!

— Вземи я от стаята ми, като минаваш. Тя е на нощната масичка.

След малко ще ти донеса чаша грог и аспирина.

— Пак ли?

— Искаш ли да оздравееш? Да или не?

Тя го изтласка навън; той бе с една глава по-висок от нея; на дясната ѝ буза имаше брашно.

Изкачи се по дървената стълба с широки стъпала и парапет от ковано желязо, влезе в стаята на Карол и като се поколеба, остана там за момент. Щорите бяха наполовина спуснати и в полумрака обстановката между стените беше приятна. Над пода от червеникави плочки се мъдреха хубави селски мебели. По средата на едно пано стърчеше удивително и безсрамно ниското брачно легло с широки правоъгълни крака. Върху тоалетната масичка до прозореца бяха наредени бурканчета, туби, флакончета — всичко необходимо за женското кокетство. Парфюмът на Карол най-силно се чувствуваше тук. Тюлена нощница бе хвърлена небрежно върху един стол. На дръжката на прозореца висеше чорап. Жан-Марк вдъхна дълбоко въздуха, сякаш за да се насити напълно, взе книгата от нощната масичка и излезе.

Отпуснал се в леглото си, той бе доволен, че послуша съвета на Карол. В топлината на завивките се почувствува слаб, но по-спокоен. Тръпките изчезнаха. Прочете първите страници на „Пирон в клоуна“. И като се замисли, реши, че не е съвсем лошо тук, на село. Впрочем какво щеше да прави сам в Париж! Дидие Копелен бе отпътувал за Перигор, у братовчеди, Валери — за Шотландия. А Мики... той нямаше желание да я види!... Освен това и Маду щеше да дойде тук, във „Феродиер“. Бе съобщила, че ще пристигне утре. Дано оздравее още сега! Започна да мечтае за грога, който бе отказал. Погледът му шареше по страниците на книгата. Всички герои говореха на невъзможен жаргон. Още във втората глава една ездачка бе намерена заклана в стаята ѝ, стиснала парче розова попивателна в дланта си. „Имаше нещо зловещо и едновременно еротично в това красиво женско тяло, разрязано и потънало в локва кръв“. „Тя сигурно е забравила моя грог“ — помисли си Жан-Марк и се послуша. Никакъв шум откъм партера. „Може би ще трябва да я повикам“. „Мръсна работа! — каза Джим Хаулен. — Само ако знаех копелето, което е нанесло удара...“ Жан-Марк погледна часовника си: „Пет часът и двадесет минути. После ще бъде много късно...“ „И докато говореше, едно очарователно създание със закръглени ханшове и щръкнали гърди се появи в рамката на вратата. Малори свирна от възхищение“. Жан-Марк се надигна на лактите си. Този път наистина се чу шум.

Някой изкачваше стълбите. Карол влезе. Носеше в ръце чаша, пълна с тъмnochервена, димяща течност. Още не беше свалила зеления си тюрбан.

— Пий бързо — каза тя, като седна в края на леглото.

Той допря устни до течността и веднага отдръпна главата си назад.

— Пари! Не мога!

— Може, може! Помъчи се, драги! Иначе няма да има никакъв резултат. А ето и аспирина!

Той лапна две таблетки една след друга, погълна ги с грога, намръщи се, но продължи да пие. Карол пое празната чаша.

— Каква мръсотия! — изръмжа Жан-Марк. — Гърлото ми пламна.

— Толкова ли си нежен?

— Не, но изглежда, че си турила и динамит вътре!

— Турила съм каквото трябва. Ей сега температурата ти ще спадне. И ако утре не си по-добре, ще повикам доктор Тирегу.

— Какво ще безпокоим доктора заради един грип!

— Недей да спориш! Щом като си болен, трябва да се подчиняваш!

Тя му се караше с нежност и той мълчеше, но в душата му нещо бушуваше. „Ах! Нека ми се кара още, нека се грижи за мене!“ В главата му нахлуха спомени от боледуването му през детството. Винаги все същата картина: затъмнена лампа, лекарства, илюстрирани книги, нежности. Обаче тогава го лекуваше Маду... С досада отхвърли тези спомени, които го смущаваха сега в неговата мъжка възраст.

— Ще оправя възглавниците ти каза Карол. — Пък и трябва да те преоблека! Ти си плувнал в пот!

Тя стана, отвори шкафа, извади чиста пижама, кърпа, тоалетна ръкавица и се върна при Жан-Марк, който бе седнал в леглото.

— Я се съблечи — каза тя.

Той свали дрехите си и от въздуха в стаята тялото му, влажно и голо до кръста, настръхна. Карол опря коляно до леглото и се наведе над него. В абажура на лампата той видя на няколко сантиметра от себе си това фино лице със загрижени тъмни очи. От отвореното шише се разнесе лъх на одеколон. След като се подвоуми само за миг, Карол

започна да разтърва Жан-Марк. Разтърка гърдите му, гърба, врата, силно разроши косите му.

— Така изглеждаш съвсем мъничък! — каза тя, като се засмя. — Би помислил човек, че си на дванадесет години.

Гласът ѝ звучеше фалшиво. Изведнъж тя се спря. В очите ѝ блесна някакво твърдо, обмислено решение. С погледа си тя галеше раменете, брадата и устата на Жан-Марк. Като в сън той хвана ръката ѝ, свали тоалетната ръкавица и залепи устните си върху топлата, нежна и силно парфюмирана длан. Когато вдигна глава, Карол не бе променила изражението на лицето си. Те стояха така дълго неподвижни и мълчаливи. После, без да има чувството, че е протегнал ръце към нея, нито пък че тя се е наклонила към него, устните им се срещнаха. Помисли си, че тя ще се опомни и ще го отблъсне... Но тя не се помръдна, разтапяше се в целувката и прошепна през зъби:

— Жан-Марк!...

— Обичам те, Карол! — каза тихо той.

— Обичам те! Обичам те...

Блаженството, което изпитваше, беше примесено с някакво чувство на смъртен страх, но това правеше щастието още по-голямо. Мозъкът му бе изсмукал като с фуния. Пропаст, ад... Нямаше значение какво ще последва!

— Обичам те!...

Тя се отдръпна от него с въздишка на задоволство, като дете, което на един дъх бе изпило жадуваната чаша с мляко. Той я обгърна с ръцете си, но сега тя не му подаде устните си.

— Не, Жан-Марк... Слушай... Не, не трябва... Облечи пижамата си... Ще настинеш...

И въпреки това той обсипваше с малки целувки главата ѝ, разтворените ѝ ноздри, които вдъхваха мириса на кожата му. Съпротивата ѝ отслабваше. Той чувствуваше това по движението на тялото ѝ, което му се отдаваше и се отскубваше на интервали. Изведнъж тя скочи на крака. Една врата хлопна в партера. Чу се гласът на Франсоаз:

— Карол? Къде си?

— При Жан-Марк — отвърна тя. — Ела!

Тя издърпа блузата си, оправи косите си и изражението на лицето ѝ стана съвсем непринудено. Преобрази се така мигновено, че

Жан-Марк се усъмни дали въобще между тях е станало нещо.

— Ти бързо свърши работата! — каза Карол на Франсоаз, която отваряше вратата.

— Да! Срегнах господин Виньоз в селото. Той ме върна с колата си. Не си ли добре, Жан-Марк?

— Не, не съм много добре...

— Бедничкият ми!...

— Накарах го да изпие един силен грог! — обясни Карол. — Нали обещавах, че няма да ставаш от леглото, Жан-Марк? Ако имаш нужда от нещо, повикай ни!...

— Все пак той би могъл да слезе долу и да вечеря с нас! — каза Франсоаз.

— Разбира се, стига да има желание! — отсече Карол. — Но сега трябва да почива!

Тя излезе с Франсоаз, а Жан-Марк се отпусна на възглавницата си. С очи, вперени в тавана, той се мъчеше да разбере какво се бе случило, но колкото повече се опитваше да въдвори ред в мислите си, толкова повече се чувствуваше пленен от събитието. За няколко минути светът се бе преобърнал. Променили се бяха всички взаимоотношения между хората. Сега вече не бе възможно да каже дори и една дума в семейството си, без да излъже. Като си припомни как Карол потръпваше от удоволствие от устните му, той се почувствува превъзнесен от любов, от гордост, от самочувствие. Но вътре в него един предпазлив глас му пожелаваше всичко да си остане както преди. И неочаквано се запита дали не е искала само да го утеши, като го е видяла така унесен. „Не! Тя ме обича! Уверен съм! И аз я обичам!“ Лицето му гореше. Задушаваше се под завивките. Отхвърли ги грубо от себе си. Бе изпаднал в такава силна възбуда, че повече не можеше да лежи в леглото. Влезе в тоалетната, обля лицето си със студена вода, облече се, но му прилоша и затова седна на ръба на леглото. От партера долетя буен смях. Даниел се бе прибрал. Той навярно разказваше как е прекарал деня: „Беше неописуемо... Направих три изкачвания... А какво има за гризкане?...“ Жан-Марк нямаше никакво желание да се намесва в шегите на този катерач. Лежеше в леглото си, както бе облечен, и взе криминалния роман, но нищо не можеше да разбере от това, което четеше. Повръщаше му се

от умора. Треската забръмча в главата му. Той спусна клепачи и се помъчи да не мисли за нищо.

В осем часа Франсоаз почука на вратата му и го попита дали иска да слезе за вечеря. Той тръгна след нея. На масата Карол му се видя загадъчно променена. Нямаше вече тюрбан на главата си, а тъмна коса, загладена като коприна. Златна гривна от големи плоски халки обвиваше китката ѝ. Облечена бе в син панталон и с един стар черен пуловер, който много ѝ отиваше — навярно го бе избрала между десет други, за да изглежда както трябва тази вечер. Лицето ѝ бе придобило израза на уравновесена и всеотдайна майка на щастливо семейство. Как може да се допусне, че само преди два часа същата тази жена е била увлечена, задъхана?... Тя се смееше на шегите на Даниел, спореше с Франсоаз по рецептите за палачинки; но когато те не я гледаха, хвърляше към Жан-Марк нежни погледи. На няколко пъти той се изплаши да не би Франсоаз да долови тези бързи като светкавица мисли, които се разменяха през масата.

— Съветвам ви да си оставите място за десерта! — каза Карол.

Франсоаз смени чиниите, докато Карол донесе палачинките, залети със сироп и обкръжени с лек синкав трептящ пламък.

— Жалко, че татко не е тук! — каза Франсоаз. — Той толкова много ги обича!

Жан-Марк, почувствувал лека болка в сърцето си, погледна крадешком Карол. Тя се усмихваше невъзмутимо.

— Като се върне, веднага ще му направя! — каза тя. — Подайте ми чиниите си!

Палачинките наистина бяха прекрасни. Даниел се тъпчеше за голяма радост на Карол и Франсоаз. Макар че нямаше желание да се смее, Жан-Марк също се мъчеше да бъде весел. Изведнъж усети в устата си някакъв солено-горчив вкус.

— Прощавай, Карол — каза той. — Малко съм изморен. Струва ми се, че трябва да си легна.

Той излетя като вятър, изкачи се в стаята си, хвърли се в леглото си и там, с лице към възглавницата, започна да плаче от нерви, от слабост, от гняв и от любов.

XV

От прозореца на стаята си Жан-Марк видя как Мадлен излезе от колата, как се наведе под чадъра, който Даниел държеше отворен над нея, и как изтича до тротоара, като избягваше локвите. Той изпита такова силно облекчение, че сам се изненада. Най-сетне тя бе тук, със своето хубаво откровено лице, със своя солиден вид. И сега, както в детството, му се струваше, че е достатъчно тя да се появи, за да бъде всичко в ред. Самото ѝ присъствие ще му помогне да превъзмогне любовта си. Стъпки и весели гласове се приближиха. Карол, Даниел и Франсоаз водеха Мадлен в стаята за гости в дъното на коридора.

— Ах, мили деца, какъв потоп! — говореше Мадлен. — Още виждам пред очите си как сноват чистачките на колата ми. Колко ми е приятно, че съм тук, между вас. Но къде е Жан-Марк?

— Боледува от грип. В стаята си е. Сигурно спи — каза Карол.

Гласовете затихнаха.

— А ние вдигаме такъв шум! — зашепна Мадлен. — Нищо сериозно, нали?...

Разговорът заглъхна в дълбочината на къщата. Малко по-късно стълбата изскърца под тежестта на семейството, което слизаше.

Жан-Марк се погледна в огледалото: беше блед, с потъмнели очи. Несъзнателно той свали пижамата си, навлече един дебел кафяв пуловер, извади от шкафа жълт копринен шал и го уви около врата си. Този жест го изненада. На кого искаше да се хареса? Опипа добре избръснатата си брада и отвори вратата.

Семейството се бе събрало в голямата стая. В камината пламтяха запалени дървета. Жан-Марк прегърна Мадлен, закле ѝ се, че е почти оздравял, и я попита как е пътувала.

— Всичко вървя добре — каза тя, — но мъчно тръгнах. В Тюке по време на великденската ваканция винаги има малко оживление в моята търговия. За щастие госпожа Гурмон, моята съседка, се съгласи да поеме магазина ми за няколко дни...

Тя прекъсна, за да запали цигара, изпусна сладострастно дима през носа си и запита:

— А вашата госпожа Тиер как е?

— О! Госпожа Тиер! — подскочи Карол. — Не ми говорете за нея! Тя идва само сутрин и аз съм много доволна. Толкова е мудна, че не бих имала сила да я търпя чак до вечерта!

— Но в такъв случай кой готви?

— Аз. И се справям немного лошо!

Като каза това, Карол се обърна към „децата“, сякаш очакваше да я подкрепят. Погледът ѝ обходи всички и накрая се спря върху Жан-Марк. Той се почувствува като попарен. Защо го гледаше така настойчиво? И то пред всички! Не беше ли се отказала като него от това безумие? Колко хубав беше този следобед! Страшно бе това лице, толкова жизнено и лъчезарно. Вместо да му помогне да се откъсне от нея, тя изпитваше удоволствие още повече да го съблазнява. Не виждаше ли, че той страда в тази жестока и безизходна игра? С така объркани мисли Жан-Марк дочу Даниел и Франсоаз да крещят:

— Чудни бяха палачинките!... Ами завчера пилето с гъби!...

За щастие никой не бе забелязал погледа на Карол. Дори и Мадлен, която, настанила се във фотьойла, разглеждаше племенниците си с такова жадно любопитство, каквото проявяваше винаги когато се намираше между тях след дългото си усамотение.

— Ами ако тази вечер направиш едно огромно печено сирене! — предложи Даниел.

— Това е малко тежко ядене за вечеря! — каза Карол.

— Напротив! Печено сирене се яде вечер! Нали така, Маду?

— Мене винаги ще ме плените с печено сирене — отвърна Мадлен.

Тя говореше със залепена на устните си цигара, като повдигаше леко брадата си и притваряше очите си от дима, който се разстиляше по бузите ѝ.

— А с Филип какво става? — попита тя, като протегна ръце към огъня.

— Добре е — отвърна Карол. — Точно тази сутрин получих писмо от него!

— О! И още не си ни казала! — извика Франсоаз.

— Забравих!

— Ще ни го прочетеш ли? — запита Даниел с ангелско изражение.

— Даниел! — възмути се Мадлен. — Така не се говори!

— Няма тайни в това писмо — каза през смях Карол. — Къде ли съм го забутала. А, да, върху малката масичка ей там. Подай ми го, Франсоаз.

Жан-Марк, седнал напреко върху облегалото на един фотьойл, наблюдаваше със свито сърце необикновеното зрелище. Карол разтвори листа и зачете с израз на целомъдрена съпруга:

„Противно на това, което обикновено се смята, американците са учудващо мудни. Часовете летят в безсмислени съвещания! Всеки ден се започва с това, което е разглеждано предишния ден, а и на следващия ден протоколът се повтаря точка по точка. Има моменти, в които си мисля, че никога няма да свършим!“

Жан-Марк все повече се измъчваше; наведе глава, защото се страхуваше, че чувствата му са изписани по лицето. „А в това време навярно се забавлява с някоя американка! — помисли си той. — Каква мръсотия! Защо ли трябва толкова много да го уважавам?“

Карол обърна листа:

„Освен това в Ню Йорк времето е ужасно. Мъгла и дъжд. Кажи на Жан-Марк, че не съм забравил вълнената жилетка, която поръча да му купя. Тук те са много похубави, отколкото в Лондон. Аз дори съм избрал вече една прекрасна...“

Карол спря да чете и прошепна:

— Виждаш ли, Жан-Марк, не е забравил!

Тя се усмихваше със скандална невинност. С обтегнати нерви, той едва чу края на писмото.

— Всеки случай — завърши Карол, като сгъна писмото — все още не определя датата на завръщането си.

Мадлен хвърли угарката си в огъня.

— Часът е вече четири и половина! — забеляза Даниел. — Какво ще правим?

— Какво искаш да правим? — каза Франсоаз. — Вали като из ведро!

— Глупаво е, че нямаме телевизор. Трябва да поискаме татко да купи един за тук.

— Нали имате грамофон — каза Мадлен. — Не ви ли стига?

— Не — отвърна Даниел. — Грамофонът е за танцуване или пък за работа, но той не отразява живота. Слушаш музика, омръзва ти и все пак казваш: Господи, колко е хубаво! С телевизията, напротив, напълно си в течение на събитията, виждаш всичко, което става в света...

— И хипнотизиран от малкия екран, постепенно се идиотизираш! — заключи Мадлен.

— Сега, изглежда, има много хубави предавания — каза Карол. — И на мене ще ми е приятно да има телевизор тук, във „Феродиер“. А ти какво мислиш, Жан-Марк?

Попитан така неочаквано, той се смути. Карол го гледаше с широко отворени очи. Горната ѝ устна, леко повдигната, разкриваше блестящите ѝ зъби. Как да не се съгласи с нея?

— И на мене също — измънка той.

Мадлен го стрелна с учуден поглед. Тя толкова често го бе чувала да се присмива на любителите на телевизията!... Откакто бе пристигнала, тя го намираще мрачен, загрижен, сантиментален. Дали няма затруднения в следването си, не е ли влюбен или „маниерничи“, за което понякога му се е карала? Кой ли ден и той ще ѝ се изповяда?...

— Дъждът почти спря! — каза Даниел, приближил се до прозореца. — Все пак бихме могли да направим един тур в гората заедно с Маду?

Той замълча, очите му весело заблестяха и след миг продължи:

— Маду-Амаду! Амаду^[1]! Ще ти викам само Амаду! Ти си праханта на семейството ни. Щом си сред нас — всичко пламва!

— Не си много духовит! — забеляза Франсоаз.

— Даниел е в период на съчиняване на каламбури! Истинско терзание за околните — обясни Карол.

— Я се опитайте и вие! — каза Даниел. — Ще пукнете от злоба, защото няма да успеете! Знаеш ли, Маду, как наричам Жан-Марк? „Ж’ан е марк“^[2]. А Карол, тъй като само тя готви, „Касерол“^[3]...

— Наистина се убедих, че имаш нужда от чист въздух — каза Мадлен, като тупна племенника си по главата. — Тук нещо кипи!

— Можем да отидем до Мили — предложи Франсоаз. — Но само при едно условие: Даниел да престане с тази игра на думи!

— Заклевам се — каза Даниел. — Ще дойдеш ли с нас, Карол?

— А кой ще опече сиренето? — попита тя.

— Много правилно! И така значи ти оставащ в лагера, за да приготвиш яденето. А Жан-Марк?

Жан-Марк беше готов да тръгне с тях от страх да остане насаме с Карол. Но тя бързо се намеси:

— С този грип по-добре е да не излиза!

— О, няма да му стане нищо в колата... — каза Мадлен.

— Дори и с кола, Мадлен!

Жан-Марк подличко се зарадва, че всичко се нареди против волята му. Той сега бе като някаква топка — накъдето я насочат, натам се търкулва. Обхвана го страх, като видя как сестра му и брат му отпътуваха в реното заедно с Мадлен. След тяхното заминаване Карол се качи в стаята си. Той се почувствува спасен за известно време и се сви в кожения фотьойл до камината.

Вдигнал краката си върху една ниска масичка, разтворил на колене учебника си, той съзерцаваше пламъка, чиито неритмични трептения му пречеха да мисли. „При договор в сила, ако възникнат нови обстоятелства, съдът трябва да приеме първоначалния текст, а не да го счита за невалиден... Допуска се теорията за непредвидените обстоятелства, но Върховният касационен съд винаги я отхвърля“. Защо такова различие?... Да, защо! — питаше се той. И забеляза, че всъщност това му е съвсем безразлично. След десет минути Карол се появи и посегна към захвърлено в една купа пакетче от цигари. Беше празно. Тя го смачка и хвърли в огъня. Ярък пламък се издигна от хартията, която, изгаряйки, се разгъна.

— Имаш ли цигари, Жан-Марк?

Тя пушеше по пет-шест на ден, навярно не толкова от желание, колкото за фасон. Жан-Марк ѝ подаде пакетчето си „Лъки страйк“, които тя предпочиташе. Карол си взе цигара. Той щракна запалката си. С лице, наведено над пламъка, тя запали и пое тютюневия дим. После с нокът отмахна пращинката тютюн, която се бе залепила на долната ѝ устна, прошепна небрежно „мерси“ и мина в коридора. През вратата, оставена отворена, той я видя да облича черна мушама и да поставя на главата си широкопола, непромокаема шапка.

— Къде отиваш? — попита я той.

— У Корбиу. Нямам достатъчно сирене! Глупава работа! Трябваше да поръчам на Мадлен!... Тук не зная какво ще намеря. Наистина съм си загубила ума!...

Той промълви с нерешителен глас:

— Ще те придружа...

— След като не отиде с Мадлен, не трябва да излизаш и с мене — каза тя. — Много си добре тук край огъня. Аз няма да се забавя.

Тя го смая с нежна усмивка, смачка недопушената цигара в пепелника и се отдалечи, като шумолеше с мушамата си. Той застана на прозореца, за да види как този малък, блестящ, пристегнат в кръста черен силует, подобен на твърдокрило насекомо, наежено за двубой, ще премине през градината. Дъждът пак валеше. След няколко минути Карол ще се върне. И тогава? Пак ли ще продължи тази комедия? Колко време? И за какво? Натрапчива мисъл нахлу в главата му. Да замине, да замине, и то веднага, сам! Ще се почувствува много добре на улица „Бонапарт“. А когато в края на великденската ваканция Карол се завърне в Париж, той ще е обуздал страстите си. Може би и Мики ще му помогне да забрави? Но какво бе Мики, това смешно креватно момиче, в сравнение със загадъчната Карол? Сновеше от камината до прозореца, за да се успокои, но желанието му ставаше все по-неудържимо. Защо се бави толкова дълго? Бакалницата бе на две крачки. Излезе пред входа. Студеният и влажен въздух го задави и той се закашля. Тъкмо щеше да се прибере и Карол се появи в градината.

— Какво правиш тук, Жан-Марк? — каза тя с укор.

— Задушавих се вътре.

Той влезе. Карол го намери след малко в трапезарията. Тя бе свалила мушамата и шапката си и с ръка оправяше косите си, за да бухнат.

— Имах голям шанс! — каза тя. — У Корбиу намерих каквото ми трябваше. Ограбих магазина му. Къде ми е готварската книга?

Тя никога не помнеше къде бе оставила нещата си. Погледът ѝ шареше по мебелите.

— Не си ли виждал готварската ми книга, Жан-Марк? — попита отново тя.

Той я погледна право в очите и с разтуптяно сърце заговори:

— Карол, не мога да остана повече тук. Утре ще се върна в Париж.

Веждите на Карол леко се свиха.

— Какво те е прихванало?

— Трябва, Карол!

— Защо?

— Най-сетне ме разбери... след това, което се случи между нас!... Така не може да продължава, ти знаеш много добре!... Ето те тук, пред мен!... Всеки миг... ще полудея, ако остана!...

Тя се усмихна състрадателно.

— Ти си дете! Драматизираш всичко!

— Мъж съм, Карол. И те обичам.

— Тогава дръж се като мъж!

— Но, Карол, невъзможно е!

— Нима това, което е било възможно вчера, няма да бъде утре? Човек трябва да знае да чака!

— Да чакам какво? Да се разболея, за да има причина ти да влезеш в стаята ми. Или може би това бе част от грижите ти към мене?

— Не бъди вулгарен, Жан-Марк — каза тя студено.

Той седна в кожения фотьойл и измънка:

— Прости ми! Не зная какво говоря!

Застанала права зад него, тя постави ръката си върху рамото му. Той грабна тази ръка и я притисна към бузата си. И все пак я мразеше, беше уверен в това.

— Бих искал да зная нещо, Карол — подзе той. — Още ли си влюбена в баща ми?

Тя се засмя.

— Що за въпрос, Жан-Марк!

— Отговори ми!

Тя се опита да се отдръпне, но той я задържа. Стискаше ръката ѝ, но имаше чувството, че между пръстите му има само малко мъгла. Бягаща, изплъзваща се, неуловима, тя никога не се оставяше да бъде изненадана с някакъв въпрос, нито пък да бъде заставена да размишлява.

— Отговори! — настояваше той.

Тя се изскубна, огледа се в огледалото, завъртя се на токчетата си.

— Какво искаш да ти кажа? Ние с баща ти сме женени от пет години. Този факт обяснява всичко!

— Но не и на мене!

— Смятах те за по-прозорлив! Ти виждаш, че живеем добре и си разбрал, че навикът е изместил любовта между него и мен. Аз го уважавам, привързана съм към него. А той, от своя страна, е толкова увлечен в работата си, че вече не ме вижда. Това не пречи да държим един за друг...

— Сега той е в Ню Йорк. Ако разбереш, че ти изневерява, как ще реагираш? Няма ли да ревнуваш?

Тя се наведе над Жан-Марк, вгледа се в него съвсем отблизо и като дъхаше в лицето му, каза:

— Не.

— Това е безумие! Значи приемаш?

— Не че приемам, но не зная...

— Ами той, ако някога ти пожелаеш...

— Какво?

Тя хвърли този въпрос като тояга в краката му. Жан-Марк замлъкна, прекъснат в увлечението си. Тя погали с пръст веждите му и се усмихна, обзета от противоречиви мисли.

— Ако някога аз поискам, както ти се изрази — подзе тя, — баща ти ще трябва да ме разбере така, както и аз него!

— Много практично!

— Не толкова, колкото смяташ! Необходими са прозорливост и интелигентност! Макар и да не обичам баща ти, както преди, той си остава за мен съюзник, другар, той е човекът, чието име аз нося!

— А аз какво съм за тебе? — извика той.

Тя го обгърна с жаден поглед. Огънят в камината, който бе точно срещу нея, я милваше, пронизваше я и като ореол огряваше главата ѝ.

— Ти — започна тя с многозначителен бавен тон, — ти си очарованието, неочакваното, лудостта, от която всяка жена има нужда, за да запази вкуса си към живота.

— Да, да! Това е домашната интермедия! — изръмжа той злобно.

— Ти нищо не разбра, Жан-Марк — въздъхна тя. — Защо искаш да окаляш нежните чувства, които се породиха между нас? Ако разсъждаваш по-малко, ако се отпуснеш...

Той скочи от фотьойла. Изведнъж цялата му мъка нахлу в главата.

— Да се отпусна в какво?... Кажи!... Не се страхувай от думите!... Кажи какво искаш?... Да продължаваш да ме даряваш ту с поглед, ту с целувка?... Може би за тебе играта е забавна, но аз, аз издъхвам! А другото ме ужасява! И виждаш ли, затова трябва да се махна. И то колкото се може по-скоро!

Той изтича по стълбите, влезе в стаята си, но не успя да затвори вратата. Карол бе зад него, запъхтяна. За първи път той забеляза искрено безпокойство по това лице, което сякаш бе създадено да изразява само нежни чувства.

— Ти не трябва да заминаваш утре заради Мадлен — каза тя настойчиво. — Тя няма да може да разбере, ще бъде огорчена. Почакай до вдругиден. Кажи най-напред на масата. Измисли някаква причина...

Той беше се отпуснал тежко на леглото, скрил лице в шепата си. Сълзи напиреха в очите му, но не можеше да заплаче. Давеше се мълчаливо. Огромна тежест притискаше гърдите му.

— Вдругиден, нали така ще бъде по-добре? — подзе Карол.

— Да — отвърна той. — Вдругиден...

— Малкият ми Жан-Марк...

Той чувствуваше трепета на тялото ѝ, наведено над него. Само да посегне, и тя ще падне в обятията му. Обзе го желание да я разсъблече, да я разчорли, да я овладее като проститутка и след това да започне да я бие дотогава, докато тя му поиска прошка. Всички жени трябва да се презират. Тяхната роля на земята е да пречат на мъжете да постъпват честно. Баща му има основание да изменя на Карол с първата срещната жена. „Ако ме пипне, ще я плесна!“ — помисли си той неочаквано. Тя го погали с опакото на ръката си — този неин жест му бе добре познат. Не помръдна, засрамен от безсилието си. Костите му

се разпадаха — нямаше вече скелет. После Карол се запъти към вратата.

— Къде отиваш? — попита той смирено.

— Да приготвя яденето.

Докато той преживяваше рухването на един свят, тя не бе забравила печеното сирене. Може би дори се бе помъчила да си припомни рецептата, докато го е галила небрежно.

На прага тя се обърна.

— Ще дойдеш ли в кухнята да ми правиш компания?

— Не — каза той.

* * *

Заслепена от дъжда, който обливаше предното стъкло, Мадлен искаше да се върне по обратния път, но Даниел я помоли да отидат поне до Дам-Жан. Негови приятели били на лагер там, близо до скалите. Понеже не искаше да му откаже, Мадлен зави по един кален страничен път, по който нейното рено-4 започна да танцува. И така полака-лека стигнаха до няколко палатки, разкривени от проливния дъжд. Даниел слезе от колата, обеща да се върне след пет минути и тичешком се запъти към гората. Мадлен запали цигара. Тя очакваше Франсоаз да се възползува от тези първи минути на уединение, за да ѝ каже нещо за годеника си. Но младото момиче, затворило се в себе си, мълчеше с блуждаещ поглед. Учудена от това мълчание, Мадлен попита:

— Какво става с твоя Патрик?

Франсоаз наведе глава и отвърна:

— Добре е.

— Навярно не е много весело, че сте далече един от друг през великденската ваканция?

— Необходимо е да сме разделени от време на време. Патрик учи по-добре, когато не съм близо до него. Пък и аз също работя по-добре. Наближават семестриалните изпити. А това е много важно!

— За него, сигурно...

— И за мене, разбира се! Искам на всяка цена да взема всички изпити за първата година. И ще успея. Имам толкова, добри

професори!...

— А този, който ти изпрати пощенската картичка?

— Да, Александър Козлов — каза Франсоаз.

Лицето ѝ се оживи като огряно от слънчев лъч.

— Всъщност — продължи тя, — той е само преподавател, но ни учи по-добре от редовния професор, господин Вержерон. Изключително същество! Измъчен човек! Търсач на големи истини!...

Тя си спомни за неговата тъжна изповед и потъна в размишления. Един орангутан се изправи пред вратата на колата. Разчорлен, мокър и ухилен — Даниел.

— Предложиха ми да прекарам нощта с тях, в палатката — каза той.

— Е, и какво? — попита Мадлен.

— Какво ли? Отвърнах им, че ако е за леля, предпочитам моята си!^[4]

— Пак ли започваш! — скара му се Франсоаз.

— Да — съгласи се той. — Не бях много оригинален, но какво да се прави! От всяка свирка дърво не става! Пардон, исках да кажа, че от всяко дърво свирка не става!

Той се тръшна на седалката и запя една студентска песен, като заместваше циничните рефрени с думичките „пам, пам, пам!“, които звучаха двусмислено.

— Не му обръщай внимание, Маду — каза Франсоаз. — Това е единственият начин да го накараме да млъкне!

Песента разсмя Мадлен. Познат ѝ бе целият текст, макар племенникът ѝ да си мислеше, че тя я чува за първи път, и то от него. Тя знаеше, че сега Даниел прекарва пубертета си и че след няколко години ще се отърси от тези глупацини. Разбира се, ако бе на мястото на Карол и на Филип, тя щеше да бди върху поведението му. Но какво можеше да направи сега от разстояние? След две минути Даниел свърши песента и замлъкна. Мадлен го запита как върви в училище, той отвърна немного убедително, че всичко вървяло добре, че има надежда да изкара през месец юни, но че ставало много мръсно, тъй като се очаквало да отменят техните изпити, а пък той си бил дал толкова труд, за да ги избие. После заговори за Брега на слоновата кост, където щял да бъде в стихията си. Франсоаз пък каза, не мечтае само за Гърция. Мадлен си помисли колко хубаво би било, ако можеше

да придружи децата в това пътуване. Тя би могла да загатне на Филип, но той ще се отнесе грубо, а може би дори с презрение. Предчувствуваше как ще реагира. Предпочиташе всичко друго, но не и срама пред отказа на брат си. Ще си бъде много добре в Тюке през лятото; нямаше нужда от никого. Колата подскачаше в дупките.

— Отвори прозореца, Маду, за да подишам малко гора! — каза Даниел.

Тя изпита удоволствие от този негов лаконичен израз и му се усмихна в огледалото.

Намериха Карол в кухнята, заета да реже сиренето на малки кубчета.

— Франсоаз — каза тя, — идваш точно навреме! Изчисти една глава чеснов лук и я накълцай в гърнето. Не мога да понасям миризмата му по пръстите си. А ти, Даниел, донеси от избата две бутилки бяло вино.

— А черешова ракия? — запита Франсоаз.

— Ти пък упорито ме преследваш с своята ракия! Тук е, бъди спокойна!

Това непринудено държане и този смях бяха толкова очарователни, че Мадлен изпита истинско удоволствие. „Наистина е съблазнителна — помисли си тя. — Жива, весела, приятна, като я гледаш.“ И все пак тя не можеше напълно да се довери на снаха си. Много добре ценеше женската красота, но до известна степен я считаше несъвместима с някои човешки добродетели. Колкото повече се възхищаваше от едно красиво лице с фини черти и нежна плът, толкова повече се страхуваше от всичко, което се крие зад това съвършенство. Струваше й се, че е невъзможно в едно същество бог да е събрал и прелестите на тялото, и прелестите на душата. Когато биваше в това семейство, което някога бе нейно и в което сега друга жена заемаше централно място, тя се чувствуваше едновременно и у дома си, и на гости. Всеки предмет възкресяваше някакъв спомен, но нищо не й принадлежеше. Тя бе в положението на емигрант, който, завърнал се в родината си, забелязва промените, станали в негово отсъствие, но не може нито да се приспособи към новата обстановка, нито пък другаде да намери щастието си. За да разсее меланхолията си, тя каза:

— Аз ще нарежа хляба!

Когато всичко бе готово, Жан-Марк, повикан с крясъци отдолу, слезе от стаята си. Гърнето с печеното сирене вдигаше пара. Карол даде сигнал за атака. Даниел забодде късче хляб на вилицата си и го потопи в ястието, което вреше и лъхаше апетитно. Той завъртя вилицата си няколко пъти, за да натопи по-добре залька, после я надигна и повлече влакна от разтопеното сирене. Като лапна залька, той изрева:

— Опари ме!

— Така ти се пада! — каза Мадлен. — Бързаш да си пръв!

— Когато се яде такова сирене, етикецията не се спазва! — отвърна той.

— А струва ми се, че ти не я спазваш никога!

В същия момент Мадлен се изплаши, че ще му се стори „много стара“ с тези проповеди за прилично държане. Но не! Даниел бе с дебела кожа, ала и с добър характер. Другите бяха по-предпазливи — духаха всеки зальк, преди да го лапнат. Всички намериха, че печеното сирене е вълшебно.

— Дори в Шамони не могат да го направят по-хубаво! — заяви Даниел.

Той и Мадлен действаха най-бързо с вилиците си. Франсоаз, доста отдалечена от гърнето, започна да въздиша, че повече не можела, но продължаваше да посяга към сиренето с виновато изражение. Жан-Марк, с изпито лице и замътен поглед, дъвчеше без желание и поглъщаше бавно. Карол пък се отказа още след третата хапка. Когато сиренето спадна до половината на съда, само Мадлен и Даниел продължаваха да ядат.

— Срам ме е! — каза Мадлен. — Но е толкова вкусно!

Огънят пламтеше в камината; дъждът плющеше по стъклата на прозорците; Жан-Марк изпи една след друга две чаши бяло вино. Би казал човек, че целият свят му е крив. „Навярно скучае тук“ — помисли Мадлен. После забеляза как меланхоличният поглед на Карол, който шареше из стаята, сякаш търсеше някаква опорна точка, се спря върху лицето на младия мъж, задържа се там няколко секунди и после отлетя при лекото потрепване на клепачите ѝ. „Тази жена може да съблазни всекиго! Да се харесва, да се харесва на всяка цена! Това е най-голямата ѝ слабост!“ Дъждът се засили. Един от външните капаци на прозорците, лошо закрепен, се тресна от вятъра.

— Ако това време продължи още ден-два — каза Карол, — ще си приберем багажа и обратно в Париж.

В очите на Жан-Марк проблесна смущение.

— Така е — каза Франсоаз. — При дъжд тук е непоносимо! Ти какво ще кажеш, Маду?

— Аз, деца мои, дойдох, за да бъда с вас! Ще ви последвам! — отвърна Мадлен.

Само Даниел се възпротиви:

— Какви сте крави! Трябваше да отида на лагер в Дам-Жан с приятелите си.

— Е, добре! Ще те оставим при тях — каза Карол. — Ще се върнеш, с каквото намериш.

— Виж, така съм съгласен! — изръмжа той. — Но забележете, че времето може да се оправи!

— Какво показва барометърът?

— Спада! — призна Даниел.

Карол раздаде и последните парченца сирене, загорели по дъното на гърнето. След това Франсоаз донесе плодова салата. Никой не бе гладен, но след горещото сирене приятно беше да си поразхладят гърлата. Щом като разчистиха масата и отнесоха чиниите в кухнята, Карол предложи да завършат вечерта с една партия „рами“. Даниел започна да разбърква картите. Жан-Марк отиде да си легне.

[1] Прахан. — Б.пр. ↑

[2] Имам си марки. — Б.пр. ↑

[3] Тенджера. — Б.пр. ↑

[4] Игра на думи: палатка (tente) и леля (tante) имат едно и също произношение на френски. — Б.пр. ↑

XVI

Мадлен отдавна не беше присъществувала на младежко събиране. Поканените, около петнадесет души, бяха все студенти от Института за източни езици, с изключение на Патрик. И Александър Козлов беше обещал да дойде, но още го нямаше. И Мадлен никога не би повярвала, че племенницата ѝ ще успее да събере толкова свят в дома си, и точно по средата на великденската ваканция. Решението бе взето много набързо, когато семейството, подгонено от лошото време, се завръщаше в Париж, след като остави Даниел в Дам-Жан при неговите другари „катерачи“. Карол бе помогнала на заварената си дъщеря да подготви всичко, а след това се бе оттеглила със забележителна дискретност. Мадлен искаше да направи същото, но Франсоаз я бе помолила да остане, вероятно за да ѝ покаже този преподавател по руски език, за когото винаги говореше с ентузиазъм. Тя настоя и Жан-Марк да бъде между гостите; но той щеше да се появи едва привечер. Като единствена представителка на поколението на родителите Мадлен се чувствуваше чужда в тази среда от млади момчета и момичета. И все пак тя бе щастлива, че е тук и плува в свежестта на тази възраст, за която толкова често бе съжалявала. Носталгията ѝ се удвояваше при всяка проява на любопитство, на нежност и на ирония. Всички лампи в салона бяха запалени. На две подвижни маси бяха наредени чашите, бутилките, чиниите, пълни със сандвичи и сладкиши. Всеки си сервираше по желание. Пушеха много. Изправен до един прозорец, Патрик спореше с рошав студент за бъдещето на сахарския петрол. След това той седна до Мадлен. Франсоаз, която сновеше от група на група, им се усмихна, когато мина край тях. Мадлен поиска да използва уединението си с това момче, за да се опита да го опознае по-добре. Той се бе показал толкова затворен в Тюке, че и сега, когато се намираше срещу него, тя го чувствуваше непознат. За да го предразположи, тя го запита отново какво смята да прави, след като завърши учението си. Не е ли променил решението си за профила на своята специалност? Той заяви, че не е, и описа

бъдещата си кариера със смразяваща точност. Знаеше вече в кое предприятие ще постъпи, какви ще бъдат изгледите за напредването му и на колко ще възлиза заплатата му. Като го слушаше, Мадлен разбра, че за него е по-важно да си осигури спокойно съществуване до края на живота си, а не че се стреми към някакъв изключителен успех. Навярно когато се е раждал, над него са бдели всички феи на общественото осигуряване. А може би дори и религията, с която той парадирал, бе за него сигурна презастраховка срещу съблазните на плътта. Тя никак не го харесваше. Не беше ли той от многото хора, които мечтаят за бъдещето не като за широк, съблазнителен и опасен път, а като за някаква килийка, в която ще се настанят със своето малко семейство под закрилата на държавата? Тя разгледа младежите, които я обкръжаваха, и се помъчи да ги сравни с приятелите си от спомените, които бе запазила от своята двадесетгодишна възраст. Разбира се, тия, днешните, ѝ се виждаха не толкова блестящи, както онези от вчера. Но може би паметта ѝ я лъже. Трябва да се пази от увлечението да критикува настоящето под влиянието на симпатиите си към миналото. Помъчи се да си представи всеки един от тези непознати в бъдещата му професия: журналист, геолог, майка на семейство, преводачка в посолство, началник на отдел в Министерството на външните работи, министър, дипломат, библиотекар... Разбира се, за всичко това нямаше още заповеди, то можеше и да стане, и да не стане; това бяха само проекти — едно чудно сборище от мечти, илюзии, налични сили... Да, утре светът ще бъде такъв, какъвто го направят тези младежи с тесни рамене, тези още неоформени и умни момичета. Да ги наблюдаваш, значи да надникнеш в бездната на идващите години, да се приближиш до гроба и едновременно с това отново да потънеш в надежди. Мадлен все повече се вълнуваше, колкото по-добре съзнаваше, че принадлежи на една минала епоха в сравнение с тия младежи, чието истинско богатство бе в това, че нищо не притежават. Тя едва чуваше Патрик, който ѝ обясняваше технологията на морското сондиране — беше обзета от неумолимата тъга за времето, което отлита. Други младежи седнаха до нея. Образува се кръг и се поведе разговор върху използването на кинематографията за пропагандни цели. Всички се оживиха. Повечето бяха против намесата на политиката в изкуството, обаче Фредерик Масар поддържаше със страст възгледа, че пълното съчетание е едно от неотменните условия за откровение в изкуството.

Франсоаз седнаше по облегалата на фотьойлите, подхвърляше от време на време по някоя дума, сменяше често мястото си и се преструваше, че е увлечена в спора, но явно умът ѝ бе другаде. В седем часа без четвърт се звънна и тя, преобразена, тръгна към вратата.

Мадлен видя да влиза мъж на около тридесет и две години, висок, слаб, с дълги ръце, с матово, сухо и измъчено лице, в което блестяха две черни разтворени зеници, подобни на тия от византийските икони. Тя веднага разбра, че е Александър Козлов. След като се запознаха, той седна срещу нея между младежите, взе си един сандвич и чаша водка, каза няколко любезни думи. Това ли бе необикновената личност, за която говореше Франсоаз? Младото момиче не го изпускаше от очи и жадно поглъщаше всичко, което той казваше, сякаш думите му бяха мисли на някакъв принц на мъдростта. Мадлен съжали Патрик, но той, изглежда, нищо не забелязваше. Сигурен в знанията си, както във възела на връзките на обувките си, той започна да спори за отношенията между науката и морала. Навярно наскоро бе чел някаква статия по въпроса и сега искаше да блесне пред другите. Александър Козлов, който изглеждаше уморен и разсеян, го остави да бръщолеви, без да му възразява. Но този монолог дразнеше Франсоаз и тя се опита на няколко пъти да го прекъсне. Напразно: Патрик започваше още по-разпалено. Александър Козлов се наведе към Мадлен и ѝ каза полугласно:

— Франсоаз много ми е говорила за вас, мадам. Вие сте антикварка, нали?

— Това е доста силно казано за професията, както аз я разбирам и упражнявам!

— В края на краищата вие се интересувате от живота на предметите! Бих желал и аз да имам време да се занимавам със същото!

— Обичате ли красивите неща?

— Не. Обичам нещата такива, каквито са, заради тайнствеността, която се излъчва от тях. Някои неща, считани за много грозни, ми говорят повече, отколкото нещата, считани за много красиви. Както виждате, аз съвсем не съм любител на изкуството. Дори малко се срамувам пред вас, че ми липсват познания!

— Знанията не са нищо, инстинктът е всичко. А вие имате такова чувство — докажете го с това, което току-що рекохте!

— Във всеки случай струва ми се, че е невъзможно да се отрича влиянието, което оказва върху вас така нареченият неодоушевен свят. Нищо не ме натъжава така — простете ми! — както една антикварска витрина! Всички тия мебели, всички тия дребни украшения, изоставени там, полумъртви от скука, чакат някакъв собственик, за да оживеят! Тъжно е като в кучкарник, в който луксозни кученца скимтят, за да ги купи някой!

Мадлен се засмя, развеселена и разчувствана. Дълбокият глас на този мъж, неговият мрачен поглед, настойчив до нахалство, слабите му ръце с дълги пръсти, обхванали една чаша, извивката на раменете му — всичко това бе неговият чар, от който се чувствуваше пленена и който не искаше да отхвърли.

— Вие сте много суров към антикварите — каза тя. — Но ви разбирам. И аз изпитвам ужас пред „изложените“ предмети.

Патрик, който бе млъкнал от известно време, се намеси грубо в разговора:

— И все пак в увлечението си към предметите не бива да забравяме живите същества. Трябва да се живее за хората, а не за предметите. Усамотението в нашия век е грях!

— А може ли човек да бъде сам? — каза Александър Козлов. — Това, което ние наричаме самота, е само едно малко, празно и тихо пространство между нас и другите. Дори тия, които си въобразяват, че са сами, в действителност са свързани с хиляди невидими нишки с човешката верига.

— И тази верига достига до Бога — забеляза поучително Патрик.

— Ние всички така предполагахме — отвърна Александър Козлов с усмивка.

Патрик стана с ръце в джобовете и със студен блясък на неодобрение зад очилата. Навярно Франсоаз му бе казала, че Александър Козлов е атеист. Той искаше да изобличи неверника, да му запуши публично устата.

— Лично аз не предполагам, господине, уверен съм! — каза той. — Без Бог е невъзможно да си обясним света. Най-великите гении — Паскал, Нютон, Фарадей, Максвел, Ампер, Пастьор, са вярвали в Бога!

— Всеки както си знае! — каза Александър Козлов. — Ами ако истинското обяснение е над възможностите на човека?

— Бог ни е дарил с ум, за да можем да го разбираме!

Като счете, че е под неговото достойнство да отговори, Александър Козлов се изправи на дългите си крака и отиде да остави празната чаша на масата. Франсоаз го настигна и пак му сипа водка. Мадлен ги изгледа, както бяха изправени един до друг. Разговаряха — той в добро настроение, с разкопчано сако, с палец в колана, с отпуснат вид, а тя цялата изтръпнала, с неестествен блясък в очите. Другите младежи в салона се бяха развеселили и водеха не толкова сериозни разговори. Смееха се шумно. Кории Борделе протегна ръце под носа на Мадлен: „Позволявате ли?“ — каза тя и отнесе чинията със сандвичите.

— Тия със сиренето са страшни! — заяви Фредерик Масар.

— Ами с пастета? Опита ли тия с пастета? — каза Мирел, сестрата на Корин.

Отдалече Франсоаз им се усмихна като домакиня.

Патрик, който се измъчваше, че не бе успял да каже на Александър Козлов всичко, което му бе на сърцето, се клатушкаше пред Мадлен. Беше замислен и нервен. И като не можеше повече да се въздържа, изръмжа:

— Този господин никак не е логичен в своите разсъждения. Човек трябва да вярва в нещо определено, за да има желание да живее. Ако не се чувства отговорен, ако мисли, че е само една прашинка във вселената, ако не очаква наказание или награда там, на оня свят, може ли да се очаква нещо добро от него.

И тъй като умишлено бе повишил тон, Александър Козлов се върна при него и му каза:

— Ние не стоим на една почва, драги. Вие говорите за необходимостта от една достъпна доктрина, която да поддържа благоприличието и дисциплината сред народа, а пък аз говоря за повисша доктрина, достъпна за хора, които не се страхуват да си поставят въпроси.

— Не може да има две религии! — извика Патрик. — Една за посветените, а друга за тълпата! Бог не се дели на части!

За себе си Мадлен призна, че в този спор тя е по-близо до Патрик, отколкото до Козлов. Мисълта на Патрик беше ясна, убедителна, мисълта на Козлов — смътна, обезпокоителна, цинична. Той не допринасяше нищо, той рушеше всичко...

Увлечена в мислите си, тя каза:

— А какво ви кара да живеете, господине, щом като не вярвате в нищо?

— Началната скорост може би — отвърна Александър Козлов с лек смях, който остана без отзвук.

— Тъжно е! — прошепна Франсоаз с детински тон.

Александър Козлов всмукна от цигарата си, погълна дима и заговори бавно, като претегляше думите си:

— Не по-тъжно, отколкото да вървиш по пътя на религията единствено заради това, че в неговия край е раят като някакъв морков.

— И как съчетавате това съзнателно отчаяние с вашата работа? — подзе пак Мадлен.

— По най-естествения начин в света: мисълта за добре извършената работа ме удовлетворява и ме успокоява. Макар и да зная, че след смъртта ми няма нищо да остане от моите думи и жестове, макар и да смятам, че заниманията ми са суета пред бездната, в която рано или късно ще потъна, аз необяснимо и за себе си чувствавам, че трябва да живея именно така. Ако бих мислил, ако бих действувал иначе, щях да излъжа някого.

— Кого? — запита Мадлен.

Александър Козлов замахна неопределено с ръка. Малко пепел падна върху килима.

— Себе си без съмнение — каза той.

И като се обърна към Франсоаз, добави с иронично свиване на устните си:

— Или бога може би...

— Аха! Опомнихте се, виждате ли! — извика тя радостно.

— Аз никога не съм се заблуждавал. Но просто отказвам да обяснявам. Приемам, че над мене има някаква тайнствена сила, за чието съществуване от време на време ми напомня или цвъртенето на някоя лястовица, която кръжи в небето между два покрива, или черупка от яйце, която се люшка във водите на някой поток...

Като говореше така, той бе изгасил цигарата си. Дясната му ръка, която стискаше полупълната чаша с водка, ловко се размахваше с насочен показалец, сякаш искаше да покаже нещо. Отново избухна смях в другия край на салона. Мирел Борделе показваше танцови стъпки.

— Накратко — каза язвително Патрик, — вие отказвате да свържете здравия разум с религията.

Очите на Александър Козлов се свиха.

— А! Да! Отказвам! Здравият разум е практично и благоразумно понятие! Нищо велико не се прави със здрав разум. Доведен до крайност, здравият разум ще ни задължи да действваме само от интерес; той ще ни пречи да поддържаме една благородна, но предварително загубена кауза, да пожертвуваме удобствата си, живота си за тържеството на една справедлива идея, да се отърсим от себе си, да се борим, да се самоизмамваме, да започваме отново, с една дума — да живеем!

Той замълча, пое си дъх и завърши по-тихо:

— Всичко е така просто! Естествено е да има някаква традиционна религия, която да осмисля живота на масите. Но културният човек, стига да поразмисли малко, трябва другаде да търси смисъла на своето съществуване. Щом като има ум, той трябва да го развива, да му дава тласък, да го използва. Това е неговият дълг. Също както и жената — да изтъква красотата на лицето си...

При тези думи той отправи дружелюбен поглед към Франсоаз. Тя се смути, почервения и поднесе напитки и сандвичи на групата. Настъпи дълго мълчание, всеки размишляваше върху значението на думите, произнесени от Александър Козлов. Мадлен го наблюдаваше и не можеше да се освободи от обзелото я мъчително чувство. Не звучеше ли театрално цялата тази яростна проповед за вярата? Всичко това не бе съвсем френско! До прозореца някой разказваше вицове. Един женски глас извика:

— Не, Ролан, това наистина са големи идиотщини!

Карол влезе точно по това време. Появата ѝ в салона предизвика сензация. Елегантна, гъвкава и весела, тя успя да се усмихне и да заговори с всички. И изведнъж погледите се устремиха само към нея. Младите момичета угаснаха една след друга, а тя не преставаше да бръмчи: „Не се смущавайте!... Това е невъзможно!... Аз само така наминах!...“ Дори Александър Козлов отстъпи своята аудитория, сякаш бе изпълнил номера си. Мадлен си каза, че тази предвзетост в случая е наистина много изящна. Франсоаз предложи на мащехата си най-хубавия фотьойл, на който Карол кацна като пеперуда.

Заобиколиха я. Тя не казваше нищо значително, но всички я слушаха с удоволствие, дори с интерес.

* * *

Жан-Марк се прибра вкъщи едва в седем и половина часа. Още в коридора шумът от разговорите го разгневи. Като прекрачи прага на салона, той си помисли, че не сестра му, а Карол има гости. Беше използвал следобеда, за да преговаря гражданското право с Хюбертел, приятел от факултета, който, макар да не можеше да се сравнява с Дидие Копелен, беше добър партньор за такива спешни случаи. С претъпкана глава от юридическа проза, той изпи с удоволствие чашата уиски, която Мадлен му предложи, и се настани на дивана между две типчета, които не познаваше.

Искаше му се да разгледа приятелите на сестра си, но въпреки желанието му неговият поглед се спираше все върху Карол. Откакто се бяха завърнали от Бромей, тя нито веднъж не бе се опитала да се приближи до него. Можеше да смята, че вече напълно се е отказала, и тази мисъл му бе приятна. Впрочем баща му се завръщаше след три дни. А в понеделник факултетът отново отваряше вратите си. Всекидневието в семейството и в университета представляваше за него защитна броня. В момента Карол, навела тяло като изящна арабеска, разказваше на Александър Козлов за изложбата на антични кукли, която бе посетила с една приятелка. Афектираният ѝ глас дразнеше Жан-Марк, сякаш тя отдаваше другиму това, което дължеше нему. Това кокетство — мислеше си той — е мания, недостойна за нея. И докато я хулеше така, тя стана, приближи се до него и му поиска цигара. Той се почувствува като измъкнат от дъното на някаква пропаст. Карол задържа ръката му, докато той щракаше запалката си. Пламъчето блесна между тях като знак на приятелство. Малко пушек, една усмивка и Карол му обърна гръб. Би желал да има сили да си отиде. И все пак остана, прелъстен, разгневен, смълчан, като пиеше уиски и прехвърляше тъжни мисли, докато самата тя се оттегли. Веднага след това, сякаш вече нищо не ги задържаше, гостите се разотидоха. В празния салон, в който бяха разхвърляни чаши и мръсни чинии, Франсоаз, сияеща, попита Мадлен:

— Какво мислиш за Александър Козлов?

* * *

Жан-Марк запали нощната лампа, погледна часовника си (беше един часът след полунощ), взе учебника си по административно право, който бе захвърлен на пода, и със замътени от съня очи зачете с досада един параграф:

„Моралните вреди в административното право обхващат само вреди без икономически ефект, такива, които не могат да се оценят, поне условно, в пари... Държавният съвет отдавна отказва да компенсира моралните вреди, нанесени на хора при злополуки, а още по-малко за *Pretium doloris* или неимуществени вреди“.

Той не беше вечерял: сандвичите и сладкишите само бяха убили апетита му. Карол бе дала отпуска на Мерседес през великденската ваканция и затова Агнес сама бе подредила салона и измила чиниите. Въпреки настояванията на Франсоаз и Жан-Марк, Мадлен се бе върнала да нощува в стаята си в хотел „Моне“. Нежеланието ѝ да спи у тях беше станало идея фикс. Бе приела да живее в къщата на брата си в село — навярно защото там наблизо нямаше никакъв хотел, — но не и тук, в Париж! И колкото повече се мъчеха да я вразумят по този въпрос, толкова по-упорито и по-смешно тя държеше на своето решение. В края на краищата Жан-Марк я обичаше заради нейното твърдоглавие. Той би желал да има нейната воля, за да не се отклонява никога от пътя, който си бе начертал. Да живее върху релси! Да лети с пълна скорост! Право към целта. А вместо това се двоумеше, подскачаше насам-натам... Мисълта за Карол пак го обзе и той отново се почувствува откъснат от земята. Защо бе толкова резервирана към него, макар че понякога го възнаграждаваше с докосване на ръката, с поглед? Не се ли забавляваше, като го увеличаше така само, от безделие, от любопитство, докато чакаше завръщането на съпруга си?

За да си отмъсти, той се помъчи да я види не толкова красива, колкото си я представяше, да я изкара глупава заради маймунските ѝ номера пред гостите на Франсоаз! Но нападките, които ѝ отправяше, падаха, без да я засегнат, като не достигнали целта си стрели. И като не можеше да заспи отново, той стана, направи няколко крачки, запали цигара и започна да мисли за Мики. Тя го бе приела завчера, всичко мина, както си го бе представял: любов, бърборене в леглото, а после разочарование, което наду главата му, и мрачно завръщане вкъщи... Той смачка цигарата в пепелника, вмъкна се в леглото си, изгаси лампата. Дано не се унесе пак в мечти. Затвори очи и зачака съня. Минутите се нижеха. Започна да си повтаря наум страници от учебника, за да прогони мислите си. Методът се оказа чудесен. Постепенно главата му се изпълваше с мастило. Pretium doloris, неоценими в пари вреди... И изведнъж, той почувствува, че потъва с гръб надолу, в мрака...

Лек шум го разбуди. Надигнал се на лакътя си, забеляза един светъл лъч, който, се разпръсна върху тъмната стена срещу него. Някой бавно отваряше вратата. Той потърси пипнешком ключа на лампата. Светлината блесна: Карол! Бяла прозрачна нощница се развяваше върху тялото ѝ. Лицето ѝ бе сериозно. И преди той да успее да заговори, тя постави пръст на устните си, за да го накара да мълчи. Изумен, той я гледаше как се приближава с леки стъпки към леглото. Представяше си формата на гърдите ѝ, на бедрата ѝ. Карол се спря пред него прозрачна, бяла, страшна. Две нежни ръце хванаха главата му. Тя се наведе над него и при тази близост той видя пред себе си едно голямо лице, което му бе непознато. В очите на Карол имаше някаква молба, смирена и зла, нещо нежно и едновременно животинско, което го заслепяваше.

— Жан-Марк — прошепна тя, — не мога повече!

И той почувствува такъв изблик на сили и му се стори, че костите му праят. Заглушил вика си, обви с ръце тази плът, която трептеше над лицето му, и полетя с нея по някакъв планински склон, търкаляше се и се бореше, влял дъха си в нейния дъх, чак до дъното на пропастта, където удоволствието го порази като гръм.

XVII

Карол хвърли поглед към километража и каза:

— Не толкова бързо, Жан-Марк.

— Трябва да бързаме, ако искаме да стигнем в Париж преди осем и половина часа.

— Ще пристигнем, когато можем, мили. Предпочитам да, измисля някакво извинение, отколкото да преживея катастрофа.

Искаше му се да отговори яростно: „Но аз не!“, обаче премълча и намали скоростта, сломен от нежния поглед, с който бяха придружени думите ѝ. Автострадата приличаше на широка река, осеяна със сигнални, светлини — червени в една посока и големи жълти фарове в друга. Бледото сияние в далечината показваше, че наближават Париж. Жан-Марк мина още вдясно, за да даде път въпреки нежеланието си на по-бързите коли. Карол постави ръка на главата му. Нейна бе идеята този следобед да отидат във „Феродиер“. Разбира се, там бяха се почувствували по-щастливи, отколкото миналата вечер в стаята на Жан-Марк, когато и най-малкият шум ги сковаваше от страх. Уединили се в селската къща, за няколко часа те можаха да се почувствуват съвсем свободни. Нито тя, нито той трябваше да дават сметка на някого; нищо не смути любовта им. Тя занесе от Париж три червени рози, които постави в една ваза; той запали огъня в камината; после всеки от тях видя в очите на другия как собственото му желание се разгаря и разцъфтява. Жан-Марк бе запазил още под дрехите един свеж полъх, напомнящ му за тялото на Карол, което се бе притискало плътно към него. Той чувствуваше, че устата му не е вече същата, откакто тя я бе обсипала с целувки. В ушите му ехтяха думите, които тя му бе шепнала в мрака. Трябваше да насили ума си, за да повярва, че действително тя му бе казала, че има хубави очи, че е снажен, че е силен, че я прави щастлива. А самият той какво бе крещял на тази жена в пристъпа на своята страст? Наистина не можеше да си спомни. Но в едно бе сигурен — в това, че любовта, такава, каквато я бе изпитвал досега, е била само едно необходимо и гадно физиологично

упражнение, докато с нея всички ласки бяха така възвишени. Нито едно нейно движение не му бе противно, всичко в нея бе грациозно. Нейното голо тяло го смая. Той я притискаше, превиваше я и се учудваше, че тя е точно това — и плът, и кръв, и нерви, — за което безумно бе мечтал. Нима бе възможно това блаженство да трае кратко време. Той пак увеличи скоростта. Почти му се искаше да стане катастрофа. Да загинат заедно с трясък, вместо да преживява горчиви разочарования в бъдещето.

— Жан-Марк, пак ли започваш! — каза му тя с укор.

Той задмина с ярост две коли и отвърна:

— Само като си помисля, че по това време, след два дни...

— Млъкни, мили... Утре пак ще отидем във „Феродиер“.

— А вдругиден ще отидеш да го посрещнеш на аерогарата!

— С това нищо няма да се промени!

— Вярваш ли? Или пък искаш аз да вярвам! Но това е невъзможно, Карол! Когато той бъде тук, с нас ще бъде свършено!

— Защо?

— Няма да мога да понеса... Ти в неговите обятия, и то още същата вечер...

— Няма вече нищо между Филип и мене, отдавна!

— Ти лъжеш! Лъжеш! Впрочем ще позная по лицето ти още на другия ден сутринта. О, Карол! Толкова съм нещастен! Какво ще стане с нас?

Той чувствуваше от дясната си страна напрегнатото ѝ лице, осветено слабо от блясъка на контролното табло. Страшна воля се криеше в тази фина като порцелан глава.

— Вярвай ми — каза тя. — Мисли само за нашата любов. За нищо друго не трябва да се интересуваш.

— А за тебе?

— Обичам те, Жан-Марк. Обичам те като луда. И запомни добре, че никой не е така смел, както една луда жена, която знае какво иска.

Тя се наклони към него и обсипа лицето му с леки, топли и бързи целувки. Страстно желание като ток премина през тялото му. После отново си пожела да умре, за да не преживява загубата на това щастие. Но споменът за двамата ранени край пътя го накара да отрезнее. Представи си как червената течност блика от вените, как се разлива

тук на пътя и напоява дрехите, земята. Карол обезобразена. Свидетели, скандал, а може би и страдания... Косите му настръхнаха.

В Париж, при първата червена светлина, тя му каза:

— Дай ми волана, а ти се прибери с метрото. Не трябва да се завръщаме заедно.

Тя обмисляше всичко. Той се подчини.

Колата се отдалечи и го остави изумен на тротоара. Изведнъж се почувствува смазан.

Когато се прибра вкъщи, в девет часа без четвърт, всички бяха на масата: Карол, Мадлен, Франсоаз и дори Даниел, който се бе завърнал този следобед от Фонтенбло. С възмутено лице Мерседес спря да сервира и остана неподвижна в очакване да получи нова заповед.

— Ти прекаляваш, Жан-Марк! — каза Карол нежно. — Всеки ден се прибираш все по-късно!

Още веднъж той бе потресен от непринудеността ѝ, когато лъжеше. Неприятно чувство го обзе, вместо да ѝ благодари, че така умело прикрива тяхната тайна. Можеше ли да бъде искрена с него, щом като не бе с другите? Той промърмори нещо за извинение, седна и си сложи малко ядене в чинията. Даниел се увлече да разказва за някаква пещера, която открил с приятелите си и която била пълна е прилепи, увиснали с главата надолу.

— Много са смешни! Нямате си представа! Малка кучешка муцунка, мека козинка...

— Ти пипна ли ги? — попита Франсоаз.

— Разбира се!

— Какъв ужас!

После Жан-Марк загуби нишката на този шумен разговор. Хиляди прилепи пърхаха с криле в стаята. На няколко пъти, когато повдигаше глава, той срещаше бдителния поглед на леля си. Съмняваше ли се в нещо? Но не, тя никога не е била толкова прозорлива, каквато сега мислеше, че е. Той се опомни, изпи чаша вино, престори се, че проявява интерес към разговора. Изведнъж гласът на Карол го плесна като камшик:

— Ах! Жан-Марк, забравих: намерих телеграма от баща ти тази вечер, когато се прибрах. Професията му наистина е отвратителна! Съобщава ми, че е принуден да остане в Ню Йорк до края на следващата седмица. Вбесена съм!

Тя направи физиономия на сърдито, разглезено дете и наведе глава. Като не можеше да си поеме дъх от изненада, той не знаеше какво да направи. Скрита радост го обзе. Какво означава това? Шест, седем дни повече!...

— Много жалко — прошепна той и се засрами от тона на гласа си.

* * *

И отново на юг по автострадата — права и досадна, — източила се безкрайно в мъглата. Но този път Жан-Марк не летеше към „Феродиер“. Сам в едно раздрънкано рено, което му бе заел Жан Прела, той бързаше към „Орли“. Карол трябваше да е вече там, за да посрещне, Филип при слизането му от самолета. Жан-Марк я бе изпратил, без да ѝ каже, че ще я следва от разстояние. След малко, скрил се сред тълпата на аерогарата, той свободно ще наблюдава поведението ѝ. Разчиташе много на този случай, за да се убеди дали тя не лъже, че не изпитва вече любов към съпруга си. Като не знае, че я наблюдават, тя ще прояви истинските си чувства. Дано не стигне много късно! Тази кола пълзи, задъхва се! Според разписанието, което той провери, самолетът трябваше вече да се приземява. Обаче щеше да мине цял половин час в сваляне на багажите и във формалности на митницата. Каквото и да стане, той няма да се издаде. Това изпитание ще покаже колко е хладнокръвен. Ами после? Не му се искаше да мисли. Тя често му бе повтаряла: „Не мисли за това, което ще стане после, мили мой!“ Ах, колко щастлив го бе направила през тази седмица! Шест дни подред те ходиха в Бромей. Обикваше я повече след всяка среща. „Карол, Карол!“ — каза тихо той само заради удоволствието да произнесе името ѝ.

Знаците показваха, че трябва да завие вляво. От двете страни на пътя като жирафи стърчаха стълбовете с осветителни тела. Съвършено гладкият терен подсказваше, че летището е наблизо. В небето се изписа бръмчаща траектория. В мъглата изникна огромна сграда, цялата остъклена. Жан-Марк вкара колата си в паркинга и тичешком се отпрати към аерогарата.

Влязъл вътре, той се почувствува за миг като изгубен в огромния светъл хол. Силуетите в него се разтягаха между светлите гънки на тавана и блестящите плочки по пода. Нежни момински гласове бавно и бездушно съобщаваха по високоговорителя за пристигането на самолети, тръгнали от всички краища на земното кълбо. Жан-Марк се осведоми от една стюардеса в униформа, седнала зад едно огромно гише. Имаше време: самолетът от Ню Йорк се е приземил едва преди десет минути. Пътниците ще излязат през врата 46. Той си взе перонен билет, показа го на контролата, стъпи върху ескалатора и се изкачи на първия етаж в огромна зала с тераса към аеродрума. Навън грамадни самолети с разперени крила дремеха в пустинята от сив цимент. Между тях като овчарски кучета сновяха бързи мотокари. Група смешно малки човечета се лутаха около една машинки, която току-що се бе приземила. Навън бе оживено, но вътре в аерогарата цареше спокойствие. Навред светещи витрини, автомати за бонбони, за марки, за цигари, павилиони за кожени изделия и за сувенири от Париж. Обаче клиенти имаше само в бара и при продавача на вестници. Звънтенето на лъжиците се смесваше с тихата музика от високоговорителя. Жан-Марк предпазливо се приближи до митническите и полицейски гишета на врата 46. Под надписа с този номер служителите бяха вече заели местата си в малките кабинки, до които водеха проходи, оградени с парапет. Посрещачите се бяха скупчили пред една преграда. Жан-Марк забеляза Карол отдалече. Бе облечена в бежовия си вълнен костюм, който той най-много харесваше. От обувките до чантата, от прическата до грима — всичко бе така подбрано, че да се хареса на съпруга си. Макар и да бе се клела, че вече не държи за него, съвсем очевидно бе, че сега се радва, като го посреща. Достатъчно бе да погледне напрегнатото й лице, острия й поглед и нервните й крака, за да разбере, че гори от нетърпение. За осем дни не могат да се изкоренят навиците от петгодишен брачен живот, целия този наниз от тайни, от настроения, от домашни развлечения, от неразположения, от мании, от лъжи, които спояват мъжа и жената по-силно, отколкото любовта. Едно щастливо семейство мъчно може да се разклати, то е тежко, меко и безформено, като куп мръсно бельо...

Жан-Марк се скри зад сергията на някакъв продавач на козметични препарати и разтвори вестник пред себе си. Беше на

двадесет метра от Карол. Тя не можеше да го забележи, но той я виждаше така, както никога досега не бе я гледал. Искрена, разбулена, обезоръжена, защото се считаше в съвсем безопасно положение. Колко страшна е недоверчивостта на бога, който ни наблюдава и през стените! Минутите летяха и той не се отказваше от тази превъзходна позиция. На два пъти тя направи няколко крачки към него, но се завърташе на токчетата си, без да подозира, че в този момент той изгаря, и се отдалечаваеше с безразличие. Жан-Марк се съвземаше с големи усилия. Ръцете му изтръпваха с този вестник като екран пред очите му. Силни бръмчения заглушаваха от време на време обичайната музика и тракането на съдовете в кафенето. „Самолетът за Жасио ще отлети. Пътниците да заемат местата си. Врата номер 20...”

Изведнъж хората пред врата 46 се размърдаха. Първите пътници от Ню Йорк започнаха да влизат един след друг. С документи в ръце те се отправяха към полицаите и митничарите. Един печат в паспорта, един поглед в кожената чанта на деловия мъж или пък в съвсем новичката чанта на дамата, пътувала за развлечение, и заподозрените, освободени след секунда, тръгваха бързо, изморени, объркани и сияещи към изхода. Посрещаните, които чакаха нетърпеливо, ги заобикаляха, прегръщаха и отвеждаха, като им шепнеха банални думи.

Неподвижна сред тълпата, Карол дебнеше появата на съпруга си. Но той все още не се появяваше. „Ами ако е пропуснал самолета?“ — помисли си Жан-Марк с неочаквана надежда. Но в същия миг се изненада. Между пътниците — тази червенокоса жена с груби черти! Същата, която бе видял в киното с баща си. Разбира се, и тя пристига от път. „Официална метреса“ — както са казвали по времето на леля Маду. Видът ѝ беше обикновен, глупав, тя вървеше направо, без да се обръща, ѝ се преструваше, навярно така се бяха уговорили, че не познава господин Филип Ейглетиер, с когото е пътувала в същия самолет. И Карол не подозираше нищо! Жан-Марк би желал да ѝ го каже. Но нали тя го бе уверила, че тия работи не я интересуват!...

Преди да види баща си, той разбра по сияещото лице на Карол, че тя го е забелязала отдалече. Надигнала се на пръсти, му махаше с ръка и пръстите ѝ трептяха. Филип я обгърна с ръце, притисна я, залюля я леко наляво и надясно, като я целуваше по бузата и врата.

Сърцето на Жан-Марк се сви от болка. Естествено бе Карол да се покаже мила, за да не предизвика подозрения у Филип. Но как да

разграничи преструвката от сърдечността в прегръдката на тази двойка? Дали тя мислеше само как да запази любовта си с Жан-Марк, като се притиска към гърдите на своя съпруг? Или пък изпитваше плътско удоволствие при мисълта, че след като се е отдавала на сина, сега отново ще се отдаде на бащата? Минавайки от единия в другия, невъзможно бе да не направи сравнение! Дори още тази нощ, положително... Кръв нахлу в главата на Жан-Марк и кожата му от врата до темето пламна. Мисълта, че Карол ще принадлежи на друг със същите жестове, като шепне същите думи и изпитва същите чувства, го караше да се бунтува, сякаш имаше над нея изключително право на собственост. А и това целуване нямаше край. Дори и да бе фалшиво, пак бе непоносимо. Всичко отиваше по дяволите: любовта, вярата, надеждата... Поне ако бе жена на кой да е друг! Но на баща му! Е, добре! Какво от това? Какво е бащата за своя син? Едно същество, което го учи и възпитава още от най-крехка възраст. Пример за подражание в най-добрия случай! Обаче ако иска да му подражава, ще трябва да ритне всичките си предразсъдъци. Неговият баща ясно му бе казал: „Бъди егоист!... Човек трябва да е идиот или недоразвит, за да се посвети само на една жена...“

Филип бе хванал Карол за ръка и я теглеше към изхода. Жан-Марк ги следваше от разстояние като просяк. С всички сили той искаше да открие какво го свързва с този здрав и едър мъж, който бе пред него.

Кръвното родство, синовната обич, както и редица условности без стойност. Нищо загадъчно, нищо свещено в това родство, което ни свързва в едно и също име и под един и същ покрив. Последица от съединяването на две клетки в утробата на жената. Случайна посявка на едно или друго място. И всичко това се величае в поезията, във философията, в морала! А! Не!... Не ти дължа нищо и ти не ми дължиш нищо! „Всеки сам за себе си“, както ти казваше, и още „Горко на нещастниците!“ Жан-Марк нахлуваше разярен в джунглата. И все пак тия ругатни бяха примесени с любов, със страхопочитание. Той не можеше изведнъж да се отърси от детинските си разбирания.

Те слезоха в партера по движещата се стълба и се отправиха към едно друго гише, където трябваше да се извърши митническият преглед на багажа. Филип се отдели и бързо се върна, напълно освободен. Карол увисна на ръката му и те тръгнаха един до друг, като

се усмихваха и разговаряха, следвайки носача, който тикаше количка, натоварена с куфари.

Жан-Марк изостана назад. Той бе видял това, което искаше да види. Над главата му продължаваха да ехтят ангелски гласове, изобразяващи имена на градове, които той навярно никога не ще види.

— Самолетът от Абиджан... Самолетът от Токио... Самолетът от Кайро...

Той нямаше да търси приключения толкова надалече: доволен беше от Бромей! И като жертва — най-близката от всички жени, мащехата му! Какво ме прихващат? Смешна работа! Случаят Федра! Как се бяхме смели в клас! Дойде ми до главата! Очарователният Иполит и слепият Тезей! „Венера, цяла-целеничка, е негова жертва“. Лайно! Някакъв сърбеж замъгли очите му. Двойката премина през стъклената врата, която се отваряше сама, както в рая. На тротоара намериха носача с багажа. Карол, като размахваше ключовете, отиде да докара колата, която беше оставила в паркинга. На връщане великодушният съпруг навярно ще я остави да кара. Така той ще може по-добре да я гледа, да я вдъхва...

Продължавайки да се прикрива, Жан-Марк наблюдаваше през стъклената врата. Баща му запали цигара и размърда раменете си под пардесюто, сякаш се мъчеше да добие точно онзи вид, който имаше, преди да замине. Само защото бе на четиридесет и пет години, всичко му принадлежеше — къщата, жената, децата, кухненските прибори, картините, колата... А той, Жан-Марк, само защото бе на двадесет години, нямаше право на лична собственост. Живееше при другите, ядеш чужд хляб, обичаше чужда жена. Хората и предметите, които съставяха живота му, са му предоставени за определен срок. И при всяко поискване бе длъжен да ги върне. Готованец, който по всяко време зависи от настроението на стопанина. И това положение ще продължи до двадесет и петата, до двадесет и шестата му годишнина, до първите пари, спечелени в първата служба. Той мразеше парите, закле се да натрупа огромно количество, сякаш даваше обет, че ще си отмъсти.

Колата спря до тротоара. Носачът нареди куфарите в багажника. Филип заплати с щедър жест, седна до жена си и затвори вратата. От наблюдателния си пост Жан-Марк видя как автомобилът се отдалечава, как се изплъзва по волята на съдбата. Веднага взе решение: няма да се

прибере за вечеря вкъщи. Нямаше сили да се изправи лице срещу лице пред баща си, да понесе здрависването, погледа му, изпълнен с мъжко доверие, сърдечните му въпроси. Да избегне всичко това поне тази вечер. Беше му нужно време, за да се приспособи, да се овладее, да приеме... Отправи се към една телефонна кабина, избра домашния номер. Обади му се Агнес.

— Ще кажете на госпожата, че няма да се прибере за вечеря, макар че съжалявам много... Да, ще уча до късно у един приятел... Най-вече баща ми да не ме чака... Ще го видя утре...

Закачи слушалката успокоен. Ужасно бе да живее така, да се лута насам-натам, като комарджия, който взема назаем отчаяние, за да се издължи вляво. Какво да прави до мръкване? Той стъпи на ескалатора, изкачи се на първия етаж и започна да снове безцелно из огромната зала. Това безжизнено място напълно допадаше на неговото отчаяние. Тук всичко бе така изкуствено и бездушно, че с нищо не можеше да го трогне. Той бродеше като в грамаден аквариум между скамейките с гравюри на дребни рибки. Обземаше го умора. Тишина и шум, метал и стъкло — всичко се смесваше в главата му. Зад витрината един грамаден самолет се отдалечаваше, като се плъзгаше бавно по пистата. Червените му светлини проблясваха на равни интервали. Жан-Марк го видя как изчезва в мъглата, купи си още един вестник, но го захвърли, без да го прочете. Между всички хора тук, които пристигаха или заминаваха, само той не знаеше накъде да тръгне.

В осем часа изяде един блудкав сандвич в бара, изпи чаша бира и се върна в паркинга при колата си. Дидие Копелен го беше предупредил, че тази вечер няма да мръдне от къщи. Ще бъде много приятно да бъде с него известно време. Ще разговарят по правни въпроси, за литература, за политика и за всичко друго, но не и за Карол!... Осъден да пази в тайна най-съкровено в живота си, Жан-Марк понасяше стоически тази принуда. Сега го измъчваше нещо друго: пътувайки към Париж, той си мислеше с тъга, че до неотдавна за него другарството бе над всичко друго, а сега го използваше, за да разсее самотата си. Любовната страст задушаваше и най-хубавите чувства, които се опитваха да ѝ се противопоставят. Попаднал веднъж под обаянието на жената, мъжът, дори и най-решителният, не намира вече в другарството онова чисто и неподправено щастие на своята младост. И за него това бе начало на едно падение, което го водеше

към егоизма на зряла възраст. Жан-Марк съжали Дидие Копелен, който още го считаше способен за мъжка дружба, а всъщност той беше оскотял и разяден от любовта.

Дидие Копелен го посрещна радостно. В момента той гледаше телевизия с родителите си. Обикновени, добродушни и безлични хора. Те не бяха разведени. Този факт Жан-Марк считаше като нещо неестествено, като признак на слабо развитие. Повечето от момичетата и момчетата, които познаваше, бяха като него: бащата на една страна, майката на друга, тук-таме по някое хлапе от втория брак; лели, помлади от племенниците си; чичовци, които смучат биберони в ръцете на своите племенници. Положенията бяха толкова сложни, че за децата, които вече можеха да разсъждават, беше необходимо спокойствие, равновесие и необикновена безчувственост. Привикнали от малки, те бяха готови да посрещат хладнокръвно всички удари, които им поднасяше животът. И въпреки това на Жан-Марк му стигаше само Карол, за да го направи по-чувствителен дори от най-сентименталния юноша. Той с мъка поддържаше любезния разговор с родителите на Дидие. Дразнеше го тяхната благовидност. Навярно бяха празнували или щяха скоро да празнуват своята сребърна сватба. Приятелят му го отведе в стаята си. Не можеше нищо да му каже — какво мъчение! А още повече, когато Дидие му протегна ръка.

— Какво ти е, драги мой?... Намирам, че видът ти е много окаян!... Не бих ли могъл да ти помогна с нещо!...

Девственико, млъкни! Жан-Марк така би искал да извика, да заплаче. Нервите му бяха изопнати като на диригент. Можеше да се успокои малко едва в момента, когато Дидие му предложи да преговарят заедно един мъгляв пасаж от учебника по гражданско право относно договорите, сключени в полза на трето лице.

Четоха до полунощ с разкопчани яки, като пиеха кока-кола и пушеха американски цигари. После Дидие призна, че му се спи. Жан-Марк се помъчи да остане при него още няколко минути, но най-сетне си тръгна отчаян, разколебан и изпълнен с горчивина в устата. Вървеше към гилотината.

Като стигна улица „Бонапарт“, той с облекчение забеляза, че прозорците на втория етаж са тъмни. Цялото семейство спеше. Пътят бе открит. Влезе в апартамента като крадец.

Без да пали лампите, пипнешком стигна в стаята си. Какво ли ставаше сега в спалнята на Карол? Сама ли беше в леглото си, или спеше, размекнала се от любов в обятията на съпруга си? Интересно бе да се види това, а не баналната им среща на аерогарата! За една жена, за да се превърне в истинска самка, е нужно малко здрач и удобства — реши Жан-Марк. Дори и вчера следобед, пак във „Феродиер“, тя се бе унасяла в блаженство до него. Той бе отметнал завивката и разчувствуван от любов и възторг, беше се възхищавал на голотата ѝ цели пет минути. Дали и в този момент тя прилича на сърдит ангел, дали също така ръцете ѝ са леко отпуснати, сякаш пропуска пясък през пръстите си, дали пак така нежно и чувствено се надигат гърдите ѝ... Тя дишаше запъхтяно с притворени клепащи, а от нея лъхаше някакъв чуден аромат на сухи треви и на черно кафе...

А сега до нея баща му. Баща му с косматите гърди. По гърдите на Жан-Марк нямаше косми и той съжаляваше за това до деня, в който Карол, галейки го с ръка, му бе казала: „Колко е хубава кожата ти!“. Да, тя му бе казала тия думи, той не бе сънувал, а сега... Изкушаваше го мисълта да се долепи до вратата на стаята им, за да долови някаква въздишка, една дума, хъркане или просто мълчанието на съпрузите. За какво е нужно? Той знаеше толкова много, че бе излишно да подсилва кошмарните си мисли.

Съблече се, легна си и метна завивките върху нещастното си тяло. Мисълта, че на десет крачки от него Карол спеше под тежките лапи на друг, държеше очите му широко отворени. Със стиснати челюсти, с поглед, устремен в мрака, той стенеше като тежко ранен.

Стана в шест и половина часа сутринта. Обръсна се, облече се и излезе от къщи, преди да са дошли слугините, и отиде да пие чаша мляко с кафе в съседното бистро, току-що отворило вратите си. За да избегне въпросите, той бе оставил на масата си кратка бележка, с която уведомяваше родителите си, че ще обядва у един свой приятел. И все пак беше му съвсем ясно, че не може да протака безкрайно срещата с баща си. Това ще е последната отсрочка... Обърна се към стъклената витрина. Площад „Сен Жермен де Пре“ бавно оживяваше. Пред камбанарията дремеше цяло стадо автомобили. Боклукчиите с трясък обръщаха кофите с отпадъци. Минувачите бързаха към входовете на метрото или се събираха в сънлива редица пред автобусните спирки. От време на време някой невзрачен силует се вмъкваше в църквата,

други пък излизаха. Това пробуждане на живота му се виждаше неизмеримо тъжно. Съседът на Жан-Марк си поръча чаша бяло вино и едно твърдо яйце. Смешна прищявка в осем часа сутринта! А всъщност може би е хубаво. Сервитьорът отмина, като влачеше кравата си, и отиде да вземе таблата си, която изведнъж блесна като слънце.

Малко по-късно миризмата на обеленото сварено яйце раздразни Жан-Марк. Той плати и излезе.

XVIII

Карол напрегна слух: стори ѝ се, че предпазливо се отваря и затваря вратата на апартамента. Не, шумът идваше от горния етаж. Тя отново зачака изтръпнала. Седнал до нея, на дивана в хола, Филип разговаряше за Съединените щати с Мадлен, която с цигара в уста и с чаша в ръка бе потънала в един фотьойл. Карол не се интересувахе от това, което си говореха. Мъчеше се само лицето ѝ да изразява любезно любопитство. От време на време се намесваше в разговора с някоя дума, а после пак потъваше в мислите си. Наближаваше седем часът. Снощи Жан-Марк се е прибрал вкъщи, след като всички си бяха легнали, сутринта е излязъл още призори, а на обед не бе се връщал. Щеше ли пак да телефонира, за да се извини, че няма да може да вечеря със семейството? Какво ли прави? Къде ли скита? Защо не се прибира? Дали не бе му казала нещо оскърбително? Но не, срам го е да погледне баща си! Това, само това го задържа навън. Може би и сега се двоуми, като обикаля около къщи, докато намери сили да влезе... Нали и самата тя се мъчеше да го накара да се отърси от този страх. Но нали тази слабост го правеше толкова очарователен? Толкова е млад! Тя почувствува изблик на нежност в сърцето, тръпки на слабост по дланите си и за да прикрие вълнението си, се усмихна. Очите ѝ разсеяно се отправиха към Мадлен. Погледите им се срещнаха. Без да има нужда да се оглежда в огледало, Карол знаеше в този момент, че роклята, с която е облечена, ѝ отива. Тя обичаше да я харесват. За нея това бе дори жизнена необходимост. Ако не чувствуваше, че ѝ се възхищават хората, които я заобикалят, тя губеше блясъка си, започваше да гасне. В момента само Мадлен я гледаше и следователно само заради нея под черните, полуспуснати клепащи блестяха така очите ѝ, заради нея трептяха и гърдите ѝ, наклонени малко напред. Тя никога досега не бе узнала какво точно мисли зълва ѝ за нея. „Навярно не ме обича. Заех мястото ѝ вкъщи, сред децата. Ако само се усъмни, че Жан-Марк и аз...“ Тя сведе още повече клепащите си при мисълта за

тази смътна опасност. Направи го бързо, безобидно и забавно, така, както гущерът бърза да се скрие между два камъка.

— Аз само веднъж съм била в Ню Йорк — каза Мадлен — през 46; тогава във Франция липсваше почти всичко, а там магазините працияха от храни, от платове, от цигари, от машини за пране! Това ме зарадва и опечали. Гледах нещата и хората като просякия, загубих времето си да критикувам глупаво едните и другите, отпътувах оттам засегната, недоволна, засрамена...

— Във всеки случай ти си човекът, който най-малко може да оцени американския начин на живот — отсече Филип.

— Така е — подсили Карол, — признавам, че не мога да си представя нашата Мадлен в рая на техническите новости и автоматите.

— А и на вас Съединените щати също няма да ви харесат — каза Мадлен.

— Защо? — попита Карол, като вдигна клепачите си.

— Не зная... Вашата грациозност, нежност и мечтателност няма да подходжат на американската бруталност, която цари там.

Този неочакван комплимент приятно развълнува Карол. „Не съм ли се лъгала по отношение на нея?“ — помисли си тя. И изведнъж Мадлен ѝ стана по-симпатична. Нейното открито лице и грубите ѝ обноски свидетелствуваха, че тя е от ония същества, които печелят доверие и с които жените бързо се сприятеляват. Но Карол никога не бе имала истински приятелка и не изпитваше нужда да има. Олимпия и Бриджит бяха за нея само огледала, в които се оглеждаше.

— А вие, Карол, точно в коя година сте били в Съединените щати? — запита Мадлен.

— Преди две години, мисля — отвърна Карол.

— Да, преди две години — потвърди Филип. — Бяхме там по Великден...

— Признавам, че ще ми бъде приятно да отида пак — прошепна Карол, като отметна с кокетство главата си върху възглавниците.

Издупа врат и разтворила ноздри, тя отправи към съпруга си поглед с края на очите си.

— Е, добре! — каза той. — Ще се помъча да уредя това...

И като се обърна към Мадлен, той продължи с увлечение:

— Знаеш ли, че Ню Йорк се преобразява с фантастична бързина. Къщите изчезват в една нощ и за една седмица израстват високи

шестдесет етажа. Градът напредва по-бързо от хората. Ако не внимаваш, ще те надминат, ще останеш на опашката, ще остарееш...

Неговата словоохотливост досаждаше на Карол. Тя го бе поставила в затруднение само така, на шега, като бе казала, че иска да отиде с него в Ню Йорк. Отдавна знаеше, че той не пътува сам. Никога не ѝ е бил верен. Всъщност неговите авантюри не я тревожеха много. Той толкова често сменяше метресите, си, че за него това се превръщаше в някакъв израз на вярност. Ревността, е чувство, което, за да се развие, трябва да се спре на някой образ. А с Филип, който тичаше от ясла на ясла, това бе невъзможно. Той се страхуваше, че докато избира, може да изгуби нещо. С теориите си, че търсенето на удоволствия е свещен дълг, той бе проглушил ушите ѝ, за да се оправдава. Защото наистина се мъчеше да се оправдава още в началото, когато за нищо не го разпитваше. А и самата тя бе имала любовници. И нито веднъж той не бе забелязал. Много влюбен в себе си, за да допусне, че тя може да потърси развлечения и извън него! Нима бе разчитала на по-друго щастие, когато се бе омъжила за него преди пет години! Тогава тя бе най-добрата продавачка у Сузан Валоа. Модната къща бе пред прага на фалит и господин Филип Ейглетиер, юридически съветник на фирмата, се помъчи да спаси положението с италиански капитали. И наистина сполучи: той успяваше във всичко, с което се залавяше; Карол го бе видяла за пръв път на един коктейл по случай показването на нови модели... Тя не обичаше да си припомня за породилите се изведнъж чувства, защото от тях вече нямаше и следа. От този кратък пламък в сърцето ѝ бе останала само ненавист, студена, търпелива и неукротима. Не защото Филип ѝ изневеряваше, но защото бе забравил, че тя е жена: показваше се към нея нежен или просто внимателен само в присъствието на чужди хора. Неуважението я измъчваше повече, отколкото изневярата. С това той засягаше най-дълбокия смисъл на нейния живот: себелюбието ѝ. Само с омразата си не би могла да му отмъсти за тази обида. Като се прикриваше зад фината маска на своята красота, тя анализираше с ожесточение своя съпруг. Намираше го гаден, посивял, неискрен, фалшив, егоистичен, груб материалист, досаден. Кой ли не знае това, което той разказваше за Ню Йорк... Какво ли ще стане, ако и тази вечер Жан-Марк не се прибере? Тихо подрънкване на чинии долетя от трапезарията.

Мерседес слагаше масата. Очевидно тази идиотка бе избързала с един час!

— Надявам се, че ще видя Жан-Марк тази вечер! — каза Мадлен.
— Утре трябва да се връщам...

— Навярно няма да закъснее! — каза Карол. — Освен ако пак е телефонира.

— Ама разбира се — каза Филип непринудено.

Карол потопи устните си в чашата, която той постави на ниската масичка. Тя обичаше вкуса на уискито, но почти никога не пиеше, защото веднъж завинаги бе решила, че алкохолът погубва преждевременно свежестта на женската кожа.

— Впрочем и Франсоаз, и Даниел още не са се прибрали — каза тя.

— Наистина! — въздъхна Мадлен. — Младежта ни изоставя!

Когато Карол отново се отпусна върху възглавниците на дивана, външната врата хлопна. Тя позна стъпките на Жан-Марк, които се приближаваха. Обзе я и страх, и радост. „Как ли ще изглежда? — помисли си тя бързо. — Ще може ли да се владее? Той е толкова плах, толкова неподготвен за изпитанието, на което го подлагам!“

Вратата се отвори. Жан-Марк влезе бледен, с изопнати черти. И като се мъчеше да бъде непринуден, се отправи към баща си. Филип се бе надигнал и разтворил ръцете си: радостта разтягаше лицето му.

— Здравей, драги! — каза той весело. — Радвам се, че те виждам!

— Жан-Марк е фантомът на къщата ни! — каза Карол със смях. Виждаме го от време на време като светкавица между две врати. Пък и невинаги сме уверени, че е именно той!

— Много е увлечен в учението си! — каза Мадлен, винаги снизходителна, когато се касаеше за племенниците й.

— Кой знае — каза Филип — дали в учението, или в друго нещо!

Жан-Марк се наведе над ръката на Карол, целуна Мадлен по двете бузи, прегърна баща си. И в същия миг Карол си представи колко много е развълнувано момчето. Стана й мъчно, че е толкова нещастен.

— Хубаво ли беше пътешествието? — попита Жан-Марк, като седна.

— Великолепно както винаги! — каза Филип.

— А от работата доволен ли си?...

— Общо взето, да, макар че не всичко се уреди, както аз очаквах.

Жан-Марк запали цигара. Макар и да се стараеше, жестовите му бяха пресилени. „Много е изнервен!“ — каза си Карол, развълнувана от желанието да го успокои. Филип започна да обяснява на сина си преговорите, които е водил с групата Тейлър, чието представителство трябваше да уреди в Париж. Той говореше бързо, с дебел глас, без да подбира думите си. Както винаги, и сега бе толкова зает със себе си, че не мислеше за другите; Понеже баща му не го наблюдаваше, Жан-Марк започна да се овладява. Карол следеше по изражението на лицето му това преобразяване. Той постави на баща си въпроси, които я изненадаха с проявената интелигентност. Но най-много я вълнуваше привлекателния вид на младия мъж, формата на плътните му устни, прелестната извивка на шията му, изящните му ръце. Той не приличаше на връстниците си нито физически, нито душевно. За нея беше толкова загадъчен, нежен, учтив, боязлив, докато другите бяха груби, досадни и цинични. „Поколение на млади техници“ — казваше Олимпия. Карол взе една цигара само заради удоволствието да поиска огън от Жан-Марк. И отново „малката церемония с пламъка“; очи в очи; двамата се опияняваха един друг до забрава. Този път той пръв сведе клепачи. Навярно телата им се привличаха с необикновена сила. Тя никога не би предположила, че връзката ѝ с него ще я направи толкова щастлива. И проявяваше чудна жажда не само към това, което той бе сега, но и към онова, което щеше да стане. Държеше в ръцете си неговата съдба — съдбата на един бъдещ мъж. Ще му помогне да се оформи, да израсне, да се измъкне от детството, защото и телом, и духом беше още нежен. Ще го възроди. „Той е на двадесет години, а аз на тридесет и две!“ При мисълта за тази разлика смътният страх в нея преливаше в гордост, а желанието да го притежава — в ненаситна алчност.

— Ако те интересува — каза Филип, — ето краткия протокол, до който стигнахме...

Той извади книжа от вътрешния джоб на самото си и ги разгъна върху ниската масичка. Жан-Марк се наведе над тях. Филип постави десницата си върху рамото му. „Трогателна картинка!“ — помисли си Карол с ирония.

— Разбираш ли? — попита Филип, като прелисти една страница.

— Да — каза Жан-Марк. — В края на краищата всичко ще зависи от личността, която ще ти лепнат, за да ги представлява.

— Така, ако бъде Боденфелд, всичко ще върви добре, но ако е Кроуфорд...

Карол обхвана с един поглед бащата и сина и се унесе в мисли: „От трите си деца Филип има слабост към Жан-Марк, защото вярва, че той прилича на него — каква заблуда! Жан-Марк далече превъзхожда баща си! Не само с оглед на възрастта. По същество те са съвсем различни. Пък и всъщност Филип не обича Жан-Марк. Той никого не обича. За да обича някого, би трябвало да не обича себе си толкова много, а е неспособен на това!...“ В действителност сега всеки един от тези двама мъже има някакви права над нея. Обаче този, който ревнуваше другия, нямаше никакво основание. Дори и в нощта на завръщането си Филип прояви към съпругата си само студена любезност. Бил изтощен от пътуването, каза той, и измъчен от преговорите с тези американци! Излишни извинения. Тя би искала да го отблъсне, но не й се удаде такава възможност. С всички пори на тялото си почувствува пренебрежението като обида. Сега се считаше отмъстена, като гледаше как този баща се доверява на своя син, който го е измамил. А той разцъфтява в ролята си на рогоносец. Рогоносец — тази вулгарна дума я развесели. Филип сякаш бе с карнавална шапка. И под тази шапка пращи доволно лице, почти глупаво от невежество, от самонадеяност, от доверчивост. Тази шега приятно я възбуди. Обзе я нетърпеливо желание да бъде пак насаме с Жан-Марк. Да му говори, да го гали... „Честна дума, аз съм влюбена! — каза си тя. — Това е лудост!“ Любовта я бе подмладила. Тя се учудваше на този нов порив на чувства, който откриваше в себе си, защото досега бе вярвала, че се познава много добре.

И точно в момента, когато бе така възбудена, в хола влязоха Франсоаз и Даниел. Беше ги забравила тези двамата! Връщаха се от посещение при майка си, който бе болна. Чернодробна криза навярно. Остави децата с баща им и с леля им и отиде да се срещне. Струваше й се, че е много важно да бъде блестяща по време на вечерята.

Както се надяваше, пет минути по-късно Жан-Марк мина покрай стаята й. Тя отвори вратата, излезе на прага и застана права с отпуснати рамене и ръце. Той се обърна.

— Какво ти се случи, мили мой? — прошепна тя, като го погали с поглед.

— Нищо — измърмори той.

— Бях много неспокойна!

Той наведе глава.

— Ще ти обясня.

След настъпилото мълчание тя го запитва съвсем тихо:

— Свободен ли си утре следобед?

— Защо?

— За да отидем във „Феродиер“.

Жан-Марк я изгледа уплашено и умолително. Тя се усмихна, без да разтвори устните си.

— Вярваш ли, че ще може? — попита той.

— Но да!

— Добре! Ще се приготвя...

Той продължи по коридора, влезе в стаята си, мина в тоалетната и отвори крана на умивалника. Водата потече върху ръцете му. В огледалото на стената видя наведеното си лице. Лампата на тавана бе много силна, заслепяваше го. Хипнотизиран сякаш от белотата на порцелановата мивка, той загуби представа за времето. В съзнанието му се въртеше само оня миг, в който бе прегърнал баща си. Целувката на Юда. Как можа? Наред с отвращението, което изпитваше към себе си, изведнъж се породило и чувство на огромно, сърцераздирателно, неудържимо състрадание към човека, когото бе уважавал, на когото най-много се бе възхищавал през своето детство и който сега бе вече нищо.

XIX

С пъргави стъпки Филип слезе по стълбите на петте етажа, без да пипне перилата. На улицата се зарадва на простора, на слънцето и на околния шум. След затворената атмосфера на стаята, в която Одил го задържа цели два часа, сега той жадно, почти с благодарност вдишваше въздуха на Париж. Изгледът на авеню „Пол Думер“ с неговите буржоазни, масивни и пищни фасади му се стори като картина на собствения му възход. Погледна часовника си: пет часът и двадесет минути. Ако крача бързо, ще бъда в кабинета си на площад „Франсоа I“ точно навреме, за да подпиша писмата. Тази дълга и самотна разходка от квартирата на любовницата му до адвокатското му бюро беше едно от най-приятните му занимания през деня. Понесен от равномерните движения на краката си, той размишляваше, припомняше си, решаваше, проектираше, мечтаеше... Обикновено мислите му бяха бодри. А днес — дали Одил бе причина? — той бе повече склонен към критични размишления. От срещата с нея се чувствуваше отегчен. Тя имаше смешно тяло, тънко в кръста и с големи гърди. Буйната ѝ червена коса с черен кичур по средата, хитрото ѝ лице и чуруликането ѝ вече не го забавляваха. „Трябва да скъсам. Но с коя да я заместя?“ Какво еднообразие в тази поредица от образи, които уж бяха несравними, а всъщност всички си приличат! Като изхождаше от опита си, Филип все повече се убеждаваше, че в търсенето на любовта един уравновесен мъж не трябва да уважава жените. Той ги иска, защото не може да живее без тях. Но колкото по-силно ги бе желал, толкова по-досадни му ставаха, когато вече не ги желяше. Наситил се веднъж, у него се пробуждаше мъжката враждебност към жените, виновни за загубеното време, за прахосаните сили — започваше да се проявява и някаква скрита, вродена ненавист. Но макар и в такова настроение, той продължаваше да се заглежда в жените. Някои бяха свежи, красиви. Младостта го привличаше. Одил беше на двадесет и две години... Тя бе провалила пътуването му със своите глупави разсъждения. Обикновено обичаше умните жени.

Бърборенето им то отморяваше. Но тази бе прекалила. Толкова много го бе молила да я заведе в Ню Йорк, че не можа да ѝ откаже. Отворила бе умоляващи очи към него като малко момиченце пред витрина с играчки. Той винаги съжаляваше за всяка своя проява на щедрост. „Да, отнасям се много бащински към малката. Време е да престана!“ — реши той твърдо и се спря да почака, докато светне зелената светлина, за да прекоси улицата. Дворецът Шайо възправи пред него бялата си геометрична снага. От двете му страни трептеше Париж, прозрачен, мъглив, пролетно оживен, изпълнен с туристи. От площада чужденци фотографираха Айфеловата кула. Филип си припомни за Щатите и се замисли: „Всъщност по-добре щеше да бъде, ако бях отишъл в Ню Йорк с Карол!“ Но веднага се разкая: „Не, и Карол нямаше да бъде приятна спътница като Одил, и то поради съвсем други причини. Одил поне по-лесно се понася; задоволява се с малко; не е претенциозна! А пък Карол с нейната интелигентност и изтънченост е истинско бреме! Трябва винаги да бъда на услугите ѝ, да ѝ посвещавам и времето, и мислите си, да обръщам внимание на тоалетите ѝ, да я отрупвам с комплименти, да ѝ устройвам развлечения, в които тя да се изявява. Основната слабост на съпругите е, че са жадни за внимание. Те не искат да разберат, че съпругът може би е увлечен в работата си, в грижите си...“ Тръгнал по пътя на тия размишления, той забеляза, че се защитава като виновен. А всъщност се считаше напълно невинен по отношение на Карол. Или поне разделяше вината наравно с нея. Невъзможно бе да останеш верен на една жена, която като нея не прави нищо, за да задържи съпруга си. Тя е кокетна наистина, но без да влага никакъв умисъл за съблазън. Нейните най-дръзки похвати се състояха в промяна на прическата, в намятане на някакъв шал с пъстри цветове, в преместване клипса на блузата си. Всичко това не бе много примамливо в тесния кръг на семейния живот. Един мъж, който живее ден и нощ с една жена, се нуждае от по-пикантна кухня. И ако му липсва, ще търси друга храна, която ще го привлича като нещо ново. И все пак той я обичаше и уважаваше... Обвини се, че още в началото на брака не бяха се разделили в отделни спални. По този начин нейните прелести щяха да го привличат по-дълго време. И все пак при завръщането си от Ню Йорк трябваше да прояви желание към нея. Навярно тя го е очаквала, надявала се е. Но когато останаха сами в стаята си, той не почувствува влечение към това тяло, всички гънки, на

което му бяха познати. Дали не бе от умората? Или от някаква въздържаност, която се загнездваше постепенно в семейството и потискаше чувствата? Или пък от страх, че Карол очаква от него по-сложно, по-висше удоволствие, каквото той не можеше да ѝ даде? Преструваше се, че не разбира значението на нейните погледи, на нейните хитри и небрежни жестове, когато се движеше насам-натам, облечена в леката нощница под слабата светлина на лампата. С която и да било друга жена той би могъл без съмнение... Засегна го страхът, че залязва. Припомни си неотдавнашни случаи и започна да пресмята нещо с горчивина. Един младеж го задмина. Той ускори крачки и го надмина на свой ред. Тази детинщина го убеди в силите му. Лицето му пламна от горещина. Мускулите му работеха добре. Беше доволен като някой военен, загдето крачеше бодро по асфалта. На четиридесет и пет години човек не е стар!... Той можеше да има дете от Карол. И това дете щеше да заякчи връзката им. Каква страшна мисъл! Една необходимост, каквато е и оловото в основата на настолната лампа, за да я държи изправена! Карол бременна! За щастие тя не бе пожелала! Изтръпваше от ужас при мисълта, че тялото ѝ ще бъде деформирано. А самият той бе доволен, че тя не е от ония породисти кобили, за които раждането на деца е по-важно от любовта. Нали бе намразил първата си жена заради прекаленото ѝ майчинско чувство! Каква бе тази нейна физическа жажда да бъде оплодявана, да дава живот, да къпе и да повива, да кърми! Когато се навеждаше над бебето си, цялото ѝ лице приличаше на детероден орган. Още след първото раждане той бе престанал да я желае. Струваше му се, че прави любов с някаква производствена машина. И тази жена роди четвърто дете от своя втори съпруг! Без съмнение това няма да бъде последното и майчинство! Беше загубил доста време, докато се разведе с нея. Той я лъжеше, тя знаеше, плачеше, молеше го, заплашваше го. Не искала да се откопчи от него заради децата — казваше тя. И всичко, докато срещне този тип Ив Мерене. Тогава изведнъж загуби ума си. Превъзходната майка изостави тук рожбите си, за да се хвърли в обятията на мъжкарят, който си бе избрала. Тя захвърли децата си като ненужен товар, за да може да излети по-бързо. Грижи се за тях, Филип! Аз ти ги поверявам! Разведе се на бърза ръка и отново се подреди. Филип бе доволен, че и Жан-Марк осъжда майка си като него. Всеки път, когато мислеше за своя

първороден син, Филип се чувствуваше горд като творец на шедьовър. Той изправи снага.

По авеню „Президент Уилсън“ младите листенца трептяха по клоните. Да, Жан-Марк оправдаваше малко смешната легенда за бащината любов към първородния син. В него той понякога се чувствуваше прероден. Не изпитваше същите чувства към Даниел. Това малко диваче, увлечено по спорта, с непретенциозни амбиции и със здрави прасци. Още по-малко към Франсоаз! И все пак му се струваше, че с удоволствие щеше да се разнежва, ако дъщеря му бе красива и кокетна. Щеше да се гордее с нейните успехи сред мъжете. А може би щеше и да страда, ако научеше един ден, че тя е влюбена. Но вместо това сега той трябваше да живее с някаква си добродушна калугерка! Като Мадлен, но не толкова интелигентна! Той дори не обичаше да я целува. Лъхаше на сапун, на одеколон, на всичко, но не и на жена!

Той пресече улицата, зави към площад „Алма“ и огледа фигурата си във витрината на един цветарски магазин. Това заглеждане в себе си му бе станало навик. С престорена строгост кимна към стъклото, за да поздрави едрото, пълно и цветущо лице, което не би разменил с никое друго. Знаеше, че фигурата му излъчва някакъв чар, „някакъв флуид“, както казваше Одил. Той струеше от очите му, от устата и белите му здрави зъби. Жените му се лепяха, погледът му ги привличаше като сомнамбули. И наистина той чудно бе подредил живота си. Преди шест години бе още кабинетен плъх, избягваше дългите пътувания, ограничаваше се само в четене на правни трудове и списания, следеше упорито „Журнал офисиел“, отнасяше вкъщи документи, за да ги изучава с отпочинала глава. Но още по това време се бе погрижил да си осигури старателни и трудолюбиви помощници, създадени по негова школа. Висо и Зурели бяха вече напълно способни да го заместват в подготвителната работа. А самият той се намесваше, след като делото биваше разучено. Бе способен много бързо да навлиза в същността на всяка работа. Само за няколко минути определяше и разрешаваше възловите въпроси. Клиентите, които след това приемаше, оставаха с впечатлението, че е проучвал в течение на седмици техните дела, а в действителност той често в тяхно присъствие намираще решението, което им предлагаше. Считаше, че в неговата професия най-важното е човек да има здрава памет,

хладнокръвие, дар слово и бързо да печели симпатии. По второстепенните въпроси оставяше Висо и Зурели да водят преговорите докрай. Това му даваше възможност да има повече свободно време. Сега най-голямата му грижа бе делото Хусон, чиито преплетени ходове никой, освен него не можеше да оправи. От десет дни, откакто се бе върнал от Ню Йорк, се мъчеше да намери някакво приемливо становище. И тази вечер пак имаше среща с финансовата група. Хусон даваше патента, но отказваше да участва с името си в сдружението заради връзките си с една конкурентна фирма. Да получава процент върху продажбите, без да фигурира в счетоводството — това бе невъзможно. Поне ако... Филип започна да прави чудновати комбинации, които го забавляваха, но не бяха убедителни. Ако успее, ще подари на Карол едно бижу, онзи клипс, за който тя му бе споменала... Възхита се на себе си, че бе помислил за нея. Не, той не беше егоист. Цялото семейство бе на плещите му. Доказателство? Ами тази екскурзия — нали той е инициатор? Пол Дюхурион, чийто брат работеше в една туристическа агенция, се беше нагърбил да уреди техническата страна на пътуването. Ще имат най-хубавата яхта при най-изгодни условия. Синьото небе, слънцето на Гърция, шест седмици възторг пред древното изкуство и съпружеска вярност — той с удоволствие гледаше на тази перспектива. Всичко, което предприемаше, бе хубаво. И отново изпита приятно чувство, че бе подредил живота си. Сам той, като разпореждаше, като преодоляваше препятствия. Лично той, силният, блестящият, мъжественият, независимият...

По улица „Жан Гужон“, отпуснат и мрачен, се подчини напълно на властната си походка. На площад „Франсоа I“ добре излъсканата метална табелка „Бюро Ейглетьер“ блестеше на слънцето. С три разкрача изкачи стъпалата, покрити с тъмносиня пътека, блъсна входната врата и се спря учуден: Жан-Марк го чакаше, седнал във вестибюла срещу госпожица Бигарос, която имаше задача да пуска при него посетителите.

— Какво правиш тук, драги? — каза му Филип, като го хвана за ръка.

Винаги биваше доволен, когато Жан-Марк идваше при него в бюрото му. Изпитваше двойно удоволствие — да покаже сина си на

своите сътрудници и сам да се покаже на своя син в обстановката, в която властвуваше.

— Минавах — каза Жан-Марк. — И ако имаш една минута...

— Разбира се! Влез де! А вие, госпожице, няма да позволите да ни безпокоят! С изключение, разбира се, ако Хусон телефонира...

— А пощата, господине? — попита госпожица Бигарос.

— Донесете я веднага.

Той въведе Жан-Марк в кабинета си, седна зад голямата си работна маса, по която нямаше никакви книжа (неговият принцип бе: никакви преписки налице!), и опря глава на скръстените си ръце. Вдясно от него телефон, вляво малко табло с копчета на звънци... Бежови тапети, ковчор с негърска глава, на стената една абстрактна картина, подарък от някакъв налудничав клиент. Госпожица Бигарос поднесе папката с книжата за подписване и се оттегли почтително като сянка. Филип обърна един лист, хвърли поглед върху първото писмо, драсна един подпис и попита, без да вдига глава:

— Какво ново?

— Виж какво, татко — каза Жан-Марк. — Бих искал да се преместя... да живея сам...

Филип се изтегна върху гърба на фотьойла и се вгледа внимателно в сина си. Наложил си бе като правило в работата си никога да не издава учудването си. Впрочем сега не се изненада. Желанието на Жан-Марк бе логично; всеки младеж още при първата си сантиментална авантюра мечтае да живее далече от родителите си; важното е при тази промяна на живота да не се попречи на учението.

— Много е хубаво човек да живее сам, но къде ще се настаниш?

— Един от моите приятели ми отстъпва стаята си на улица „Асас“ — каза Жан-Марк. — Наложило му се е да се завърне при родителите си в провинцията.

— А удобна ли е стаята?

— Много!

— Течаща вода, отопление?

— Да, да...

Филип си позволи лукса да подпише още две писма, после заговори бавно:

— Драги мой, и аз бях като тебе! Още на двадесет години пожелах да си имам квартирка и родителите ми бяха доста

благоразумни да не ми попречат. Аз значи няма да поставям прът в колелото. Обаче, между нас казано, знам много добре, че не за да зубриш правните дисциплини, искаш да живееш там! Още ли си влюбен в това момиче?

— Кое момиче? — прошепна Жан-Марк с широко отворени очи.

— Не помня вече името й... Това момиче от доброто семейство...

— Валери дьо Шарнерай? О, не се безпокой!

— А, добре, щом ме уверяваш! Защото, както разбрах, ако заведеш това момиче в квартирата си, няма да можеш да се отървеш от него. Така че внимавай с малките лепкави девственички, с очарователните приятелки, които ще ти предлагат да подреждат стаята и да оправят леглото ти, защото после няма да искат да излязат оттам! Всичко трябва бързо да се изнизва! Безопасно е, когато ги сменяш!...

Той се засмя и потърси да види по лицето на сина си момчешката веселост, която го бе обзела. Но очевидно Жан-Марк бе тъжен в любовта си — така и виното действа на някои хора. Впрочем това бе много характерно сред младото поколение. То се чувствуваше някак си безсилно пред жените. Склонността към отчаяние, дружбата между момчета и момичета, изкълчените танци, безвкусицата в модата — всичко това, мислеше си Филип, изравнява половете и убива желанията. Той искаше да разтърси този отчаян младеж, преди да се е разочаровал.

— Имаш ли сега някаква авантюрка?

— Не — каза Жан-Марк.

В гласа му се чувствуваше някакъв спотаен гняв. Погледът му блуждаеше. Ръцете му се бяха свили върху коленете, едва се сдържаше да седи.

— Добре, добре — каза Филип, като се засмя. — Не искам да бъда любопитен. Кога мислиш да се настаниш там?

— В началото на идния месец.

— Говорил ли си с Карол?

Жан-Марк отправи към баща си остър поглед.

— Не още. Защо?

— От учтивост, драги. Тя всъщност ще бъде отчаяна. Обича те много. Жените не могат да разберат като нас необходимостта от някои удобства. Обаче що се касае до яденето...

— Ще се храня в университетския ресторант — каза Жан-Марк бързо.

— За да ядеш буламачи надве-натри? Не, ще продължиш да си идваш вкъщи, освен ако ти е неприятно...

— Никак дори...

— Така че въпреки всичко, ние пак ще имаме възможност да те виждаме.

— Да...

— Агнес ще може да идва да почиства квартирата ти два-три пъти в седмицата...

— Не! — извика Жан-Марк. — Искам да живея отделно, за да бъда напълно самостоятелен!...

Тази съпротива допадна на Филип. Той би отвърнал по същия начин, ако бе на мястото на сина си. Горделива усмивка заигра по устните му.

— Остава още нещо — каза Филип. — Наемът.

— Той е нищожен — отвърна Жан-Марк.

— И все пак...

— Ще се справя! Ще преподавам частни уроци...

— Не искам да се отклоняваш от учението си. И без това имам намерение да увелича месечната ти сума.

Жан-Марк сви рамене. Тази щедрост го сломи. Значи не бе извоювал свободата си — получаваше я даром.

Филип довърши подписването на писмата, позвъни на госпожица Бигарос, върна ѝ папката и пак се обърна към сина си:

— Мебелирана ли е тази стая?

— Има само най-необходимото.

— У нас на тавана има всичко, каквото ще ти потрябва. Можеш да си избереш. Карол ще бъде поласкана, ако ѝ се възложи подредбата!

— Излишно е, татко...

— Не искаш ли да ти помогне?

— Не.

— Тя има добър вкус!

— Знам... обаче... не... Уверявам те... Предпочитам да си бъда сам... Да се подреда сам... Нали разбираш?...

— Да, да — каза Филип. — Но нали ще ни поканиш да те посетим някой ден.

Жан-Марк пресилено се усмихна. Кожата на лицето му се бе обтегнала до болка. Едва се въздържа.

— Разбира се!

Телефонът иззвъня. Филип вдигна слушалката и изражението на лицето му стана сериозно. Със слушалка на ухото и с поглед, отправен към сина си, той слушаше, свиваше вежди, отговаряше. На другия край на жицата събеседникът, господин Хусон, не се оставяше да бъде убеден. Но постепенно гласът на Филип ставаше по-уверен. Изреченията му се удължаваха. Господин Хусон вече не го прекъсваше. „Ще го омотае“ — помисли си Жан-Марк. В този момент влезе господин Висо, той се извини и се опита да се измъкне, но Филип му направи знак да остане. Надраска няколко думи върху бележника си и му го подаде, без да престава да говори по телефона. Веднага Висо повика Зурели. И на него Филип даде някакви писмени нареждания и продължи да говори, но вече полугласно, като закриваше с ръка слушалката. Жан-Марк, който друг път се бе възхищавала тази непринуденост и сила, сега бе огорчен от собствената си слабост. Не можеше да се примири, че бе така улеснен в затруднението от човека, когото се опитваше да измести във всичко. Неговият баща му пречеше да живее с тежестта, с възрастта и с присъствието си. Гласът на Филип ставаше все по-убедителен. Двубоят завършваше.

— Но да! — каза Филип. — Няма друго разрешение... Щом като аз гарантирам... Ще се срещна с тези господа в седем часа... Ще им съобща... Значи утре точно в шестнадесет часа в кабинета ми...

Филип остави слушалката. Лицето му сияеше. Работата бе вързана в кърпа. Висо и Зурели се оттеглиха, онемели от възхищение.

— Ах! — каза Филип, като се обърна към сина. — Представи ми една кратка сметка за парите, които ти са необходими. Съгласен съм предварително за сумата. Имам среща в седем часа, но бързо ще свърша. Ако искаш, почакай ме и заедно ще се приберем вкъщи.

Жан-Марк отказа. Трябвало, каза той, да намине у един приятел, за да вземе някаква книга... Обяснението бе толкова глупаво и казано с толкова неуверен глас, че се разгневи на себе си. Чувствуваше, че е пламнал и потънал в пот от тази лъжа. Баща му, разсеян и благосклонен, го изпрати до вратата. В чакалнята се чуваше тихото тракане на пишещата машина. Госпожица Бигарос вдигна нос от

клавишите и нежно погледна как си отива това митическо същество — синът на шефа.

XX

„Ще дойде ли, няма ли да дойде?“ — мислеше си Даниел и потъна във вълнуващи мечти. Вчера, у Совело, той бе танцувал с Даниела и тя му бе обещала, че ще го чака някой ден пред входа на лицей. „Някой ден“ — това бе съвсем неопределено! Тя знаеше програмата им от брат си; за нея бе лесно да бъде тук в четири часа, защото и нейният лицей „Фенелон“ бе в същия квартал; повтаряше десети клас; танцуваше добре, а освен това Лоран Совело беше знаменито момче. Интересно защо той така малко прилича на сестра си! Тя — руса, красива, той — черноок, с късо подстригани коси, дебели вежди, щръкнала брада, големи, увиснали уши. Не разбираше нищо от футбол. Имаше склонност към литературата. Искаше да се посвети на журналистиката. Седнал на втория ред в амфитеатралния кабинет, Лоран се преструваше, че слуша, опрял ръка на челото си, но навярно бе разтворил криминален роман върху коленете си. И за Даниел тези истории за оптическите лещи, за техните фокуси и линии на събиране и пречупване на лъчите представляваха някаква суха материя, която няма нищо общо с реалния живот. Отегчаваше го всичко, което можеше да се изобрази само с линии и цифри върху черната дъска. Той ще научи и физиката, и химията, защото трябва да държи изпит, но с досадното чувство, че си губи времето. А освен това невъзможно бе да се увлече по предметите, които преподаваше този мъник Мушино. Нисък на ръст, с изцъклени очи, с вечно мърдащи устни под мустаци като две запетайки, той непрестанно плюеше, като говореше. Даниел го бе кръстил „Фа дизез“, защото беше най-близко до сол^[1].

— Да вземел светлинното тяло А, безкрайно отдалечено, например една звезда. Нейните лъчи са паралелни помежду си; съответните пречупващи се лъчи сякаш идват от точка А1 на фокуса на Р1...

Даниел механично записа изречението, но се отказа да продължи. Съвсем очевидно бе, че Мушино повтаря дума по дума

уроците така, както ги е предавал и през миналите години. И понеже Даниел бе запазил тетрадките на брат си... Голям късмет има този брат! Самостоятелна стая на улица „Асас“, на две крачки от факултета! Баща ми се показва много галантен, като позволи... Дали ще позволи и на него, когато стане студент?... Защо не! Не че бе зле нареден въкъщи — той обичаше много своята стаичка в червено и черно, лампиона си риба луна, картините и книгите си, — но нали цялото семейство беше там, та ако поиска да посрещне някое момиче... Например Даниела!... „Не съм стигнал още дотам!“ — призна си той искрено. Тоя Жан-Марк навярно е преживял вече какви ли не приключения. Преди всичко вече бе добре уравновесен, имаше елегантни маниери, можеше хубаво да говори... Даниел би желал Жан-Марк да му бъде истински другар. Обаче той продължаваше да се отнася с него като с хлапак, макар че разликата между тях бе едва три години и половина. Съвсем удобен бе моментът завчера, когато той прие Даниел да му помогне при настаняването. Бащата на Жулиен Прела, предприемач на държавни строежи, им бе дал една камионетка за превоза на багажа. Даниел си спомни с какво въодушевление изкачваше стълбите с един фотьойл върху главата си. Шест етаж. Бе ги лапнал като нищо. После бе метнал два сандъка с книги на гърба си, без дори да се задъха. А там горе Дидие Копелен, Жулиен Прела и Жан-Марк нареждаха мебелите, разопаковаха книгите. Стаята, едно грамадно мансардно помещение, лъхаше на прясна боя. Жан-Марк щеше да се настани след три дни, защото тръбопроводчикът още монтираше кабинка с душ в един ъгъл. Каква мания — всяка сутрин да се мие от глава до пети! Общо взето, весело бяха прекарали. Жулиен Прела бе донесъл три литра червено вино. На всеки десет минути някой се провикваше: „Дайте калории!“ и веднага пълнеха чашите... И водопроводчикът пи заедно с тях. От всички приятели на Жан-Марк Даниел предпочиташе Жулиен Прела. Дидие позираше като занесен интелектуалец и не разбираше от спорт, докато Жулиен бе непринуден, естествен. Той харесваше каламбурите на Даниел дори когато не бяха съвсем оригинални. Пък и самият съчиняваше такива. И пръст да му покажеш, избухваше в непринуден смях. Също като Лоран Совело. Но Лоран Совело бе от много добро семейство. Нямаше ли да се намуси, като види сестра си пред входа на лицей? Всъщност тя няма да дойде. Най-малко днес. Тя бе горда, ще изчака да минат два-три дни, за да го поизмъчи малко... Мушино

чертаеше геометрични фигури на черната дъска, запълваше един триъгълник с черти. Даниел старателно пречерта фигурата. До тетрадката му върху чина бяха издълбани стари мъдрости: „Изпитът е като прането — мокриш, сушиш и гладиш...“ „Тук пропилях своите най-хубави години и илюзии...“ Последната мисъл бе на Даниел. Записал я беше миналият месец. Изпитът, изпитът — кога най-после ще може да помисли за нещо друго? Дори Брегът на слоновата кост, неговите девствени гори, дивите му племена, реките му с водопади и бързеи, маймуните, антилопите — целият този волен и див свят бе отровен от заплахата на изпита. „Пък и за нищо не служи този изпит. Самото правителство признава това!“ Даниел въздъхна и обърна страницата. Вдясно от него Дебюке, навел гръб, пишеше ли пишеше, сякаш всичко долавяше и всичко запомняше. Това момче бе родено отличник! И все пак всички в класа му бяха приятели. Той бе единственото същество в света, на което Даниел завиждаше. Винаги в добро настроение и с лъснати обувки. Дебюке бе образец на това, което може да постигне един буден, упорит и трудолюбив дух върху една глупава планета. Как стана така, че вчера у Совело Даниела едва го бе погледнала? Момичетата са толкова смешни! Добре, но ето че „Фадиез“ прекъсна урока. Даниел трябва да внимава. Мушино имаше лошия навик да изпитва учениците си в края на часа вместо в началото, както правеха повечето от колегите му. От садизъм навярно. Когато забелязваше, че аудиторията, залюляна от гласа му, потъваше в спокойствие, подобно на дрямка, той преставаше да говори, оперваше малкото си тяло и започваше да задава въпроси на ония типчета, които му се виждаха най-неподготвени. „Дано не съм аз! Едвам съм прегледал учебника си снощи... Но ето!“

— Ейглеттиер, на дъската.

— По дяволите! Нищо не знам — прошепна Даниел на Дебюке, като стана.

Той слезе надолу по стълбата на амфитеатъра, като влачеше краката си, за да спечели няколко секунди.

— Е, хайде! Да побързаме! Да побързаме! Обувките ви са като на водолаз, честна дума! — викна Мушино.

Смях избухна зад него.

— Бях ви дал да научите урока за събирателните лещи — каза Мушино. — Начертайте значи един предмет пред едни такава леща и

ми обяснете чертежа.

Даниел сви вежди и можа да си припомни само едно пресичане на плътни и пунктирани линии и букви и цифри без някакво значение. За щастие Лоран Совело, който бе чудно находчив, вдигна ръка, щракна с пръсти и каза:

— Господин учителю, вярно ли е, че микроскопът и астрономическият далекоглед са съкратени в програмата на тазгодишните зрелостни изпити?

— Кой ви е казал тази глупост? — извика Мушино, като се обърна към него.

— Един приятел на баща ми, който е инспектор в академията.

— За пръв път чувам такава новина! Подиграли са се с вас!

— Кълна ви се, господине...

— Истина е — намеси се Дебюке, който бе разбрал играта. — Аз също чух да се говори такова нещо.

— И аз! И аз! — подсили дебелият Зюлейбос.

През време на тази словесна престрелка Лувие, който седеше на първия ред, разтвори учебника си по физика на страницата, където бе чертежът. Даниел видя рисунката и възстанови знанията си. А Мушино, след като въдвори тишината в класа, се обърна пак към него:

— Е, хайде! Слушам ви, Ейглетьер.

Даниел взе парче тебешир, начерта на черната дъска предмета АВ, перпендикулярен на оста на лещата О, отражението А1В1 в обратна посока и заговори за отражението, пообърка се малко, извини се, с голям интерес започна да слуша обясненията на Мушино и накрая се върна на мястото си с привидно измъчен вид, но със скрита радост в сърцето си, защото бе получил бележка 12 от 20.

— Хубаво ме пипна тая крава! — прошепна той, като седнаше. — Благодаря ви, хей!

Той щеше да бъде по-малко доволен, ако беше знаел урока си наизуст, отколкото сега, като не го знаеше и предизвика другарите да му се притекат на помощ. Като въртеше глава наляво и надясно, отправи благодарствени погледи на тия, които го бяха подкрепили в този труден момент. Мушино има време да изпита още двама ученици; третият бе спасен от силния звънец, който оповести края на учебния ден.

Даниел, Дебюке и Совело оставиха да отмине буйният поток на момчетата, които се блъскаха и препъваха по коридорите. Те излязоха последни, сякаш бяха вече студенти и чужди на тази ученическа бъркотия. Като крачеше между двамата си приятели, Даниел за последен път се питаше дали Даниела ще го чака.

Вън от лицea той бе смаян от блясъка на слънцето, от свежестта на въздуха, от веселите лица на минувачите. Полицаят спря движението на колите, за да преминат учениците. Би си помислил човек, че се намира пред вратата на някоя детска градина.

— Я, сестра ми! — каза Лоран Совело. — Какво се мота тук?

Даниела стоеше на отсрещния тротоар. Те отидоха при нея. Тя им обясни, че се е спряла тук „ей така случайно“, като се разхождала. Лоран Совело не каза нищо. Даниел се почувствува горд. За да не влязат в някое от близките мизерни кафенета той предложи да пийнат нещо на улица „Бонапарт“, на две крачки от тях, в едно бистро, посещавано от ученици, следващи в институтите по изящните изкуства. Тръгнаха безгрижно, с бавни крачки. Дебюке разказа на младото момиче как целият клас бе отвлякъл вниманието на Мушино, за да дадат възможност на Даниел да се съвземе и да погледне спокойно в учебника. Тя се смя, като показва малките си гъсти бели зъби. Блестящият ѝ поглед се отправи към Даниел и той изведнъж се почувствува десет години по-голям, с мускули на атлет и с лице на млад герой. Забеляза, че и тя е по-красива, отколкото си я представяше. Невъзможно бе да се определи цветът на очите ѝ, а това всъщност бе най-важното. Един мъж трябва винаги да знае цвета на очите на жената, която обича. Очите на Даниела бяха... бяха... Да, сиво-сини със златисти точки... Като по-малък той бе мечтал за жена със зелени бадемови очи. Смешно. Такива очи не съществуват. Обаче очите на Даниела не са ли малко изтеглени към скулите? Като я наблюдаваше, когато тя свеждаше глава... Най-много го поразяваше името ѝ: Даниела. Като във фарс, би казал човек. А не е ли това някакво предопределение на съдбата? Тя разказваше за един „страшен“ американски филм, който току-що бе гледала. Даниел, който също бе гледал филма, каза, че това е само „бледо копие“ на големите каубойски филми, които се прожектираха във филмотеките. Оказа се обаче, че са на едно и също мнение за последната плоча на Фред Барлоу, която била „бомба“. Даниел започна да тананика мелодията,

като щракаше с пръсти, а тя подзе песента, като леко поклащаше раменете и главата си в такт с мелодията и го поглеждаше под очи.

— Ти пееш много хубаво! — каза той.

— Ах! Да! Намираш ли?

Той я държеше за ръка. Тя достигаше до рамото му. Дебюке и Совело бяха потънали в политически спор. Убежденията на Совело се променяха в зависимост от бележките, които получаваха в клас. Когато преподавателите признаваха знанията му, той на драго сърце минаваше към десницата и признаваше, че установеният режим е добър; но ако не успееше в някое класно упражнение, започваше да се възмущава и като минаваше в крайната левица, пледираше за необходимостта от коренна промяна. А в момента, понеже бе на предпоследно място по математика, той считаше, че само китайският комунизъм със своя непримирим догматизъм е способен да възроди стария загнил свят. Дори „Юманите“, казваше той, е реакционен вестник. Решил, че той прекалява, Даниел се намеси, за да каже мнението си. Спорът така се разгорещи, че забравиха Даниела. Като крачеха, трите момчета жестикулираха, повишаваха глас и се прекръсваха един друг. Минувачите по тротоара се отдръпваха от тях с възмущение, но те не се смущаваха: този квартал бе техни. И така стигнаха до улица „Бонапарт“.

Изведнъж Даниел забеляза Франсоаз, която идваше срещу тях. Прибираше се. Досадна история — попадана на нея винаги, когато се разхождаше с приятели. Обичаше я много, обаче, когато се намираше в неговата среда, с присъствието си тя сякаш му пречеше да се чувства мъж. Нямаше как да я избегне. Изглежда я враждебно. Видя му се особена. Какво ли е станало? Косите ѝ! Бяха по-лъскави, по-бухнали от обикновено. Не изглеждаше по-хубава. Видът ѝ бе фалшив. Защо ли си е променила фризура? Ах, да! Днес у тях щяха да бъдат на вечеря Дюхурионов, Хермелинови, Шалузови. Каква пасмина! Карол с нейната мания да устройва приеми!... И сега ще трябва да се измие, да се преоблече, да яде с крайчеца на зъбите си, да мълчи и любезно да слуша как говорят гостите! Ще станат от масата чак в десет часа, след като за стотен път повторят планове си за предстоящата екскурзия в Гърция!

Франсоаз се приближи с усмивка към брат си. Той несръчно ѝ представи Даниела, Дебюке и Совело. Добре направи, че не се застоя с

тях: изглежда, че бързаше много. След като размени няколко думи с приятелите му, тя се вмъкна във входа на къщата. Дворът бе пълен с коли. Кого ли не пускаше портиерът!

— Е, ще идем ли в твоето бистро? — попита Совело.

Закрачиха отново. Бистроту бе претъпкано, изпълнено с дим, но не се виждаше нито един ученик от института по изящни изкуства.

— Трябва да са сменили главната си квартира — каза Даниел.

— Така е още по-хубаво! — каза Даниела.

Сместиха се около една малка кръгла масичка и си поръчаха четири бутилки кока-кола. Даниел, седнал точно срещу Даниела, наблюдаваше младото момиче и мечтаеше: „Тя ме обича, аз я обичам!“ Но никаква буря не развълнува душата му. Така бе по-добре, тъй като му предстоеше да се подготви за изпитите. Пред тезгяха той забеляза един едър негър с лъскава кожа, който пиеше халба бира. Пяната залепна като бяла дантела по дебелиите му виолетови устни.

— Положително е от Брега на слоновата кост — прошепна Даниел.

— По какво позна? — попита Даниела.

— Започвам да ги познавам отдалече, откакто ги проучвам по снимки.

— Значи уредено е, ще заминеш?

— Вече да, съвсем положително! Получих съобщение от фондацията „Зелиджа“, че моят план е одобрен. Ще ми отпуснат четиристотин и петдесет франка, ще ми дадат препоръчителни писма до много важни птици в Африка, ще ме прикрепят към параходните компании...

— Толкова ли ти се иска да отидеш там?

Усмихна се, запали цигара и започна с ентузиазъм да говори за своето пътешествие. Очите на Даниела се помрачиха. Той помисли, че е обзета от тъга, и се зарадва.

* * *

Мила лелю Маду,

Бих искала да премълча това, което се случи, но не е по силите ми! Ти трябва да го узнаеш. Светът е много мръсен! Никога не бих повярвала, че най-близкият ми човек може да ме разочарова така силно като някой непознат. Преди четири дни ходих на фризьор. Да, косите ми наистина бяха станали невъзможни. Трябваше да им се придаде малко по-друг вид. Като се върнах към пет часа, тъй като бях много доволна от фризурата си, изтичах да се покажа на Карол. Тя не бе в стаята си. Тогава поисках да чуя мнението на Жан-Марк: Почуках на вратата, влязох, преди да чуя отговора, и ги видях двамата. Тя бе в обятията му. Отдръпнах се бързо, не вярвах на очите си. Побягнах. Той ме намери, помъчи се да ми обясни. Отказах да го слушам. А на вечеря у нас бяха Дюхурионови, Хермелинови, Шалузови. Какво мъчение. Добре че татко нищо не подозира! Той е толкова добър, толкова прям, толкова доверчив, толкова много се труди за нас, а в това време!... Тази жена е чудовище! Мразя я! Жан-Марк е безхарактерен. Тя си играе с него, както си иска. От вчера се е настанил в квартирата, която си нае на улица „Асас“. Ще го виждам само от време на време на масата: това е добре дошло. Положително тя му е втъпила в главата да живее сам. Така ще е по-удобно за техните мръсни срещи. А татко, все така горд със своя син, го насърчава да води самостоятелен живот — както той сам казва! Господи! Тази тайна ме задушава! Нямам необходимия авторитет, за да принудя Жан-Марк да скъса. Не зная какво да предприема. Не мога да спя вечер, Маду! Ела! Говори с Жан-Марк. Раздрусай го. Накарай го да дойде на себе си! Той ще те послуша, убедена съм. Това положение не може да продължава! За щастие Даниел не може и да предположи какво става; и аз моля бога той никога да не научи. Вкъщи се мъча да изглеждам спокойна заради татко. Но това е тежко! По десет пъти на ден ми се струва, че ще заридая, че ще се хвърля на шията му, за да му кажа всичко, за да го помоля да изпъди тази жена. Виждаш нали, Маду, че трябва да дойдеш. Бързо! Колкото можеш по-бързо.

Прощавай. Благодаря ти. Целувам те по-нежно от всеки друг път.

Франсоаз

Мадлен свали очилата си. Сгъна писмото и седна във фотьойла до камината, в която огънят гаснеше. Тя бе изумена, но не и изненадана. Без да бе предвидила нещо конкретно, подушила бе опасността по време на последното си пребиваване в Париж. Домът на нейния брат изглеждаше още солиден, но все пак се чувствуваше някакъв дъх на загниване. Голямото равнодушие в поведението на Жан-Марк, безсрамното кокетство в поведението на Карол, мълчанието между тях... В същия миг тя с възмущение отхвърли съмнението, което се загнездваше в нея. За малко щеше да се обвини, че навред вижда най-лошото. Жан-Марк наистина ли е любовник на Карол? Франсоаз ги бе видяла прегърнати; за останалото можеше само да се предполага. Безспорно е, че една жена на тридесет и две години няма да се задоволи само да се целува с едно двадесетгодишно момче. Като си представи всичко, Мадлен почувствува липса на въздух, главата ѝ пламна. Тя не съжаляваше брат си. Като му изневерява, Карол добре му се отплаща. Обаче чудовищна ѝ се виждаше мисълта, че е избрала заварения си син. „Той е израснал пред очите и, тя му е натрапвала вкуса си и сега, когато е вече зрял!...“ Франсоаз имаше право. Тази курва можеше да погуби Жан-Марк, да го превърне в дрипа. За да отмъсти на съпруга си или просто за да се забавлява. Бедното дете! И Франсоаз страдеше като нея заради своята честност, заради любовта към баща си, заради името на семейството! Чудно бе, че се е осмелила да повери всичко това с писмо на леля си, докато преди шест месеца тя си бе послужила с догадки, за да ѝ съобщи, че е влюбена в Патрик. Впрочем този път тя нищо не споменавахе за годеника си. Единственият намек за личния ѝ живот бе посещението у фризьора. Но и в това имаше нещо загадъчно: Франсоаз загрижена за „състоянието“ на своята коса. Всичко около Мадлен се раздвижи изведнъж. Извън стените на нейния дом, които я закриляха, светът на другите гърмеше от похищения, съзаклятия, сексуални радости и мъки, по-страшни от ада. Плашеше я и едновременно я привличаше мисълта за всички тия опасности. Трябваше да спаси Жан-Марк и да

подкрепи Франсоаз! Но как? Тя още не знаеше как, но ще намери начин. Ще се изсипе върху им като сняг през май. Разбира се, животът ѝ малко се усложняваше. Не така лесно се изоставя дом, работа... Въобрази си, че трябва да вземе редица мерки. Да разреши някои въпроси, преди да тръгне на път; но после трябваше да си признае с тъга, че тук нищо не я задържа, и стана, за да приготви куфара си.

* * *

Вкъщи всичко бе спокойно. Седнал пред масажа си, Даниел от един час се мъчеше над задачата по тригонометрия. Беше намерил отговорите на двата първи въпроса, но за третия не знаеше откъде да започне. Жан-Марк можеше да му помогне; за нещастие днес той нямаше да дойде за вечеря. Живееше си спокойно в квартирата на улица „Асас“! Даниел погледна часовника си: вече е три часът и двадесет минути. Така ли щеше да прекара единствения си свободен следобед от седмицата — да вехне над функциите и кривите! А освен това имаше да приготвя и домашно по френски: „Разбор на стиха на Алфред дьо Вини: Обичам величието на човешките страдания!“ И още, да научи урока по физика за „Фа дизел“! Никога няма да успее! Освен ако... Хрумна му една идея; взе листовите си и бързо се запъти към хола: „Ще се обадя по телефона на Дебюке. Той положително ще знае!“

И не се излъга. С готовност, в която прозираше и нотка на снизхождение, Дебюке му продиктува решението:

— Нали знаеш, драги, че промяната на функцията зависи от знака на производната...

— Да!

— Оттук всичко е ясно. Изведи значи y и обърни внимание на знака y' . Като имаш: $y' = \cos x - \sin x$.

— Загря ли?

— Да, да...

За три минути бъркотията бе оправена. Даниел благодари, затвори телефона, прегледа бележките, които бе взел, и се почувствува разтоварен от голямото бреме. Зарадван от успеха, той телефонира на Даниела. Нямаше какво да ѝ каже, но си мислеше, че ще му бъде много

приятно да чуе гласа и преди да се върне към уроците си. А може би няма да я намери. Ако се обади майка ѝ, ще затвори веднага телефона. Но чу гласа на Даниела:

— Ало!

Сякаш звънна леко докосната струна на китара. И дълго трептя нежно в гърдите му. Той каза:

— Ало! Ти ли си, Даниела? Аз съм, Даниел. Как си?

— Добре!

— Нещо ново?

— Хм, нищо. А ти?

— Нищо особено — отвърна той, като се настани в един фотьойл и праметна крака върху облегалката.

Даниел запали цигара. Настроението му се повиши. Почувствува се като на трон в облаците. Мисълта му заплува в благоуханни масла.

— Лоран вкъщи ли е?

— Не.

— Самичка ли си?

— Да.

— Днес сме много претоварени! Лоран сигурно ти е казал! Задачи по тригонометрия, домашна по френски, урок по физика! Започвам бавно да затъвам!...

— И аз имам домашно по френски, но е толкова объркано!...

— Темата?

— За Молиер в „Смешните фантазюрки“ и Молиер в „Мизантроп“. Сравнение и обяснения... Виждаш ли какъв жанр!

Настъпи мълчание. Даниел обичаше тези дълги паузи в разговора. Той долавяше далечното, но все пак близко дишане на Даниела и си я представяше на другия край на жицата сгушена на канапетото, с тия хубави сиво-сини очи, почти бадемови.

— Ало! Тук ли си? — каза той най-после.

— Да.

— За какво мислиш?

— За нищо. А ти?

Искаше му се да ѝ отговори: „За тебе!“, но се въздържа. Видя му се много дръзко.

— За задачите си по тригонометрия — каза той. — Ако ми се падне такава на изпита, ще бъда скъсан!

— Какъв си песимист! — каза тя.

— Обикновено не съм! Обаче в случая признавам...

И пак мълчание; Даниел почувствува този миг като някаква черна, тъмна и приятна вълна, покрита с пяна. И когато вълната се разби, приятното чувство се превърна в мъка. Той прошепна с глух глас:

— Това ли е всичко, което искаше да ми кажеш?

— Да.

— Не си ли гледала някой нов филм? Да си чула нещо интересно?

— О, да! Забравих! Една нова песен на Зефир Сакс по мелодии на стари блусове, наистина страшна!

Даниел би я целунал заради начина, по който произнасяше тази дума.

— Почакай. Не мърдай! — продължи тя.

Той чу някакъв шум в апарата, после отдалече долетя една бавна, тържествена и тъжна мелодия. Женски, плачещи гласове прозвучаха в мъжкия хор.

— Харесваш ли? — попита Даниела.

— Какво?

— Плочата бе, идиот!

— Да, много.

— Страшна е, нали?

— Страшна — отвърна той със свито гърло.

След тази песен тя му пусна друга, още по-интересна. Потънал във фотьойла, загледан в тавана, с димяща цигара в ръка, Даниел се унесе в музиката. Но неочаквано вратата се отвори и Карол се появи на прага. Той дори не знаеше, че тя си е вкъщи.

— Няма ли да свършиш с този телефонен разговор? — каза тя.
— От един час чакам!

Той се смути:

— Да, да... Веднага.

Очакваше да си отиде, но тя не мръдна и то гледаше от горе на долу с възмущение и ирония. С нежелание той се намести прилично във фотьойла, наведе се над слушалката и като закри с ръка устата си, прошепна:

— Ало! Даниела... трябва да прекъсна... Да... Ела тези дни да ме вземеш от лицето... Така... Довиждане...

Когато остави слушалката, Карол се усмихна:

— Даниела ли се нарича?

— Да.

— Много мило.

Той не отвърна, разгневен, че почувствува бузите си пламнали.

— Прощавай — каза той след минута, — имам тежък ден.

Тя вече не го слушаше и като вдигна слушалката, започна бързо да избира номера. Миг след това я чу да възкликва:

— Ало! Ти ли си, Олимпия!... Здравей, глупачко!...

Даниел се върна в стаята си. Преписа на чисто решението на задачата по тригонометрия, написа две страници с неясни мисли върху философията на Алфред дьо Вини и започна да учи урока си по физика. Сигурно Мушино, който не може да го скъса миналата седмица, утре ще го изпита отново. Искаше му се да може да отговори без грешка. Да откачи едно 16, едно 17 от 20. За свое лично удоволствие. Или пък за да смае Даниела. Разговорът, който води с нея по телефона, остави в душата му светла диря. Тя бе в главата му каквото и да си мислеше, каквото и да започваше да чете. Като крачеше насам-натам из стаята с учебника по физика в ръка, той чувствуваше как сърцето му тупти и разказваше урока си полугласно:

„Когато се залепят две тънки лещи, получава се една компактна леща със свойства, равни на алгебричния сбор на свойствата на двете слепени лещи...“

[1] Игра на думи: sol на френски означава и нотата сол, и земя.
— Б.пр. ↑

XXI

На шестия етаж един чисто поддържан коридор водеше към стаите на прислугата. В дъното — врата, неотдавна боядисана в тъмнозелено. Нямаше начин да сбърка. Обаче дали Жан-Марк бе тук? И ако е тук, няма ли някой при него? Карол може би... Толкова по-зле. Мадлен се отправи към вратата, която я притегляше със своя тъмен блясък. Преодолима преграда между нея и едно тревожно бъдеще. Премине ли прага, всичко ще стане непоправимо. Тя се спря, послуша се. Не се чуваше никакъв шум. Почука леко с пръст по дървото.

— Сега, сега! — чу се гласът на Жан-Марк.

Той отвори вратата, подаде ръката си и по лицето му се изписа уплаха.

— О! Мадлен! — прошепна той. Помислих, че портиерката ми носи пощата. Не знаех, че ще идваш!

— И аз не знаех преди четири часа — каза тя, като го погледна право в очите.

— Вкъщи ли ти дадоха адреса ми?

— Да.

Той се отдръпна, за да й направи място. Тя влезе в една мансардна, доста просторна стая с боядисани в бяло стени и с разнородни мебели, всеки от които й напомняше нещо. Диван, бюро, етажерка, стол, шкаф, фотьойл — стари познати предмети, останки от един дълъг семеен живот. Върху масата отворени учебници. Жан-Марк работеше. Сам. Мадлен се успокои. Той затвори вратата. Тя седна на фотьойла и запали цигара. Острият вкус на дима я накара да си възвърне напълно смелостта.

— Харесва ли ти? — попита я той.

Вместо да отговори, тя попита грубо:

— Защо се премести тук?

Лукава усмивка на срам се появи по лицето на Жан-Марк.

С отпуснати рамене, с наведена глава той се опита да се измъкне:

— Виж какво, Мадлен... Аз съм на двадесет години... И естествено е да искам да имам малко повече свобода...

— Не е много хубава твоята свобода, Жан-Марк.

— Не разбирам какво искаш да кажеш.

— Карол и ти...

Жан-Марк вдигна глава. Клепачите му се присвиха и от очите му се стрелна поглед, тънък и блестящ като стоманена жица.

— Аха! — каза той. — Ти си видяла Франсоаз! Бог знае какво ги е наговорила тя със своето прекалено еснафско целомъдрие.

— Тя само потвърди това, което аз предположих, когато бях тук последния път!

Той взе цигара, хвърли пакетчето върху масата, щракна запалката си и пое дълбоко дима, за да има време да размисли.

— Когато си била тук последния път? — каза той със саркастична усмивка. — Е, добре, много бързо си предвидила, защото когато бе тук последния път, нямаше абсолютно нищо!

Тази глупава лъжа раздразни Мадлен.

— Което значи, че сега вече има нещо! — отвърна тя бързо.

Той загуби самообладанието си:

— Но не! Не повече, отколкото преди! Идиотска история! Франсоаз си е загубила ума...

— Тя ви е видяла, Жан-Марк!

— Видяла! Видяла! Какво значи това? Дори да допуснем, че съм се самозабравил за един миг... И наистина е така! Самозабравих се!... И Франсоаз влезе в този момент!...

Докато той говореше, Мадлен разглеждаше стаята. Уверена бе, че Карол е минала оттук; тя е поставила тази кръгла масичка до прозореца; тя е избрала този кремав цвят на пердетата; тя е купила тези простички гравюри. На облегалото на един стол висеше женски шал с пожълтели листа и пъстри пера, подарък от Мадлен на Карол. Тя стана с цигарата в уста и се приближи бавно към това цветно петно.

— Помъчих се да обясня на Франсоаз какво бе се случило — продължи Жан-Марк, — но тя запуши ушите си. В края на краищата аз съм много доволен, че си дошла, защото поне ти ще успееш да я вразумиш. Трябва на всяка цена да се отучи от навика си да прави драми от всичко!

Мадлен надигна шала с върха на пръстите си и каза със спокоен глас:

— А това, Жан-Марк — това не е ли драма?

Той сви вежди и в очите му се появи леко колебание.

— Какво? — измърмори той. — Карол бе тук! Истина е! Помогна ми да се устроя.

Мадлен остави шала да падне върху стола.

— За глупачка ли ме вземаш?

При тия думи той си пое дъх дълбоко, навярно за да овладее гнева си. И със сериозен и решителен вид направи крачка към нея.

— Обичам те безкрайно, Мадлен — каза той. — За мене ти си повече от майка, но не искам да се ровиш в моя мъжки интимен живот.

— Страх те е да не изцапам ръцете си? — извика тя.

Той надигна рамене. Тя смачка угарката си в пепелника. Пръстите ѝ трепереха.

— Жан-Марк, не зная дали ясно съзнаваш какво правиш. Но това е просто недостойно! Моля те да се опомниш! Ще скъсаш с Карол!

— Това — каза той, като я гледаше студено — няма да стане.

Грозна, отпусната гримаса обезобрази лицето му. Изведнъж той заприлича на разгневен дванадесетгодишен хлапак, който се ежи. Толкова ѝ дожаля за него, че ѝ се искаше да заплаче. Ах, Карол добре беше го обработила! Като потискаше чувствата, които я обзеха и застрашаваха да я обезоръжат, тя процеди през зъби:

— Ти си малък мръсник! Той избухна:

— Е, добре! Да, аз съм малък мръсник! Дори голям мръсник! Но това малко ме интересува! Аз съм у дома си! Имам право да върша каквото си искам. Махни се!

— Наистина ли искаш да си отида? — попита тя нежно.

— Искам да си отидеш и кракът ти никога вече да не стъпи тук!

Тя разбра, че ако настоява, ще го разгневи повече. Още като дете той бе изпадал в такива нервни кризи. Най-добре бе да остави бурята да премине.

— Ако почувствуващ нужда от мене... — каза тя, като се запъти към вратата.

— Никога няма да имам нужда от тебе! Нито от тебе, нито от някой друг! Махай се! Но махай се де! Какво още търсиш тук? Най-сетне ще ме подлудите вие всички!

Тя излезе, подгонена от крясъците му. По стълбите усети голяма умора. Нетактично ли бе постъпила? Да, безспорно. Във всеки случай не бе успяла с мисията си. Само с големи усилия можеше да изтръгне Жан-Марк от Карол, мислеше си тя. Не беше още видяла Франсоаз, откакто бе пристигнала, но по телефона бяха се уговорили да се срещнат в шест часа в хотел „Моне“. Да ѝ каже ли, че се е виждала с Жан-Марк? Всичко ще зависи от насоката, в която ще се поведе разговорът им. Съжаляваше, че е оставила колата си в гаража. Жан-Марк живееше по-далече от улица „Бонапарт“, отколкото бе предполагала. Тръгна право напред с войнишки крачки.

Като влезе в хола на хотела, едно младо момиче, седнало в един от фотьойлите, веднага скочи. Мадлен се замисли за миг, преди да познае племенничката си. Франсоаз бе леко гримирана и кестенявите ѝ очи блестяха.

— Милата ми! — извика Мадлен, като я прегърна. — Не можах да те позная! Знаеш ли, че така много ти отива?

Но Франсоаз я прекъсна. Очите ѝ бяха препълнени с мъка.

— Ето те най-после! — прошепна тя. — Толкова е хубаво! Нямах си представа! В писмото не можах да ти обясня добре!...

— Ела бързо — каза Мадлен.

Изкачиха се в стаята ѝ. Куфарът, неразтворен още, стърчеше на масата. Мадлен седна на края на леглото, а Франсоаз срещу нея на едно кресло. Дълго време се гледаха. Най-после Франсоаз зашепна със съкрушен глас:

— Какво ще стане с нас, Маду? Страх ме е! Страхувам се за себе си, за нея, за Жан-Марк, за татко! Представяш ли си какъв кошмар преживявам вкъщи! Тази жена... тя е дявол!... Така се преструва пред баща ми, като котка. И то пред мене, пред мене, която зная всичко!... Как се осмелява?...

Мадлен бе решила да смекчи положението, за да спаси Франсоаз от отчаянието.

— Вземаш всичко много присърце, мила — каза тя.

— Ако ти ги беше видяла както аз!...

— Може Жан-Марк да се е поувлъкъл за миг...

— Наричаш това мигновено увлечение? Но, Маду, ти не си разбрала. Те са... Те са любовник и любовница!...

— Откъде знаеш?

— Чета го по лицето на Карол. Тя се среща с Жан-Марк всеки ден. Вечер се прибира сияеща. А татко, татко я отрупва с комплименти!... Ужасно е!... Трябва да се тури край!... Ти трябва да говориш с Жан-Марк!...

— Свърших това вече — каза спокойно Мадлен.

— Кога?

— Връщам се от него.

Лицето на Франсоаз се напрегна от вълнение.

— Какво ти каза той?

— Разговаряхме надълго. Можех да се убедя, че между него и Карол няма сериозни отношения. Той е сглупил и без да признава, съжалява. Преместил се е най-вече, за да бъде далеч от нея.

— Така ли каза? — извика Франсоаз. — Лъже! Лъже! Тя го е научила да лъже. Превърнала го е в чудовище!...

Тя закри лицето си с ръце. Мадлен я притегли да седне до нея на леглото и притисна главата ѝ на рамото си, сякаш за да я закриля.

— Виждаш чудовища навсякъде! — каза Мадлен. — Вълнуваш се като малко момиче. Убедена съм, че тази история скоро ще свърши така просто и така глупаво, както е започнала. Кой от нас не е изпадал в лудост?

— Всичко си има граници! Ти, Маду, ти, ако бе на мястото на Карол, ти никога не би направила подобно нещо!

— Не, разбира се... И все пак как може човек да бъде сигурен? Мъжете и жените понякога биват така разтърсвани от загадъчни и силни инстинкти, че не могат да устоят, макар и да са се считали непоклатими...

— Та ние не сме животни все пак!

— Привидно не! Обаче по същество... по същество?... Най-важното сега, мила моя, е всичко да се оправи, преди баща ти да е забелязал нещо. Твоята мисия — много тежка, признавам — е да поддържаш вкъщи атмосфера на добро разбирателство. А моята задача е да накарам Жан-Марк да дойде на себе си. От нас двете зависи всичко, ние ще успеем.

Дишането на Франсоаз като че ли ставаше по-спокойно. Тя обърса с кърпичка носа си и се притисна още по-силно към Мадлен.

— Много мило, че дойде — каза тя. — За мене е толкова тежко да се боря сама. Дано Патрик никога не научи!...

— Защо мислиш, че ще научи?

— Не зная... Ако се научи, ще се ужаси, ще се отврати и ще побегне от семейството ни като от прокажени!...

Замълчаха. Мадлен запали цигара. Франсоаз се загледа замечтано в далечината.

— Знаеш ли, Маду, че откакто ти замина, аз преживях и радости, и разочарования. Цяла една бъркотия, която още сама не мога да разбера... Бих казала, че времето, което досега бавно си течеше, е започнало да лети. Работя много. И тъй като искам на всяка цена да успея на изпита, склоних Мирел Борделе да взема уроци по руски заедно с мене от Александър Козлов. По този начин ние разделяме таксата. Той идва вкъщи всеки вторник и петък, за да предава и на двете ни. Татко е много доволен от това разрешение. Истина е, че за един час научаваме повече, отколкото за една седмица в общия курс! Толкова е културен и чувствителен! Той ми стана голям приятел!

— Ах! Да? — каза Мадлен, като прикри изненадата си с любопитство.

— Завчера двамата с него пихме по чашка в „Двете маймуни“ на излизане от института — продължи Франсоаз. — Водихме вълнуващ разговор. Изведнъж — не можах да се въздържа — всичко му разказах!

— Кое всичко?

— Историята на Жан-Марк и Карол.

— Как можа? — прошепна Мадлен изумена.

— Да.

На Мадлен й се стори, че вече разговаря с друг човек и че цяла година се е претърколила за една минута.

— И неговото мнение бе като твоето — продължи Франсоаз.

— Ето, виждаш ли!...

— Разказах му и за Патрик... Сбъркала ли съм?

— Не. Защо? — каза Мадлен.

След първата изненада сега тя бе доволна от разведряването на Франсоаз. Младите имаха тази чудна способност да се съвземат бързо след отчаяние. Желанието за живот винаги се възвръща у тях като пламък, който не угасва под пушека. Като галеше косите на племенничката си, Мадлен каза:

— Добре си постъпила, като си променила прическата си и малко си се гримирала! Така очите ти изпъкват повече. Станала си десет пъти

по-красива. Патрик ли те накара?

— О, не!

— А какво каза за тази промяна?

— Той дори не забеляза. Нищо не вижда или пък не иска да вижда. Мисли само за следването си, за бъдещето си, за това, което ще получава, и за това, което ще спестява! Не е човек, а някакво бюро за професионални справки!

Тя се замисли с навъсени вежди и после добави по-тихо:

— Странно е, Маду: отегчавам се вече с него! Може да е интелигентен, но никак не е фин...

Мадлен остана доволна от това откровение. Отдавна искаше да отвори очите на Франсоаз за непоправимото безличие на Патрик. Разголен за миг, този нещастник вече не съществуваше.

— Много жалко! — продължи Франсоаз. — Бях убедена, че аз и Патрик сме създадени един за друг. А сега се питам дали трябва да се омъжа за него!

— Щом вече се питаш, значи не трябва! — каза Мадлен.

— Така лесно не мога да се отметна от думата си!

— Може, мила моя! По-добре е да изоставиш това момче, отколкото да направиш себе си нещастна, пък и него, само заради това, че сте си дали дума да се ожените след пет години. Сега мога да ти кажа, че никога не съм вярвала на твоя Патрик! Ти ще се погубиш, ако се омъжиш за него! Уверявам те, че откакто дружиш с него, започна да гаснеш.

— Значи смяташ, че трябва да скъсам.

— Откровено казано да.

— Патрик не очаква такова нещо. Ще страда! Ще се помъча да го запазя само като приятел...

— Но да, точно така...

— Пък и едва ли ще страда, както си мисля. Като престанем да се срещаме, ще му остане повече време за изпитите. И тъй като само това го интересува... А като си помисля, че съм била влюбена в него — просто невероятно.

— Ти си мислила, че си влюбена, Франсоаз, но си била далече от любовта. А пък сега е по-важно да не се влюбиш истински!

— От това най-малко ме е страх!

— Ами учителят по руски? — каза Мадлен, като погледна хитро племенничката си.

Франсоаз избухна в смях и отпусна главата си назад.

— Козлов? Ти си луда, Маду! Знаеш ли на колко години е? На тридесет и две! Аз много се гордея, че се сприятелихме, че той приема да разговаря с мене по десетина минути след уроците, но съвсем не си въобразявам, че му харесвам! Не, наистина не... Пък и не бих искала!... Ще бъде, направо казано, много смешно!...

Това весело настроение бързо изчезна, тя стана отново тъжна, сякаш изведнъж я притиснаха всичките ѝ грижи.

— Ах, Маду! Много нещастна се чувствавам! — каза тя. — Бих искала да дойда в Тюке и да живея при тебе. Тук всичко е безобразно, фалшиво, всичко болезнено ме наранява. Само като си помисля, че ще видя пак Карол на масата!... Няма ли да дойдеш на вечеря вкъщи?...

Мадлен отказа; искаше да остане настрана от семейството, за да има по-голяма свобода на действие.

— Тогава да вечеряме заедно, няма значение къде! — продължи Франсоаз.

— Не — каза Мадлен. — Ти трябва да се прибереш! Трябва да бъдеш все така любезна, непринудена пред баща си... Никой да не се усъмни, че сме се срещали.

— Карол ще се научи от Жан-Марк.

— Може би не.

— Вярваш ли, че ще скрие от нея? — каза Франсоаз с известна надежда.

— Не бих се изненадала! Ах! Помогни ми сега да наредя дрехите си.

В осем часа без десет минути Мадлен изпрати Франсоаз, след като ѝ определи среща за другия ден. После се приготви да отиде да вечеря сама в един от близките ресторанти.

* * *

Без дори да погледне листа за ястия, който ѝ поднесе управителят, Мадлен каза:

— Ще ми донесете една балтийска херинга, наденица с кисело зеле и бира.

Управителят ѝ се усмихна. Дали я позна? Положително не! Преди години тя често се хранеше в „Лип“ заедно с Юбер, а после и сама. Тук нищо не бе се променило. Нито декорът, нито прислугата. Тя запали цигара и през пушека започна да разглежда това заведение от 1870 година, в което електрическата светлина струеше и се отразяваше по разноцветните фаянсови плочки на стените, по голите огледала, по дървената ламперия и по лицата на посетителите. Съседите я притискаха с разперените си лакти. След толкова вълнения сега тя си почиваше, като наблюдаваше хора, за които не бе нищо и които нямаха нужда от нея. И все пак откриваше тук-таме по някое познато лице. Не беше ли това унгарецът антиквар от улица „Жакоб“? Но да, разбира се. Колко е остарял! Този там с очилата? Един прочут журналист! Помъчи се да си спомни името му, стори ѝ се, че се досеща, но пак ѝ се изплъзна. Ами онзи другият, който драска по бележника си? Художник навярно... На масата, точно срещу нея, една руса жена червеше устните си, след като бе унищожила порция сарфалади с горчица; съпругът ѝ ядеше макарони, навел глава над чинията; двама сериозни на вид господа лапаха телешко фрикасе.

Беше осем часът и половина — най-оживеното време в ресторанта. Персоналът бе отрупан с поръчки. Най-послед един възрастен сервитьор, дюстабанлия, облечен в черно сако и с бяла престилка, ѝ поднесе, като се клатушкеше, балтийската херинга и бирата.

Мадлен бе много гладна, но още след първите хапки загуби апетита си. Тежка мъка изпълваше гърдите ѝ. При всяко вдишване чувствуваше болка в сърцето си. Хора влизаха и излизаха. Това нощно движение наподобяваше нахлуването и изтеглянето на вълните от някоя под морска пещера. Келнерът смени чиниите и донесе останалата поръчка. На Мадлен ѝ хареса нарязаното жълтеникаво и ароматно кисело зеле. Тя си отрязва едно парче от наденицата, отпи глътка, от горчивата и пенлива бира и помисли за Франсоаз, която в този момент, потиснала отвращението си, вечеряше с домашните си. Бедното дете, така непригодно за лъжата! Добре че собствените ѝ сърдечни преживявания я отклоняват от грижите, които ѝ причинява брат ѝ. Най-важното е, че превъзможва увлеченията — Патрик,

Александър Козлов и кой ли още? Във всеки случай тя не бе толкова за оплакване като Жан-Марк. Мисълта на Мадлен се връщаше все към него. Виждаше го наежил се злобно срещу нея. Никога не би повярвала, че един ден той ще я гледа така. Като куче, на което искат да отнемат кокала. „Махни се! Никога кракът ти да не стъпи тук!“ Бе загубила детето си. И още по-лошо — той я считаше за свой неприятел. „Как ли живее? Стигат ли му парите? Къде се храни? Как прекарва нощите? Не можах нищо да науча! Карол се забавлява с него от кокетство, а той си е загубил ума. Би ме убил, ако тя поиска. Не, по-скоро би се самоубил“. Тя се замисли върху тия думи и предварителен страх смрази вените ѝ. Отчайваше се, че е безсилна да му помогне. Дори не знаеше какво да направи, за да го види отново. Впрочем отношенията им бяха толкова обтегнати, че всеки нов опит нямаше да бъде в нейна полза. И защо ли трябва дълго да се разтакава в Париж? Ще остане още два дни заради Франсоаз и после ще се върне в Тюке. Миризмата на киселото зеле я отврати. Тя бутна чинията. А положението на брат ѝ в тази история? Имаше за какво да го обвинява, но се ужаси пред мисълта за това, което ще се случи, ако узнае, че Карол му изневерява със собствения му син. Какъв удар върху бащината му любов и върху мъжкото му себелюбие! Двата му крака прерязани с един удар! Той ще падне с главата надолу в калта.

Един от посетителите плати вечерята си, стана и си отиде. Друг клиент, доведен от управителя; седна на освободеното място. Мадлен трепна от изненада, като позна Александър Козлов. Беше сам, имаше загрижен и изморен вид. След като направи поръчка, той разтвори вестник и започна да го чете. От време на време повдигаше очи. Погледът му докосна Мадлен, без да я види. Когато му поднесоха вечерята, тя можа да го наблюдава по-удобно. Ядеше и продължаваше да чете. Лицето му изразяваше енергия и интелигентност. „Каква тъга в тази самотност!“ — помисли, забравила, че и самата тя, макар и самотна, се чувства добре. Мислено постави Франсоаз да седне до този мъж. Безспорно е, че няма да са подходяща двойка. „Той сигурно я счита за малко момиче, а тя вече създава цял роман!“

— Някакъв десерт, мадам? — попита келнерът.

Тя потисна желанието си да изяде една торта и мъжествено си поръча черно кафе. Александър Козлов продължаваше да чете. Изведнъж се изплаши, че той ще я забележи и ще ѝ заговори. Тази

вечер тя не бе в състояние да води разговори. Обзета неочаквано от тази мисъл, избърза да плати сметката си. При шума, който направи, като отмести масата, Александър Козлов вдигна глава. Погледите им се срещнаха. Тя му се усмихна смутено. Той я поздрави, без да има вид, че я е познал. Излезе на улицата с някакво неприятно чувство, което не можеше да си обясни.

Уличните лампи осветяваха отдолу младите листа на дърветата. Фасадата на църквата „Сен Жермен де Пре“ се очертаваше в нощта като огряна от луна. Силно осветените кафенета бяха претъпкани, но по терасите имаше малко хора. Колите бързо префучаваха. Въздухът бе свеж. На Мадлен неочаквано ѝ се прииска да не бъде заета: да се прибере в хотела, да забрави всичко, да зачете криминален роман, да пуши, да спи.

Портиерът ѝ подаде ключа на стаята, после взе от чекмеджето си един плик и каза:

— Оставиха това писмо за вас, госпожо.

Тя разтвори плика и позна почерка на Жан-Марк.

„Скъпа Маду!

Минах да те видя в осем часа и не те намерих в хотела. Ще дойда пак по-късно. Трябва непременно да ти говоря. Прегръщам те много силно.

Жан-Марк“

От това писмо запомни само думите: „Прегръщам те много силно“.

Обзе я силна радост. Още не знаеше какво щеше да ѝ каже, но той се връщаше при нея, а това тя най-малко очакваше. Прибрала се в стаята си, започна да дебне стъпките по коридора. И когато на вратата ѝ се почука, безмълвна молитва изпълни сърцето ѝ.

Жан-Марк влезе по-бледен, отколкото бе следобед. Бялото на очите му бе изпъстрено с розови нишки. Тъмни кръгове имаше под очите му. Долната му устна блестеше. Мадлен отстъпи назад, за да не покаже колко много е разчувствувана. Тя се страхуваше да не се предаде много бързо и той да помисли, че одобрява постъпката му.

— Седни — каза му студено.

Той остана прав, с ръце в джобовите си.

— Аз постъпих много отвратително с тебе преди малко, Маду — промърмори той. — Прости ми. Но знай, че това е по-силно от мене: казах ти го вече, не мога да понасям да се бъркат в личния ми живот!

— Нима очакваше да те насърча?

— Да ме разбереш, Маду.

Той толкова рядко я наричаше Маду, че тя се трогна.

— Искаш невъзможното, Жан-Марк — каза тя. — Карол е жена на баща ти...

— Баща ми я лъже колкото си иска! — извика той. — Така би лъгал и коя да е друга. Ти искаш да уважавам именно този човек? Откакто научих някои неща за него, не чувствавам вече никакво задължение, разбираш ли! Всъщност той непрекъснато ми е внушавал, че в любовта всичко е позволено, че нито една жена не е свята, че един нормален тип винаги и навсякъде трябва да търси удоволствия! Искаше да ме направи подобен на себе си! И наистина успя! От какво би се оплакал? Каквото посееш, такова ще жънеш!

Той замлъкна, задъхан, с очи, пълни с мъст. Тя предпочете да не му отговори, за да му даде възможност да се успокои. И наистина след една минута мълчание той каза с по-мек глас:

— Ужасно е, Маду... Но аз не мога без Карол, разбираш ли ме? Ако не я видя само един ден, разболявам се, не мога да работя, влача се...

— И все пак трябва да се опомниш! — каза Маду.

— Опитах се, вярвах, че като се преместя, ще бъде по-добре. Карол не искаше. Тя дори се разгневи.

— А сега?

Жан-Марк поклати глава:

— Сега е още по-лошо. Ние разбрахме, че колкото повече се мъчим да се отскубнем, толкова по-силно става желанието ни един към друг. И странното е, че тя също ме обича!

— Тя те обича така, както една Карол може да обича! — каза Мадлен, като се вгледа право в очите му.

— Не, Мадлен. Ти не си права. Карол е прекрасно същество — фино, интелигентно, чувствено, женствено. Тя и аз — ние сме създадени един за друг. И телата, и душите ни! Това... това е просто някакво чудо!... А пред такава сила прегради няма!

Погледът му бе въодушевен, страните му горяха. Безсрамието на неговата изповед смути Мадлен. Така неочаквано я въвляче в интимния си живот, че я изправи пред разтвореното си легло. Тя го намери хубав в тази му младежка лудост.

— Само защото си щастлив, ти не искаш да видиш злото, което причиняваш около себе си — каза му тя.

— Мъча се да го огранича колкото се може повече. Баща ми не знае нищо... И никога няма да узнае...

— Не се ли стесняваш, когато ти стиска ръката, Жан-Марк...

— Избягвам да го срещам. Храня се в университетския ресторант. А когато трябва да обядвам или вечерям вкъщи, разболявам се... И най-вече заради Франсоаз. Защо трябваше тя да научи? Какво ти каза за мене?

— Малко нещо — прошепна Мадлен.

— Тя е толкова невинна, чиста! Зная, че съм я отвратил, че ме мрази!...

— Тя те съжалява. Както и аз, Жан-Марк. А как си със следването?

— Имам колоквиум по практически занятия утре сутрин.

— И разбира се, не си готов?

— Не... Пък и не е нещо сериозно...

— Ами лисансиата ти по литература?

— Отказах се.

— О, Жан-Марк! Колко жалко!

— Не съжалявам. На този курс в Сорбоната ходех без голямо желание... В края на краищата нямаше да имам време и за правото, и за литературата... Предпочитам да се отдам напълно на правото... Скоро ще имам изпити.

— Ако не работиш както трябва, ще те скъсат.

— О, ами аз работя...

— С тази жена, вмъкнала се в живота ти? Бих се учудила много! Искам да ти помогна, мило момче!

— Никой не може да ми помогне!

— Позволи ми да опитам! Ще говоря с Карол.

Светкавичен блясък се появи в очите на Жан-Марк.

Той извика:

— Не, Маду! Не прави това!

После, като наведе глава, добави:

— Не искам да свършва!

— Ти току-що ми каза, че си се преместил, за да се опиташ да се отдалечиш от нея.

— Не бе истина! Мислех си, но не бе истина! Не зная къде се намирам! Ах, Маду, ако бях болен, ако нервите ми бяха разстроени, ти нямаше да ме мразиш, уверен съм! Е, добре тогава, не ми се сърди, не ме ненавиждай, загдето съм влюбен в Карол! Тази любов се е вкоренила тук, в главата ми, тя е толкова силна, толкова мъчителна и неизлечима! Колкото повече се опитваш да ме излекуваш, толкова повече ще ме приближаваш до нея! Най-добре е да си заминеш за Тюке. Обещавам да ти пиша. Искам все така да ме обичаш.

Той хвана дръжката на вратата.

— Отиваш ли си вече? — попита тя съкрушено.

— Да.

— Тогава довиждане!

— Довиждане, Маду. Благодаря ти.

В очите му прочете такава мъка, че реши: „Ще те спася аз тебе на всяка цена; ще се срещна с Карол!“ Той излезе и затвори вратата. Тя чу как стъпките му заглъхнаха в коридора.

XXII

Мерседес се появи в антрето и съобщи:

— Госпожата ви моли да отидете в стаята ѝ. Ако обичате, последвайте ме...

— Аз знам пътя — каза Мадлен.

Мина пред прислужницата и тя, както обикновено, я измери от глава до пети с презрителен поглед. Като влезе в спалнята с бледорозови тапети, Мадлен се изненада, че не намери никого. Леглото бе застлано с кожа от испанска овца. Дървен ангел от многоцветно пъстро дърво придържаше завесите на балдахина. Върху стара масичка с инкрустации ухаеше букет от чайни рози. От полуотворената врата на банята долетя гласът на Карол, тънък и мелодичен:

— Мадлен, кой попътен вятър ви доведе в нашите води? Само една минута и ще бъда при вас!

Миг след това тя се показва, облечена в дебел пеньоар от бяла пухкава материя, пристегнат в кръста с шнур, а ръкавите навити до лакти. Горе дрехата бе разтворена само толкова, че да разкрива нежната бразда между гърдите ѝ. Дантелена шапчица като малко облаче бе кацнала върху косите ѝ. Под това бабешко боне блестеше очарователно, нежно и безочливо лице без грим. „Може ли едно двадесетгодишно момче да устои пред този толкова съблазнителен образ?“ — помисли си Мадлен със злобен възторг. Лъхна я парфюм с аромат на окосено сено.

— Няма да ви целуна! — каза Карол. — Намазана съм с крем.

С върха на устните си тя ѝ отправи въздушна целувка. После я покани да седне и самата седна. През разтворения ѝ пеньоар се показаха грижливо обезкосмените ѝ крака.

— Неудобно ми е, че ви приемам така! — продължи тя. — Бях капнала от умора, като се прибрах от покупки. Искях да се окъпя, за да си отпочина. Децата много ще се зарадват, като ви видят! Надявам се, че този път ще останете по-дълго време при нас!

— Съмнявам се — каза Мадлен сурово. — Дошла съм заради Жан-Марк.

Погледът на Карол остана непроменен, наивен.

— Заради Жан-Марк? Какво се е случило? — прошепна тя.

Това спокойствие изненада Мадлен. Главата ѝ пламна от гняв. Сърцето ѝ затуптя така силно, че обърка плановете ѝ.

— Аз зная всичко — каза тя.

Карол се усмихна със свити устни.

— А, да! И какво?

— Вие не трябва да продължавате тази лудост, Карол! Мога да допусна, че Жан-Марк, който е още хлапак, си е загубил главата, но вие...

Колкото повече се нервираше, толкова Карол изглеждаше по-спокойна. Дори можеше да се допусне, че тази сцена я забавляваше. Цялата ѝ фигура, позата и тоалетът ѝ я очертаваха като един много опитен в лавирането противник.

— Не разбирам вълнението ви — каза тя със злъчна любезност. — Това, което става тук, не ви засяга.

— Засяга ме! И да искате, и да не искате, това семейство е и мое!

— Каква сте вие — майка на Жан-Марк или жена на Филип, за да говорите така?

— Аз отгледах Жан-Марк. Той ми е като син! И като виждам какво искате да направите от него...

— Правя го мъж. И вярвам, щастлив мъж.

— Като го тласкате да лъже баща си!

Мадлен изрече с театрален тон тези думи и остана недоволна.

Сиво-зелените очи на Карол я предупреждаваха, че няма да успее да я изплаши с повишаване на тона.

— Скъпа Мадлен — каза тя, — не се горещете. Една дума предизвиква друга и хората се скарват до смърт, без точно да знаят защо. Мисля, че вие не желаете това!

— Желая вие да оставите Жан-Марк спокоен!

— И той ли желае това?

— Вие добре знаете, че не!

— Тогава! Защо да се лишавам от удоволствието да го обичам? От привързаност към Филип, който ме лъже от първия ден на сватбата ни?

— От уважение към отношенията, каквито трябва да има между баща и син.

— Вие искате много от мене! Не обичам да правя жертви!

— Ако Филип се научи...

— Обещавам ви да направя и невъзможното, за да не се научи.

Тази прекалена самоувереност парализираше Мадлен. Тя не можеше да намери други доводи. Набра сили и заговори, като наблягаше силно на всяка дума:

— Виждам, Карол, че вие подценявате възможностите ми за постигане на целта, която съм си поставила!

— Заплахи? — изсъска Карол, като сви клепачи. — Колко е нетактично от ваша страна.

— Налага се, щом като не разбирате от друг език!

— И този съвсем не ме засяга. Вие не можете да направите нищо срещу Жан-Марк и мене!

Предизвикана по този начин, Мадлен реши да изиграе всичките си козове.

— Представете ли си вашето бъдеще, ако Филип узнае истината? — попита тя.

— От кого ще я научи? От Франсоаз? От вас?

— Няма значение от кого. И ще поиска развод!

— Няма да бъде голяма беда за мене!

— Още на другия ден ще бъдете в окаяно материално положение!

Лицето на Карол се озари, сякаш изразяваше някаква благодарност. И очите, и устата ѝ — всичко показваше нейния ум, равновесие и прелест.

— Не се безпокойте за моето положение, скъпа Мадлен — каза тя. — Когато Филип пожела да се ожени за мене, аз му поставих условието, че между нас трябва да има пълно равноправие. Тогава той бе много влюбен в мене и прие. Нашият брак значи е сключен на принципа всичко да бъде общо. В случай на развод цялото имущество ще бъде разделено на две, включително и бюрото му. Така че ако поиска да го запази за себе си, ще трябва да ме компенсира. А това ще му струва много скъпо. Познавам го много добре и зная, че ще предпочете да затвори очи и да ме задържи при себе си, макар и невярна.

Мадлен не знаеше условията, при които бе сключен бракът на Филип. Сега неговото лекомислие я изненада. Значи дори той, който е така предвидлив и суров, беше надхитрен от тази жена! Тя промърмори с дрезгав глас:

— Вие сте едно долно същество!

— Прозорливо преди всичко — каза Карол.

— Нищо не ви оправдава.

— Любовта ми към Жан-Марк.

Преминала вече границата, яростта на Мадлен гаснеше. Какво можеше да се иска от едно чудовище? Тя гледаше Карол като някакво изключително създание от кристал и желязо, като някакъв концентрат от лъжи, егоизъм, жестокост, покрити с най-красивата маска в света. Между тях настъпи дълго мълчание, като някакво примирие. Карол отвори една кутия, пълна с американски цигари. Мадлен бе вече запалила своята френска цигара. Те пушеха една срещу друга и всяка преценяваше съпротивителната сила на другата. Като спортистка Мадлен признаваше, че е загубила първия манш. Но здравият инстинкт ѝ подсказваше, че не трябва да губи контакт с противника. Само, при условие че привидно приеме становището на Карол, ще има някакъв шанс да промени положението в края на краищата. Скръстила ръцете си, тя ги стискаше до болка.

— Скъпа Мадлен! — въздъхна Карол. — Какви грижи ви създавам! Ще ми позволите ли да ви кажа, че всичко ще върви по-добре, ако вие не се намесвате. Аз зная, че сте се срещали с Жан-Марк вчера.

— Каза ли ви?

— Разбира се!

Засегната на най-болното място, Мадлен почувствува, че Карол взема все по-голямо надмощие над нея.

— Той ми каза също, че ви е дал същия съвет — продължи младата жена. — При това положение защо трябва да упорствувате?

Мадлен наведе глава, зашеметена от мъка, ярост и страх за неизвестното.

— Как гледате на бъдещето? — попита тя грубо.

Карол размаха ръка във въздуха.

— Ние, нито аз, нито той, не сме толкова млади, толкова наивни, че да вярваме във вечността на чувствата. Един ден Жан-Марк ще ми

се насити, ако дотогава аз не му се наситя. Ще се разделим, обогатени с прекрасни спомени. И всичко ще тръгне по релсите, тия именно тъжни релси, които вие така разпалено защитавате. Виждате ли, че не си правя илюзии. Това трябва да ви успокои.

— Това ме ужасява! — каза Мадлен.

— Най-важното е Жан-Марк да не бъде ужасен! Той е толкова очарователен! И толкова много ви обича! Още малко и ще го ревнувам!

Тя се усмихна и отърси пепелта от цигарата си. При това движение пенъорът ѝ се разтвори още и разкри рамото ѝ, закръглено и тъмночервено. Мадлен не можеше да отрече, че тази жена е хубава. Красотата ѝ предизвикваше — да вдигнеш ръка, да я удариш и да я разрушиш. Денят замираще.

— Вече нищо не се вижда! — каза Карол, протегна ръка и запали една лампа. — Разбира се, ще останете да вечеряте с нас — продължитя.

— Не — каза Мадлен.

Измъчваше я мисълта, която не искаше да изкаже от страх, че ще признае поражението си. Най-после измърмори с нежелание:

— Жан-Марк ме помоли да не се срещам с вас. Аз му обещах, но не устоях и...

— И сега бихте желали да не му казвам за вашето посещение. Но разбира се, това е напълно естествено!

Дошла като обвинителна, сега Мадлен се чувствуваше в унизително положение, като досадна просякиня. От известно време всичко, което предприемаше, се обръщаше срещу нея. Тя стана.

— Тръгвате ли си? — попита Карол. — Тази вечер Филип няма да закъснее, така че ако не искате да се срещнете с него...

XXIII

Франсоаз затвори телефона и остана замислена по средата на хола. Мадам Борделе я беше уведомила, че Мирел има жълтеница и няма да може да присъствува на урока. Жълтеницата е сериозна болест! Още вчера Мирел имаше лош вид, лицето ѝ бе измъчено и бледо... Франсоаз реши да отиде да я види след няколко дни. Тя се разбираше добре с Мирел, която бе весела, лъчезарна и чиста като чаша с вода. И въпреки това не чувствуваше нужда да се сприятели с нея. Никога не бе имала истинска приятелка; другарки — още по-малко. Някога Маду често ѝ натякваше за това. Диващина? Свенливост? Склонност към усамотяване? Чувствуваше се различна от момичетата на нейната възраст, живееше с други разбирания, в друго време, с други интереси. Погледна ръчния си часовник: четири и двадесет. Александър Козлов ще пристигне както обикновено в пет часа. Върна се бързо в стаята си.

След няколко минути Даниел влезе при нея, за да ѝ покаже преписката, която си бе направил за своето пътешествие. Той отдаваше такова голямо значение на приготвянията си, че щеше да го огорчи, ако откажеше да прояви интерес. След като фондацията „Зелиджа“ го бе уведомила, че одобрява проекта му, веднага написа писма до посолството на Брега на слоновата кост в Париж и до различни ведомства в тази страна, че ще замине през юли. Франсоаз бе написала писмата на пишеща машина. Преписите бяха събрани в отделна папка. В друга бе подредил копия от писмата, които бе отправил до фирми за производство на фотографски апарати и снимачни камери. Той не се съмняваше, че тези големи фирми, поблазнени от рекламата, която обещаваха да им прави през време на пътешествието си, ще му предоставят материалите, от които се нуждаеше. Но още никой не бе му отговорил.

— Ето какво съм писал на „Кодак“ днес, за да ги подсетя — каза той. — Прочети и ми кажи какво мислиш!

Той ѝ бутна един лист под носа. Тя прочете писмото и се изуши от нахалството на този хлапак на шестнадесет и половина години. На негово място тя никога не би посмяла да говори за своите „предстоящи изследвания“, за необходимостта да бъде веднага уведомен и да уверява един директор „в своите искрени почитания, в очакване на благоприятен отговор“.

— Прекаляваш! — каза му тя.

— Ако аз самият не съм уверен в това, което ще предприема, никой няма да ми вярва.

— Уверена съм, че ще хвърлят писмото ти в коша!

— В такъв случай ще отида лично при директора. Ще вися с часове в чакалнята и накрая той ще ме приеме...

Тя му върна писмото.

— След всичко това имаш право може би.

— Ще ми го препишеш ли на машина?

— Не сега. Ще имам урок...

— Добре — каза той. — При това положение оттеглям се в покоите си! Позволяваш ли да взема машината? Няма да го напиша така хубаво като тебе, но карай да върви!

Той взе пишещата машина и излезе от стаята ѝ, като си подсвиркуваше. Тя веднага се спусна към огледалото: бе забравила да се срещне. Очевидно косата ѝ се бе слегнала, а лицето ѝ бе болнаво бледо. Беше пет часът без двадесет минути! Среса се и напудри носа и страните си. Въртеше главата си наляво и надясно, искаше ѝ се да се види красива, а всъщност ѝ се плачеше. За първи път щеше да има урок сама с Александър Козлов. Какъв необикновен човек! На три пъти тя бе излизала с него след това събиране на приятелите ѝ вкъщи. При всяка от разходките им след лекциите ѝ се виждаше все позагадъчен. Вървяха един до друг по кея, той се спираше пред антикварите, за да прелисти някоя стара книга, вираше се в лодките и корабчетата по реката, говореше за смъртта, за политиката, за изкуството, за положителните науки. После изведнъж се отпускате, вдетиняваше се, започваше да твърди, че няма по-голяма литература от „Никелираните крака“ или от „Арсен Люпен“, възхищаваше се на каубойските филми, мечтаеше за една голяма наденица, полята с бира. В такива моменти на Франсоаз ѝ се струваше, че той е на възрастта на Даниел. Но това настроение не траеше дълго. Веднага след това

отново я въвличаше във водовъртежа на размишленията си. Какъвто и въпрос да засягаше, винаги забравяше това, което други бяха казали преди него. Това пренебрегване на авторитетите придаваше на мислите му искреност и необикновена сила. Мразеше социалните противоречия, йерархията, униформите, условностите, традициите, законите, брака, благородническите титли. Можеше да вземе държавния си изпит и да стане професор, но не държеше на това. Впрочем тя знаеше, че като преподавател в Института за източни езици е много слабо платен. Едва ли работата му като преводач в няколко издателства можеше да му подобри положението. Той имаше малки нужди и още по-малки амбиции. Не живееше за материални блага. Казваше на Франсоаз, че за него тя е един непознат свят, една недостижима планета със загадъчни закони; заклеваше я да запази това, което бе най-ценно в нея — откровеността, независимостта, непринудеността си. Като го слушаше, тя си представяше, че е станала важна персونا. Той ѝ разкриваше нейната личност, вдъхваше ѝ самочувствие... Звънецът я разтърси от главата до петите. Той е!

Тя стигна с подкосени крака до антрето в момента, когато Александър Козлов подаваше пардесюто си на Мерседес.

— Отчаяна съм! — каза тя. — Мирел Борделе е на легло. Няма да дойде...

Те размениха банални думи относно болестта на Мирел и изведнъж на Франсоаз ѝ се стори, че са в неговата стая, пред работната му маса, сред неговите книги, дреболии и спомени; обзе я такова щастие, че дори не помисли да си обясни причината.

Седнал в един фотьойл, протегнал леко крака и надигнал рамене, Александър Козлов пушеше цигара и прелистваше една малка книжка със сини корици. Тя бе отворила тетрадката и приготвила стилото си. Обикновено той диктуваше малък текст и караше Франсоаз или Мирел да го прочете и преведе. Този път каза, че тъй като изборният от него текст е труден, ще го прочете най-напред на висок глас. Беше стихотворението на Пушкин „Пророк“. Франсоаз искаше да го изненада със старанието си и се съсредоточи. Гласът на Александър Козлов, сериозен и бавен, я завладя напълно. Стиховете, които декламираше, навярно бяха много трудни за един студент от първа година, защото отначало тя не можа да ги разбере. Долавяше тук-там по някоя дума, но общият смисъл ѝ убягваше. Отказала се от превода,

тя съсредоточи вниманието си само върху движението на устните му. Беше ли хубав, или грозен? Това нямаше никакво значение. Със своето измъчено лице, с блестящите си зеници, с грубите си жестове той властваше отвъд грозното и красивото. Непринуденото му държане се потвърждаваше дори от облеклото. Сиво поло, над него кафяво сако от груб вълнен плат, леки мокасини... Пушеше много като леля Маду. В пепелника димеше цигара, която бе оставил, за да прочете стиховете. Франсоаз би искала това стихотворение на Пушкин да бъде много дълго, за да слуша с часове как Александър Козлов говори руски, без да е задължена да му отговаря. Изведнъж си спомни една мисъл на леля Маду: „А сега не трябва да се влюбваш в някой по-добър!“ Леля Маду е много романтична — това е една от слабостите на нейната епоха. Александър Козлов млъкна и Франсоаз политна в някаква пропаст.

— Разбрахте ли в общи линии смисъла? — попита той, като стана.

— Не, признавам си — измърмори тя и лицето ѝ пламна.

— Много трудно ли ви се вижда?

— Да...

— Няма да ви диктувам „Пророкът“, но ще се помъча да ви го обясня. Това е едно от най-хубавите стихотворения на Пушкин. Написал го е през 1826 година, по времето, когато е бил още на заточение в имението си в Михайловское. Цар Николай I, който тогава се възкачил на трона, отишъл да го види.

Отново Франсоаз не слушаше Александър Козлов. С широко отворени очи тя бе отлетяла някъде.

— Какво има, Франсоаз? — попита той нежно.

Тя изтръпна:

— Но... нищо...

Почувствува по лицето си бавното и съсредоточено движение на погледа му. Той я опипваше точка по точка: косата, очите, устата, брадата. Беше приятно и същевременно страшно.

— Наблюдавам ви — каза той. — Вие не сте тук...

Той хвана ръката на младото момиче. Контактът я смути. Секундите минаваха, без да може да се съвземе, смущението ѝ ставаше по-силно. Когато отвори уста, мълчанието, което така дълго ги бе притискало, придаде страшна тежест на думите му:

— Франсоаз, малката ми Франсоаз, вие започвате опасна игра!
— каза той, като се усмихна.

— Но не... Никаква игра!

— Значи нещо още по-сериозно!

Без да престава да я гледа, той се наведе над нея и хвана главата ѝ. С ушите си, притиснати от двете топли длани, тя чу как в главата ѝ нахлува грохот на морски прилив. Александър Козлов разклати това изумено лице. Един тежък поглед потъваше в нея като камък, който се спуска към дъното на водата. Като завъртя главата си наляво и надясно, тя се отскубна и едва докосна с устните си края на двете ръце, които я бяха пленили. Лъх на мъжка кожа и на тютюн проникна в мозъка ѝ. Надигната сякаш от мощна вълна, тя се изправи на краката си. Столът, който блъсна, падна с шум зад нея. Някаква външна сила я тласкаше. Една крачка напред и бе до мъжките гърди. Притисна се нежно. Острият плат на сакото одраска бузите ѝ. Две ръце я обгърнаха. С лице, скрито в рамото на Александър Козлов, тя не виждаше нищо, задържаше дишането си и чакаше, обзета от радост и от ужас. Една хладна уста се долепи до слепоочието ѝ. Колко бе хубаво. Би се свлякла на земята, ако не бе силният обръч, който я придържаше права. Никаква друга целувка. След дълъг миг Александър Козлов отпусна ръцете си. Освободена, тя се отдръпна от него смутена. Той ѝ се усмихна отдалече с нежна тъга. Тя не можа да разбере.

— Франсоаз — каза ѝ той, — ще ви чакам утре у дома в пет часа. Размислете добре, преди да се решите. Или ще дойдете и ще бъдете готова на всичко с ясното съзнание, че с мене не ще изградите нищо трайно, или пък не идвайте, останете си мъдра и нашите отношения ще си останат както преди. А сега седнете. Искам да довърша обясненията си за „Пророкът“. Превел съм стихотворението. Не много лошо, нито много хубаво...

Тя седна като пън и продължи да го гледа в очите. Той замълча един миг и започна да рецитира на френски:

*Измъчван от духовна жажда
в пустиня мрачна се влечах
и ангел шестокрил съзрях
как властно пътя ми прегражда.*

*С безплътна като в сън ръка
очите ми допря: така
пророчески открих зеници
като изплашена орлица.
Докосна моите уши
и с шум и звън ги оглуши...*

Наистина Пушкин ли е написал това? На Франсоаз ѝ се струваше, че Александър Козлов, изпаднал във вдъхновение, анализира с ирония вълнението, което тя изпитва сега пред него.

*И трепета разбрах небесен,
и ангелския лек летеж,
на риби скрития вървеж^[1]...*

До края на урока нито веднъж не я погледна нежно. Продиктува ѝ изречения, обясни значението на някои думи, обърна ѝ внимание върху някои граматически и стилови особености. Тя записваше всичко, без да проявява интерес. Точно в шест часа той заяви, че трябва да си ходи. Тя помисли, че вече е забравил това, което ѝ бе казал, след като я бе притиснал в обятията си. В момента на излизането, когато още държеше дръжката на вратата, той прошепна:

— Утре ще ви чакам, Франсоаз.

Със стиснато гърло тя наведе глава, без да отговори. Чувствуваше се оглупяла, грозна, фалшива, лошо сресана. В коридора те едва не се сблъскаха с Карол, която уж случайно излизаше от хола. Франсоаз забеляза как лицето на мащехата ѝ засия както винаги, когато се появяваше пред хора. Както уморената актриса се съвзема и започва да блести при излизане на сцената, така и тя се преобразяваше пред първия появил се зрител. Като се усмихваше, поведе Александър Козлов и Франсоаз в хола, разпита ги за темата на днешния урок, заяви, че изложбата на някой си Юго Теокоп, която посетила днес следобед, била пълен провал, предложи уиски, позвъни да донесат лед. Франсоаз би желала Александър Козлов да се покаже безчувствен към това очарование. Но той не побърза да си тръгне. Сега тя съжали, че

му бе разказала историята на Карол и Жан-Марк. Дали заслужаваше той това доверие? След всичко, което му бе казала, би трябвало да ненавижда тази жена, а поема маша от ръцете ѝ. Навярно я намира красива? Малко го интересува, че душата ѝ е кална! Главното тук е очарователното лице. Какво ли не би дала в този момент Франсоаз, за да бъде така съблазнителна като мащехата си. Той пиеше, говореше пред Карол, която го слушаше жадно и с любопитство. И той, и тя бяха много преживели. Бяха на еднаква възраст. Разбираха се, без да се доизказват. Едно малко момиче между двама възрастни. „Тя ще ми го отнеме!“ — помисли си Франсоаз. Тази мисъл я засегна така болезнено, че прехапа устните си.

Най-после Александър Козлов си отиде. Франсоаз с облекчение затвори вратата след него. Тя се готвеше да тръгне към стаята си, когато Карол я заговори.

— Следващия път, ако си сама, съветвам те да вземеш урока си по руски в хола.

— Защо? — попита Франсоаз раздражено.

— Защото не е много прилично да приемаш този човек в стаята си!

Гневът заслепи Франсоаз.

— Най-малко ти трябва да ми даваш уроци по благоприличие! — каза тя.

Устните на Карол незабележимо трепнаха, преди да възвърнат усмивката си:

— Навярно с нещо си се провинила, за да бъдеш толкова нахална!

— Не съм се провинила!... Знаеш много добре!... Но ти... ти...

— Аз ли?

— След това, което направи, трябва само да мълчиш в тази къща!

Франсоаз никога не би повярвала, че е способна да каже толкова дръзки думи. Зарадва се, че може да затвори устата на мащехата си. А това бе само начало. Изгаряше от желание да ѝ отмъсти. Обаче Карол след миг мълчание отвърна бавно:

— Всъщност ти ще мълчиш, Франсоаз, и то толкова дълго, колкото е необходимо.

Тя се бе облегнала небрежно върху конзолата на коридора. Лицето ѝ беше съвсем спокойно. Франсоаз поиска да ѝ отговори със същия тон, но вече не знаеше какво да каже, изглежда я злобно, побягна, затвори се в стаята си и се просна по корем напреко на леглото. Какво ставаше в живота ѝ? За няколко минути тя бе се превърнала в жена с остри лапи, способна да се брани и да напада. Яростта и любовта бушуваха в нея едновременно с такава сила, че не можеше да овладее мислите си. Някакво необикновено събитие трябваше да ознаменува това пробуждане. Надигнала се на лакти, тя се вгледа внимателно във фотьойла, на който Александър Козлов бе седял, в килима, по който той бе стъпвал с големи и нервни крачки, в пепелника, където бе останала недопушената му цигара. Защо го бе пуснала да си отиде? Да чака до утре, в пет часа? Това бе абсурдно. Нямаше нужда от срокове, за да разбере, че го обича с цялото си сърце! Впрочем не можеше повече да живее в тази къща, управлявана от Карол. Да я срещне отново пак тази вечер на масата, да я гледа как се усмихва и бърбори с баща ѝ, сякаш нищо не бе се случило! Не, хиляди пъти не! Чашата бе преляла. Изведнъж скочи. В главата ѝ вилнееше буря. Оправи косата си пред огледалото, излезе от стаята, премина през празния хол и почука на вратата на мащехата си.

— Кой е?

Франсоаз влезе. Карол, изтегнала се в едно кресло, четеше. Тя вдигна миролюбив поглед към младото момиче.

— Няма да вечерям вкъщи и няма да се прибера тази вечер — каза Франсоаз сухо. — Отивам у майка си.

Карол остави книгата на масичката до себе си и прошепна:

— Не ти позволявам, Франсоаз...

— Ти не можеш вече нищо да ми забраняваш!

Изречението на Карол стана сурово.

— Забранявам ти да излезеш, преди да се върне баща ти, чуваш ли ме? — каза тя. — Ще искаш от него разрешение!

Лек гняв прозвуча в думите ѝ. Франсоаз разбра, че за първи път Карол изпитва страх пред нея. Без да се плаши от това разгневено и загрижено лице, тя извика:

— Не! Ти ще му кажеш вместо мене! И ако имаш кураж, ще му обясниш защо съм излязла! Съмнявам се, че ще те оправдае!

Тя излезе, като тресна силно вратата. Помисли си за миг, че Карол ще изтича след нея, за да се опита да я задържи. Но нищо не мръдна в затихналият апартамент.

На улицата Франсоаз бе зашеметена от свободата. Александър Козлов трябваше да се е прибрал у дома си. Ще го намери. Какво ли ще каже, като я види. С големи крачки тя премина по улица „Бонапарт“, без да обръща внимание на минувачите, които я блъскаха. Времето бе хубаво. Няколко момчета се кискаха в една открита кола. Котка, свила се на кълбо, се препичаше във витрината на антикварен магазин. Тясната улица завърши пред светъл площад. Изведнъж църквата „Сен Жермен де Пре“ се извиси пред нея като някаква преграда. Тя идваше толкова често тук. Като дете, а и после, като младо момиче, носеше тук като дар своите грижи, своите радости и мъки. И всеки път излизаше успокоена от размислите в тишината и прохладата на този храм. Да блъсне вратата, да се вмъкне в приятния полумрак, да се помоли... Имаше такова желание в сърцето и в главата ѝ, но се въздържа... Знаеше, че ако изпадне в религиозно вдъхновение, после няма да има смелостта да отиде там. Александър Козлов бе прав! Всеки си има такъв бог, какъвто заслужава. Някакъв бог, дребнав и стар, обитава църквата, която верующите посещават в неделя; а друг бог, богът на свободния дух, живееше навън. С този именно бог тя искаше сега да общува. Той я разбира и окуражава лудостта ѝ, защото обича всички млади, буйни и благородни души. Откъсна погледа си от камбанарията със сиви камъни и отправи очи към небето, така безкрайно и така блестящо, че душата ѝ се смая. Колите спряха. Франсоаз премина площада. Зад гърба си още чувствуваше масивната църква. Но като отмина кафене „Флор“, съвсем я забрави.

Като зави по улица „Бак“, тя закрачи бавно. Не искаше да пристигне задъхана. Той живееше на втория етаж. Изкачи се по стълбите, подвоуми се пред вратата на апартамента, после протегна ръка и натисна звънеца. Никой не отвържа. Не беше се прибрал още. Слезе по голите, протъркани дървени стълби. Портiererката надигна прозорчето си и я видя, че излиза.

Тя се отдалечи от къщата и застана на ъгъла на улица „Варен“. Един полицаи регулираше движението на това кръстовище. Започна да разглежда витрините. Десет крачки вдясно, десет крачки вляво и запомни всички стоки в този сектор. После разшири кръга на своя

обход. Движеше се от аптеката до колбасарницата. Но на всеки две секунди погледът ѝ се отправяше към входа на квартирата. Нямаше да го пропусне. Мина един час. Главата ѝ тежеше от мисли. Изморяваше я потокът от непознати хора. Беше обаче уверена, че е способна да чака още дълго време. Много дълго време. Цяла нощ, ако трябва... Свечеряваше се. Отсреща светна един прозорец, после друг.

Изведнъж Франсоаз подскочи от радост. Сред многото минувачи най-после и той. Вървеше угрижен, погълнат от мислите си, с вестник под мишница и с половин хлебче в ръка. За какво ли мислеше?

Видя го как изчезна във входа. Пресметна времето, за което ще се изкачи по стълбите, почака още пет минути и влезе в къщата. Този път, щом позвъня, чу да се приближават стъпки. И в същия момент, необяснимо защо, тя се изплаши, поиска да избяга. Но краката ѝ се бяха вдървили. Сърцето ѝ биеше силно. Вратата се отвори пред нея.

— Франсоаз, какво се е случило? — каза Александър Козлов.

— Не можах да чакам до утре — прошепна тя.

Той се усмихна, хвана я за двете ръце и я въведе.

[1] Превод на Мария Грубешлиева. — Б.р. ↑

XXIV

Бледа светлина проникна през лошо спуснатите пердета. Франсоаз протегна ръка, напипа ръчния си часовник до крака на дивана, надигна го до очите си, като се мъчеше да не мърда тялото си: пет часът и двадесет минути. Александър Козлов спеше до нея с полуотворена уста и с неподвижни крайници, сякаш бе удушен. Но от този труп лъхаше приятна топлина. Едната му ръка бе отпусната върху голото бедро на младото момиче. Тя си припомни какво бе станало и отново почувствува отвращение. Не можеше да разбере как толкова ласкави погледи и толкова пламенни думи могат да доведат до това състояние, до това хъркане и до тази мръсотия в самата нея. Тя бе вярвала, че любовта ще я приближи до бога, а сега се чувствуваше приравнена с животните. Можеше ли пак да уважава себе си след това падение? А Александър Козлов изглеждаше така щастлив от удоволствието, което изпита с нея! Той, сериозният мъж, с интереси към най-важните проблеми!... Как е възможно? Беше започнал да ѝ говори на ти. Беше ѝ благодарил. Поискал ѝ бе прошка. Казал ѝ бе: „Не се страхувай... Ще бъдеш щастлива, обещавам ти...“ Тя напразно си повтаряше тия думи — те не ѝ връщаха нито гордостта, нито надеждата, навяваха ѝ смъртна тъга. Това щастие съвсем не ѝ подходеше, то я бе обезличило. Нещо преливаше от сърцето ѝ; от очите ѝ течаха сълзи по бузите, в устата ѝ, размекната и горчива. Не можеше да се въздържи. Скри лице в ръцете си, после с върха на пръстите си погали голите си рамене. Стана ѝ неприятно от допира със собствената ѝ плът, гладка, топла и удовлетворена. Спомни си за несъзнателното гърчене на крайниците си и стисна зъби. Каква мръсотия! И от тази срамна гимнастика, ако бог пожелае, се ражда дете! Как да си обясни това? Как да възприеме този факт? Всеки случай бог не одобрява това, което бе извършила. Иначе и душата ѝ щеше да бъде удовлетворена като тялото. Бе извършила престъпление срещу себе си и срещу бога.

Измъкна се от леглото, събра дрехите си от един стол, облече се предпазливо, като продължаваше да наблюдава Александър Козлов. Когато вече закопчаваше блузата си, той се обърна и отхвърли завивките с конвулсивно движение на краката. Тя се стъписа полумъртва от страх: щеше да се събуди. Но не! С отвити гърди, с глава, килната встрани, той продължаваше да спи. Дишането му бе нормално като в среднощен сън. Франсоаз взе обувките си в ръце, полуотвори вратата и излезе навън.

На улицата я посрещна студена и мръсна утрин. Пълни сандъци с боклук бяха наредени пред затворените врати. Тя съзнаваше, че рано или късно ще се върне в обятията на Александър Козлов. И да иска, и да не иска, той бе нейната съдба. Но в момента тази мисъл я ужасяваше. Къде да отиде? Какво да направи? Един вкаменен свят се изправяше пред нея. В този огромен град нямаше нито едно същество, способно да я разбере и да ѝ помогне. Намираше се в такова положение, сякаш бе се пробудила в някаква страна, чийто език не знаеше. Огледа се в стъклото на една витрина и видя лицето си — бледо, уморено, обезчестено. Познат ѝ бе вече този жалък вид — от Жан-Марк. Колко жестока бе спрямо него, и изведнъж изпита лудо желание да го види. Тръгна с големи крачки по посока на улица „Асас“. Крачеше, тичаше и пак тръгваше бавно. За първи път отиваше в квартирата на брат си, но знаеше как ще я намери: Мадлен ѝ бе обяснила; прясно боядисана в зелено врата, в дъното на един коридор...

Тя почука на вратата. Дълго мълчание. Сигурно още спеше. Почука отново. Нещо се размърда по пода. Бавно влачене на боси крака. Вратата се отвори. Жан-Марк се появи брадясал, със сънливи очи, загърнат в тъмносин халат. Като видя сестра си, той леко се отдръпна. Безсилна да промълви дори една дума, тя обви с ръце шията му и се отпусна на гърдите му. Дълбока въздишка я разтърси. Задавяше се в стенания, сякаш някаква невидима ръка притискаше главата ѝ във вода. Жан-Марк със сила я отмести, за да я принуди да му покаже лицето си.

— Какво се е случило, Франсоаз? Говори! — каза той.

— Тази нощ не спях вкъщи — измърмори тя.

Изумлението, което прочете в очите на Жан-Марк, я накара да се съвземе. Сега вече не бе сама. Детската им стая изплува пред нея.

— Къде си била? — попита той.

— У Александър Козлов.

Той сви вежди и изръмжа:

— Козлов? Твоят преподавател?

— Да.

— И какво? С него ли спа?

— Да, Жан-Марк.

— Не е възможно! Ти не си направила това, Франсоаз! Ще отида да му счупя главата!

— Аз сама пожелах — каза тя.

Със свити юмруци Жан-Марк продължи мисълта си:

— Какъв мръсник! Но да, какъв мръсник!

— Не е мръсник, Жан-Марк. Той е мъж. Мъж като тебе. Обича ме...

Жан-Марк направи рязък жест с ръката си.

— Този стар тип!...

— На тридесет и две години е.

— Точно затова!

— А Карол? — каза тя.

Той замълча една секунда, после отвърна шеговито:

— Карол е друго нещо... Тя е жена... ъ то хубава жена...

— Той също е хубав!

Жан-Марк разтвори широко очи от учудване.

— Такъв ли го намираш? — измърмори той.

И като хвана ръцете на сестра си, той я принуди да седне до него върху разстланото легло.

— Слушай, драга — заговори ъ той нежно, — направила си голяма глупост, но всички момичета, които познавам, са минали, кажи-речи, по този път! Ти, ти беше изключение! Като те гледах как живееш, чудех се за какво всъщност си създадена. Откровено казано, няма защо да се отчайваш. Сега е необходимо да се съвземеш. Този тип навярно няма намерение да се ожени за тебе, пък и не бих желал да те видя залепена за него.

Тя го гледаше напрегнато през насълзените си очи и каза:

— Но аз го обичам, Жан-Марк. Обичам го така, както ти обичаш Карол!

И пак започна да стене. Хълцаше от умора, нерви, мъка и отвращение. Той взе една кърпа, потопи я във вода и започна да бърше с нея лицето ѝ. Старанието му да я утеши я обърка още повече. Под ласките на мократа кърпа тя отваряше уста и като се задъхваше от болка в гърдите, говореше, говореше с едва доловим глас:

— Не, Жан-Марк... Не трябва да искаш от мене да го оставя... Не ще мога... Така, както и ти няма да оставиш Карол, ако те помоля... Към тебе бях несправедлива, груба... Тогава не можех да те разбера... Колко си нещастен! Прости ми...

— Ще млъкнеш ли! — каза той, като седна върху леглото и я привлече несръчно в обятията си.

Тя си спомни за една бурна нощ, която бяха прекарвали така — и трите деца притиснати едно към друго. Сега, като мърдаше главата си, една необръсната брада жулеше бузата ѝ.

— Страшно е това, което се случи на тебе и на мене — въздъхна тя. — Срам ме е! Защо бог позволи? Нищо не можем да направим един за друг! Ние с тебе остаряхме! Минахме в редицата на големите! И станяхме гадни като тях.

— Не говори толкова, Франсоаз! — каза той. — Остави... Почини си...

— Гадни! Жалки, Жан-Марк, няма друга дума! Не може ли да навлезеш в годините, без да се похабиш? Бях сигурна, че съм защитена! Обичах едно момче... Патрик... Не го познаваш... Ах, ако беше го видял вкъщи, оня ден... Исках да се омъжа за него и след пет години, когато завършим учението си... И ето... Утре ще му кажа... Аз съм длъжна да му кажа истината, мръсната истина!...

— Била си влюбена в това момче, а пък аз да не зная! — каза Жан-Марк. — Просто невероятно!

— Обичах го много, но не бях влюбена, защото е съществувал Александър Козлов!...

Тя се сви надве с отпуснати рамене. Като не знаеше какво повече да направи и да каже пред това женско страдание, Жан-Марк започна да гали косите ѝ. Ръката му се спусна по пламтящата ѝ буза.

— Добре ми е при тебе — каза тя.

Мълчаха дълго време. После Жан-Марк леко се отдръпна и прошепна: „Позволяваш ли?“, запали цигара и стана. Димът на цигарата изпълни стаята. Франсоаз отново помисли за Александър

Козлов. Той навярно се е събудил, търси я и се безпокои. Любовен порив я обзе. Надигна глава и видя пред себе си Жан-Марк — прав с боси крака и ръце, пъхнати в джобовите на тъмносиния халат.

— Бедната ми Франсоаз! — промълви той с тъжна усмивка. — Ах, може да се каже, че ти и аз сме „неспособни да направим и три крачки, без да си счупим главите“...

Той каза тия думи с провинциален акцент така, както говореше една от слугините им — старата Албертин, която ги хокаше в детството им. С поклащане на глава Франсоаз поздрави този спомен от миналото. Беше се поуспокоила, макар че гърлото ѝ бе задавено от сълзи, а сърцето ѝ отмаляло от болка.

— Татко и Карол сигурно са полудели, загдето не си се прибрала снощи — подзе Жан-Марк.

— Бъди спокоен — отвърна Франсоаз. — Казах на Карол, че ще спя у мама.

— Но сега ще се прибереш ли вкъщи?

— Не. Не бих могла. Ненавиждам Карол. Да живея между нея и татко — това не е по силите ми. А най-вече сега...

Той се разтревожи.

— Слушай, Франсоаз... Не бива да постъпваш така!... Трябва на всяка цена да се върнеш на улица „Бонапарт“... В противен случай ще избухне скандал, обясненията няма да имат край...

Навярно той се опасяваше, че сестра му, така разгневена, ще разкрие връзките му с Карол. Милият Жан-Марк! Колко е жалък в любовта си! А и как тя му прилича!

— Не се тревожи — каза Франсоаз. — Ще отида да живея при мама.

Тя самата не разбра как ѝ дойде тази идея. Но още като изрече думите, изпита такава радост, каквато бликва изведнъж при случайно решаване на задача, над която човек дълго време се е измъчвал. Сега всичко се изясняваше, всичко се нареждаше в главата ѝ.

— Татко никога няма да се съгласи! — каза Жан-Марк.

— Ще се съгласи! Карол ще успее да го убеди. Тази комбинация ще улесни толкова много и самата нея, че тя ще бъде на моя страна, поне този път!

Той размисли с набръчкано чело и прошепна:

— Искам да ти кажа нещо за Карол... Ти не я познаваш добре... Съвсем не е такава, каквато си я представяш...

Франсоаз стана и целуна брат си. В тази буря с всички нейни перипетии все пак ѝ бе останало нещо: здравата опора на Жан-Марк, който бе почти на нейната възраст ѝ, чиито корени бяха дълбоко забити в семейната почва.

Той погледна часовника си.

— По дяволите! Седем и четиридесет! Имам лекция в осем и половина. Време е да се приготвя!

— Няма ли да те безпокоя, ако остана за малко тук? — попита тя.

— Напротив! Почини си. Ще се върна към единадесет и половина часа. Ще обядваме ли заедно?

— Не, Жан-Марк. Трябва да отида при мама тази сутрин; ще обядвам с нея.

— В такъв случай кога ще те видя?

— Привечер към пет часа, искаш ли?

Той направи гримаса.

— Не, тази вечер няма да мога. Уча с един приятел.

Тя се усъмни, че той има среща с Карол. И то тук без съмнение. Сдържа се да не изкаже възмущението си. Но нали нямаше вече право да обвинява.

— А утре по обед свободен ли си? — попита тя.

— Чудесно! Мини да ме вземеш към дванадесет и половина. Ще те заведе в една чудесна пицария, която наскоро откриха на площад „Монж“. Там ще се натъпчем като царе почти без пари...

Той изчезна зад паравана и тя чу как започна да се мие под душа. Съвсем изтощена събу обувката си, изтегна се на леглото и заби глава във възглавницата. Почувствува миризмата на брат си. Нервите ѝ се отпуснаха. Много мисли, несвързани една с друга, изпълниха главата ѝ. Когато Жан-Марк застана пред нея напълно облечен, тя вече бе заспала. Той я изгледа, усмихна се и излезе от стаята на пръсти.

* * *

След като се възхити на прическата на дъщеря си, Люси я заведе в пералнята, където бе започнала да глади някаква блуза.

— Нали разбираш, че не мога да оставя Мари да ми глади блузите. От известно време тя похабява всичко! Пратих я да разходи Лики в градинката. Виждат се оттук. Погледни...

Франсоаз се наведе от прозореца и долу, в градинката с циментирани алеи, забеляза няколко седнали една до друга жени, които наблюдаваха как си играят двадесетина пъстроцветни точици — децата на жилищния блок.

Часът беше десет и половина предобед. Приятно слънце обливаше фасадите и пламтеше по бухналата зеленина.

— Видя ли я? — попита Люси.

— Не — отвърна Франсоаз. — Не мога да я позная от толкова далече.

Зад нея ютията изсъска, като се плъзна по мокрия плат.

— Лики е с розовото ескимосче. Точно онова, което ти й подари. Впрочем скоро ще се приберат. Нали ще останеш да обядваш с нас?

— Щом като искаш...

— Разбира се, че искам! Ивон ще бъде възхитен! Любопитна съм да чуя какво ще каже за прическата ти. За мене тя е чудесна. Пък и много хубаво си се гримирала. Обаче аз на твоє място бих изтеглила и по една черта върху клепачите. Така очите стават по-изразителни.

Франсоаз се обърна и изгледа майка си — тя изглеждаше много млада и много руса. Люси сложи ютията върху поставката и намести блузата. Тази стая, предназначена за спалня на гости, но превърнатата сега в пералня, беше отрупана с кутии. Една електрическа шевна машина, съвсем нова, стърчеше върху метална масичка. На земята бе поставен панер, препълнен с изпрано бельо за гладене. В ръбовете на паркета блестяха изпуснати игли.

— Търсил ли ме е някой по телефона? — попита Франсоаз.

— Не. Защо?

— Възможно е Карол да се обади. Вчера казах вкъщи, че ще пренощувам тук, при тебе. Но излъгах. В действителност аз спях у една приятелка...

Изненадана, Люси се надигна над масата за гладене. Зениците й широко се разтвориха между клепачите, отрупани с черен грим. Тя заговори развълнувано:

— Но това е много сериозно, момичето ми! Защо си постъпила така?

— Спречках се с Карол...

— По какъв повод?

— О, за нищо!

Люси отново хвана ютията и с все сила я тласна напред.

— Груба ли беше с тебе? — попита тя. — Предполагах, че добре се разбирате въпреки всичко!

— Не ме разпитвай, мамо, моля ти се.

— Добре! Добре! — прошепна Люси, като продължи да глади старателно. — Ами тогава... Всъщност какво искаш?...

Вероятно тя нямаше желание да научи повече. Въобще не проявяваше интерес към онова, което ставаше на улица „Бонапарт“. Голяма философска, въздишка надигна гърдите ѝ, стегнати в модерен сутиен.

— Неизбежно е, мила моя — продължи тя. — Аз дори съм изненадана, че досега не си се карала с тази жена. Както и да се държи, тя си остава чужда за вас! Ах, бедните ми зайчета! Но трябва да бъдете разумни. Това е животът. В края на краищата ти си на осемнадесет години, скоро ще се омъжиш...

Тя бавно движеше ютията по маншетите на блузата. Коприната съскаше под горещата стомана. Франсоаз пое дълбоко въздух и каза:

— Знаеш ли, мамо, аз много размишлявах през последните дни. Искам да дойда да живея тук.

Тя забеляза как лицето наемайки ѝ се преобрази.

— Да живееш тук? Как така?

— Искам да кажа... да живея с тебе, при вас...

При тези думи очите на Люси загледаха неодобрително, дори с уплаха. Тя остави ютията и измърмори:

— Не е възможно!

— Защо, мамо?

— Но... ние... ние нямаме свободна стая!

— Ами тази? Уверявам те, че тук ще се чувствам много добре!

— Виж какво, Франсоаз, тази стая ми служи за пералня. Толкова ми е необходима. А след години... след години Анжелик ще спи тук... Не, всичко е толкова сложно... А освен това баща ти ще се разгневи! Не ми се иска да се разправам с него!...

Люси говореше припряно, с неубедителен и сърдит глас. Можеше дори да се каже, че е възмутена от дъщеря си, загдето я

поставя в такова деликатно положение. Франсоаз остана изумена и като я слушаше, имаше чувството, че около нея се образува бездна, която никога няма да се запълни. Един след друг хората, на които тя разчиташе, разкриваха пред нея истинския си лик. И изведнъж реши, че майка ѝ е виновна за нещастията, които днес се сипят върху семейството им. Ако майка им не бе се развела, нямаше да има трагедии нито с Жан-Марк и Карол, нито с нея... Всички щяха да живеят заедно и щастливо в апартамента на улица „Бонапарт“. Люси сгъна грижливо блузата си и я постави върху един стол. Устата ѝ бе свита в недоволна гримаса. За първи път в живота си Франсоаз гледаше с омраза и гняв тази силно гримирана жена, която бе изоставила децата си, бе тръгнала след друг мъж и която сега, свила се в личното си щастие, изпадаше в ужас от страх, че ще я безпокоят. Да, всичко е по нейна вина! Дори на една Карол можеше да се прости, но не и на нея!

— И после, да не забравяме Ивон — продължи Люси. — Какво ще каже Ивон, ако в къщата му вмъкна едно голямо момиче, ей така неочаквано?

Тя хленчеше сега, беше отвратителна в тази комедия, Франсоаз не можеше да не се съгласи с нея.

— Да... да... Имаш право... Не бях помислила за тези неща...

Обаче в душата си чувствуваше парещите болки на унижението — бе изгонена, нежелана в един дом, който тя с цялата си наивност бе считала за свой. Измъчвах я усилията на майка ѝ да ѝ подаде горчивата чаша деликатно. Искаше ѝ се да ѝ каже: „Престани, мамо! Не се насилвай толкова!“... Понеже Люси хвана ръката ѝ, тя се дръпна грубо. В този момент телефонът иззвъня. Франсоаз предварително изтръпна от ужас.

— Това е Карол! — извика тя и изтича след майка си.

Телефонът бе в хола. Люси вдигна слушалката, каза: „Да, аз съм!“ и направи знак на дъщеря си да вземе втората слушалка. Франсоаз чу любезния глас на Карол:

— Добър ден, мадам. Прощавайте, че ви безпокоя...

— Но моля ви, мадам — отвърна Люси с престорен глас.

— Франсоаз у вас ли е?

Люси погледна съучастнически дъщеря си и отвърна бързо:

— Разбира се! От снощи! Спа тук. Искате ли да говорите с нея?

Тя изигра хубав номер на Карол. Врѳх на цивилизацията!

Франсоаз пое слушалката от ръцете на майка си и гласът на Карол се промени.

— Слушай, Франсоаз! — заговори тя рязко. — Тази комедия трябва да свърши! Казах на баща ти, че си вечеряла навън и че си се прибрала късно. Така че той знае, че си спала вкъщи. Ако се върнеш веднага, дори няма да те разпитва. Ако не се прибереш, ще бъда принудена да му кажа, че си прекарала нощта у майка си и това ще го разсърди. Решавай!

Франсоаз мълчеше. Почувствува страшно отвращение. Силите ѳ я напускаха, тя ненавиждаше целия свят.

— Чуваш ли какво ти казах? — попита Карол с раздразнен глас.

— Да — прошепна Франсоаз, — ще се прибера веднага.

Тя затвори телефона. Майка ѳ я гледаше изненадана.

— Нали щеше да обядваш с нас?

— Не, мамо — каза тя тъжно. — Там ме чакат. Трябва да ида...

XXV

Наведена над тетрадката си, Франсоаз записваше по нещо, не слушаше добре и съжаляваше, че бе дошла. Мъжът, който предаваше урока си пред четиридесет внимателни слушатели, нямаше нищо общо с онзи, който миналата нощ я бе държал в обятията си. Тя мъчно можеше да се убеди, че това уравновесено и волево лице бе същото, което бе издебнала вчера сутрин в полумрака, сломено от страст; че този наставнически глас, който в момента обясняваше един руски текст със сложен синтаксис, ѝ бе шепнал думи, споменът, за които я изгаряше. А от своя страна, той я гледаше така, както гледаше всички други студенти. Това, което за нея бе най-същественото в живота, навярно за него бе нещо второстепенно. Той помоли Шантал Огюстини да преведе една басня от Крилов, изпита Жилбер Моро за спрежението на някои глаголи, които се срещат в първите строфи. Франсоаз се страхуваше, да не би да зададе и на нея някой въпрос по граматика. В състоянието, в което се намираше, тя щеше да бъде неспособна да отговори. Но той я остави на мира да се унася в любовни мисли и страдания. Обедът в семейството, от който толкова много се страхуваше, премина благополучно в кръга на баща ѝ, изцяло зает със своите дела, на малкия ѝ брат, който говореше само за предстоящото си пътешествие, и на мащехата, която трептеше от миловидност. Нито намек за снощното ѝ бягство. Карол бе подготвила почвата. Благодарение на нея и най-дръзките лъжи можеха да звучат като истини. А тази вечер очакваха Жан-Марк вкъщи. Той щеше да се изненада, като види Франсоаз, която му бе казала тази сутрин, че иска да отиде да живее при майка им. Но тя ще му обясни. Нали сега той бе нейният довереник. Изтръпна, защото Александър Козлов повиши глас:

— Вие не сте достатъчно подготвени... Изпитите наблизават... Ако не положите повече усилия...

Тия строги думи не я засегнаха. Тя не бе вече от този курс. Струваше ѝ се, че много тайнствено бе загубила желанието си да учи.

Дали чувството, което изпитваше към Александър Козлов, бе толкова силно, че не можеше да се занимава с нищо друго? Във всеки случай руският език, който толкова много я привличаше, сега не я интересуваше. Никога няма да го научи, ще я скъсат на изпита... Голяма работа! Сега я вълнуваше само мисълта какво ще стане между нея и този мъж след малко, утре, вдругиден... Шумът от стъпки я стресна в момента на тези размишления. Часът бе свършил. Момичетата заобиколиха Александър Козлов. Всяка искаше да го пита нещо. Досадна сцена! Тя реши, че той прекалява с любезността си в обясненията към някои студентки. Може би беше правил любов с някоя от тях? Но не, тя щеше да научи, да почувствува. Освен това нито една от тях не бе красива. Че какво от това? Той не търсеше красиви момичета! Доказателство!... Залата се опразни. Франсоаз излезе последна, Александър Козлов я спря на вратата.

— Не можех повече да остана — измънка тя. — Трябваше да се прибера вкъщи...

— Можеше да ме събудиш!

— Беше ли нужно? Знаех, че ще ви видя тук, още днес следобед...

— Какво ще правиш сега?

— Нищо.

— Искаш ли да дойдеш при мене след един час?

Гледаше я право в очите нежно и настойчиво. Неочаквано тя пожела да бъде пак в обятията му. С разтреперани крака прошепна:

— Да.

Той си отиде. Тя се позабави няколко минути в библиотеката, докато се съвземе и излезе.

На улицата се сблъска с Патрик, който я чакаше. Бе забравила, че има среща с него. Ядоса се, че положението се усложнява. Колко малки бяха очите му зад тия очила! А досега не бе забелязала!

— Най-после да те видя! — каза той. — От колко време!... Какво става с тебе?

— Много бях заета тези дни!

— Забелязах! Колкото пъти ти телефонирах, все не можех да те намеря!

— Все пак вчера ти се обадох.

— Да, по чудо!

Направиха няколко крачки по посока към Сена.

— Можем да пием по чашка — предложи той.

— Знаеш... Много бързам — отвърна Франсоаз.

— Какво значи това бързам? Нали се уговорихме да се срещнем в четири часа!...

— За нещастие случи ми се нещо непредвидено... Едно задължение в последния момент... Глупава работа!

— Не си ли свободна?

— Не... Но все пак няколко минути... Ще си поговорим така, като вървим... Аз тъкмо исках да ти кажа, Патрик... Мисля, че ние, ти и аз, не си подходдаме... Изпитвам към тебе голямо приятелство, голяма обич, обаче това е недостатъчно, за да се изгради един живот...

Изведнъж ѝ се стори, че е много лесно да скъса. Думите ѝ идваха сами, тласкани от една ясна и неоспорима мисъл. Патрик надигна глава. Учудването му придаваше глупав вид.

— Хм! Не съм съгласен! — каза той. — Съвсем не съм съгласен! Може би преживяваш някаква криза. Това е типично за жените! Но аз, който не съм си загубил ума...

Тя с досада слушаше неговите възражения, въпроси и увещанията му. Той искаше да узнае какво е станало. Не обича ли някой друг? Дали не е направил нещо, което тя не е харесала? Човек не може да се отдръпва така без причина! Ами проектите им? Може ли да се откаже от тях още при първо хрумване!... А самият той я обича, не се е променил... На всичко тя отвърщаше уклончиво и със студен тон. Колкото повече той упорствуваше, толкова по-спокойно тя го осъждаше. Начинът, по който изказваше мъката си, не я разчувствува. Влюбена в друг мъж, тя не можеше да се смили над него. Дори ѝ се струваше, че Патрик е неспособен да страда. Искаше ѝ се да го измете от пътя си. Наистина любовта е жестоко чувство. Бе обещала да бъде в пет часа у Александър Козлов. Беше четири и двадесет. Като стигнаха до кея, тя се завъртя на токетата си и се насочи към улица „Сен Пер“.

— Защо тръгваш натам? — попита Патрик.

Вместо да отвърне, тя въздъхна:

— Бедни ми Патрик, недей спори, защото е излишно. Няма да се откажа от решението си. Трябва да се разделим.

— Накратко казано, отричаш се от думата си? — каза той с такова високомерие, което ѝ се видя смешно.

— Както щеш...

— Добре! Аз обаче не се отказвам от това, което съм ти казал! Впрочем убеден съм, че си тръгнала по крив път. Ще те чакам колкото е необходимо.

Тя бе трогната от упоритостта му. Никаква изява на отчаяние, но смирено разчитане на бъдещето. Това бе истинският Патрик!

— Искаш ли да останем приятели? — подзе той.

— Ами да.

— Ще ти телефонирам тези дни. Не по-рано от събота. Трябва да се подготвя за един колоквиум. Но след това...

— Добре!

— Мога ли да те придружа, още малко?

— Не, Патрик!

Подаде му ръка. Той я стисна леко, с върха на пръстите си, погледна я безизразно, обърна се и тръгна.

Дълго време тя не можа да се освободи от мисълта, че е извършила лоша постъпка. Това чувство се разсея чак когато стигна на улица „Бак“. Беше пет и десет и тя съжали, че е загубила десет минути. Нямаше ли да ѝ се скара Александър Козлов, загдето бе закъсняла? Изкачи стълбите с препълнено от плаха радост сърце.

* * *

Даниел излезе от кабинета, като стъпваше внимателно върху килима, сякаш той бе отрупан с цветя. Това, което бе решено тук за десет минути, надминаваше всичките му мечти. Вместо да изпрати писмото, което вчера бе написал на пишеща машина, той бе решил, когато излизаше от лицей, да хване бика за рогата — да отиде сам във фирмата „Кодак-Пате“ и да помоли за среща с директора. В случай на отказ щеше да поиска да го приеме друг път. Тия работи трябва да се уговарят лично. Всичко тръгна като по релси. Естествено прие го не директорът, а друг някакъв господин, също така важен. Беше на солидна възраст, най-малко на четиридесет, носеше очила и пушеше малка лютива пура. Отначало Даниел се изплаши, но постепенно, окуражен от усмивката на събеседника си, успя да изложи проекта си така свободно, както пред своите съученици. В резултат личността,

като се усмихваше все по-широко, повика една секретарка, издиктува ѝ писмо, което подписа...

Излязъл веднъж на улицата, Даниел зачете документа с такова вълнение, сякаш държеше в ръцете си военна заповед:

Господине,

Във връзка с днешния ни разговор ние се задължаваме да Ви предадем на 1 юли т.г. материалите, изброени в приложения към това писмо списък. Тези материали Ви се предоставят, за да можете да снемете един филм и една поредица от черни и цветни снимки по време на пътуването, което ще направите това лято до Брега на слоновата кост със средства, отпуснати ви от фондацията „Зелиджа“. В замяна на това Вие се задължавате да предадете на нашата фирма копие от споменатия филм и да ни предложите да изберем за нашата рекламна служба двадесет снимки от тези, направени с ленти, които ние ще Ви дадем. Тъй като ще се завърнете на 15 септември, Вие ще трябва да ни представите упоменатите материали преди края на същия месец.

Като Ви пожелаваме успех, ние Ви молим, господине, да приемете нашите искрени почитания.

Даниел изпъчи гърди. Един човек, когото виждаше за първи път, му бе оказал доверие. Той щеше да отпътува с апарати, които струваха хиляди франкове. Отнесоха се към него като към професионален репортьор, пишеха му „Господине“, пожелаваха му успех, той ще учуди света! Горделива усмивка се появи по устните му. Струваше му се, че тази неволна усмивка се предава и на минувачите, че целият свят го намира за симпатичен, че на земята има само щастливи хора. Сега, когато бе уверен, че ще има последен модел снимачна камера и ленти, въпросът за репортажите бе напълно решен. Оставаше пътуването. Той не искаше да похарчи още при тръгването си стипендията от четиристотин и петдесет франка. Пък и това не бяха много пари. Ще може ли там, намясто, да си намери някаква работа, за да има с какво да живее? Трябваше да се подготви за тежки дни. Утре, четвъртък,

имаше свободен полуден. В различните мореплавателни компании ще проучи дали не би могъл да получи билет с намаление (дори гратис, защо не?) от Марсилия до Абиджан в някой товарен кораб. Сгъна писмото, постави го в портфейла си и с радост си помисли за изненадата в семейството, когато тази вечер, на масата, съобщи резултата от своите постъпки. Точно тази вечер Жан-Марк ще си бъде вкъщи. И двамата ще бъдат център на внимание! Обзе го желание да литне. Качи се на мотопеда си, натисна педала и изпита голямо удоволствие, когато моторчето забръмча. Този шум бе за него символ на силата, на здравето в живота. Как може човек да обича тишината? Той потегли бързо с писмото до сърцето си.

* * *

Писмото мина от ръка в ръка и обиколи масата. Даниел тържествуващ наблюдаваше изражението на всяко лице: най-учудена бе Карол, чиито очи хитро блестяха. Тя се наведе любезно към Франсоаз, която бе малко замечтана, малко отпусната, както обикновено, и извика:

— Прочети! Това е нечувано! Даниел, ти си се наредил като бог!

— По-добре кажи, че има страшен късмет! — подхвърли Жан-Марк.

— Защо? — извика Даниел. — Опитах и това е!

— И си попаднал на изключително разбран тип!

— Защото знаех как да му обясня! На мое място ти би мънкал!

— Да, положително! — каза Жан-Марк, като се засмя малко надменно.

Даниел се вгледа в баща си: и той изглеждаше доволен, но се въздържаха да изкаже мнението си. Филип поиска пак писмото, прочете го отново и каза:

— Трябва да се застраховат всички тези материали.

— Ах, така ли? — каза Даниел. — Че защо?

— В случай че ги похабиш или загубиш...

— Това е вярно!

— И тъй като си още малолетен, вероятно ще трябва да направя застраховката на мое име. А как смяташ да уредиш пътуването си?

Даниел се наду от важност. Беше център на внимание. Докато Мерседес сменяше чиниите, той обясни бавно как бе решил да действа — още утре ще обиколи различните параходни компании. Баща му го прекъсна:

— Никой няма да ти даде безплатен билет. Най-добре ще бъде да си купиш един билет трета класа за някой пътнически кораб, който пътува между Марсилия и Абиджан.

— Много е скъпо, татко! — каза Даниел.

— Не повече от шестстотин франка!

— А пък аз ще получа четиристотин и петдесет!

— Ще те финансирам до разликата. А когато пристигнеш там, ще се отнесеш до един от моите клиенти, господин Томасин, който живее в Абиджан. Ще му пиша. При нужда ще ти дава пари до една известна сума, която ще определим заедно с тебе.

— А как ще върна тия пари? — попита Даниел.

— Не се грижи за това! Аз, твоят баща, имам право да те улесня малко в това начинание.

Даниел се отчая:

— Ти нищо не си разбрал, татко! Според правилника аз трябва да посрещам всичките си разходи само с пари, които лично ще припечелвам там, на място.

Филип направи снизходителна гримаса.

— По принцип да. Но кой ще вземе да проверява? Никой! Ще бъдеш голям глупак, ако не се възползуваш от малките възможности, които ти предлагам. Впрочем сигурен съм, че всичките ти приятели ще направят същото.

— А пък аз съм сигурен, че не! — извика Даниел с пламнало лице.

— Защо?

— Защото са като мене. За тях най-важното е да играят честно!

— И да спечелят!

— Но не с измама, татко. Ако играят нечестно, ще бъдат много смешни. Всичко ще се изопачи!...

Настъпи мълчание. Даниел огледа всички. Баща му го наблюдаваше с насмешка. Карол му се усмихваше любовно, Жан-Марк, блед и замислен, гледаше нанякъде, Франсоаз с наведена глава чупеше нервно коричка хляб с пръстите си.

— Добре — каза Филип — действуй както искаш!

Мерседес поднесе плодове. Даниел прибра писмото и го пхна в джоба си между две парчета мукава, за да не го измачка.

— Утре Франсоаз ще обядва с мене — каза Жан-Марк, — ако нямате нищо против!

— Може, разбира се! — каза Карол.

Даниел очакваше, че поканата ще важи и за него, но нито Жан-Марк, нито Франсоаз показаха, че държат на неговото присъствие. Той бързо се утеши, като помисли за битките, които му предстояха в канторите на параходните дружества. А през юли приключението! Щеше да пътува най-малко две седмици по море, докато стигне в Абиджан. В открито море, клатушкане на кораба, промяна на часа, хвърчащи риби, вечери на мостика, а над главата — всички звезди на Южното полукуло. В най-хубавата част на пътуването Даниел чу как баща му съобщи със загрижен тон, че следващата седмица е принуден да отпътува за Лондон.

— Пак ли? — извика Карол.

— Отчаян съм, мила — каза Филип, като взе ръката ѝ и я допря до устните си. — Обаче не мога да поверя на никого договарянето с тръста Хопкинс, нали знаеш...

Тя имаше отчаян, разгневен вид. Даниел я оправдаваше. Трябва да е много неприятно за една жена да има съпруг, който винаги е на път! Но, от друга страна, когато бъде женен, и той без съмнение често ще напуска дома си, за да предприема големи пътешествия. Бедната Даниела! Но дали ще се ожени за нея? Нямахте нищо по-несигурно от това. Искаше му се да си поживее добре, преди да сключи брак.

— Колко време смяташ да отсъствуваш? — попита Карол предпазливо.

— Два или три дни — отвърна Филип.

— Казваш така, но като стигнеш там, ще намериш хиляди причини, за да останеш по-дълго!

Филип се засмя с широко отворена уста.

— Кълна ти се, че няма!

И победена, Карол също се засмя, като отправи към съпруга си поглед на влюбена, снизходителна жена, която прощава всичко. Даниел се възхити на разбирателството им. Рядко можеше да се намери така здраво свързана двойка на техните години! Жан-Марк и Франсоаз,

заболи носове в чиниите си, не изглеждаха възхитени, че имат такива родители.

След вечерята Даниел се прибра в стаята си, за да се подготви за класното по история, което бе тежко бреме за него, тъй като оставаха още шест седмици до решителните изпити. В класа си бяха дали дума, че никой няма да напише повече от десет реда. Ще падне голяма сеч, каквато не можеха да си представят. Учителите правеха всичко възможно, за да отвратят учениците от сериозна работа, дори и правителството тази година беше против младежта. Като си каза това, Даниел пак се унесе в мисли по предстоящото пътуване и не можа да погледне сериозно на възмущението си. Въставаше за миг, сякаш правеше гимнастика, за да не надебелява. Едва бе потънал в тетрадките си, и вратата се отвори. Франсоаз нахлу като хала. Изразът на лицето ѝ бе особен — страните ѝ бледи, очите пълни със сълзи. Тя го целуна и каза:

— Много добре направи, като възрази на татко! Няма да лъжеш! Бъди честен, моля те, Даниел!

После излезе тичешком. Той нищо не можа да разбере. Навярно момичетата, общо взето, лесно откачат. Обаче досега бе считал сестра си за щастливо изключение. Дали не бе и тя като другите? В края на краищата той си я обичаше такава, каквато беше — заплесната, нежна и трудолюбива. Пусна плочата, стана и направи няколко стъпки от новия танц, за който Даниела му бе говорила. Обаче не можеше да си припомни дали трябва да направи две крачки напред, две встрани и тогава да подскочи, или пък да подскача след всяка стъпка. Всъщност това нямаше никакво значение. Само глупаците могат да поставят танците над всичко. Човек не може да бъде едновременно изследовател и изпълнител на последните модерни танци. Той се подруса две минути, изгуби такта, отчая се, седна под лампиона риба луна със светещ корем и продължи да учи история, като клатеше глава и щракаше с пръсти.

XXVI

Тук-там по тавана висяха бутилки кианти, разноцветни стъклени балони, сушени чушки, изкуствени свински бутове. Една рибарска мрежа прикриваше наполовина гардероба. Цените на ястията бяха написани с бяла боя върху огледалото на стената. От високоговорителя се разнасяха звуци на мандолина. В дъното на залата собственикът със зяпнала уста, със замаяна глава от горещина, от умора и от Марсала^[1] непрекъснато неуморно мятеше във фурната питки от жълтеникаво тесто.

Сервитьорът изпсува, защото се бе изгорил, и постави на масата две пици, изпускащи пара. Пицата на Франсоаз беше с шунка и домати, а на Жан-Марк с риба. Те си размениха по едно парче, за да ги сравнят. Невъзможно бе да се каже коя е по-хубава! Франсоаз, толкова щастлива, че обядва насаме с брат си, бе забравила голямата си мъка. Той я накара да изпие голяма чаша черно вино, ароматично и щипещо. Отначало главата ѝ се замая. Някакъв червен океан затанцува няколко секунди в главата ѝ. Искаше ѝ се да се смее без никаква причина. Тук всичко я забавляваше — почти италианският декор, шумът, бъркотията. Влизаха разни момичета, които разглеждаха хората с презрителен поглед, кълчеха се важно и лениво между масите, прегръщаха момчетата, докато някое от тях ги покани на порция спагети или чаша лимонов сироп. Бяха толкова непринудени! Тя съжали, че не прилича на тях. Приятелите на Жан-Марк се спираха пред тяхната маса. Той ги запознаваше със сестра си. Видът му, горд и покровителствен, я разчувствува. Един от тях, Дидие Копелен, се застоя при тях десетина минути. Лицето му бе открито, свенливо и интелигентно. Като говореше, той винаги гледаше Франсоаз.

— Това е най-добрият ми приятел — каза Жан-Марк, когато Дидие се отдалечи. — Харесва ли ти?

— Да, много.

Тя каза това въпреки желанието си. Никой не можеше да ѝ харесва, откакто бе любовница на Александър Козлов. Намираше, че в

сравнение с него всички тези младежи имаха бебешки лица, олизани и неизразителни. Те още не бяха се осъзнали. Как може да се обича едно момче на двадесет години?

— Ако искаш, някоя вечер ще излезем тримата, ние с Дидие — подхвана Жан-Марк.

— Но да... може би...

Франсоаз се усъмни, че иска да я излекува от нейната любов, като ѝ предлага това жалко развлечение. Беше смешно и трогателно. Като че ли той не беше по-болен от нея с неговата Карол? Ах, те двамата, братът и сестрата, бяха една странна двойка от пострадали, всеки от които се мъчеше да спаси другия, без да може да спаси себе си. Слепец и сакат! Неусетно я обзе тъга. Отпуснеше ли волята си за миг, отвращението към живота проникваше в мозъка ѝ, във всички pori на кожата ѝ. Това чувство беше тежко, бавно и плътно като мръсна вода, която се разстила навред, защото течението не може да я отнесе. И все пак в своето падение тя се считаше по-малко виновна от брат си. Не причиняваше зло никому, освен на себе си, като обичаше Александър Козлов, докато Жан-Марк в срещите си с Карол извършваше най-голямото светотатство. С каква престореност тази жена посрещна снощи думите на съпруга си за предстоящото му заминаване! В себе си тя се радваше, правеше си сметки и се подготвяше, а пък външно се преструваше на изоставена съпруга. А и Жан-Марк навярно се бе почувствувал на седмото небе. Без съмнение те вече брояха дните...

— Няма ли да си изядеш пицата? — попита я той.

— Не — отвърна, като изведнъж се натъжи. — Ако я искаш...

Той взе чинията на сестра си и тя за първи път го видя да яде така лакомо.

— Вкусно е — каза той.

Тя одобрително кимна с глава. Гърлото ѝ гореше. Келнерът, който минаваше край тях, напълни чашите им. Франсоаз изпи своята на един дъх. И отново червеникаво замайване, бурно раздрусване, гореща вълна по врата, в главата. И неочаквано тя каза:

— Неприятно е, че татко ще замине другата седмица...

Жан-Марк я изгледа загадъчно и изръмжа:

— Да.

Предизвикваше го, искаше й се да го набие, да го срази. И затова попросили:

— Впрочем като казвам „неприятно“... това не се отнася за всички! Ти и Карол положително сте очаровани! Ах, Жан-Марк, как можеш?...

Той вдигна глава. Очите му се свиха от ярост. Две бойници, от които струеше злобен поглед.

— Но, мила глупачко — измърмори той, — какво си въобразяваш? Кой ходи сам в Лондон?

Тя не можа да разбере веднага. Сам или с някой от помощниците си, имаше ли някакво значение? Сетне, като се вгледа в сгърченото лице на брат си, се досети какво искаше той да й каже и се изуми от възмущение.

— Той лъже Карол колкото си иска — продължи Жан-Марк. — И то от години. Винаги, когато заминава, отвежда и по една жена за из път!

— Не е вярно! — промълви тя.

— Вярно е, миличка. Видях го със собствените си очи. Впрочем той и не се крие от мене. Доверява ми се като мъж на мъж! Пък и не е задължително да ми вярваш.

Тя повтори:

— Не е вярно!

Но бе вече уверена, че той не я лъже, дори и да преувеличава малко, това бе горчивата истина. Проказата все по-дълбоко разяждаше близките й. На кого да вярва, кого да уважава, на кого да се уповава, щом като и баща й не беше по-добър от другите? Жан-Марк реши да се доизкаже:

— Нима мислиш, че аз щях да направя това, ако не знаех, че баща ми не обича вече Карол и че си има метреса! — каза той.

Тя отпусна сломените си рамене. В главата й затанцуваха голи тела, яхнали се едно връз друго. Баща й бе в същото хоро, на което се бяха хванали тя и Жан-Марк. С камшик ги шибаше желанието, това мръсно желание! Пак имаше среща с Александър Козлов, днес, в пет часа. Искаше й се да има сили, за да не отиде. Но вече я командуваше не умът, а плътта. Жадна, нетърпелива, блудна и омразна плът! Че баща й си има метреса, това на пръв поглед нямаше нищо общо с нейните лични грижи. И все пак й се струваше, че след това откритие

за нея всичко се поставя под съмнение — любовта ѝ като жена, уважението ѝ към родителите, любовта ѝ към братята, вярата ѝ в бога!

— Много е долно! — въздъхна тя.

— Да — измърмори Жан-Марк, — предпочитам да не ти го казвам, обаче не мога повече да понасям да обожаваш баща ни, той не го заслужава!

Загледа я загрижено и със съжаление, сякаш искаше да я помоли да му прости, задето ѝ бе причинил такава болка.

— Отвори очи, Франсоаз, отърси се от детските си мечти — каза ѝ той.

Келнерът им поднесе листа за ястията. Тя завъртя глава: не искаше десерт. Жан-Марк поръча две кафета.

— Тук кафето е много хубаво, ще видиш.

Тя въздъхна. Всичко бе свършено. Вълнението ѝ стихна. Обземаше я някакво безразличие. Завъртя лъжичката в чашата и се почувствува неспособна не само да бъде тъжна, но и да се радва или пък да се ужасява. Всичко, което досега осмисляше живота ѝ, се отдалечаваше от нея. Дали наистина бе страдала и защо? На няколко пъти Жан-Марк се опита да я развесели, като ѝ разказваше случки от студентския си живот. Тя се усмихваше от време на време и не отговаряше. Мислеше само за едно: за предстоящата си среща...

Най-сетне той плати, стана, трябваше да върви. Тя имаше още три часа на разположение. Времето бе хубаво. Ресторантът се намираше на улица „Дез’Екол“. Тръгна към Сена и изведнъж се озова седнала уморена на една скамейка в зоологическата градина пред клетка с маймуни. Гледаше ги как се гонят, как си дърпат една друга опашките, как се карат, като мърдат джуките си, как се люлеят по клоните, как гризат фъстъци, как шляпат плесници на кресливите рунтави бебета, как се пощят, замислени като философи, как чешат с върха на пръстите си своите червени лъскави задници...

* * *

Много усилия положи, за да стигне десет минути по-късно. Пред прага се стъписа изумена: на вратата на Александър Козлов бе забоден

плик. На белия правоъгълник бе написано с молив: „Франсоаз“. Тя разкъса плика, разтвори листчето и прочете:

„Мило мое малко момиче, наложи ми се да изляза. Ти навярно ще дойдеш, преди да съм се върнал. Ключът е под изтривалката. Влез и се приготви. Няма да се забавя“.

За миг тя остана неподвижна. Главата ѝ натежа от срам. „Приготви се“. Този израз я засегна. Защо? Тя не можеше да се сърди на Александър Козлов, задето нарича нещата със собствените им имена. Това, което щеше да прави с него, бе така далеч от мечтите ѝ! Дали не бе глупава, като искаше да звучат поетично тия отношения, в които имаше само животински нагон? Той поне бе искрен. Истински мъж с всички качества на своята плът. Като баща ѝ, като Жан-Марк... Да си отиде? Да остане ли? Тя се наведе, повдигна края на изтривалката, чиито връхчета я убодоха по пръстите, и почувствува лъх на плесен и прах. Ключът бе там, блестящ и ехиден. От горния етаж се разнесоха детски викове. Тя отвори вратата.

[1] Реномирано италианско вино. — Б.пр. ↑

XXVII

Имаше толкова бурени, че след като бе изчистила половината алея, Мадлен се изправи отчаяна, с болки в кръста и със свитки в очите. Зад нея всичко бе чисто, но отпред, около събраните накуп камъни, се разстилаше ивица черна земя, обрасла със зелени треволяци. Едва ще може да свърши до вечерта. Избърса с ръка челото си, без да изпусне стария нож, с който изкореняваше троскота. Лъхът на земята изпълни главата ѝ. Спомни си за удоволствието, което изпитваше преди, когато обработваше това парче земя в градината си, и се учуди, че днес така бързо се измори. Годиците, пушенето, липсата на навик... Едва се отказа от мисълта да повика дядо Мартин да я отмени. Той работеше у Фереро и щеше да бъде много доволен да извърши тази работа през свободното си време. Тя хитро одобри идеята да прехвърли на друг задачата, която не бе по силите ѝ, но изведнъж гордостта ѝ надделя. По-добре да пукне, отколкото да се признае за победена. Наведе се, яростна заби ножа в меката земя и изрови с корените един прекрасен сноп от троскот. До него имаше друг, още по-хубав. Пот блестеше по мелото ѝ. „След това ще запаля цигара“. В този момент долови глухия звън на телефона. Изруга и се запъти тичешком към къщи. Времето бе топло. Камбанарията на изоставената църква, огряна от слънцето, се издигаше посивяла и мъдра към синьото небе, покрито с малки облачета. „Колко е красиво!“ — помисли си тя, обзета от внезапна радост. След силната светлина в двора полумракът в къщата я заслепи. Пипнешком вдигна слушалката и чу гласа на Жан-Марк, особен, пресипнал, далечен...

— Ало! Мадлен...

— Да! — каза тя. — Ти ли си, Жан-Марк? Добре ли си?

Настъпи мълчание. Сетне от дъното на бръмчащата бездна Жан-Марк започна да говори:

— Маду... Слушай! Току-що отнесоха Франсоаз в клиниката.

Ударът разтърси Мадлен. Тя почувствува, че ще последва нещо страшно, вцепени се и попита:

- В клиниката ли? Защо?
— Направи глупост!
— Каква глупост! Обясни ми!
— Погълнала е голямо количество гарденал^[1].

Макар че примря от уплаха, Мадлен не искаше да повярва на думите на Жан-Марк.

- Гарденал ли? — повтори тя, сякаш не бе разбрала. — И защо?
— Искала е да се самоубие, Маду.
— Ах, господи! — изстена тя.

— Доктор Мопел каза, че не може да я лекува вкъщи. Повика Бърза помощ. Сега тя е в клиниката в Ньойи. Там, нали разбираш, имат всичко, каквото трябва.

- Но нали не е в опасност?

— Напротив, Маду, положението е много сериозно. Мисля, че трябва да дойдеш.

При тия думи тя мина на другата крайност, помисли си, че е станало най-лошото. Лъжеха я. Франсоаз е мъртва. И ужасена, се почувствува съвсем смазана.

— Това ли е истината, Жан-Марк? — промълви тя със свито гърло.

— Кълна ти се, че да — отвърна той. — Но Мопел е все пак много загрижен.

- Добре! — каза тя. — Идвам.

Постави телефонната слушалка и поиска да се качи в стаята си, но краката ѝ бяха подкосени. Едва дишайки, тя се отпусна в един фотьойл и с очи, препълнени със сълзи, се загледа в калните си ръце.

* * *

Макар че прозорецът на малката чакалня бе отворен, в помещението се чувствуваше особена болнична миризма. Седнала на един стол от никелирани тръби, Мадлен пушеше. Срещу нея, на подобен стол, седеше Карол, смълчана, със стиснати челюсти и слабо гримирано лице. Тя бе праметнала крак върз крак и опряла лакът на коляното си. Стискаше с ръка брадичката си и гледаше безчувствено към пода. Изящният ѝ крак, обут в ниска бежова обувка от еленова

кожа, се люлееше отпуснато напред-назад. Отдясно бе поставила чантата си от златиста крокодилска кожа, на чиято дръжка бе усукано шалчето ѝ. Жан-Марк стоеше прав до вратата, облегал гръб на стената, с ръце в джобовете. Лицето му бе небръснато и измъчено, очите му подути. Нито веднъж той не погледна мащехата си. И двамата имаха вид на хора, които чакат да бъдат повикани от следователя.

Мадлен загаси цигарата си в препълнения с угарки пепелник, поставен на ниска масичка, отрупана с измачкани списания, и отправи поглед към Даниел, който стоеше пред прозореца. Виждаше три четвърти от лицето му. Очевидно той още не съзнаваше какво точно се бе случило със сестра му. Поразен от нещастieto, напразно се мъчеше да придаде на детското си лице някакъв мъжествен израз. От време на време долната му устна се отпускате и той започваше дълбоко да въздиша. Мадлен погледна часовника си: четири и двадесет. Никога не бе карала така бързо колата си по пътя от Тюке до Париж. Бе дошла направо в клиниката. Тук бяха оперирали Даниел от апендицит преди седем години... Познато ѝ бе всичко — малката градинка, тясната чакалня с тръбните мебели. Толкова много се безпокоеше тогава! Обаче за Даниел я бяха пуснали да влезе в стаята веднага след операцията, когато още не беше се пробудил от упойката. А сега защо такива мерки за Франсоаз? „Посещенията забранени до второ нареждане“. Четиридесет и пет минути, откакто е тук и чака сведения. На два пъти една санитарка се бе появила, за да успокои семейството: положението не се влошавало, лекарят реаниматор не напуска леглото на болната... Мадлен отвори чантата си, за да вземе друга цигара, и забеляза в страничното джобче писмото, което Франсоаз бе оставила за нея върху нощната си масичка. Жан-Марк ѝ го предаде, като се извини, че го бе отворил: „Надявахме се да намерим някакви указания, нали разбираш... Трябваше да узнаем заради лекаря...“ Франсоаз не бе оставила писмо за никого друго. Мадлен си приповтори съдържанието на бележката:

Прости ми, Маду, за мъката, която ще ти причиня с моята постъпка, но сега се убедих, че не съм създадена да живея. Всичко тук ме отблъсква. Трябва да изчезна. Това решение навярно е чудовищно: все пак бог ще бъде

снизходителен към мене, уверена съм, задето извършвам този голям грях, като се отказвам от живота, който той ми е дал. Аз тръгвам към него, въпреки всичко, с надежда...

Според Карол и Даниел, които снощи бяха вечеряли с нея, Франсоаз отишла да си легне към девет и половина часа, като казала, че е малко уморена. Обаче не е изглеждала нито тъжна, нито загрижена. На сутринта Мерседес поискала да влезе в стаята, но вратата била заключена отвътре. И тъй като момичето не отговаряло, повикали портиера, който разбил бравата. Филип беше в Лондон и щеше да се върне след пет дни. А дотогава, мислеше си Мадлен, всичко ще се оправи, всичко с изключение отчаянието на Франсоаз. Как е могла тя, която бе толкова религиозна, да посегне на живота си? Отвращението от постъпката на Жан-Марк и Карол не можеше да бъде причина за такава лудост. Някакво друго чувство, много по-силно, я е подтикнало. Но какво? Любовно разочарование? Патрик? Преподавателят ѝ по руски? Не, много малко време бе минало, откакто бяха говорили с нея за този човек: тогава Франсоаз изглеждала леко увлечена и нищо повече...

— Ах, колко се бавят! — въздъхна Мадлен. — Надявам се все пак, че днес ще ни пуснат да я видим!

— Съмнявам се — каза Жан-Марк. — Знаеш ли, че когато доктор Мопел дойде вкъщи, тя беше в безсъзнание. Той веднага повика свой колега, доктор Шорус, токсиколог реаниматор. Именно този доктор Шорус поиска да я пренесат тук. Оттогава тя е с кислороден апарат, бият ѝ стрихнин с различни стимулатори за възвръщане на живота...

Даниел се извърна. Той беше пребледнял. Устните му трепереха. Мадлен си помисли, не ще започне да крещи, но малкият не каза нищо, само наведе очи.

— Доктор Мопел бе така всеотдаен! — заговори Карол с ясен глас. — За нещастие трябваше да си отиде. Сега доктор Шорус се грижи за Франсоаз. Впрочем и той е много добър! Млад, енергичен...

Разярена от спокойния светски тон на Карол, Мадлен извади от чантата си цигара и я бутна в устата си. Жан-Марк ѝ поднесе огън със запалката си. Тя се наведе над пламъка, дръпна, погълна лютивия дим и се вгледа настойчиво в племенника си отблизо, очи в очи. В дъното

на тъмносините му зеници прочете колко много е съкрушен, разтревожен и страшно измъчен. Не беше на себе си. Дори сестра му да не е мислила за него, когато се е самоубивала, той се чувствуваше виновен.

Жан-Марк се изправи и постави запалката в джоба си. Карол не бе мръднала. Мадлен помисли за тайните връзки на тази двойка. Как може човек да допусне, че между двамата има нещо? Карол бе вече малко поуvehнала, клепачите ѝ бяха отпуснати, кожата на врата ѝ бе леко набръчкана, устата ѝ — порочна и опитна, докато Жан-Марк бе толкова свеж със своята млада кожа. „Нежен хлапак, нервен и разглезен, но с толкова чувствителна душа и до него тази егоистична, аморална и кокетна жена, която го води за носа. Сега той не смее да мръдне. Срам го е от моя поглед, пълен с укор. Или не, съвсем не го е грижа. Само е развълнуван от това, което се е случило със сестра му. Но всичко ще мине. Младите бързо забравят. Раните им лесно заздравяват“. Тя се облегна на стола. Тишината в тази бледозелена чакалня действуваше притъпяващо като упойка, вкарвана капка по капка в тялото. Четиримата, макар и загрижени за един живот, все пак нищо не можеха да си кажат. Страшна конспирация на прикриващи се от тактичност лъжци! В тази фалшива обстановка страданието се понасяше по-мъчно, отколкото в откровена среда. Нито една истина не трябваше да се разкрива само заради Даниел. Мадлен почувствува, че се задушаваше, и хвана шията си... Стъпки по коридора. Четирите глави едновременно се обърнаха към стъклената врата. Прозорецът бе матиран до половината. Една бяла касинка се появи и изчезна.

— Струва ми се, че наистина са ни забравили — каза Жан-Марк.

— Може би трябва да отидеш и да видиш — каза Карол.

— Няма да ме пуснат да вляза.

Изведнъж Мадлен си каза, че щом като санитарката толкова отдавна не е идвала, навярно положението на Франсоаз се е влошило. Обзе я ужас, който заглуши другите ѝ мисли. Тя започна безмълвно да се моли на бледозелените стени, на кръглия светъл таван, на металическата дръжка на вратата, която не мърдаше, сякаш бе споена завинаги в това хоризонтално положение. „Не, нали не? Това е невъзможно, това никога няма да се случи! Несправедливо е! Не на Франсоаз, не на нея!...“ Даниел извади кърпа от джоба си и се изсекна. Беше хремав, чудно, по това време! Карол отвори чантата, провери

нещо, затвори я и я остави. Кракът ѝ, обут в обувка от еленова кожа, започна пак да се люлее. Откъм кухнята се разнесе миризма на топло ядене. По това време? Наистина в болниците рано поднасят вечерята. Освен това след осем часа не допускат посетители. Да си отидат, без да я видят. А, не!... Жан-Марк стана, погледна през стъклото на вратата и каза:

— Доктор Шорус.

Сърцето на Мадлен се сви. В чакалнята влезе мъж на около тридесет години, в бяла престилка, с кукленско лице, с руси коси, подстригани алаброс, и с очила, които, закачени на верижка, висяха на гърдите му. Вцепенена от страх, тя стана. И Карол се надигна от стола. Даниел и Жан-Марк се приближиха. Доктор Шорус уморено се усмихна.

— И така — каза той — тя вече реагира добре. Вярвам, че ще се оправи.

Мускулите на Мадлен се отпуснаха. Животът в нея се възвръщаше както у Франсоаз. Ах, този живот, напрегнат, топъл, скъпоценен, неоценен. И отпаднала от щастие, тя прошепна:

— Наистина ли е спасена, докторе?

— Предполагам. Ще бъде по-категоричен утре...

— Можем ли да я видим?

— Не преди да минат четиридесет и осем часа.

— Ами ако е по-добре?

— За нас тя е по-добре, но не и за вас.

След тия думи докторът се обърна към Карол. Очевидно в неговите очи тя бе единствената важна персона в семейството. А и тя се държеше така, че потвърждаваше мнението му — майчинско изражение, измъчено, изтерзано и обнадеждено едновременно. „Каква комедия“ — помисли си гневно Мадлен.

— Сега — подзе доктор Шорус — най-важното е, мадам, да се изолира дъщеря ви от външния свят. А дори и по-късно, когато застанете над леглото ѝ, аз ви моля да се отнасяте с нея много предпазливо. Внимателно. Дълго време ще трябва да не ѝ говорите за неща, които биха ѝ напомняли за нейната отчаяна постъпка, не трябва да се дразни, помъчете се да ѝ промените атмосферата, средата и да насочите вниманието ѝ към нещо ново... Някои болни запазват

упорито идеята си за самоубийство... Лошо разбрани, попаднали в лоша среда, те опитват отново...

— Господи! Колко е страшно! — изохка Карол. — Наистина ли така мислите...

— Не, аз се надявам, че нейният случай ще мине много добре, обаче мой дълг е да ви предупредя.

— Трябва ли да я надзираваме?

— Това е силно казано. Постарайте се просто тя да не се почувствува изоставена, пренебрегната и не оставяйте отровни лекарства на открито...

Докато той говореше, Карол притискаше малка кърпичка към носа си и мигаше често. Жан-Марк, който се бе посъвзел, попита:

— Какво й правите сега, докторе?

— Все още същото: интравенозна система с глюкозов серум с витамини и стимулатори.

— И наистина ли е по-добре? — попита Даниел загрижено.

— Ама разбира се!

— Ах! Благодаря, благодаря ви, докторе! — въздъхна Карол. — Ние сме много благодарни на вас и на доктор Мопел!

„Да, опасността е преминала — помисли си Мадлен. — Сега е добре. Няма какво повече да умуваме, трябва да разчитаме на това подобрение, да бъдем спокойни и убедени в душите си... Аз бях уверена, че ще бъде спасена. Не можех и да допусна друг край!...“

Когато доктор Шорус се оттегли, Даниел каза:

— Ох! Как бях пламнал!

Той гледаше около себе си със спортсменско задоволство. Мадлен разчорли косата му и го целуна.

— Всички бяхме на огън!

Карол започна да вее лицето си с шалчето, като се усмихваше.

— Какво безобразие, че ни забраняват да я видим! — подзе Даниел. — Всъщност татко ще се върне, когато ще можем да влизаме при нея!

— Да — каза Карол. — Надявам се, че дотогава ще можем да си я приберем вкъщи. Ако баща ти научи какво е направила!

— Не искаш ли да узнае?

— О, не! — каза Карол.

Мадлен отправи остър поглед към нея. Жан-Марк извърна глава. И двамата бяха потънали до гуша в калта.

— Защо? — попита Даниел.

— Слушай! — каза Карол. — Помисли малко! Баща ти и без това има много грижи! Няма да може да разбере, ще се разсърди на Франсоаз, а чу ли какво каза докторът! Не трябва никак да я тревожим. Ще измислим нещо: че... че се е отровила с консерви, че е получила чернодробна криза, че се налага да бъде известно време на легло... Нали така ще бъде по-добре, Мадлен?

Мадлен каза с усилие:

— Да.

— Добре! Добре — изръмжа Даниел. — А на мама, и на нея ли нищо няма да кажем?

— Не виждам защо трябва да се разгласява тази история — каза Карол. — Ти какво, недоволен ли си?

— Съвсем не.

— Е, добре! Тогава? Защо са тия гримаси?

Карол се засмя и погали бузата му с опакото на ръката си. Станала съучастница въпреки волята си, Мадлен разгневена започна да търси цигара в чантата си, но пакетчето ѝ бе празно. Тя го смачка и хвърли на масата.

— Искаш ли една американска — попита Жан-Марк.

— Не — отвърна тя, — не ги обичам.

[1] Приспивателно средство. — Б.пр. ↑

XXVIII

— Защо дойде? — прошепна Франсоаз.

— Исках да те видя, мила — каза Мадлен, като седна до леглото й. — Намирах се в Париж и...

— Лъжеш.

— Не.

— Наистина лъжеш.

Франсоаз говореше с далечен, глух глас. Погледът й, отправен към Мадлен, не можеше да се съсредоточи, отминаваше я, сякаш гледаше нещо отвъд стените. По бледото й лице се четеше пълно безразличие. Иглата на системата, забита във вената на лявата й ръка, бе закрепена с лейкопласт. От шишето, поставено на стойка, серумът слизаше капка по капка по тънката тръбичка. От време на време лъскави мехурчета се издигаха от прозрачната течност в шишето. Мадлен разгледа малката, гола, чиста и безлична болнична стая, боядисана в синьо, и пак отправи очи към племенничката си, скована сякаш в този сложен апарат, и сърцето й се сви от съчувствие. Карол и Жан-Марк лесно бяха се съгласили, че ще бъде по-добре тя да отиде сама на това първо посещение при Франсоаз; ще ги повика след това, ако момичето прояви желание да ги види. Четиридесет и осем часа от трагедията! Франсоаз бе спасена, но нейното сдържано, почти студено изражение на лицето свидетелствуваше за тежката рана, навярно засегнала дълбоко тялото и душата й. Сега тя не знаеше нито кого мрази, нито кого обича. Изглеждаше недоволна, че леля й е дошла. За нея и Мадлен бе от света на другите, от този свят, който бе пожелала да напусне и в който сега я принуждаваха да се върне.

— Жадна ли си? — попита Мадлен, за да наруши мълчанието.

Без да трепне с клепаните и почти без да мръдне устните си, Франсоаз въздъхна:

— Не.

— Докторът каза, че утре няма вече да те измъчва с тази система.

— Да.

- Много е добър този Мопел...
- Да.
- Искаш ли да ти донеса нещо от къщи?
- Вместо да отговори, Франсоаз попита:
- Колко е часът?
- Три и десет.
- Кой ден сме?
- Сряда. Защо?
- Така, за нищо.

Настъпи дълга пауза. Легнала по гръб, с прободена ръка, с мътен поглед, Франсоаз дишаше спокойно. Изведнъж заговори, като се задъхваше:

- Сама ли дойде?
- Разбира се! — каза Мадлен.
- А другите?
- Другите ли?
- Да, Жан-Марк, Даниел, татко, мама...
- Ще дойдат по-късно, ако искаш.
- Не! В никакъв случай! Не искам никого да видя!... Никого!...

Червенина обля скулите ѝ. Тя извърна глава към Мадлен, без да се надига от възглавницата, и очите ѝ се напълниха със сълзи.

- Кога ще се върнеш в Тюке? — прошепна тя.
- Когато оздравееш.
- Отведи ме!
- Да, миличка.
- Каза да, но без да мислиш.
- Разбира се, че да...
- Отведи ме, отведи ме веднага, Маду...
- Трябва докторът да разреши.
- Повикай го тогава... Обясни му... Бързо! Бързо!... Ние двете с тебе там... Само ние двете...

Тя млъкна. Сълзи течаха по бузите ѝ. Мадлен поиска да я целуне; тя се отдръпна настръхнала, с блуждаещ поглед:

- Не, остави ме, остави ме...
- Но...
- Остави ме, Маду... Не ме докосвай...

Мадлен се облегна на стола и внимателно, с особена загриженост се загледа в племенничката си: едно живо същество с одрана кожа, което вие от болка и при най-малкото докосване. Навярно никога не ще могат да узнаят защо се е опитала да се самоубие. А когато оздравее, тя още по-яростно ще пази тайната си. Да заминат в Тюке, само двете? Да, може би... Това бе най-доброто разрешение! Франсоаз изглеждаше успокоена — чертите на лицето ѝ отпуснати, очите затворени, ръцете протегнати по дължината на тялото ѝ. Мехурчетата продължаваха да подскачат в шишето със серум. Леко звънтене долиташе от вътрешността на клиниката, като шум в препълнен хотел. Невъзможността да пуши обтягаше нервите на Мадлен. Тя извади от чантата си една кутийка кашу^[1], взе няколко хапчета, лапна ги и започна да ги смучи с гримаса.

— Не е хубаво, ей! — каза Франсоаз с тих глас, почти без да вдигне клепачите си. — Тук можеш да пушиш, знаеш ли...

— Не, не — каза Мадлен. — Ще издържа.

Настъпи пак дълго мълчание. Една санитарка влезе да провери шишето със серума, каза две любезни думи, усмихна се и се измъкна.

— Изглежда много мила — каза Мадлен.

— Да — прошепна Франсоаз. — Обаче не обичам дежурните през нощта... Искам ти да останеш при мене. Ще поставят едно легло до моето. Ще спиш тук... Нали така направи за Даниел, когато бе опериран, спомняш ли си...

Мадлен така силно се развълнува, че за миг се почувствува замаяна. После бързо се съвзе от изненадата, обзета от неочаквана енергия. Всичките ѝ сили, разпръснати в отчаянието, сега се възвръщаха, за да се насочат към една точно определена цел.

— Ще се погрижа за всичко това още сега! — каза тя.

И тръгна към вратата, като забрави да стъпва на пръсти. В коридора се сблъска с доктор Мопел, който идваше да прегледа болната.

* * *

Карол накара Мадлен да седне на дивана, после се настани до нея. С ръце в полата си и навела се напред към нея, тя попита с израз

на нетърпеливо, загрижено любопитство:

— И така, как я намирате?

— Много спокойна — отвърна Мадлен.

— Каза ли ви защо е направила това?

— Не. Впрочем засега аз не искам да узная.

— Имате право. Най-важното сега е да се оправи.

— И да не повтори!

— Разбира се! Ах, каква история! Бедната Франсоаз. Ще отида да я видя утре сутринта...

Мадлен запали цигара, сбръчка чело и каза:

— Моля ви, не правете това.

— Защо?

— Още е много слаба, много разстроена...

— Ще остана при нея само десет минути.

— Тя не иска да види никого.

— Как така не иска да види никого? Ами вас?

— Аз, аз съм друго нещо...

Лицето на Карол сякаш се сви. Погледът ѝ между спуснатите клепачи стана мрачен. Тя заговори със злъчен тон:

— Не мога да разбера... Струва ми се все пак, че аз съм ѝ много близка... толкова близка, колкото и вие, Мадлен... След всичко, което се случи, естествено е да я видя, да ѝ засвидетелствувам моята загриженост, моята обич...

— В цялата тази история няма нищо естествено, вие добре знаете, Карол — каза Мадлен, като я гледаше проникателно.

Последните слънчеви лъчи нахлуваха в хола през двата прозореца, отворени към градината. Птици се препираха шумно по дърветата. Зад това припряно цвъртене в далечината се чуваше глухото боботене на колите по кейовете на Сена. Без да обърне внимание на забележката на Мадлен, Карол продължи със загриженост:

— ... А освен това трябва да се подготви завръщането на Франсоаз тук... Трябва да се вземат някои мерки. Филип се връща вдругиден и не знай дали вие си давате сметка...

— Толкова добре си давам сметка, че ще отведа Франсоаз в Тюке — отвърна Мадлен.

Карол подскочи.

— Това е необмислено!

— Много добре е обмислено.

— Трябваше да се посъветвате с мене!

— Предпочетох да се посъветвам с доктор Мопел.

— И разбира се, той е съгласен?

— Не само е съгласен, но счита, че това трябва да стане колкото може по-скоро. Ще заминем направо от клиниката в петък сутринта.

— Вдругиден!? — извика Карол. — Денят, в който баща ѝ пристига!

— Е, да! Точно тогава!

— Той ще иска да я види.

— Нали ви казах, че Франсоаз не иска да види никого!

— Това е детинщина!

— Не, Карол.

Огряна от слънцето, Карол леко се отдръпна.

— Намирам, че е неблагоприятно, Мадлен, винаги вие да налагате волята си в тази къща! — каза тя. — Все пак на Филип принадлежи правото да решава...

— Какво ще решава той, щом като вие не го осведомявате за нищо? — каза Мадлен иронично.

Тя имаше чувството, че си отмъщава на тази своя съперница, която от дълго време властваше над нея. Беше ѝ приятно да я гледа как негодува, как се мъчи да овладее мислите си, как мъчно намира думите си.

— Питам се как да обясня на Филип, че дъщеря му е заминала, без да го дочака? — измърмори Карол сърдито.

Мадлен изпита удоволствие да потвърди своето превъзходство:

— Та вие самата го измислихте онзи ден: Франсоаз се е отровила с развалени консерви, лекарят ѝ е препоръчал абсолютна почивка, строг режим...

— Всичко това може да стане в Париж!

— Да, но Франсоаз предпочита Тюке.

— Филип ще се разгневи! И все пак, ако тя дойде с вас в Тюке, ще трябва бързо да се върне за изпитите си в края на семестъра.

— О, изпитите! Това е толкова незначително след всичко, което преживяхме!

— А освен това предстои обиколката ни из Гърция през юли...

— Нима мислите все пак да я водите там?

— Но, разбира се, разбира се!... Отдавна е решено! Пътуването ще ѝ се отрази много добре!

— Като ви гледа всеки ден между баща си и брат си? Много се учудвам! Не, Карол, колкото по-малко се занимавате с Франсоаз, толкова по-добре ще бъде за нея.

— Скъпа Мадлен, вие, изглежда, забравяте, че аз не съм сама. Филип трябва да си каже, думата. Ако аз му съобща, че дъщеря му отказва да замине с нас...

— Не размахвайте така Филип като някакво плашило! — каза силно раздразнено Мадлен. — Той ще се разсърди и ще крещи само ако вие го насъскате. А пък не мисля, че това е във ваш интерес!

Карол взе една възглавничка от дивана, започна да я мачка, да я тупа, за да я оправи, и накрая заговори кротко:

— Защо винаги наблягате на моя интерес? Аз имам предвид само интереса на Франсоаз.

Това лицемерие задуши Мадлен. Без да чака да се успокои, силно разгневена, тя се нахвърли отново върху нея:

— Ах, не така, Карол! Стига вече! Вие забравяте, че заради вас и Жан-Марк атмосферата в тази къща стана непоносима за това дете! Тя бе много чиста, за да понесе вашите мръсни отношения! От това главата ѝ пламна! Заради това е поискала да умре!...

Докато Мадлен говореше, лицето на Карол се проясни и по него заигра подигравателна усмивка. Очите ѝ, зъбите ѝ блестяха в полумрака. Лицето ѝ се преобрази — стана свиреп и злорадо. И когато Мадлен млъкна задъхана, тя каза:

— Забелязвам, че вие изоставате, скъпа моя Мадлен. И то доста! Дали Франсоаз не е скрила нещо от вас? Във всеки случай тя не е така невинна, както вие си въобразявате. Извършила е тази глупост от разочарование в любовта.

— Какво ли не измисляте, за да се оправдаете!

— Ако исках да измислям, щях да намеря нещо много по-оригинално, отколкото историята на едно момиче, което спи със своя учител.

— Какво?

Мадлен посрещна удара и преди още да почувствува болка, разбра, че раната е дълбока.

— Попитайте Франсоаз, ако не ми вярвате — продължи Карол. — Този човек, когото и двете сме виждали, всъщност не е лош. Обаче той е много възрастен за нея, пък е и с такива разбирания, които не се покриват с нейните. Жалко е, че с него започва първите си стъпки като жена!...

Тя продължаваше да се усмихва, спокойна, самоуверена, дръзка. Като се бореше с всички сили срещу този неоспорим факт, Мадлен едва промълви:

— Тя ли ви призна?

— Не. Но това е абсолютно вярно. Тя не спа вкъщи, прекарала е нощта с този човек, а после, в пет часа сутринта, е отишла при Жан-Марк и със сълзи на очи му е разказала своята история. Разбира се, той се е помъчил да я вразуми, да я успокои, но — вие добре познавате Франсоаз! — тя взема всичко така присърце!...

От няколко секунди Мадлен чувствуваше, че се задушава. Сега вече не можеше да отрече поражението си — беше повалена на земята. А пред нея другата тържествуваше с гримаса на съчувствие и подигравка. Колко много се е измъчвала Франсоаз, докато стигне до тази крайност. За едно същество като нея по-тежко бе да се отвори от себе си, отколкото да може да уважава другите. Но този човек!... Не е ли могъл да разбере, че ако за някоя друга това няма никакво значение, за нея е истинска гибел! Ах, той е безскрупулен! С вълчи зъби.

Ненаситен в живота като ламя. Също като Карол, и Франсоаз в тази менажерия! Потъпкана, унижена, изкаляна!

Слънцето се бе скрило зад къщите в дъното на градината. Стана по-хладно. След дълго мълчание Карол, която наблюдаваше зълва си с любопитство, каза:

— Внимавайте да не направите лоша услуга на Франсоаз, като се отнасяте към нея с голямо снизхождение.

— А вие — възрази Мадлен — внимавайте да не я хвърлите в отчаяние, като я нагрубявате. При втория случай тя ще знае как да постъпи!

— Кой ще я нагрубява? Щом като не иска да види никого, кажете й, че аз ще се постарая баща й нищо да не разбере. Колкото е по-спокойна, толкова по-бързо ще оздравее. Кога ще я видите пак?

— Тази вечер. Позволиха ми да спя в клиниката при нея.

Карол наведе глава, сякаш искаше да покаже, че разбира голямото значение на това благоволение.

— Наистина тя ви обича много!

— Бих искала да взема от стаята ѝ някои неща, които ѝ трябват — каза Мадлен.

— Моля ви, заповядайте.

Станаха едновременно. Карол отвори вратата на хола и се отдръпна, за да мине зълва ѝ. „Чудно — помисли си Мадлен, — никога няма да успея да намразя тази жена! Винаги когато най-жестоко я обвинявам, тя ме изненадва с нещо и ме обезоръжава. Красотата ѝ? Не, а нейната самоувереност и в най-тежките моменти може би. Или по-точно, смелостта, с която се бори, за да бъде щастлива“. Тя премина по коридора и влезе в стаята на Франсоаз. Всичко бе на мястото си — мебелите, книгите и учебниците. Смути я тишината в тази необитаема стая. Отвори гардероба. На закачалката висяха дрехите на една мъртва.

[1] Хапчета с екстракт от кокосов орех. — Б.пр. ↑

XXIX

Невъзможно бе да се работи при такава горещина. През отворения прозорец градът нахлуваше в стаята с оглушителния си шум, с миризмата на бензин, със своето непрестанно трептене, което отекваше в костите на черепа. „За незаконното обогатяване“. За трети път Жан-Марк препрочиташе тази глава, без да може да запомни най-същественото. Смисълът на текста му се изплъзваше като дим. Петнадесет дни преди изпита — положението бе тежко. Ако не влезе в темпо, ще бъде скъсан. Е. добре! Голяма работа! Скъсан или издържал? Не се живее заради дипломи. На учението могат да се посветят само тия, чието съществуване е толкова празно, че нямат никакви други грижи; типове, които в бледото си всекидневие не се вълнуват от нищо — нито от някое нежно създание, нито от някой проблем; водолази, сковани в скафандри, които гледат как пред тях преминават чудовища с бързи перки, но не могат да уловят нито едно от тях. Обаче той, който трябваше да преодолява, решава и понася толкова много трудности, как можеше да има бистра глава. Франсоаз бе заминала, без да пожелае да го види. Дали му е сърдита? Не го ли считаше виновен за своето отчаяние? Но нали в навечерието на самоубийството си тя му бе говорила с такава обич! Не, не! Защо трябва да търси? Този мръсник Козлов безспорно е виновен за всичко. Кой знае каква комедия е изиграл на Франсоаз, за да я свали в леглото си!

Тази сутрин Жан-Марк бе телефонира в Тюке. Пак Мадлен се обади и му отговори: Франсоаз от три дни изглежда по-добре, но все още е така тъжна, затворена и далечна. Карол предполагаше, че това са „момински“ истории и че след две седмици няма да има следа от това настроение. Обаче Жан-Марк подозираше, че тя омаловажава станалото, за да не си разваля настроението. На Филип бе обяснила, че Франсоаз, която не била добре от известно време („все поради тази чернодробна криза“), внезапно се увлякла по някакво момче и за да я изолира от него, я била изпратила на „чист въздух“ при леля й. Филип

бе лапнал въдицата и одобри, както винаги, взетите от нея мерки. Жан-Марк се учудваше на доверчивостта на баща си. Дали истината не бе друга — той да държи толкова много на своето лично спокойствие, че дори не желае да узнава подробности за живота на децата и жена си? Загрижен преди всичко да не се нарушат удоволствията му, предпочиташе подходящата лъжа вместо тревожната истина, която би го задължила да се занимава с другите. Карол си играеше с него както си искаше. Косвено и Жан-Марк. Те бяха улеснени, действаха безнаказано, считаха се оправдани дори от този, от когото би трябвало да се страхуват и когото би трябвало да уважават! Вчера той бе пожелал да увеличи със сто франка месечната издръжка за сина си. Жан-Марк бе отказал, макар че имаше нужда от тези пари. Би могъл да си купи някои дреболии, за да подобри мебелировката си. Откровено казано, тук той имаше по-малко удобства за работа, отколкото на улица „Бонапарт“. Липсваше му въздух. А освен това и шумът... Но Карол обичаше тази стая. Тя щеше да дойде в четири часа — за първи път от самоубийството на Франсоаз. Това събитие толкова силно бе раздрусало и двамата, че те, поне на него така му се струваше, нямаша желание да се срещат. Трябваше да мине малко време, за да се възвърне в тях влечението към плътската любов. Три часът и двадесет и пет. След тридесет и пет минути. „А пък аз още не съм научил! Колко глупаво! Впрочем едва ли ще зададат въпроса за незаконното обогатяване: нали такава бе темата преди две години...“ Слепоочията го стягаха. Колкото повече четеше, толкова по-малко запомняше. Пот блестеше по челото му. Той мина зад паравана, изми ръцете си в малкия умивалник, чиито тръби ръмжаха; смени ризата си, включи електрическата самообръсначка и започна да я разхожда по бузите и брадата си. Бръмчеше като кошер, оглуши ушите му. Винаги се бръснеше в последния момент, за да бъде по-чист при посрещането на Карол. След като оглади кожата си, той се изми с леко парфюмирана тоалетна вода, подарък от нея. Тя няма да закъснее. Бе точна, в любовта поне. Запали цигара и се облегна на прозореца. Ако случайно не дойде, ще продължи да зубри. Ще спечели поне три часа. Но за какво ли, щом в главата му не остава нищо? Ако се случи най-лошото, ще се яви през септември. Ще си провали ваканцията. Пък и тази екскурзия в Гърция. Разбира се, че след всичко, което се бе случило, Франсоаз ще остане тук, но за другите нищо няма да се промени. Жан-

Марк не познаваше Гърция, но предварително знаеше, че тази страна ще го плени. Мъртвата белота на старините, чистото синьо небе, мъдростта на геометрията, свързана с безумието на митологията, цяло едно изкуство, съпоставено на християнската мистика... И вместо да разглежда Гърция, той навярно ще трябва да прекара най-горещите седмици на лятото потънал в своите учебници по право. Ще бъде много глупаво! Как да се спаси от тази беда? Да учи през нощта може би? Дидие Копелен бе опитал, без да успее. Но това, което не се удаваше на Дидие Копелен, може да се удаде на него, Жан-Марк. Пресметна страниците, които му оставаха да учи, раздели ги на петнадесет, не, на тринадесет, защото трябваше да остави поне четиридесет и осем часа за преговаряне. Дневната дажба бе голяма. Но ако не прави нищо друго!... Седна на масата, взе един лист хартия и сериозно състави програмата на учението си: „Събота — от 9 до 12 часа наказателно право; от 14 до 19 часа административно право. През нощта политическа икономия... Неделя — през целия ден гражданско...“ Но колко пъти вече бе променял разписанието си поради разни причини! Този номер, който някога го успокояваше, сега вече не можеше да го убеди. Струваше му се, че иска да премести някаква планина. Изведнъж се сетя, че няма чай. А пък пиенето на чай бе традиция при срещите му с Карол. Отвори шкафа, в който държеше хранителните продукти. Но да! Бяха останали няколко черни и ароматични пращинки на дъното на металната кутийка с китайски чай, който тя предпочиташе... Постави да кипне вода на котлона и се върна на прозореца. Започна да става нетърпелив. Представяше си дори, че го е страх.

Точно в четири часа тя драсна по вратата. Като ѝ отвори, той почувствува дълбока радост. Облечена бе в костюм от бледожълт плат и носеше в ръце голям пакет, увит в бяла хартия. Жан-Марк посегна за пакета, а тя му поднесе бузата си. Той я целуна и остана доволен, че тя веднага прекъсна ласките.

— Донесох от всичко — каза тя оживено. — Портокали, банани, конфитюр, масло, банички, чай...

— Не си забравила чай! — извика той. — Гениална си!

— Не, егоистка съм! Не забравям това, което обичам!

— Виж колко малко е останало!

— Само прах от чай! Не, благодаря! Желая много хубав чай, много ароматен и силен, за да ме ободри.

— Изморена ли си?

— Мъртва! Като глупачка тръгнах из големите магазини по обяд, защото мислех, че няма да има блъсканица, а пък попаднах в страшна навалица! Просто да не повярваш, че всички жени в Париж се лишават от обета си, за да направят покупки! Едва се измъкнах и разбира се, не намерих това, което търсех!...

Тя седна във фотьойла, разкопча жакета на костюма си, под който бе облякла блуза от бял шантунг.

— И така, ще те оставя сам да приготвиш всичко! — подзе тя. — Много съм мързелива! Всъщност ти правиш по-хубав чай от мене! Ах! В пакета има и един истински английски кейк.

Докато той шеташе около малката масичка, тя запали цигара и пак въздъхна:

— Каква отмора! Колко добре се чувствавам тук!...

Той сипа кипяща вода в чайника, разнесе се остър аромат. Карол изглеждаше щастлива в тази тиха приятелска среда пред чашите чай, плодовете и парчетата сладкиши. Между нея и него всичко бе така просто и чисто, нямаше за какво да се упрекват, да се карат, след малко ще се разделят влюбени и нежни един към друг.

Жан-Марк наля чая, седна срещу нея и започна да я гледа как жадно и смешно пие чая с издадени устни и притворени очи.

— Ох, възкръсвам! — изръмжа тя между две глътки.

А после, като утоли жаждата си, го попита докъде е стигнал с учението си.

— Не напредвам! — отвърна той.

— Бедничкият ми!

— Ще се опитам да работя през нощта.

— Как през нощта? А през деня какво ще правиш?

— И през деня ще работя.

— Ще пукнеш от умора!

Тя му поднесе парче кейк. Опита го и му хареса този плътен и крехък сладкиш, лъхащ на горена захар, сухи плодове и мед...

— Прекрасен е! — каза той.

— Нали?

И като каза тази дума, тя повдигна весело брадичката си. Стори му се, че я вижда за първи път. Една непозната му бе на гости. Момински очи върху добре поддържано женско лице с фини черти. Защо му се виждаше винаги по-хубава в неговата стая, отколкото другаде? Ако бе проявила и най-малкото желание да му се отдаде, той би се отказал навярно. Но тъй като, поне привидно, тя мислеше само за удоволствието да пие май с него, той се успокояваше и чувствуваше как желанието му нараства. Докато тя хрускаше парчето кейк, той си представяше голото ѝ тяло под блузата. И когато тя остави линейката върху масата, хвана ръката ѝ. Бе уверен, че ще се отдръпне, като се усмихне нежно и сухо. Обаче тя не помръдна. Гледаше го и той видя как в очите ѝ бързо, радостно и настойчиво блесна малко пламъче, което му бе добре познато.

* * *

Жан-Марк седна на леглото гол до кръста, а тя продължаваше да се излежава. Обикновено той се разнежваше, като я гледаше така сънлива и отпусната след любовта, сякаш бе уморена от някакъв тежък подарък. Днес пред това удовлетворено тяло той изпитваше само съжаление, че не беше се въздържал. Като се отдаде така глупаво на страстта, бе проиграл може би последните си шансове с Карол. Докато тя си мислеше, че го е завладяла още по-силно, той започваше да съзнава с тъга всичко, което правеше връзката им невъзможна. Като бе отворила крадешком вратата, Франсоаз се бе вмъкнала в техния живот. Това бе станало поради неговата непредпазливост. С отчаяната си постъпка тя му бе показала степента и на неговото безумие в тази авантюра. Сега напразно се мъчеше да се убеди, че е сам с Карол в тази стая. Не, той чувствуваше до себе си хладното присъствие на един съдия, от който нищо не може да убегне и чийто гняв бе напълно основателен. И все пак не можеше да се откаже от Карол. Положението бе непоносимо. Обичаше я много, а трябваше да избяга от нея. Той неочаквано реши, че пътешествието из Гърция може да спаси положението. Би предпочел всичко друго, но не и перспективата да прекара един месец между баща си и Карол сред вълшебната атмосфера на Гърция. Дидие Копелен имаше намерение да замине за

Съединените щати с екскурзия по намалени цени, организирана специално за студенти. Да се включи в групата. Защо не? Там може би ще забрави всичко. А когато се завърне, ще бъде излекуван от любовта си към Карол. Обзе го стръвно желание към това второ прераждане. И забеляза с изненада, че мисли за Карол като за неприятел. Да я убие и да прескочи трупа ѝ. Един толкова красив труп с изваяна задница под завивката, с открити златисти рамене, с полузакрито от кестенявите коси лице върху бялата възглавница. Тя спеше блажено, а той бдеше злобно. Запали цигара, без да я безпокои. Тя отвори очи и запита:

— За какво мислиш?

Той изтръпна, сякаш някаква ръка от мрамор се стовари върху рамото му. Между пердетата струеше слънчев лъч, в който танцуваха пращинки. Горещината бе тежка, леплива.

— Мислех за изпитите си — каза той.

— Наистина ли си толкова загрижен?

— Мисля, че осемдесет на сто ще бъда скъсан.

— Ще се явиш отново през септември.

— Много смешно ще бъде!

Тя се излегна на гръб и прошепна малко равнодушно:

— Мисля, че дори и да бъдеш скъсан, ще можеш да дойдеш с нас в Гърция през лятото!

— Не. Нали знаеш колко работа ще имам тук...

— О, само месец и половина!

Жан-Марк поклати отрицателно глава.

— В такъв случай ще трябва на всяка цена да издържиш изпитите си — подзе тя, като взе цигарата от ръката му и я сложи в устата си.

За секунда той се помъчи да запази спокойствие. Тя пушеше несъзнателно. И когато хвърли цигарата в една паничка до леглото, той реши да бъде безпощаден и съвсем категоричен. Само един удар — но окончателен.

— Дори и да издържа изпитите, Карол, аз няма да дойда — каза той.

Лицето на Карол застина в изражение на очакване и примирение. Неподвижна, с очи към тавана, тя очакваше Жан-Марк да се доизкаже. А той, увиснал в тежко мълчание, не знаеше откъде да започне. Искаше му се тя да му подаде ръка за помощ. И най-сетне изръмжа:

— Аз размишлявах много, Карол. Вярвам, че ще бъде по-добре и за тебе, и за мене да не се виждаме известно време. Това ще ни даде възможност да се съвземем, да видим къде се намираме...

— Да, разбира се — каза тя с примирен глас.

Като я видя така кротка, той се окуражи:

— При всички случаи това пътуване в Гърция с тебе и с баща ми ще бъде невъзможно за мене, ти много добре разбираш. Ако бъда скъсан, ще остана да уча в Париж, а пък ако издържа, ще замина за Съединените щати с Копелен. Той ми предложи преди няколко дни.

— Това е прекрасна идея.

— Намираш ли?

— Да, разбира се.

Над дългия ѝ гол врат лицето ѝ изглеждаше спокойно и разумно. Тъмносивите ѝ очи продължаваха да гледат някъде надалече. Жан-Марк ѝ се възхити платонически. Дали наистина тя се отнася с безразличие пред опасността да се разделят, или пък от гордост прикриваше мъката, която изпитваше? Във всеки случай прекрасно улесняваше задачата му. Едва се съдържа да не я притисне в обятията си, за да ѝ благодари, че е така благоразумна. Вятър раздуха пердетата на прозорците. Светлинни лъчи побягнаха по стените като криле. Карол протегна ръка, хвана домашния халат на Жан-Марк, поставен върху един стол, и се наметна с него, като стана от леглото така бързо, че той едва можа да долови блясъка на един гол крак и овала на гърдите ѝ, скрили се под мъжката дреха. Тя мина зад паравана да се облече. Беше едва шест часът. Дали бе решила да си отиде по-рано заради това, което ѝ бе казал? Той не посмя да я попита и остана в леглото замечтан, с ръце, скръстени под главата. Тя се появи в своя бледожълт костюм, сресана и гримирана.

— За това пътешествие из Гърция — каза тя нежно — ще говоря лично с баща ти. Ще му кажа, че аз самата не искам да идваш с нас.

— Защо? — попита той учудено.

Карол отправи към него твърд и студен поглед, усмихна се лукаво и каза:

— Ще бъде по-изящно, не намираш ли?

* * *

Филип се облегна във фотьойла си, отправи поглед към жена си, която седеше срещу него сред разпръснатите на дивана възглавнички, и каза бавно, за да печели време:

— Признавам, че ме намираш малко неподготвен!

— Толкова ли ще бъде скучно, ако децата не бъдат с нас? — попита Карол.

— Не, но все пак...

— Толкова рядко оставаме сами, ти и аз...

— Пак няма да бъдем, дори ако заминем без Франсоаз и Жан-Марк. С нас ще бъдат Жорж и Мариан, Андриан и Луиз, Дюхурионов...

— Само двойки, Филип!

— Това е истина!

— Искате ми се и ние понякога да бъдем двойка — каза тя, като изви очи.

Той не можеше да не се развълнува от тия думи, казани с тих глас. Колко държи тя на него! Много се бе отдалечил от нея напоследък. Всички интимности между тях бяха изчезнали, без дори да обърне внимание. Живееха като чужди под един покрив. Беше престанал да я вижда, не я чувствуваше и ето изведнъж това сближаване!... Стегната в своя бледожълт костюм, с тази стройна шия и с това меланхолично изражение на лицето, тя му се видя особено съблазнителна в този хол, чиито меки тонове подхождаха на нейния тен и до голяма степен на нейния начин да диша, да говори, да се движи... И все пак съжаляваше, че за да ѝ угоди, ще трябва да се откаже да заведе Жан-Марк в Гърция. Много би желал да крачи рамо до рамо със сина си из голия пейзаж, сред величествените и поучителни развалини, да разменя с него мисли върху древната архитектура, върху поуците от историята, за цивилизаторската роля на търговията, за добродетелите и пороците на новото поколение. Никой, мислеше си той, не може да го разбере по-добре! Че Франсоаз се е отказала от пътуването — това не го вълнуваше, — но отсъствието на Жан-Марк го огорчаваше повече, отколкото бе могъл да си представи. Още повече, защото бедното момче толкова много се радваше на това пътешествие! Стигнал до разнежване, Филип отново се съвзе и помисли, че заради никакво желание на сина си не трябва да жертвува каприза на една хубава жена. Има случаи, в които мъжката сила не трябва да се проявява под напора

на бащинската любов. Да бъдеш истински мъж в пълния смисъл на думата значи да правиш деца, но не и да се оставяш те да те водят за носа. Преди всичко жената, законна или не. Съпруга или любовница — има ли разлика? Една жена, жената... Но да не се предава много бързо на Карол. Той измърмори:

— Мъчно ми е малко за Жан-Марк. Бяхме му обещали... Той ще бъде съкрушен!

— Може би не толкова, колкото ти си въобразяваш! — каза Карол. — Младите са толкова странни. Понякога човек се лишава, жертвува се за тях, а всъщност разбира, че те преди всичко искат да бъдат оставени на свобода. Имам впечатлението, че Жан-Марк ще бъде по-щастлив, ако придружи приятеля си Копелен в Съединените щати, отколкото да замине с нас в Гърция.

В Съединените щати ли ще ходи Копелен? — попита Филип.

— Да, изглежда. Веднага след изпитите.

— Това ли блазни Жан-Марк?

— Според някои намеци в разговорите, които имах с него, но може би греша...

Озарен от някаква мисъл, Филип надигна глава. Той се насочи по нов път:

— Съединените щати — та това ще бъде прекрасно за него!

— Точно така! — каза Карол.

— Ще му дам препоръчително писмо до Кроуфорд. Там ще усъвършенствува английския език, ще пътува из вътрешността на страната, ще се свърже с някои мои клиенти... Обаче знам си го аз него, едва ли ще пожелае да промени решението си!

— Постави му открито въпроса.

— Ами ако ми отвърне, че предпочита да дойде в Гърция?

— Ти ще успееш да го убедиш! — каза тя, като бързо погали ръката му.

Той се засмя с издути гърди и прави рамене. В подобни моменти се чувствуваше като на носа на кораб, застанал с лице срещу вятъра и с поглед към хоризонта.

— Ще разпръснем семейството — каза той. — Даниел в Брега на слоновата кост, Жан-Марк в Съединените щати, Франсоаз в Тюке... Добре че се сетих за нея — бих желал все пак тя да се върне и да вземе изпитите си!

— Не разчитай много, Филип — каза Карол, като стана.

— Защо?

— Ще ти обясня. Ела с мене, искам да се преоблека преди вечерята...

Той я последва в стаята ѝ. Тя смени бледожълтия си костюм с един розов пеньоар, седна на малкото кресло пред тоалетката и заби гребена в косите си. Изправен зад нея, Филип я гледаше в огледалото. Беше забравил за Франсоаз, но Карол заговори за нея:

— А пък по отношение на Франсоаз бих искала да ти кажа... Малката наистина бе много потресена! Любовница, която е отишла много далече, Филип!

— Какво? Да не би да е спала вече с този тип? — изкрещя той.

Изненада се от собственото си възмущение. Счете, че Карол забавя много отговора, си. Най-сетне тя прошепна:

— Не, не вярвам, макар че сега от младите всичко може да се очаква.

Внезапно той се разгневи на Франсоаз, че се е провинила като жена. Това, което търсеше у другите — сластолюбие, чувственост, слабост, вкус към плътските удоволствия — считаше за порок у дъщеря си.

— Каква комедия! — каза той. — Само като си помисля за нейния непорочен вид, за нейното старание в учението, за нейната вяра!

— Не я кори, защото, повтарям ти, по мое мнение нищо не се е случило между нея и това момче.

— Кой е той?

— Студент, струва ми се.

— Как се казва?

— Има ли някакво значение? Няма вече да го погледне, както самата тя ми каза...

— Добре! Искam и на мене да го каже. Идната седмица ще отидем в Тюке, ще си я доведем. Няма какво да прави там с Мадлен!

Карол поклати глава:

— Не трябва, Филип. Като те види, може да получи много тежък шок. Докторът ми каза, че...

— Докторът? Кой доктор? Защо?

Тя въздъхна, обърна се и отправи към него пленителен, но строг поглед.

— Сега трябва да узнаеш истината... Франсоаз се опита да се самоубие.

Той почувствува мъка и остра болка, но бързо се успокои. „Тя е жива, а това е най-важно!“ — помисли си и промърмори:

— Каква е тази история?

Карол започна с привидно нежелание да му разказва някои подробности. Като я слушаше, той се вълнуваше от състрадание и едновременно негодуваше. Дъщеря му се оказа смахната, идиотка. Добре че са я открили навреме в стаята ѝ. Той се гневеше повече умишлено, за да не изпадне в уплаха. Изведнъж отпусна рамене, изтръпнал от ужас при мисълта, че Франсоаз е могла да умре.

— Не трябва никога да ѝ се говори за този случай, Филип! — завърши Карол. — Това е много важно за нейното бъдеще, за нашето бъдеще...

Тя протегна към него лицето си, разчувствувана от тази молба. Той си каза, че това, което тя иска, напълно се покрива с неговото желание. Щом като Франсоаз е жива и здрава, няма защо да се намесва в тази авантюра, станала през негово отсъствие. Животът му бе достатъчно комплициран и без да се бърка в живота на другите. А пристъпите на гняв все повече го изморяваха. Карол със своето спокойствие му даваше отличен урок по благоразумие. Тази вечер тя му бе интересна, харесваше му. Това бе нещо доста ново за него и му помогна да забрави жалката разюзданост на дъщеря си.

— Обещаващ ли разговорът да си остане между нас? — подзе Карол.

— Обещавам ти — каза той прочувствено.

— Страхувах се, че ще те разтревожа излишно и затова отначало се опитах да скрия от тебе.

Той се разнежи:

— И ти понесе всичко това, без да се оплакваш!

— Не бях сама!

— Наистина забравих Мадлен. Тя пък трябва да участва във всички беди! Представям си как е действувала на нервите ти със своите забележки, съвети и категорични решения...

— Аз съм навикнала...

— Ако си бях тук, щях веднага да я отпратя!

— Бедната Мадлен! Ти си много жесток към нея. Тя е славна жена, уверявам те. При нея Франсоаз напълно ще се съвземе. Тя много обича леля си!...

— Не ми говори повече за Франсоаз — каза Филип сърдито.

Неговата роля като баща свърши. Той се измъкваше с облекчение, сякаш се бе излекувал от схващане на крайниците. Изпитваше удоволствие и от подобрението, и от изпълнения дълг: „Да се оправят там без мене. Техните малки истории не ме засягат вече“.

— Утре — каза той — ще уведомя Дюхурионови, че вместо четирима ние ще бъдем двама в пътешествието. Те ще се съобразят...

— Ама разбира се — каза Карол. — Ще поканят семейство Лемерсие, както предлагаха още в началото.

Докато разговаряха, той се бе приближил до нея. Седнала в креслото си, тя не помръдна. Колко матова бе кожата ѝ! Устните ѝ бяха се вдигнали над белите ѝ зъби. Нейните големи сиви очи блестяха загрижено, кротко, умолително. А по-долу в отвора на пенъора се очертаваше чувствената плът на гърдите ѝ. Филип помисли за една друга жена, за едни други гърди, които не бяха така привлекателни: беше обещал да отиде при Одил в десет часа. Но ще бъде по-смешно, ако легне при Карол. Не беше правил това отдавна!... Да измами метресата с жена си. Вътрешен смях го раздруса. Взираше се в раменете и шията на Карол и се учудваше на желанието, което отдалече го обземаше.

— Какво ще правиш тази вечер? — попита я той.

— Нищо — отвърна Карол. — Ще си бъда вкъщи. А ти?

— И аз нищо.

— Знаех, че трябва да отидеш в бюрото си след вечеря.

— Няма да отида.

Наведе се над нея. В първия миг тя се изненада, после лицето ѝ засия свенливо от радост и дишането ѝ се ускори, когато неусетно се наклони към него. Устните им се срещнаха така сладко, че той счете тази целувка за най-хубавата в света. Мъчеше се да бъде нежен и се чувствуваше необикновено съсредоточен и мощен. И постепенно, като се удължаваше, целувката ставаше по-чувствена, по-дива. Карол бе гола и свежа под нощната си дреха. Филип жадно душеше, аромата на

кожата ѝ. Неочаквано тя се отдръпна леко, без да се изскубва от прегръдките му, и като дишаше в устата му, прошепна:

— Филип, какво става с тебе?

— Обичам те, Карол — каза той в мигновено откровение.

Тя се засмя в лицето му с лукав блясък в очите. Той почувствува по цялото си тяло трепета на този дързък и подигравателен смях. Не бе вярвал, че тя може все така силно да го възбужда. Макар да стискаше с ръце талията ѝ, тя ловко се измъкна.

— Разваляш прическата ми — каза тя, — а всяка минута Мерседес може да дойде, за да ни уведоми, че вечерята е сложена!

— Гладна ли си? — попита той, като се запъваше.

Вместо да му отговори, тя отправи към него такъв пламенен и нагъл поглед, че той се смая. После натисна копчето на звънеца, прикрит с ламперията. Той я гледаше изправен, с отпуснати ръце, объркани от желанието му.

Мерседес почука на вратата.

И когато прислужничката застана на прага, тя добави с плачевен глас:

— Неразположена съм. Господин Филип и аз няма да вечеряме. Дайте на Даниел да яде и го помолете да не ни безпокои.

Когато Мерседес изчезна, Карол превъртя ключа в бравата и се изправи пред Филип, разцъфтяла от нетърпение. Прегърнал я отново, той се попита дали той или тя бе пожелала това възвръщане на любовта; после всички въпроси се изпариха от главата му и вниманието му се насочи към удоволствието да разголи това нежно и познато, и отдаващо му се тяло.

* * *

Цялата трапезария на негово разположение! Седнал на единия край на масата, Даниел с наслада се нахвърли на второто ровко яйце. Филийките, потопени в жълтъка на яйцето, се топяха в устата му. Ядеше лакомо, като селянин от фермата, от полето, от птичарника... Пред очите му, поставен върху шише с вино, стърчеше учебникът по география, разтворен на една страница, която той вече за десети път препрочиташе. Под грозната и досадна сива илюстрация бе написано:

„Образец на вторични шистови образувания в областта Плугастел“. Как можеше да проявява интерес към Плугастел, като си имаше Брега на слоновата кост? От хола долиташе бурна музика: „Рапсодия в синьо“ от Гершуин. Беше поставил плочата, преди да седне на масата, така, само за да си има компания. В отсъствието на баща си и на Карол той се чувствуваше наистина господар на къщата — като богат стар ерген, който живее много нашироко; обслужван от вярната си камериерка. Мерседес се появи в момента, когато с лъжичка изстъргваше дъното на яйцето. Тя носеше чиния с три листа салата.

— Това ли е всичко? — попита той отчаяно.

— Да, господине.

— Няма ли други зеленчуци?

Лицето на Мерседес се сгърчи, сякаш бе изплувала от вана с оцет.

— Диетични моркови на госпожата, ако искате? — каза тя.

— Дайте ги веднага — изръмжа Даниел.

— Заедно със салата ли?

— Разбира се!... Ах, бих желал и от английския сос!

— Кой сос, господине?

— От „Томато“... и от другия, „Уорчестър“.

Музиката на Гершуин, лека и модерна, го вдъхновяваше. А пък беше толкова гладен! Две ровки яйца за вечеря — това за него бе нищо! Карол мереше апетита на другите със своя! Какво ли правеше тя с баща му сега в стаята? Загадка!... Някакъв спор навярно... Заради Франсоаз... Нима това е причина да не вечерят.

Мерседес донесе диетичните моркови, Даниел ги смачка с вилицата си, поля ги богато с пикантните сосове и ги наръси с черен пипер.

— Вегетариански стек тартар — каза той на прислужничката, като ѝ намигна.

Мерседес се измъкна със свити устни. В чинията се издигна цяла планина от червено пюре, от която струеше гъст сос. Още първата хапка изгори езика на Даниел, но той реши, че никога не е вкусвал по-пикантно ядене, изпи чаша вода и продължи да яде с голямо увлечение. Гладът му започна да се уталожва. Пак си спомни за Франсоаз. Тя го бе толкова изплашила, че и сега още не можеше спокойно да мисли за нея. Неговата сестра, един толкова уравновесен,

прилежен и срамежлив човек, нямаше нищо общо с тия всевъзможни типове, които докарваха с „Бърза помощ“ в клиниката. Вкъщи избягваха да говорят за нещастieto. Навярно имаше някаква любовница. Разчувствуват ли се, момичетата лесно изтърват пусулата. Те всички изпитват нужда да играят със сърцата си, да ги издигат колкото се може по-нависоко в облаците, а сетне, когато тия сърца тупнат на земята, те изпадат в отчаяние. Ще трябва да предпази Даниела от вълнения, когато тръгне за Брега на слоновата кост. И тя може като Франсоаз да прибегне до „безумна постъпка“. Ще бъде радост в къщата на семейство Совело! Обаче той с нищо не бе се провинил! Всъщност за това можеше да се съжалява. Би желал да спи с нея, преди да отпътува за Африка. Пътуването по море е два пъти похубаво, когато човек остави на брега истинска любовница. Но, разбира се, имаше още няколко дни на разположение, за да постигне своята цел. Дори и не му идваше наум, че Даниела ще се противи. Обаче, от една страна, му предстояха тези проклетите изпити, които отнемаха цялото му време, а, от друга, той бе още девствен. Всъщност от това, което знаеше за плътската любов — а той знаеше доста! — необходимо бе поне единият от партньорите да има известен опит в тази работа. На няколко пъти бе пожелал да тръгне след някоя курва на улицата. Но винаги се отказваше в последния момент, отблъснат от вулгарния вид на тези професионалистки. Пък и това струваше много скъпо! Не му се искаше да хвърли на вятъра част от спестените си пари, за да прекара десет минути с някоя непозната персона. По-добре бе да дочака някакъв друг случай, по-привлекателен и не толкова скъп. Може би ще попадне на такова идеално същество по време на пътуването? Млада, красива, мила, със свободно време... Разказваха, че на корабите и най-сериозните жени са склонни към любовни приключения. Изглежда, че соленият въздух и откритото море ги възбуждат. Наистина той ще има само една скромна кушетка в третокласна кабина, но вечер ще се промъква на първокласните палуби. Там ще срещне някое съвсем свободно момиче. Тя ще бъде облечена в лека бяла рокля, която ще се развява от морския бриз. Още при пръв поглед ще се влюби в него. Облегнали се на перилата, те ще си говорят шепнешком и ще гледат звездите. После, без никой да ги забележи, ще се вмъкнат, в някоя от спасителните лодки и там ще се любят със страст. Тя ще му се отдаде двадесет пъти, сто пъти през

време на пътуването. Обаче той няма да забрави Даниела. Непознатата от кораба ще го направи истински мъж. С нея ще се разделят тъжно, със сълзи на очи в Дакар или в Абиджан и никога вече няма да се видят. Когато се завърне във Франция след скитането из джунглата, ще отиде при Даниела и тя ще прочете в очите му, че е вече достатъчно зрял, за да ѝ бъде любовник и защитник.

В чинията не остана нито следа от морковите и Даниел, облегнал се с лакти върху масата и хванал главата си с ръце, се усмихваше блажено на успеха си. Ябълковото пюре, което накрая Мерседес му сервира, беше толкова блудкаво, че той остави половината. Позволи си за награда половин чаша вино, за да „мирише устата му на мъж“, както казваха приятелите му. Не обичаше вкуса на виното, но за всеки случай искаше да привикне, за да може да прави компания на африканските пиячи по време на странстванията си. Ах, ако можеше да се приготви за изпитите с такова удоволствие, с каквото се готвеше за пътешествието! Мисълта за изпитите летеше над него като сянка на граблива птица. Според предвижданията му, ако задачите по математика не бъдат много заплетени и темата по френски много завързана, той ще успее. Какво облекчение след това! Необходимо беше да се почувствува освободен от веригите, волен, лъчезарен и изгарящ от нетърпение пред прага на новия живот. Това ще бъде в края на краищата предпоставка за скъсване с девствеността. След това ще учи философия, ще се люби с Даниела или поне ще стигне много далече в отношенията си с нея, ще удвои пушенето на цигари, ще чете забранени книги. Музиката свърши. В настъпилата тишина мечтите на Даниел се изпариха. Точно пред носа му стърчеше неизменната и укоряваща шистова скала на Плугастел. Той взе книгата, прозя се и излезе от трапезарията, като влачеше крака.

В стаята си избра плоча, която най-добре да подхожда на заниманията му — една песен от Южна Каролина. Отпуснал се над работната маса, той потъна в тази бавна и тъжна мелодия. Лампионът риба луна плуваше над главата му. От стената негърката с подноса му се усмихваше с голямата си разтворена уста. След географията — математиката. Заучаваше досадни и за нищо непотребни неща. А времето летеше, летеше... Кога най-после корабът ще вдигне котва?

XXX

— Ейглетьер Даниел — издържал по снизхождение на изпитната комисия!

Гласът на екзаминатора отекна в ушите на Даниел и той почувствува как мускулите му се отпуснаха. Обля го приятна топлина. Като обърна глава, видя другите кандидати, които очакваха резултатите със загрижен вид и затаен дъх.

— Фавол Арман — издържал — продължи гласът. — Юблон Шарл — скъсан. Юбер Морис...

Списъкът бе дълъг. Около четиридесет имена. След някой си Ивело, също „скъсан“, в класната стая се вдигна голям шум. Едни не можеха да скрият радостта си, други силно изразяваха мъката си. И тъй като не познаваше никого от групата, Даниел побърза да се измъкне.

Като излезе от лицей „Карно“, където бе държал изпитите, той се учуди, че небето е така синьо. В два часа следобед, когато бе дошъл тук, времето бе мрачно, очакваше се дъжд. Появата на слънцето той счете като световно одобрение на неговия успех. А само като си помислеше, че дори тази сутрин трескаво преговаряше конспектите си по физика и математика! На писмения бележките му бяха почти слаби, но един вътрешен глас го успокояваше, че в края на краищата някакъв шанс ще го озари и той ще премине... Дори като видя в коридора позеленелите от страх типчета, които чакаха реда си с ученическите бележници в ръце, не се отчая. Всички момчета бяха с тъмни връзки, а момичетата — облечени скромно като сирачета и без грим, за да изглеждат по-сериозни пред изпитната комисия. Разхождаха се насам-натам, приповтаряха си формули, шушукаха си последните новини, подскачаха пред не матираната част на прозореца, за да зърнат в залата как учителите изпитват първите по списъка. Тия, които излизаха, имаха или сияещи, или потресени лица. Заобикаляха ги: „Е? Как мина? Не беше ли много завързано?“

Изпитанието започна с френския. Един млад и симпатичен учител го накара да прочете стихове от Леконт дьо Лил, а после го запита за разликата между романтиците и парнасците. Лесно. Темата бе разгледана в клас. На един дъх Даниел каза всичко, което знаеше. По математика и физика — обратното, стоя като истукан пред черната дъска. За щастие по история и английски получи висока бележка. Никога не ще забрави перипетиите на този ден, който ще остане, както той си мислеше, най-паметният в неговия живот. Изчезнала бе планината, която препречваше хоризонта му. Весел, свободен, чувстващ се победител, той долавяше как сърцето му бие в такт на военен марш... Раз, два! И ускори крачките, като навлезе по булевард „Малерб“. Бързаше да се прибере вкъщи, да съобщи новината — на едни лично, на други по телефона. Вчера баща му и Карол още не вярваха. Ще ги смае. Още повече че и Жан-Марк преди петнадесет дни бе издържал изпита си. Двоен удар в семейство Ейглетьер. Биха могли да украсят празнично улица „Бонапарт“. Пък и „Севър“! И Тюке! Франсоаз бе толкова чувствителна, че успехът на двамата братя положително ще ускори оздравяването ѝ. Духовният свят — това е най-важното за жените! А пък Даниела — той си я представяше вече как пламти от радост и как възторжено блестят бадемовите ѝ очи. Колко е прекрасно, че ощастливява толкова хора наведнъж! Около него бучеше градът — прашен, слънчев, дружелюбен. Едно такси се зададе. Той го спря. По дяволите скъперничеството! Да пътува с метрото в един такъв ден — значи да хули бога!

Както и трябваше да очаква, вкъщи нямаше никой, освен Агнес и Мерседес: мършава публика! Все пак и те го поздравиха — Агнес с възторг, Мерседес с озлобление, като че ли някога са я късали на подобен изпит. Карол беше излязла и не знаеха къде е отишла. Значи тя ще научи резултата едва вечерта. Жалко за нея! Освен ако не телефонира вкъщи, за да се осведоми... Но това бе по-малко вероятно! Даниел влезе в хола, настани се в най-хубавия фотьойл и запали цигара: трябваше да телефонира на много места. Най-напред да уведоми баща си в бюрото. Новината бе посрещната така, както очакваше:

— Браво, момчето ми! Ах, не можеш да си представиш каква голяма радост ми създаваш!...

Почувствувал се на върха на щастието от тази похвала, Даниел започна да разказва подробно за изпита. Изброяваше въпросите, повтаряше отговорите, описваше със задоволство как се бил измъкнал от клопката на еди-кой си учител, как учудил друг с познанията си за войната през 70-а година, как разкрил някои машинации на изпитната комисия... На другия край на жицата баща му издаваше участието си в разговора съвсем смътно: „Ах! Така ли?... Ех!... Виж ти!...“ И изведнъж той прекъсна Даниел:

— Виж какво, не съм сам в кабинета си. Довечера ще ми разкажеш останалото...

И затвори телефона. Даниел го съжали, че е принуден да прекрати вълнуващия разговор със сина си, за да се занимава с някакъв бръснар може би. Без да изпуска телефона, той повика майка си, а тя имаше много свободно време. Но тъй като не бе напълно в течение на неговото учение, не можеше да разбере вълнението на тези изпити. За нея той посъкрати малко отчета си. Тя го изслуша с възклицанията си и му каза, че веднага ще телефонира на Ивон, който щял да бъде много доволен! Даниел ѝ обеща, че ще отиде да я види в неделя към четири часа.

Веднага след това Даниел започна да атакува приятелите си. Дебюке бе издържал писмения. Зулейбо пропаднал вчера на устния, Лювие ще се явява утре... При всеки разговор Даниел разтягаше историята си. Говореше, пушеше и се отдалечаваше от истината с приятното чувство, че се спуска все по-бързо по наклона.

После той избра номера на Даниела. Телефонът звъня продължително време. Лоран, брат ѝ, вчера бе издържал изпита си. Колко щастлива щеше да бъде, че и той... Обаче като чу гласа на момичето, хрумна му дяволита мисъл и с отчаян глас каза:

— Виж какво... Скъсаха ме!

— Ах! — въздъхна тя. — Безобразие! Но как така?

— По всичко отговорих лошо.

— Дори и по френски?

— Дори и по френски.

Той ликуваше, като слушаше тежкото дишане на Даниела. Не можа да издържи дълго с лъжата при тази голяма радост, която бликаше в сърцето му. И изведнъж избухна:

— Не, слушай! Извожих те: издържах!

— Идиот! — изкрещя му тя и започна да се смее заедно с него.

След миг той разбра, че нещо е затруднена и попита:

— Сама ли си?

— Не.

— Лоран ли е при тебе?

— Не.

— А кой?

— Мама.

— А, добре... Тогава да свършим...

Уговориха си среща за утре в три часа, при изхода на метрото в „Сен Жермен де Пре“.

Завършил разговорите с близките си в Париж, Даниел телефонира в Тюке. Обади му се Мадлен. Нейният ентусиазъм го изпълни с гордост.

— Ти можеше да не издържиш! Знам на какво си способен, когато положиш малко труд!...

Попита за Франсоаз. Жалко, тя бе излязла.

Като затвори апарата, Даниел помисли какво би могъл да предприеме още, докато стане време за вечеря. Ех, да знаеше само къде да намери брат си! Откакто нямаше вече какво да учи, Жан-Марк прекарваше по цели дни навън. В „Суфло“ може би... Даниел скочи веднага. Но да, в „Суфло“! Излезе тичешком.

„Суфло“ бе препълнен. Сред петдесет най-различни лица в профил от пръв поглед откри брат си. Днес наистина му вървеше. Жан-Марк беше на терасата с Дидие Копелен. Като съзря Даниел, той надигна врат въпросително.

— Е?

Даниел си позволи лукса да не отговори веднага, приближи се до масата, стисна ръцете на Дидие и на Жан-Марк и отвърна небрежно:

— Е, добре е!

— Какво? — попита Жан-Марк. — Издържа ли?

— Да — каза Даниел.

Погледът на Жан-Марк го обгърна с топла обич.

— Поздравявам те, драги — каза той. — Сядай.

Даниел се настани между брат си и Дидие с чувството, че е вече повишен в по-горен чин, и си поръча халба бира. Те го разпитаха за подробностите. За десети път сега той повтори разказа си, като го

поукраси. На Дидие и на Жан-Марк им бе забавно. После те започнаха да си говорят за предстоящото им пътуване в Съединените щати. Дидие (и той бе издържал изпита си) извади от джоба си писмото на един американски студент, с когото се бе запознал миналата година в Париж.

— На мене не ми се вижда интересно да се ходи в Бостън заради този тип — измърмори Жан-Марк.

— Защо? Той е знаменит! Чешит голям! Следва химия... А пък Бостън, изглежда, е най-интересният град в Съединените щати...

Разговорът се отклоняваше от Даниел и от изпитите... За да опресни паметта си, той си припомни за няколко секунди това, което бе преживял. Видя черната дъска, смачканото парче тебешир до катедрата, разпрания панталон на учителя, който изпитваше. „В правоъгълния триъгълник всяка от стените на правия ъгъл равна на... на хипотенузата по... по...“ „По косинуса на острия ъгъл... или по синуса на противоположния ъгъл“. Така, разбира се! Ако бе отговорил както трябва, може би нямаше да има снизхождение на комисията. „Но с какво щеше да се промени положението? Важното е, че се свърши с тези изпити!...“ Той се отдаде на радостта си и изведнъж почувствува необикновена умора. Надеждата и страхът, които го бяха обзели през цялата учебна година, се изпариха за миг, но оставиха някаква тъмна празнота, която предизвикваше замайване, дори отвращение от успеха. Толкова много труд само заради няколко минутно изпитване. „Издържал“ — това ли е всичко? Имаше хиляди, милиони хора, които са „издържали“! Целият свят рано или късно „ще издържи“ нещо...

Дидие бе станал и му подаваше ръка.

— Трябва да се измъкна...

Жан-Марк не бързаше. Даниел се зарадва. За него сега нямаше нищо по-приятно от това да остане насаме с брат си в кафенето. И двамата си поръчаха още по една халба.

— Много е горещо — каза Жан-Марк.

— Да — отвърна Даниел. — А пък в лицей „Карно“ този следобед беше нетърпимо, уверявам те!

Жан-Марк му подаде пакетче „Лъки страйк“. Даниел с удоволствие прие цигарата и я очука по ръката си, преди да я постави в устата си. Бе забелязал, че този жест много се харесва на Даниела. Запалката щракна и той се наведе над пламъчето. Пушеха един до друг,

наблюдаваха минувачите, пиеха бира и мълчаха. Дошъл с надеждата да говори до задъхване в продължение на часове, сега Даниел стоеше безмълвен и тъжен. Струваше му се, че отегчава Жан-Марк. Всъщност нямаше какво повече да му каже. Пък и Жан-Марк нямаше какво да му каже. Те бяха така близки един на друг, виждаха се толкова често. А освен това той бе най-малкият. Едва преди двадесет и два дни навърши седемнадесет години. Разликата в годините между него и Жан-Марк бе огромна; три и половина години. Едно момиче с тесен ханш и дебнещ поглед, което мина край тях, се усмихна съблазнително на Жан-Марк: той едва й отвърна. На негово място Даниел би пламнал. „Той е преситен“ — каза си Даниел със завист и се почувствува много самотен. После си помисли, че ще бъде още по-самотен след една седмица, когато напусне Франция. Бели или черни — всички около него ще му бъдат непознати. Африка, разпръснати селца из джунглата, някаква походна болница, пълна с туберкулозни или прокажени — дали това не ще бъде истинският му изпит?

— Ще се прибера — каза той. — Ще вечеряш ли къщи?

— Не, драги — отвърна Жан-Марк. — Тази вечер съм зает.

На път към къщи Даниел си повтаряше все едно и също: „Издържах, издържах...“ Но така бе привикнал с тази мисъл, че тя вече не го вълнуваше.

XXXI

Беше едва осем часът сутринта, когато Мадлен и Франсоаз слязоха от колата край плажа. Като идваха рано, те бяха сигурни, че няма да срещнат туристи. Кабините стърчаха със затворени врати пред безлюдния плаж, по който блещукаха локвички. Лек ветрец яростно надигаше пясъка по алеята. Морето, което не беше още в пълен отлив, противопоставяше своята плътна, зелена и развълнувана маса на сивото облачно небе. Само като погледна това безкрайно пространство, Мадлен пожела да тича, да се потопи във водата, да шляпа с крака и ръце до задъхване. Често бе предлагала на Франсоаз да се изкъпе с нея, но младото момиче отказваше... Би казал човек, че тя се страхува, макар и за миг, да възвърне своя вкус към живота. Затворила се в себе си, Франсоаз се наказваше заради тялото си и не си позволяваше и най-малкото развлечение. Срещу едно такова поведение нямаше други средства, освен търпение, нежност и мълчание. Нито веднъж през тези пет седмици Мадлен не се помъчи да разпита племенничката си за причините на отчаянието ѝ. Живееха една до друга, разяждани от една и съща мъка и си отваряха устата само за да разменят най-обикновени думи. Колко ли време щеше да продължи тази игра на криеница? Дали Франсоаз не бе станала напълно безчувствена? Дори и големите събития в семейството не я развълнуваха. С безразличие посрещна една след друга новините за успеха в изпитите на Жан-Марк и на Даниел. Тя не бе пожелала да вземе слушалката, когато те телефонираха. Сега Жан-Марк се приготвяше да замине за Съединените щати, а Даниел за Брега на слоновата кост. И двамата ѝ бяха писали. Тя разсеяно бе прочела писмата им и ги бе хвърлила. Хвърлила бе и поканата за изпита си по руски език в Института за източни езици. Една учебна година на вятъра! Защото се бе влюбила в един човек, който искаше само да се забавлява с нея! Но дали наистина само това бе причината?... Слънцето се измъкна от облаците.

— Не мога да устоя — каза Мадлен, — трябва да вляза във водата.

— Е, добре, влизай! — каза Франсоаз, като се спря.

— Все още ли не искаш да опиташ?

— Не, наистина!

Седнаха в края на сухия пясък. Мадлен разкопча роклята си и я свали. Отдолу бе облечена с бански костюм. Винаги се срамуваше, когато трябваше да покаже тялото си — една грамада от тлъстини. Защо нямаше воля да се подложи на режим? Поглади с ръце ханша си и каза:

— Поне да съм благоразумна и да не пия вино при ядене! Ти би трябвало да ми се караш, когато видиш, че протягам ръце към шишето!

— Ами щом като ти е приятно! — отвърна Франсоаз с лека усмивка.

— В момента ми е приятно, но после съжалявам. Трябва да отслабна с десет, не, с петнадесет килограма...

— Кого искаш да съблазниш?

— Себе си! — отвърна Мадлен. — Струва ми се, че ако съм слаба, ще се чувствавам по-млада, по-пъргава, по-весела...

Тя разтърка голите си ръце, после се затича. Господи, колко бе тежка, как се друсаха месата ѝ! Ледената вода пресече краката ѝ! Вдъхна дълбоко и с наслада морския въздух. Морето бе слабо развълнувано. Имаше малки, разпенени вълни, които нарушаваха еднообразието на зелената морска шир. С наведена глава тя посрещна една вълна. Зашеметяване, откъсване от твърдата земя и после възкръсване в тази студена и солена вода, която прави тялото по-леко и го понася. Поосвободена от собственото си тегло, Мадлен започна да плува кроул с големи, мъжки движения. Извърташе рамене, забиваше ръце във водата и риташе с крака. Но забравила да диша правилно, след тридесет метра се спря силно задъхана. Останала без въздух в дробовете и със силно зачервени страни, тя се отпусна на гръб и без да мърда, поиска да си почине върху водата, която се огъваше, надигаше се и блестеше около нея. Като обърна глава, видя надалече върху голия и равен плаж Франсоаз, седнала със свити крака и обвила коленете си с ръце. Този малък, така добре очертан силует, уединен в безкрая на пясъка, олицетворяваше самотата и безсилието. Сърцето на Мадлен се сви от болка и още преди да започне да диша нормално, тя заплува към брега.

— Водата бе чудна! — каза тя и се отпусна върху хавлията.

Постепенно започна да диша нормално и се протегна. Соленият вкус в устата ѝ искаше цигара и тя с наслада я запали. Вкус към живота — вкус към тютюна. Франсоаз прошепна с вдигната глава и изплашен поглед:

— Хайде бързо! Идват хора!

И наистина група летовници навлизаха по алеята, близо до „Слънчевия бар“.

— Няма да ни безпокоят! — каза Мадлен. — До девет часа плажът ще бъде почти безлюден!

Те останаха дълго време така неподвижни, като примигваха с очи от слънцето, което започваше да блести по-силно. Мадлен си представяше как Довил се пробужда зад гърба ѝ. Тя нямаше нужда да поглежда назад, за да види, че на плажа работници разтварят вече първите чадъри, че обитателите на големите хотели разхождат луксозните си кучета и че играчите на тенис си разменят топки по кортовете пред „Нормандия“. Отдалече се виждаха ездачи, които препускаха край водата.

— Да тръгваме! — каза Франсоаз.

Мадлен се избърса и облече роклята си. Всеки път историята се повтаряше: в момента, в който можеше да срещне нови хора, да се измъкне от себе си и да се разсее, Франсоаз побягваше. Двете заедно закрачиха към реното. Вместо да се приберат направо вкъщи, Мадлен предложи да се разходят до Онфлър, като минат по пътя за Грас. Седалките на колата се бяха нагрили от слънцето. Седнала до леля си, Франсоаз усукваше несъзнателно около пръстите си някаква връв. Поне вглеждаше ли се в пейзажа? Мадлен караше бавно. Ръцете ѝ, напоени с морска вода, лепнеха по волана, беше неприятно. Не знаеше какво да каже. Между тях често настъпваше такова тежко мълчание, което гъмжеше от мисли. Тя свали стъклото на лявата врата. Струя въздух погали лицето ѝ и се вмъкна в косите ѝ. Бръмченето на мотора я унасяше. Несъзнателно почувствува колата си като малка жива душичка, вярна и смела: „Но да, човек може да изпитва симпатии, да е благодарен на една малка машина! Погледнете как лесно взема височината! Малко хора по пътя! Колко красив край! Сега вече не бих могла да живея другаде. Дори и в Париж!“

Като стигна до площада пред църквата „Нотр Дам дьо Грас“, Мадлен с майчинска грижовност избра за колата си сенчесто място под

големите клонести дървета и излезе навън. Франсоаз я последва по стръмния склон, откъдето изведнъж в далечината се очертаха завоите на устието на Сена. Докато се взираха в този огромен и хубав пейзаж, пристигна автобус с туристи. Площадът и всичко наоколо се изпълни с шумни хора, повече жадни да се разтъпчат, отколкото да разглеждат забележителностите. Франсоаз тръгна назад. Мадлен се опита да я въвлече в църквата:

— Знаеш ли колко е очарователна вътре!

— Зная. Нали заедно сме я разглеждали.

— Не искаш ли пак да я видим?

— Не.

Това „не“ бе произнесено така твърдо, че Мадлен с изненада се вгледа в племенницата си. По лицето на младото момиче се бе изписал лек гняв. Нито веднъж, откакто се бе уединила в Тюке, не бе ходила на църква. Дали споменът от самоубийството я караше да бяга от бога, или пък се беше самоубила, защото бе загубила вяра в бога? Мъчно е да се разграничат чувствата и разочарованието на една вярваща душа. Раздвоен между покорство и бунт, между смелост и страх, може ли човекът, който се колебае, да разбере как в него се е породило безумното желание да свърши с живота си? Мадлен хвана ръката на Франсоаз и каза развеселена:

— Имаш право! Тия туристи биха ни смутили!

Но нямаше какво друго да направи: между нея и Франсоаз не се създаваше контакт. Колкото повече се мъчеше да бъде любезна, толкова се чувствуваше по-несръчна и неспособна. Струваше й се, че вместо да предположи племенницата си, засилва у нея инертността, съпротивата и враждебността към света на живите. И тъкмо да избухне, тя се сети за това, което бе казал докторът: не е изключено да направи и втори опит. И в миг намерението й се изпари. Трябваше бавно да тегли въжето, за да не изпусне големия товар. Стъпка по стъпка ще успее да изтегли Франсоаз от бездната. Само тя можеше да постигне това.

— Добре — каза тя бързо. — Тук не е много весело! Да направим още един тур до Онфлър и да се върнем в Тюке, искаш ли?

Тръгнаха. В Онфлър Мадлен купи няколко книги джобен формат и модни журналы с надежда, че Франсоаз ще пожелае да ги разгледа. После си позволи да изпие чаша бяло вино в едно кафене на

стария площад. Франсоаз поиска чаша бира. Слънцето бе вече високо, но небето се покриваше с облаци. През юли бурите бързо се развихрят. Небето изведнъж потъмня, сякаш бе инжектирано с виолетово мастило. Под облаците, които покриха хоризонта, пейзажът изглеждаше притиснат и втвърден. Вятърът въртеше прахоляк, хартийки и сламки. Блясък на светкавица нахлу в кафенето. Гръмотевицата изтрещя и трептенето ѝ продължи в челюстите на Мадлен. Тя вдъхна някакъв металически дъх. Беше хубаво. Дъждът започна да се сипе.

Валеше и когато Мадлен и Франсоаз се качиха в колата. Над главите им барабаниях дъждовните капки. Сякаш се бяха откъснали от твърдата земя, не се возеха в автомобил, а плуваха.

В Тюке гарираха колата пред изоставената църква и изтичаха до вкъщи. Закриваха косите си с разтворени вестници. Най-последно ето и вратата, прага, убежището!

— Ах, колко е хубаво вкъщи! — извика Мадлен.

Раздавачът бе минал вече и пхнал пощата под вратата. Между печатните проспекти, които не бяха интересни, имаше и две писма за Франсоаз. Мадлен ѝ ги подаде и зачака да види как ще реагира. Момичето взе пликовете, хвърли поглед върху единия от тях и го върна веднага на Мадлен, като каза:

— Отвори това писмо, Маду, прочети го и го скъсай, моля те.

— Не искаш ли да ти го прочета на глас? — попита Мадлен изненадана.

— Не. Искам да го прочетеш само за себе си и след това да го унищожиш.

— Защо?

Франсоаз не каза нито дума, но погледът ѝ говореше: „За да ме разбереш“.

Мадлен сложи очилата си, разкъса плика и най-напред погледна подписа: Александър Козлов. Ситен нервен почерк изпълваше листа:

„Какво става, Франсоаз? От седмици насам нямам никаква вест от тебе. Ти дори не си се явила на изпита. Това е безразсъдно! Телефонирах у вас. Мащехата ти ми каза, че си била болна и че си на почивка при леля ти в

Тюке. Каква е истината във всичко това? Струва ми се, че ти изчезна само за да не ме виждаш. Направила си грешка. Нашите отношения щяха да бъдат много приятни, при условие че ти гледаше на щастието като мене. Аз вече ти казах, че съм човек на живота, а не на мечтите, че си създавам радости от ден за ден. Може би ти си очаквала много повече от нашата среща. Уверявам те все пак, че между нас имаше изключително силна физическа връзка, а може би и духовна. Ако си съгласна всичко да бъде както преди, пиши ми, ще бъда щастлив от сърце. Ако не — добре, повече няма да говорим по този въпрос. Каквото и да решиш, между нас не бива да пада сянка на недоразумение. Държа много на твоето приятелство. Надявам се да те видя отново бодро в института в началото на новата учебна година, през октомври. Пожелавам ти приятно прекарване на ваканцията. Пороботи малко върху руския, за да наваксаш загубеното време. Мисля за твоя далечен образ...”

Мадлен сгъна писмото. В него нямаше нищо изненадващо. Защо трябва да се обвинява този човек в нечестност? Само Франсоаз бе виновна. Тя бе скована от наивност и възискателност и още първото сблъскване с реалния живот е било фатално за нея. Жаждата да обожаваш и сляпо да вярваш ще я направи навярно нещастна за цял живот. Непорочният никога не може да се излекува.

След кратко двоумение Мадлен подаде писмото на младото момиче и каза:

— Трябва да го прочетеш, Франсоаз. То е изпълнено с любов към тебе...

Франсоаз бързо грабна писмото и го нахъса. Силен гняв искреше в очите ѝ.

— Толкова ли го мразиш? — попита Мадлен.

— Не ми задавай въпроси, Маду, моля те!

— Защо? Няма ли да ми се довериш? Откакто си тук, мълчиш, избягваш ме, едва ме понасяш! Какво бих могла да направя сама, със

собствени сили, ако ти не ми помогнеш да разбера какво бушува в главата ти? Аз трябва да зная...

Франсоаз отново наведе рязко глава. По вцепененото ѝ лице за първи път се появи признак на двоумение: долната ѝ устна започна леко да трепери.

— Какво искаш да знаеш? — каза тя с болезнен глас. — Трябваше да разбереш сега, когато прочете писмото...

— Какво да разбера?

— Че съм станала едно нещастно момиче!

— Няма нищо подобно в неговото писмо — каза Мадлен. — Много далече ли отидоха отношенията ти с него...

— Стигнаха дотам, докдето трябваше да стигнат!

Аз спях с него!

Франсоаз изрече тия думи с известна нотка на предизвикателство и зачака да чуе възклицанията на Маду; спокойствието на леля ѝ я обърка; след малка пауза тя продължи тихо:

— Той взе всичко от мене — спокойствието в душата ми, вярата ми в бога... А в замяна не ми даде нищо... Нищо друго, освен едно удоволствие, за което не преставам да мисля...

— Щом като не преставам да мислиш, защо го отбягваш?

— Защото се срамувам! Защото зная, че от мене той не иска нищо друго! Защото отказвам да бъда това, което той иска — една случайна, една опитна мишка между другите тридесет и шест! Добър ден, довиждане!... А пък аз го обичам... Обичам го до смърт!... До смърт, чуваш ли, Маду?

Тя отпусна рамене и наведе глава, сякаш за да диша по-добре. Мадлен се учуди не на изповедта, а на тона, с който бе направено признанието. И изведнъж в момиченцето, което тя отдавна познаваше, откри жената. Жената, която страда по най-животинския начин. Постепенно обаче Франсоаз се успокояваше. Тя натисна силно челото си с юмрук и въздъхна:

— Глупаво е!

Мадлен не можа да прикрие, че след първия миг на изненада този изблик на откровение ѝ вдъхна нови сили. В отбранителната крепост на младото момиче се появи пукнатина. Като разкри тайната си, тя приемаше негласно да бъде подкрепена. Сега не трябваше да я

притиска нито с любопитство, нито с прекадена загриженост. Един прибързан жест, една неуместна дума можеше да запуши извора.

— Ти си много млада, много чиста за него — каза Мадлен. — И затова страдаш. Иначе не можеше и да бъде. Трябва да вярваш в бъдещето.

— Бъдещето не ме интересува, Маду!

— И все пак трябва да мислиш за него, скъпа моя. Ти си само на осемнадесет години.

— Да, Маду, и ще стана на двадесет, на двадесет и пет, на тридесет, на петдесет!... И не си въобразявай, че имам намерение да се самоубивам втори път! Това, което изпитах, е добър урок за мене! Никога нямаше и да предположа в отчаянието си, че инстинктът за самосъхранение е толкова силен! Душата иска да умре, но тялото отказва! Това е... Почти е смешно!...

— Напротив, прекрасно е! — извика Мадлен.

Сега вече бе убедена, че оздравяването на Франсоаз е само въпрос на време.

— Ще видиш — продължи тя — как животът ще ти изглежда по-привлекателен, когато навлезеш трезво в него. И ако не си създаваш илюзии, няма и да се разочароваш. Винаги когато срещнеш по пътя си нещо хубаво и красиво, ще го оглеждаш от всички страни. Като искаш малко от света, ще бъдеш щастлива с всичко, което ще ти бъде предложено!

— Съмнявам се!

— Така е, Франсоаз!... Нито си черна, нито си грозна... И не трябва само защото този човек...

— Не става дума само за този човек, а за всички други... Мъже и жени... Всички други, които успях да разбера, които сега виждам в истинския им образ... Карол, която се люби с Жан-Марк, баща ми, който изневерява на Карол, с която му попадне, майка ми, която е заета само със своето малко лично щастие. Аз толкова много ги обичах! Така ги величаех! Ти навярно нищо не си знаела за баща ми? Как искаш да се възвърне желанието ми да живея сред тях. И ето, второто писмо е от майка ми. Прочетох го. Прочети го и ти! Заслужава си труда, уверявам те!

Франсоаз взе писмото, което бе оставила на перваза на прозореца, и го подаде на Мадлен. Беше двоен лист от дебела,

бледосиня хартия с орнаменти по краищата. Мадлен постави очилата си и започна да разчита разсеяно тук-там по някое изречение:

„.... Даниел идва да ме види и съобщи, че си имала силна чернодробна криза. От лакомия, а! Внимавай, защото ако не се пазиш... толкова щастлив, че е издържал изпитите си!... А пък и това пътешествие... Ще плава с «Фош» до Абиджан... Много грижи се полагат сега за младежта... Очаквам с нетърпение посещението на Жан-Марк... Тоя пък... Толкова сериозен... Ще отлети със самолет в сряда за Ню Йорк... Между нас казано, разбирам, че е предпочел да замине за Съединените щати вместо/ в Гърция с баща ти и мащехата... Ивон и аз ще отидем това лято в Сен Жервез ле Бен... идеален климат за малката... Ти си щастлива, че прекарваш ваканцията в Тюке... Поздрави леля си... С нетърпение очаквам да те видя, скъпа ми Франсет... Прегръщам те до задушаване в майчинските си обятия...“

Погледът на Мадлен се спря в долния край на страницата върху постскриптума:

„Едва се осмелявам да ти пиша, но все пак ти трябва да знаеш: очаквам щастливо събитие през декември. Ивон предпочита момче, но, както се казва, ще се радваме, на каквото и да бъде! Луда съм от радост!“

Мадлен престана да мисли за миг, сякаш умът ѝ бе скован от това, което прочете. Тази жена е безумна! Още едно дете! На нейните години! Какво безсрамие! А всъщност защо не след всичко станало! Заешки идеал!...

Франсоаз бе седнала до прозореца и прелистваше едно модно списание. Мадлен изведнъж бе обзета от желание да ѝ поиска прошка — прошка заради майка ѝ, заради баща ѝ, заради Александър Козлов,

заради Карол, заради Жан-Марк, прошка от името на всички, които бяха виновни да се отвори тя от живота. Въздухът се сгъстяваше. Много хора дишаха в тази стая.

— Прочете ли го? — попита Франсоаз, като вдигна очи от списанието.

— Да, та това... това е невероятно! — измърмори Мадлен.

— Защо невероятно? Майка ми има право. Тя заряза баща ми, заряза и нас и ето че сега е щастлива! Ражда бебета, възвръща си младостта!... А пък аз...

Настъпи мълчание. Като огледа всичко около себе си, Франсоаз продължи с меланхолична гримаса:

— Бих желала никога да не те напускам, Маду!

— Ще ме напуснеш — каза Мадлен със свито гърло. — И то много скоро, надявам се. Но не защото аз ще те изпъдя.

— А кой?

— Животът, Франсоаз, животът ще те изтласка навън. Ще тръгнеш да търсиш други радости и други рани!

Лъч на гордост блесна в очите на Франсоаз:

— Не, Маду, ти не ме познаваш! За мене всичко е свършено!

Мадлен се усмихна, прибра очилата, постави ръка върху тила на племенницата си и почувствува нежните прешлени под нейната гладка и топла кожа. Около къщата водата се изтичаше с глухо бълбукане. Откъм улицата нахлуваше здрач.

* * *

Дъждът спря едва привечер, но небето, забулено в облаци, бе още ниско и мрачно. В седем часа трябваше да запалят лампите. Масата бе сложена за вечеря. Два прибора един срещу друг. Уединила се в „кухненския ъгъл“, Мадлен приготвяше гръцка салата, едно от любимите яденета на племенницата си. Със салатата — по две парчета студено месо. А като десерт остатъка от ябълковата торта. Като навеждаше глава под извитата стълба, тя можеше да наблюдава младото момиче, седнало пред камината под голямата лампа с позлатена дървена стойка. Франсоаз работеше над нейната бродерия. Разбира се, тя не посягаше към букета в средата — той бе дело само на

леля й, а се задоволяваше да прави кръстчета във фона — леко и еднообразно занимание, което успокояваше нервите. Като не знаеше, че е наблюдавана, тя се бе отпуснала спокойно. Мадлен я намираще отслабнала и разхубавена. Наистина беше загубила онази пансионерска целомъдреност. Нейното дълго тъжно и нежно лице напомняше портретите на Модилиани. Сякаш цялата стая бе нарочно така устроена, че да служи за рамка на този портрет. Още веднъж Мадлен се възхити на старата полировка на мебелите, на строгата монолитност на камъните на камината, на грубо дяланите греди по тавана, на потъмнелия блясък на плочите по пода. В тази симфония от убити тонове медните дръжки на вратите блестяха точно там, където трябваше. А върху своята еднокрака масичка автоматът внасяше нотка на необходима фантазия в този така грижливо съчетан декор. „Похубаво не може да се направи. Осъществена мечта в живота — така че сега не остава нищо друго, освен да се възхищавам, да се поздравявам и пак да се възхищавам“. Мадлен прибави риба и маслини в кастрона и разбърка салатата. За какво ли мислеше Франсоаз, като забиваше иглата в канавата? Под това привидно спокойствие навярно отвращението към живота продължава да зрее. А с него и страхът за утрешния ден. Мадлен сложи салатата върху масата, а Франсоаз остави бродерията.

— Почти завърших фона — каза тя.

— Голяма помощ ми оказваш, знаеш ли — каза Мадлен. — Никога не бих имала толкова търпение!...

Седнаха от двете страни на старата маса от дялано дърво. Мадлен сипа от гръцката салатата. „Колко е смешно — помисли си тя, — ако някой ни гледа през прозореца, може да си помисли, че сме щастливи!“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.